

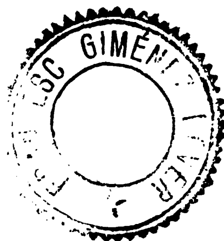

VE
RI
TAS
CHRISTO
ET
ECCLESIAE

OBRES COMPLETES

DE

EMILI VILANOVA

VOLUM VII

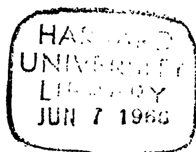

EMILI VILANOVA

GENT DE CASA

BARCELONA
Ilustració Catalana
1906

Barcelona — Estampa de J. Thomàs.

L'ULTIMA FESTA

Entre'l vetllador y la màquina de cusir, posats al peu de la botiga per arreplegar la llum que baxa escadussera en lo carreró, quedava embrassat lo llindar y tancat lo pas al mateix temps.

A quarts de set del matí comensavan a exir criatures, com de sota la màquina, ab un tros de pà a les mans; s'espargían pel carrer obrint més aviat la boca que'ls ulls, y tot seguit quedava animat lo barri ab los crits, les corredisses y les primeres rialles ab que saludava'l día tota aquella canalleta.

Lo *Sidro* sentat devant del vetllador, acotat sobre'ls genolls, feya'ls

diferents exercicis y maniobres del ofici. A voltes, tot d'un plegat, axecava'l còs y comensava un jòch molt viu, que no se li veyan les mans, passant y repassant la falzilla a un costat y altre de les estenalles; agafava la forma, y ab pols segur contornejava la sola; desprès, com si li fes dolesa'l càstich, l'amorosía llepantla desde la punta fins a donar lo tom al taló, a la manera d'un pare benigne qu'aconsola l'infant, temerós d'haver extremat massa'l rigor. Tornava a subgectarla per ferhi'ls repunts, y donava gust contemplar ab la llestesa qu'extenía'ls brassos, que desde lluny, al entrar al carrer, se veya exir una mà fòra la porta y amagarse desseguida com si jugués.

La seva dòna, sentada també al peu de la màquina, treballava ab afany, sense distreures ni apartar los ulls de la roba que cusía. Y deya al seu marit quan les veus de la quitxalla s'allunyavan ò's sentía la remor d'algun carro que s'acostava:

— Vès, *Sidro*, guàyta ahont son aquelles criatures, que no prenguin mal.—

Lo *Sidro* treya'l cap fòra, feya un

crit a la maynada que comparexía desseguida, els uns mitx temerosos fregant l'espatlla per la paret y acostantse ab molta cautela, y'ls més petits rient ab tota ignocencia y preguntant:

— ¿Que'ns crida, pare?—

Al cap d'una estona ja havían tornat a escórrers dret a la plasseta, y tot se restablía en lo mateix ordre: la màquina brunzint, ella atenta, de cap a la feyna, lo *Sidro* fent repunts, y les criatures jugant.

Aquesta quietut y seguit de treballar durava hores, sense que ningú dels dos se distragués de la seva tasca. De sobte, sens cap indici ni preparació, quan més enfeynat semblava estar lo *Sidro,* rompía a cantar ab un doll dé veu asprosa y robusta:

Guatlles y llebres
poblan l'ubaga
hont sempre vaga
l'ayre dolset...

Tornava a callar y a posarse serio, feréstech, los ulls clavats a la forma, que qualsevol haguera dit qu'era un altre'l qui havía cantat.

* * *

L'hora d'esmorzar era d'un recreyo molt delitós per ell y graciosa distracció pel qui l'observés. Exía al mitx del carrer en mànegues de camisa, ab unes calses de drap tan amples y unes arrugues tan folgades, qu'algun mofeta suposava qu'en lloch de trinxa anavan pel sistema de barreta y anelles, que'ls plechs podían córrer ensà ò enllà com una cortina. Portava en la mà esquerra un plat ab curull de corals y esmeraldes, ¡tan goig feyan lo pebrot y les olives regaloses d'oli y'l tall de bacallà ros com un riell d'or! Sota de aquexa riquesa, y en la matexa mà, com si'ls dits li fessin de prestatge, hi tenía'l tros de pà, la forquilla y un rave de fulles pomposes; qu'era verdadera confusió vèurel treure tan aviat la forquilla, enastar un tall, y desarla tot seguit per poder pendre'l mos de pà y sens destorbarse acudir al acompanyatge y tornarlo allí sota; rependre la forquilla, clavar llansada al pebrot, desar l'ey-

na, etz., etz.; y esmorzava d'aqueix terme complicat, fins que'l plat quedava buyt, apurat lo pà y abolit lo rave ab aquella brotada ufanosa de fullàm vert.

* * *

Ni envejosos ni envejats, compadits més be per algú que no podía compendre aquella felicitat relativa conseguida a forsa d'escarràs, pujant a cinch criatures, mantenintse tots y sent dos no més a guanyar, passavan los díes sens amidar les hores ni apressarles, ab la tranquilitat del treball, y saludantlo ab goig quan més ne sortía, per que'ls hi duya aument de pà a la taula, vestidets per les criatures y estalvi per pagar al corrent lo lloguer de la casa.

Ella, mancada de salut, aclaparada de tant fer anar la màquina, deya veyent aquells plechs de roba que enllestía:—¡Tant que treballem y may nos arriba pel gasto! — Lo *Sidro* no tornava resposta, seguía ab la feyna, martellejant sola ab dalit, indiferent, y potser després, quan no lograva distreures de les paraules de la seva

dòna, era quan esclatava ab sa veu ingrata:

Guatlles y llebres
poblan l'ubaga...

qu'era l'únich senyoríu de menjar fi que li passava pels llavis; ¡guatlles y llebres ab la tonada d'en Clavé!

—*Sidro*, tindràs d'escriure al noy; si s'escapa aquest correu, estarà un altre mes sense sapiguer de nosaltres.—Al cap d'una estona parava la màquina, s'axugava'ls ulls, y altra volta reprenía la feyna y a pensar ab son fill, que'l tenía lluny, a Filipines servint al Rey.

De tart en tart, se veyan pel carrer uns minyons alts, secardins, lo color trencat, vestits de vions, guaytant los números de les portes, fins que topavan ab la botiga del sabater. ¡Quína alegría en aquella casa, y quína pressa a treure tamborets y cadires fent rotllo al vetllador! Eran llicenciats que'ls hi portavan recados del noy. Parlavan d'ell y de les fatigues sofertes en aquella terra assoleyada, mal sanitosa y dolenta pels *castilas*. Sa mare'ls hi feya més preguntes que respostes conseguides...

Després lo *Sidro*'s llevava'l devantal, cercava alguns quartos entremitx dels trossos de vidre y retalls de sola escampats pel vetllador, y tots plegats se n'anavan a refrescar. Ella sortía al llindar de la porta y contemplava ab emoció a aquells minyons qu'havían vist al noy, fins que la curvatura del carrer los hi amagava a la vista.

— ¿Lo *mà* va vestit com aquexos homes? — li preguntava la quitxalla qu'encara guaytava avall, per allí ahont havían desaparegut los militars.

— ¿Que tampoch porta sabre,'l *mà*? — reprenían, tombantse, alsant lo cap y mirantla fixament. — Cúyti, mare, díguil... ¿que'n porta de sabre? —

* * *

L'escriptori del *Sidro* desseguida estava montat: una fusta de dos pams sobre'ls genolls; un full de paper blanch, de quarto; lo tinter, que de tan assedegat li remullían la gola ab un raig de vinagre; y les ulleres, que no més per aquesta gran

solemnitat les necessitava. Y era feyna laboriosa la de fer una carta, que per axò se n'anava al cap-de-vall de les quatre planes... Ja calía que'ls bordegassos fessen quietut, per que en aquestes ocasions era quan voleyava'l tirapeu fòra de la botiga per arreplegarne algun, encara que no hi arribava, per que tots se posavan a salvo a l'altra banda de carrer.

Després, axís que la carta era acabada, la llegía a la seva dòna. Ella escoltava, los brassos apoyats en lo vetllador, fixa la vista en aquelles lletres groxudes, que potser les trobava tosques per les fineses y dolsors qu'ella li haguera volgut dir al seu fill, sense sapiguer la forma ni'l modo d'expressarles. Escoltava atenta aquell dictat castellà, y sempre li quedava una recansa que no era allò lo que li deya'l cor, pugnant, en la vaguedat y núvols que se li formavan al enteniment, per poguer arrencar la tendresa del seu sentir y dirla ab paraules.

* * *

Sobtadament, com una exhalació que tot ho abat, ha desaparegut de aquesta casa l'aconhortada pau conseguida ab aquella armonía tan costosa de realisar entre'ls pobres treballadors, per que'ls gastos no travessin a lo que dona'l mesquí jornal.

. . . .

Lo vetllador no embrassa'l llindar de la botiga; ja ha quedat més ample'l pàs. No més queda la màquina que cus, va cosint, voltant sa roda més rebenta que may.

Lo *Sidro* no canta ni surt a esmorzar al mitx del carrer, fent ostentació de sa pobresa regalada...

¡Ni cantarà may més!

Lo día de Sant Crispí va fer festa: exí de casa en havent dinat, per anar a passeig. En tota la nit no hi tornà.

L'endemà tots los diaris parlavan d'una catàstrofe ocorreguda al carrer de Santa Madrona, ocasionada pel vent, qu'enderrocà una paret. Hi hagué un home mort, que ningú'l conexía, ni'n sapigueren dir rès.

¡Massa qu'ho saben, ara, una viuda y cinch infants desamparats!

* * *

Si fins ara per sòrt he lograt entretenir als meus lectors ab imaginacions que poch ò molt los hajan entretingut, avuy he relatat uns fets certs. Qu'es cert, per desditxa, que han quedat òrfens cinch nens y desolada una viuda, que tots los camins troba closos, si la caritat no vé a ampararla, y la Reyna no li retorna'l fill.

UN GAZETILLER

Al amich Francisco X. Tobella

Va nàxer per viure amohinat en totes quatre estacions del any. No tinch datos de còm feu sa entrada en lo món, però suposo que comparexería neguitós, donant males nits a la dida al sentir los dolorets de la primera alimentació, rebequejant després que'ls hi havían sossegat ab aygua de malves, malmetent la munyeca de melindros ab que li embrassavan la boca per ferlo callar, y tirant en orri'ls bolquers com si volgués camejar ab desembràs per exir a inquirir noves, pressentint l'afany de la gazetilla y la vocació a qu'estava destinat.

En sa tendra infantesa, acàs era

blanch, rodó de cara y acolorit com un àngel, si ara moreno, secardí, ab barba negra y faccions de majamet; qu'ell se desfigurà la naturalesa desde'l punt en que va donar per enllestit lo *cursillo* dels caminadors y s'escorregué per sota la pollera, enutjat de conduhir aquell trasto per córrer vora del mar, y allí ab la tènue camisola no més, totes les bufoneses del seu còs s'enduriren ab lo fregadís de les tamborelles damunt la sorra y'ls cabussons dintre l'aygua, enfosquintse les transparencies de la pell exposada al rigor del sol, que també xuclà les tendreses de les seves galtes, rosades y fresques, com si fossen albercochs del pinyol dols.

* * *

En la deliciosa platja de Sant Pol, la famosa vila despreciadora dels rellotges, ahont los llussos hi crían y prosperan respectats per aquells senzills pescadors fins qu'arriban a sa major edat y son richs de terses; en aquell hermós reconet de mar que tant apitjora y desmembra'ls inte-

ressos de la Companyía de Fransa, etz., etz., en aquella platja fa quarant'anys recullí la salabror qu'ara dexata en gazetillesques relacions per gust y esbarjo dels lectors, que potser més de quatre vegades, viatjant pel litorial, l'havían vist exir de les onades, al passar lo tren, regalant aygua, fresch com un *amorcillo* de ornament, ben lluny d'imaginar que aquell *apolino* bronzejat hagués de ser un día'l gazetiller escayent que'ls distreuría ab ses noticies diaries, descripcions de festes ò baralles, convits, saraus, diferencies entre cotxeros y municipals, ò errors dels lladres que tenen l'hora tonta per dexarse agafar.

* * *

Jo l'he vist en més de quatre convidades, a ca'n Justin, al Continental, fòra poble, a Vallvidrera, a Mallorca, a Santes Creus, a l'hora dels brindis lo carnet a una mà,'l llapis a l'altra,'l cigarro fùmejant vora del plat, llampeguejar la mirada brilladora y seguir al *orador* en ses irradiacionsd'eloqüencia, avansarlo com

per intuició, fent l'extracte y compendi de l'arenga abans de ser terminada, no fallant d'una idea ni d'un concepte al pèndreli la ventatja y coincidir, qu'es lo més maravellós, en la volada final del discurs, donar la senyal dels aplausos, tenintla ja apuntada en sa cartera com si un esperit li hagués dictat.

¡Ja li es ben coneguda la oratoria tiberiana y n'ha sentida d'eloqüencia y olors de bons plats!

En les inauguracions d'establiments públichs, botigues de betes y fils, etz., ja no té necessitat d'oir los brindis: compareix a la redacció ab lo puro precintat als llavis, y d'aquell fum cargoladís y transparent ne trau tota la sustancia per esplicarlos y comentarlos ab oportunes reflexions un per un, lo mateix que si se'ls hagués escoltat.

No se sab de cert, per que hi hà dubtes, de si fou ell qui en los dinars dels patriarcals progressistes demanà que s'enviés lo primer telegrama de postres al invicte Duch, redactant la fòrmula, que desde llavors no se n'ha inventat d'altra: *Reunidos los infrascritos en fraternal banquete saludan...*

Y ningú sinó ell sería lo galantuomo, entre'ls artistes dė la paraula, que se li acudí per primera vegada axecarse ab la copa coronada d'escuma a la mà, saludar als comensals y en una arrencada de concisa eloqüencia demanar que la toya de damunt la taula fos presentada *a la digna esposa del ilustre anfitrion;* brindis cortesà y d'exquisida finesa, de quals resultes may més hi ha hagut ram qu'haja estat segur allí sobre; inspirant als oradors vergonyosos ò estèrils qu'han tingut ocasió segura, fentlo viatgar, d'endursen los aplaudiments tumultuosos y la recansa y males mirades d'algun camarer que'l pretenía y ja se'l veya sobre la calaxera del seu piset.

No he dit vanament, al comensar aquexos apuntes, qu'ha de viure sempre amohinat, y dech afegir amohinat pels altres. Los càrrechs honorífichs no'l dexan may en repòs. Junta d'aquí, reunió per llà, conferencia rural en aquell indret, discurs filoxèrich a l'altra banda, consulta facultativa per amunt, consell de rabassers al mitx, ressenya d'*abonos* y alimentació econòmica de la terra

per avall... May es a casa ni en lloch, ni se'l troba en cap banda, viatjant sempre per l'altre costat d'ahont se'l busca. ¡Oh, quína vida afanyosa malmetedora de la salut!

Y per descans de tan trasbals y agitament, pènsa en les gazetilles, córre de llevant a ponent, pregúnta als municipals, detúra als serenos, relaciónat ab los de policía, interròga a la guardia civil per que't donguin noves abans que ningú les sàpiga, ò invéntan quan escassejan y cúyta, afànyat, vés a la redacció y fés literatura gazetillera, expressiva, pintoresca, de tants assuntos diversos, de materies que no hi entens gota, de tants succehits variats, y tíngues ingeni y flexibilitat d'imaginació per donar color y fesomía apropiada a cada cosa que relatas. Critíca, rènya, censúra, y fòra reparos, ben dejú de sapiguer de que te les heus ni de còm và ni de còm costa.

L'altre día'l trobo al Parque:

— Ola, *Camarada,* — li dich jo tot alegroy.

— Ola, — me respon molt mústich.

— ¿Y axò, què tens, què't passa? fés lo favor de tornarme la rialleta ab que't saludo.

— Sí, míra la neu que'ns mal-lograrà les magnolies; ¿què diràn los estrangers si veuen aqueix bè de Deu migrat? Per que un floreyo com aqueix no hi es en cap més part del món, fòra de Persia.

— Donchs, ja tens company de tristesa, per que jo també n'estich ufanós; un arbre tan aristocràtich, tan aromós, ab una flor tan càndida que pareix qu'oférexi merengues a la gent! Vína allí al bosquet, que plorarèm plegats.

— Sí, sabs lo que hi hà? — me respon cambiant la conversa, — donchs ab aquestes gelades s'han despost les gallines, y'ls ous de sis rals ja van a vuyt la dotzena.

— ¡Quín compromís pels padrins, ara que ve Pasqua!

— Podrías ferne un article per diumenge.

— No, home, qu'es festa; y si tu hi arreglessis una gazetilla apetitosa?

— Adeu, que tinch pressa.

— *Adiós, Cristiano errante.* —

¡Sempre aquexa melancolía y aquesta ansia pel mal dels altres!

Ahir mateix, entrà al Principal de pura pensa y cassa gazetilla enternidora. Un seu amich que portava *barret nou,* se'l foradà en una de les axetes del corredor d'aquest teatre. Filosofía y comentari al cayre, y ramalasso a la empresa.

Però jo, que conech son natural ponderós, faig lo *descuento* y'm resulta que'l barret no era nou ni hi era; que l'amich no n'estrenà may, qu'es home de barretina, y tot se va reduhir a un tostorro y torsada de la axeta del gas, qu'era més fràgila que'l cap del amich. Y ara, qu'en Palencia fassi fer obres y que posin les axetes amunt, que no hi arribin los barrets ni'ls lampistes.

* * *

¡Si'n tinch a la memoria d'assuntos per articles qu'ell m'ha donat y encara'ls hi dech! ¡Quína solicitut la seva pera cercar feyna als altres que no han nascut ab la seva activitat! ¡Quín interès més germanívol y quí-

na fal-lera de procurar treball a un *reformista* que l'aboliría per aument y tranquilitat de la familia humana! ¡Si fins sense pensarho dona ocupació y idea pera escriure llarchs y profitosos estudis ab sa individualitat especial, ab son caràcter generós y afable (quan no està amohinat) ab son aleno per lo lluhiment de la patria, ab son afany de sapiguer més ciencia per sa càtedra y més noves pel diari! però a mi m'espanta labor tan complicada y'm reduesch a trassar aquexos quatre perfils pera oferirlos al lector y presentàrloshi com los d'un catalanista de bon arrel y del més atractívol, simpàtich y corredor dels gazetillers.

LA MONA DE PASQUA

Aquesta setmana ha quedat enclosa entre dues alegríes; la del diumenge passat y aquest altre que se'ns entra ab la Pasqua que's celebra avuy.

Rams y palmes, vestits nous, y crits y bullici en les iglesies, que, allí, entre l'onejar dels palmons destriant sos grills com les arestes d'or d'una estrella desfeta que no's pot arrodonir, lo sacsejar dels llorers esbargint aromes fortes, les volutes d'incens elevantse fins a la nau, cobrint lo temple ab una gassa olorosa y diàfana, produhía una magestuosa armonía de colors y de perfums que contrastava ab los crits turbulents

d'aquella multitut infantil entregada a la expansió de la més viva alegría.

* * *

Després, reculliment, devoció y luxo; manifestacions de la moda que a les senyores els imposa un trajo per cada alegría, y gales y joyes per tota tristesa, sens contar una infinitat de capritxos que'ls hi presta per cambiar d'elegancia en altres actes, ja sían senzills ò seremoniosos.

Los carrers y plasses, concorreguts per una generació que's dirigía a visitar los monuments. Dames bellíssimes, gallardament compostes, que, a pesar de la solemnitat del día, no dexavan tenir sossego als ulls que, en lloch de restar baxos y sumisos guaytant a terra, s'alsavan curiosos per contemplarles; y es que'l sentiment de la bellesa costa de reprimir, sobre tot quan lo sexo contrari — ¿contrari? me'n retracto: lo sexo tirà;—'s presenta engalanat ab encisos qu'aumentan sa hermosura fent pecar als més justos, que potser se refían massa, per quedar

indemnes del ditxo d'un *andalús* que assegurava que fins los sants s'alegravan de veure cares boniques.

* * *

Avuy ja no surten, com en algun día, aquells tipos vestits ab casaques de faldons llarchs y punxaguts a estil d'estisores, mànegues estretes, ab unes solapes estretes y tiesses com ventalles, que feyan androna pera resguardar lo pit dels vents que bufavan de costat, ni aquells barrets excessivament llarchs de *tubo,* ab visos d'un negre que ja no sabía per quin color decantarse, y unes ales mesquines que per la dificultat de agafarles estalviavan moltes barretades.

Aquells menestrals han desaparegut; les casaques s'hauràn fet malbé ò han anat a parar en lo guardarrobes d'algun còmich, si no s'han vist mutilades, convertida una part en gechs per la quitxalla, y'ls *menuts,* los colls y punys, en agafadors de planxes.

* * *

— Mundeta,—deya ahir lo senyor Pau a la criada; — te'n vas a comprar la *mona* per en Carlets, que demà es Pasqua, y aquell bordegàs se presentarà a primera hora a cercarla. Vés, pregúnta a la senyora... tu, Lluisa, ¿quànts anys té'l nebot?

— ¿Quín, lo d'Amèrica?

— Sí,'l de *ca'n Pistraus;* vès ara ab què surts! En Carlets, dòna,'l que jo li so padrí.

— Déxam contar; no sé si va nàxer un any ò dos abans de la *febre;* deu tenir dotze ò tretze anys.

— ¡Còm pot ser!

— Míra, cónta ab los dits: quan va venir l'Amadeo, no sé si va posar la primera dent ò, vaja no me'n recordo pel fixo; però sé que varem regalar unes faldilles de llana a la dida.

— ¿Y aquell xicot tindría tretze anys? si encara no n'aparenta mitja dotzena... ¡Cà! no pot ser.

— Oy, tén compte; com ve d'un llinatge tan poderós... que'ls seus

pares tots dos cabrían dins d'una funda de paraygues.

— Be, no critiquegèm. Noya, pòrta una mona de tretze ous.

— Nó, Pau, valdrà més que la porti de dotze.

— Mundeta, de tretze!

—Però, escólta: ou més ou menos, no li vindrà d'aquí, y'l tretze es un número dolent.

— ¿Còm s'enten qu'es un mal número? de les persones, lo caràcter; y déxat de mals y bons.

— Però, escólta: si'l noy, pels meus comptes, no més té dotz'anys.

— ¿No dius que va nàxer abans de la *febre?* donchs, ne té tretze.

— Per mi nó.

— Per mi sí.

— Míra, Mundeta, pòrtala de dotze.

— ¡Mundeta!

— Crèume, Pau.

— Es dir que jo en aquesta casa no hi tinch mando ni disposició, ni voluntat per rès! Mundeta, pòrta la mona tal y com disposa la mestressa, y per mi m'arreglas una truyta de tretze ous, que jo en persona la regalaré al meu fillol. Vés, no t'entretinguis. A veure si jo en aquesta

casa fent lo dèspota lograré que tothom tremoli y que's cumplexi la meva voluntat.

— Però si jo no ho deya per tant.

— *Lo dicho,* una truyta, y de tretze. —

Y'ls dos esposos se quedaren sense dir rès, evitantse les mirades y no gosant ni l'un ni l'altre a renovar la conversa per temor de noves disputes.

La senyora Lluisa, sentada en un recó, plorava d'amagat y s'axugava'ls ulls manifestament. Al cap d'una estona,'l senyor Pau, que's trobava en situació violenta pel seu caràcter, s'acosta de puntetes fins a la vora de la seva esposa y li diu ab gran satisfacció:

— Míra, noya, ni la teva ni la meva: la *mona* serà de dotze, y l'ou que li manca'l farèm ferrat.

— Bésam lo peu; — li contesta la seva dòna alsantse y anantsen al seu quarto ab tota la magestat d'una reyna agraviada.

* * *

Y avuy, quan en Carlets se presentarà a casa'l padrí, si'ls vents no han mudat, trobarà unes cares molt ferrenyes, y l'any vinent encara més, per que si ara no té tretze anys, allavors ja'ls haurà complert.

LO COTXE D'ARBUCIES

— Oiga V., paisano, ¿cuántos cojen aquí dentro, que ya no queda espacio ni para cerrar los ojos?

— ¿Aquí dins?... no s'amohini, segons; com les persones qu'ara se estilan no son iguales, que n'hi hà de primes y de revingudes... Entenèmse: ja té papeleta, vostè?

— ¡Qué he de tener!... ni falta.

— Donchs, *mi primero*, tindrà la bondat de baxar. Los que l'hàn presa a Barcelona, tenen la preferta.

— Qué me está V. cantando? Yo no bajo.

— ¿Còm vol dir? Aniría contra lley; no pot ser, dissimúli: los que tenen l'assiento pagat a l'Adminis-

tració, son los amos. Es una cosa sagrada que's respecta per tot arreu. ¿Que no s'estilan los carruatges a la seva terra?

— Mejores que estos.

— Per axò, qu'ho havía sentit a dir, sinó que'ls tenen desàts per mor de les carreteres. (Aquestos feligresos que no parlan com nosaltres, semblan del Riu de la Plata: tot ho tenen millor y tot va a dojo.)

— Ea, que no me muevo. Yo no me quedo en tierra.

— Y per què s'hi ha de quedar? Ni *usted* ni ningú. Ja veurà, fàssi'l favor, bàxi, crègui a n'en Perico, que li vol be. Lo vaig a colocar *arriba* del imperial, que verà usted el país mitj'hora abans que'ls demés. Jo també n'he sigut de tropa y sé lo qu'es la consigna y'ls perjudicis que porta; ¡no n'he presenciat pochs de consells de guerra! ¡y la gent qu'he vist anar al *Fijo!* No s'hi quedarà en *tierra,* de destacament; primer no sortirà'l cotxe, ni's bellugarà cap cascabell, que vostè no estiga acomodat. Púgi, si es servit. No la palpi l'escala, ja es de confiansa.

— Corriente, porquè si nó, se ar-

maba aquí el zipizape de la época. ¿Y van las personas decentes, ahí arriba?

— ¿Què diu? (Aqueix també deu tenir *un tío canónigo* y serveix al Rey per distreures.) Fins generals hi han pujat. ¡No veu que's va arran d'arbres, qu'hi passa una fresqueta que no ha tocat la cara de ningú! Per axò'n diuen l'*imperial*, per que no hi hà rès més amunt: s'acaba lo edifici.

— A mi no me venga V. con zirigañas; esto es una perrera. Oiga V., compadre, estaremos seguros? A ver si se me cae un baul encima y me habilita pa la enfermería.

— (¡Quín pistolo més valent, tot li fa por!) Sènyis, home, sènyis, si té repugnancia. No tingui por dels baguls; van *trincados* com facinerosos. Lo perill li vindrà d'un altre costat; d'aqueix floreyo de minyones, qu'es la *canela* de les Espanyes. Si en arribant a posada no demana la llicencia ab la *macita,* ja pot embestir de *frente* l'enemich, que no li faràn rès les bales. ¡Apa, pubilles, no xisclèu tant, prou n'hi hà! ¡Quín guino! Feu un bossinet de lloch a

aqueix cabo tan curro. ¿Què tal, *mi primero?* ¡A veure si'm pacifica la nació! ¡Vaja, plagotes, fèu bondat!—

* * *

— Ara estich per vostès.

— Míri que jo tinch *delantera.*

— Ja m'ho figuro...

— Y jo, *cupè.*

— Dallonses, cotxero, aquí té les papeletes. Vejàm, ¿ahont seuré jo?

— ¡Tots tenen un sis ò un as! Be, corrent, *señores,* ja's compondrà. Catxassa, prudencia y satisfacció! Aquí, que no hi hà compromisos ni conxorxes, tothom ha d'anar ben colocat. Jo'ls hi represento pare.

— Es que... cotxero, ¿ahont me assento? Jo he pagat y'l meu asiento consta en lo registre. ¿Y axò's comporta, tenir la gent entretinguda de aquesta manera al raig del sol?...

— A tothom se li farà justicia; no se precipitin. ¡Si'l bestiar se neguiteja més que vostès, de la frisansa que té pera marxar! ¿Veuen? lo cabo, que tot ho volía atropellar, ja'l tinch arresserat allí dalt, ab aquelles mi-

nyones, que no cambiaría la graduació ab cap coronel.

— Qu'havem de fer? ¡Que'n té de camàndula aquest home!

— *Voy, señores;* ¿quants n'hi hà aquí dintre?

— Ja es plè.

— Donchs, mírin... Ep, aquell senyor que no li proba'l sol, que té papeleta de Barcelona, ¿ahont es? Ah!... ¿no es vostè que té l'assiento pagat? Vègi d'acomodarse: n'hi manca un; es lo seu; que tinch ordres molt puntuals del administrador.

— Mestre! ay, qu'estem de platxería! y aquí dins me tinch d'enquibir? Quíns governs los d'Espanya! axò no's deuría permetre, estivar les persones com si fossin fardos.

— Si té'l mateix lloch que'l sargento...

— Y què té que veure! aquí no més m'hi entra una cama.

— L'altra també té'l dret d'entrarhi, ¿què vol que'n fassi de la que sobra? No'n carrego de presentalles. ¿Veu? lo que deyam: les naturaleses no son iguales. Lo cabo, es primet; vostè, d'altra complexió; lo que no's paga ab llàgrimes, se bestreu en sos-

pirs: l'altre viatge, tots eran magres; topa com topa; ¿quí la governa la etxura de les persones? lo carruatge no fa trasmudanses; quan venen assientos de bon regent, s'amola, que li estampexen l'empostissat y cruix, però ell no s'axampla.

— Y encara diuen d'anar ab diligencia, ab aquesta antigualla!

— Y'l que'n diràn! Desengànyis: tan be com al cel, no hi estarà enlloch. Ja pot córrer la seca y la meca. —

* * *

— Ollà, *Pinturero, Garboso!* au, au, *Noble, Coronado!*

— Cotxero, cotxero, atúris, que no sé si han carregat lo meu bagul.

— Me caso ab ronda! D'hont surt aquesta dòna ab lo bagul? Ara que teníam una arrencada que la llansa tocava boy a Arbucies. No ho fassi may més axò, senyora. Que's pensa que vull matar los animals? Y quín bagul es lo de vostè?

— Un de negre, ab llistonets de fusta y tatxes blanques.

— Si no'm dona altres entresse-

nyes, ja li dich que no sé de que'm parla. ¡Oh, y'ls baguls, que son com la tropa, tots son iguals! Potser n'hi hà vinticinch a dalt de la vaca, ab llistonets de fusta y'l trage negre de cerimonia.

— Míri, escólti, si es servit: hi hà una erre y una be, fetes ab clauets daurats.

— Deu volguer dir: no t'hi encaparris. Sí, senyora, ja'l trobarèm, si hi es; ja'l tinch present. Son dues xifres que van soles: no'n passi ansia, mestressa: arribarà a posada al mateix temps que vostè.

— ¡Quín home! Que's pensa que no l'he sentit? Veyàm, algú pagarà, si's pert.

— Ansia, *Primoroso!* apa, que hi hà una costa que vé de pujada. Quína saragata qu'arma'l cabo! ¿Què tal, *Don Cascante,* va ben acomodat aquí a la golfa?

— Mejor que en la gloria.

— Permèti Deu que'l bagul no surti, que vostè'l pagarà.

— Es que no n'hi hà de femenines tan curres a les Andalusíes.

— Sí, las hay, pero están lejos.

— Y'n corren moltes de xates; les

catalanes tenen lo nas més proporcionat, com un timonet de barco. Al demés, senyora, no barbotegi, y no me'l fassi deturar un'altra vegada el tiro, que's fa malbé de la melsa.

— Es dir, qu'un hom no pot reclamar lo qu'es seu?

— No's despacienti; baguls ray! no n'hi mancaràn: cada viatge'n sobran!

— Si no es lo meu, vostè'l pagarà; a tot rigor.

— No'm fassi cremar, senyora, que tinch les espressions compromeses y no puch caragolarne d'aquelles que pican. Porto dos Reverents, y ojo, Peret, qu'aquí dins hi hà la censura. No tinguin por, senyors pares capellans: en Peret es de broma, y encara que l'ofici té mala anomenada, no'n dirà cap d'espressió lletja pera fer creure als animals..... *¡Coronado,* ollà! *A lo dicho* y no dormim, que vaig ab les mans lligades y'ns tenim d'entendre ab paraules cobertes. ¡Què diu, que's mareja aquesta senyora del bagul? ¡Ansia, *Noble*, *Pinturero,* au, au! —

* * *

Passada la temporada de portar malalts a Sant Hilari, s'acaban les presses, los compromisos y l'encotxar gent cap a la festa major d'Arbucies. Quan comensan a caure les fulles y'ls díes son més peresosos y més tristos, allavors ja no puja ni baxa'l senyoríu y vaig amunt y avall d'Hostalrich a Arbucies ab lo cotxe buyt, que'ns adormim de migranya jo y'ls cavalls. Ara qu'hi hauría lloch per tots, ara no venen. Ningú'l reclama a n'en Peret, ningú se'n recorda: ja estan servits. Algun día tot era ell.

L'amo que tinch fa deu anys, ve que'scansa d'apuntar setmanades sense rescabalar cap ganancia, y un dissabte'm crida y'm diu: «¿Comptem, Peret? qu'ara, ab la tartana no més, aniré servint la parroquia.» Passem comptes, y me'n enduch una mosta de pessetes que Deu n'hi do. Han estat ben escarrassades ab crits y fadigues y poch dormir, però quan arribo a casa, a Gracia, y revento'l

mocador damunt la taula, s'esbarrían ab un trincar, y rodolan donant toms, que sembla qu'etjegui un vol d'aucellets de plata... Una pila de manetes s'aplanan allí sobre per deturarles, que jo les umplo de petons. ¡Quína alegría! ¡Sota d'aquells dits grassonets la paga de totes les enquimerades, y damunt la meva ditxa, escampantla y atapahintla ab tants petons que'm cauen de la boca, però que'm pujan de dins del cor!

— Axís, vicíals més, — diu la Madroneta....—Si cada vegada que t'he anomenat m'haguesses sentit, no te arrendo la ganancia. No m'hi vull quedar tants mesos sola; aquexa casa sembla Andorra. Cap me creu, me fan veure'ls ulls verts.

— ¿Y en Pere, que no fa bondat?

— Es un dimoni serè.

— Y en Licos?

— Més dolent que'ls altres.

— ¿Y en Quim y'l Ton, y... y...'ls altres quatre?

— No me'n parlis; no's poden aguantar.

— ¿Es dir, que tots presentan males notes?

— ¡Per axò t'esperava, per que'ls arreglessis!

— Ja veuràs, sopèm, que porto una gana que sembla que fassi tres mesos que no hagi sopat.—

* * *

Cóntin, la dexo ab sis criatures, y jo me'n vaig pel món a guanyàrloshi'l pà. Per que totes menjan, gracies a Deu. Y cada setmana entran set rodes de molí de nou lliures y'l dissabte no n'hi hà un a la post. Tots tenen la dentadura que no'ls hi manca rès; ab una rahó que'n donan miràntloshi les galtes, que sembla que'ls engrexin cada día y que les hi pintin ab colors freschs. Les senyores se'ls guaytan, qu'ab la vista sembla que se'ls mengin; com los veuen tan sanitosos, tan plens y sapats, s'hi encantan. ¡No, no'n necessitan d'oli de fetge de bacallà!

Del modo que'ls hi agrada, y la dòna'ls ho combina, es lo fetge sol, ab ceba, y'l bacallà fregit. Ja ve a ser lo mateix remey y'ls matexos ingredients, però no passan per tants alambins...

¡La Seca de casa!... val un imperi; ja poden posarli'l collar al inrevés, que per axò tira. Ab sis *malandandos,* que l'un per l'altre ressurten ab sis esquinsos cada día, quan estan quiets, que no hi solen estar; y no parlèm de la curiositat, per que aquelles cares y'l sigronet que tenen per nas, si no'ls hi pasa'l sargil y no'ls hi rebrega dotze cops al día, ni ella ni jo ni'l vehinat los conexeríam. Se les guarnexen tan be, que no més respectan lo blanch dels ulls: de lo demés ja's refían de sa mare.

Encara no se'n adona, ja'n troba a faltar algun, y vínga desseguida llamada y tropa y passar llista; axís que'ls té plegats, ells tots sols s'escampan fins que torna a tenir ansia y altra vegada a repassar lo caudal.

Ella s'hi crema. Jo li dich: «Paciencia, Madroneta. ¡Ara ray que tots senten a la lloca y venen! si algun día contas y contas y veus que te n'hi manca algun!...»

Y a la pobra se li trenca'l cor; y quan dormen, los fillets nostres, ¡los infants de Lara! los petoneja ab un desfici que jo li faig: «Prou, Madro-

na, que ja no n'hi caben més y rellis-caràn; los petons son com les madu-xes, que apilotades no fan goig.» Jo los hi beso aquelles petxinetes closes, que quan s'obren son dos sols ne-gres de claror, los clotets de la mà y prou...

Quan ha fet la estació, s'acosta a la tauleta, y allavors es l'hora més tranquila per repassar la roba, que ni un día m'he assentat al pescante ab sets a les calses, ni les criatures han exit al carrer ab botons sense presi-lles, ò ab creueres de beta a la es-quena en compte d'elàstichs. Després quan ja son altes hores, no la puch cridar ni ferli cap pregunta del llit estant: no'm respon. Parla ab la Mare de Deu, li encomana la salut y la guarda dels nostres fills.

Jo penso: ella prou nos la guar-darà, si Deu vol; però'l govern se'ls quintarà tot sis, sense misericordia, que no tenen entranyes... allí dalt, a Madrid!

Y per distreurem d'aquestos ca-lendaris, m'enfilo al pescante, y per plasses y carrers passejo la *tormenta* esperant lo bon temps per tornar a Arbucies a disputar ab los passatgers

y a ríurehi y fer aquells crits d'au, au, *Garbosa, Coronada, Castellana*... rebatuda!...

PERLADILLO

I

Don Marcos Perlado Cifuentes, sargento cumplert dels exèrcits nacionals, condecorat ab la creu de María Lluisa per acció de guerra abolint moros l'any sexanta; rondenyo, bon mosso, ab uns mostatxos a lo Víctor Manuel que se li estenían arrapats com un'eura fins al mitx de la cara; la color sanitosa, celles espesses y prolongades que li naxían al damunt mateix de la carena del nas; mirada altiva, posat desinvolt, serio y feréstech en los actes del servey, ditxero y tractívol quan cambiava'l kepis ab lo rat-penat y'ls demés guarniments de municipal, per la gorra, 'l bastonet y l'americana de paysà.

Acabada la guerra d'Africa, en pau lo govern ab les altres quatre parts del món, allavors va pendre la real llicencia, ben satisfet de que havía introduhit prou consternació entre les potencies militars per que may més gosessin fer mancament a la nació espanyola.

Ab aquexa comformitat y seguransa, se'n anà dret a la *terra* per veure la *marecita* y'l parentiu, saludar ab ulls enternits tot aquell altre be de Deu de recordanses que, temerós de pèrdreles, les tenía sempre presentes y dibuxades a la memoria, sentint ademés, a mesura que se'n allunyava, com la olor del ayre de la seva ciutat, veyent la hermosura d'aquell cel, les giragonses que feya'l sol per baxar als carrers, les llenques y esmotxadures de claror daurada ab que engalanava'ls edificis, les clapes de ombra gegantina que s'estenían a sos peus, y'l reconet de casa seva tan anyorat, que fins les esquerdes y'ls escrostissats de la pintura tenía vius al pensament com si'ls guaytés.

* * *

L'arribada que li feren a Ronda va ser un excés molt lluhit de gasto y de disbauxa per obsequiarlo. Tothom va fer festa; los treballs, que per lo calorós del clima no anavan gayre arrencats, se paralisaren del tot, y'l sol y la serena quedaren en provehir per que'ls fruyts s'assahonessin en los arbres, y les demés plantes anessin fent lo seu fet, mentres la ciutat de Ronda festejava al seu fill *Perladillo*, qu'arribava de l'Africa ab los punys deslloriçats de tants heretges com havía dexat estesos per aquells sorrals ab los basqueigs y congoxes del trànzit derrer.

Les guitarres y castanyoles anavan d'una mà a l'altra sense parar; les dònes ni tenían temps per ficarse a la cuyna a donar quatre sacsejades al *puchero;* y tanta festa y alegría eran causa de que ningú mengés calent. Fins les criatures *jaleaban,* y'ls ditxos y les finors que acompanyavan a les *jàcares* eran tan aguts y presumits que no hi mancava ni sal ni pebre y gracia y canela...

Al compàs del fandango, exiren a la llum del sol definicions superiors de pantorrilla, de tan esquisida escultura, qu'eran gustosa lleminería pels ulls, y gran enfit.

Allí no hi havía altre hèroe qu'en *Perladillo,* y entre copes begudes y *limetas* trencades, li anavan millorant la categoría, qu'a cada ronda consumida prosperava de grau, que si hi entrava de sargento n'havía d'exir *brigadiel.*

Les berenades de *gazpacho* que li donavan, valían més de tres rals, y tothom li havía d'oferir la seva convidada a tot gasto, encara que s'haguessen d'empenyar la màrfega ò la *vajilla* dels *cacharros* d'anar a la font y passar desprès una temporada de mortificació bevent ab lo palmell de la mà y dormint en crú sobre l'empostissat del llit.

Ab les alegríes y gaudiments de la festa, les ganes de treballar no venían, y ningú les anyorava ni'n passavan ansia, ni les cridavan per que tornessen; de modo, que Ronda la bella,'l topaci andalús, semblava Xauxa ò un Madrid en miniatura.

Mes, en Perlado's va cansar de tan-

ta granja y fineses de gaspatxo y de begudes, y'l molestava además no tenir logro de pagar ni una trista copeta als camarades, per que trobava per tot arreu bestret lo gasto sens ocasió de treure ni un diner del qu'havía cobrat al rebre la llicencia. Abans de tenir un disgust ò qüestions per satisfer la convidada, preferí tenir prudencia fins al día que se'ls hi va pondre'l sol als rondenyos, que fou axís que's va fer públich qu'en *Perladillo* se'n anava.

Prou se li oferiren per sota mà'ls galons de cabo de burots, lo xuxo y'l fanal de sereno, ab espectativa de ascendir fins al bastó d'agutzil, ab casa franca y terregada pel braser; rès lo va moure; cap ofrena lo tentà! era petita y poch estesa la ciutat de Ronda per la mesura de ses enveges y'l logro de sa prosperitat!

* * *

Sabía d'una capital famosa y molt vividora que'ls que hi acudían parlant castellà hi trumfavan millor que'ls de la terra y hi manavan més

que tots. Sentí ponderanses de sa hermosura y un ditxo enriquidor de les seves ventatges que l'acabà de tentar. Agafà'ls trastets, cordà les *polaynes*, y ab lo bastó a l'espatlla,'l farsell al cim, travessà rius, baxà rambles, seguí carreteres, glosant la sentencia de

Barcelona es bona
si la bossa sona, etz.

Se'n vingué dretament a nostra terra, y ab la cinta de color de flamarada creuada al pit, lo canó de llauna en banda, la gorreta de gayrell, un punt més enllà de la clenxa, entrà a la ciutat pel Portal de Sant Antoni, sense sonarli la bossa, brandant lo còs y la borla de la gorra de quartel ab donayre, mirant als curiosos ab altiva satisfacció, com si'ls anunciés que's millorava la capital de Catalunya ab la presencia del sargento primer dels exèrcits espanyols, lo guapo Don Marcos Perlado Cifuentes.

II

Trobà la ciutat hermosa y acomodada al seu gust; corrent la disposició y amplaria dels carrers; la Rambla al seu punt, ni massa ensà ni massa enllà, y enrahonada la cautela de fer un moll pera clòurela de sobte, que sinó, pensava, aquí'ls catalans s'arruinan fent *hoyitos* si arriban a tenir l'intent d'atapahir lo mar y atravessarlo ab lo corresponent adorno de verdura per cada banda; lo Passeig de Gracia y'ls barris nous, d'una perfecció militar; les *ringleras* dels edificis, comformes y ordenades a la tàctica, que ja les podría revistar qualsevol oficial entreguardant ab l'espasa sobre'l perfil del nas y'ls ulls mitx cluchs, que no hi trobaría ni un marxapeu que s'apartés de la correcta formació, amples y espayosos pera poderhi extendre un exèrcit en gran parada encara que cada individuu de tropa anés en carretela.

Los campanars los trobà ayrosos, y de més mèrit si haguessen sigut d'una pessa; justa a la mida la mon-

tanya de Montjuich, y xiquet lo terno de boles que senyalan los barcos que venen d'enfora.

La Plassa de toros li va fer molta impressió. ¡Quína *balumba* y quíns jòchs d'*andamios*, va dirse, axecarían los agrimensors pera maniobrar les pantorrilles de *semejante* compàs y fer lo círcol! Per que aquí no hi valen gots, ni se'n podían refiar.

Lo Jardí del General va ser lo que'l cautivà més que tot. Aquelles oques manyagues, blanques com una tofa de neu, que's passejavan per lo safareig y acudían vora la brana com si pidolessin molletes de pà a les criatures, lo distreyan molt, passanthi les hores mortes. Les dides y minyones qu'acompanyavan a la maynada li feyan obrir uns ulls que tot eran espressió y axeriviment. Al principi, ell també tirava pà a les *tites*, y les criades reyan al vèurel tan ignocentment entretingut. Després, ja les feu posar més a la rahó y reyan d'altre terme, escoltant la galanor dels seus ditxos que sentían com a regust emmelat, y aquell seguit de amoretes que sempre les tenía a flor de llavi primparades pera celebrar

una bufonería ò qualsevulla prenda alabadora.

Allí's va decidir la seva planeta: d'entre aquell personal, *cama lluhentes* y tortosines, morenes unes, ab ulls negres y brilladors de fibladura dolenta y comanadissa en lo mirar; altres de color sà y llustrós, robustes, poderoses, ab gran patxoca y molt boato de mocador brodat de antiqüeles y devantals empolaynats, d'entre aquell rotllo, qu'ell ne deya *manojito* de fruyta y flors silvestres, va triar la poncella més escayenta, y ja va tenir amparo pera'l seu cor que's condolía d'angoxa tan sol y *friolero*, lluny de sa patria, en terra forastera, sense guany ni empleo, ab l'únich recurs de trenta rals al mes de la creu conquistada a l'Africa, que, segons los seus comptes, encara no li resortían a rahó de tres quartos per cada cap d'heretge qu'havía destroncat en les batalles. ¡Miserable recompensa a tants perjudicis ocasionats, a tanta desgracia de prendes descabalades y a tan cruenta cirurgía!

* * *

Una vegada provehida aquesta primera alimentació del cor, va escriure a la terra que ja tenía *novia* y que desd'aquell punt posava en moviment les seves influencies pera conseguir empleo, may fos sinó pera atendre als malsgastos de manteniment, vestir y calsarse, qu'en la seva contabilitat los destinava a n'aqueix capítol.

Ab cartes d'en Narvaez, recomànacions molt extremoses d'una pila d'andalusos qu'havían sigut ministres, y'l prestigi d'un seu amich de policía, va rebre, al poch temps de solicitarlo,'l diploma de guardia municipal y seguidament lo sabre, corretjàm, levita y casaca y'l barret de quiquiriquich, ab l'ofici de que's posés a les ordres del cabo Frasco Pastrana, qui'l destinà a la Font de Santa María per arrenglerar les criades y presidir la legalitat de la tanda per pujar a les axetes, ab consigna molt severa, per que no hi hagués discordies ni la trencadissa de cantis que's seguexen a parescuts verbals.

Ab l'indignació del qui's creu sofocat y malmès en la seva fama y crèdit, va recórrer de nou a Madrid solicitant permuta, fent valguer los mèrits guanyats a l'Africa y retrayent altre cop la llista dels *Majamets* que havía despedit del món ab l'escursadura abans mencionada, planyent-se de que la seva valentía valgués tan ruhí empleo, com cuydarse de afilerar criades y reconvenir a les que fessen trinquis per pagar los testos.

Per donar més forsa a la solicitut, alabà la seva lletra, que d'un rasgo de munyeca posava unes xifres y encabessaments de memorials que'ls ulls s'hi perdían entre tanta retorta; l'amplitut ab que rematava les paraules que d'un cop de ploma les hi dexava un ròssech tan garbós, que los seus escrits donavan boy fresca de llegir, com si tot daltabaix s'hi manegés una bellugadissa de cuetes d'esquirol.

La reclamació prou arribà a Madrid; peró'l general estava en aquell punt atrafegat vigilant un altre pronunciament dels seus contraris, y la junta de ministres no s'havía reunit per que no sabían l'hora certa

en que haurían de fugir a Portugal, ò de córrer a Palacio posantse la casaca tot baxant l'escala pera fer la jura, y en aquestos dubtes y compromisos les cartes no s'obriren y ben segur que foren arxivades en los ministeris sense desclòures ni donar la satisfacció requerida a Perlado, que, ab tan bons costats, se quedà de municipal y a la font, tenint valguer y empenyo sobrer per regentar qualsevulla comandancia, inspecció ò celaduría de barri.

III

Mentrestant, la gloria del seu amor anava resplandint y fentse més brilladora. La Madroneta comparexía cada tarda al punt de guardia y allí'l festeig, les amoretes, y aquell no dexar sossego als ulls per penetrarse fins al cor, los treya materialment del món per conduhirlos a aquesta especie d'*ensanxe* ideal que's crean los festejadors per allunyarse de poblat y trobarse més a pler en lo regne dels agradosos fingiments y de les poètiques mentideríes.

En *Perladillo* tan mateix hi tenía trassa a empescarse'ls datos per fer constar la ponderansa del seu volguer. ¡Si n'hi havía de riquesa en aquelles promeses y violaris d'amor! ¡Y les ordres tan rigoroses que donava cada tarde a la Madrona per que no mirés a cap home! Ella s'estemordía al vèurel tan fiero, y ja li semblava haver de trobar per los carrers de Barcelona un'altra mortandat com la de l'Africa, ocasionada pel seu promès gelós...

— No't pesi, — li deya l'andalús, —si al principi de ser casats passem los nostres *apurillos*, per que ab onze rals diaris de paga ni n'hi entran prou pels *mondadientes* del esmorzar. *Aguarda* ab *paciencia* algunes temporades y mortífica'ls peuets, que després *hasta* cotxe podràs desitjar si se *t'antoja el recreo*, que jo posaré l'empenyo y la solicitut per la teva satisfacció y cumpliment.

No compris roba y no't fatiguis ab gastos inútils, per que luego també ho tindràs de llensar per *ruín* y ordinari. *Joyes* te faltaràn, però després t'he de mercar un solitari com un *almendrón*, que la llum del sol

y dels fanals semblarà claror de persianes, y ab les espurnes y enlluernaments que despedirà donaràn la gota serena al públich... Però tu't distreus y míras enlayre com si jo't contés històries!... Apàrtat, Madronilla! per que sento uns indicis de voltarte aquí mateix la cara de fineses y *besitos* que l'un faría nosa al altre!...

— ¿Qu'ets boig? — li deya la Madrona esverantse.

— ¡Malviatge l'uniforme y la categoría y responsabilitat que porto encarregada! Madroneta, pégam un tiro, qu'en Perlado està malalt de cuydado y tu'n tens la culpa. Veig dintre dels teus ulls un altre municipal ab la renglera de botons platejats, lo *pajarraco* a la gorra, y'l sabre, qu'estich si me'l menjo ò no me'l menjo a caxalades! Dígues que m'estimas, al menos! per que jo no aguanto ni dos minuts més lo perjudici. Dígamho baxet, molt baxet, ab remor de besades, que no se'n enteri ni la teva respiració... —

Ella li responía molt debilment...

— Anda, morena: ¡que'n tens de sal aconfitada per sobre teu! —

* * *

— Ja pots buscar pis abans de tornar a casa'ls amos, — li repetía en Perlado cada vespre al despedirse;— y *oye*—li cridava fentla tornar:—que sigui gran y *arto,* ò sinó voy y llogo un *almacén* per que mi carinyito no va a poder coger en esos pisets de dotze pessetes. *Despacha,* vés, *que no te se peguen los guisados y tengas un conflito.* Ab lo *vaho* de lo que tu cuynas m'alimentaría jo millor que ab los misteks de cordoban que menjo per ahí. —

* * *

—El noy que tengamos,— li deya Perlado a la seva muller quan los hi somrigueren esperanses de benehits aumenls,—se dirà Manolo.

— Còm dius que's dirà?

— Manolo, mujer; com lo seu avi.

— Son avi's deya Joan. No s'estilan aquí ni'ls Manolos ni les boleres: es cosa de ventalls. Se dirà Joan, si es noy.

— Corrientes, que se llame *Juà,* però no vuy que hable en catalan. Bastant m'has malmès tu la llengua. Ni en catalan quiero que llore.

— Donchs, ja cal que lloguis una passiega per que la criatura s'hi avesi.

— Míra que tu estàs de *chunga* y yo gasto *mucha* formalitat.

— Corrent: t'enduràs lo bressol al quartelillo y li ensenyaràs l'exercici: te'l pujaràs al estil militar. ¿Que voldràs que te'l bolqui ab uniforme ab galons al capsó y'l barnús de panyo blau?...—

* * *

Y ara, en aquella casa un'alegría consegueix l'altra;'l noy es lo dèspota que disposa a capritxo, segons riu ò plora, del humor dels dos esposos.

Ja diu papà y mamà y tots dos estan en que parla la seva respectiva llengua.

IV

(Se continuará)

Considéri'l lector que la relació d'en *Perladillo* ja quedava closa des-

de'l punt y hora en que s'havía acomodat ab la Madroneta, y que'l nen, lo primer fruyt d'aquell ditxós matrimoni, va rompre a parlar clarament cridant papà y mamà als seus dignes progenitors.

La veracitat de la historia quedava axís mateix respectada, y era, en lo meu concepte, entremetres en faldilleres tafaneríes y donar greix a la gent desvagada'l retraure si'ls esposos seguían en santa pau ò si l'alteraren lo día en que'l noy va declararse regionalista de llevant, preferint l'idioma clar y robust de la seva mare, rebelantse, ab tota ignocencia, contra la melositat y dexos cefallosos de la graciosa parla andalusa, que per axò no dexa de ser la dels dominadors qu'imposan multes, renyan, castigan y cobran.

¡La criatura pressentí'l defecte y la gravetat del comportament!

* * *

Ara'm trobo davant dels caxistes que van donar en la flor d'afegir allargos a una narració en la que jo

hi havía posat punt final; davant del lector que restà més ò menos curiós, del director que'm reclama les quartilles, y per últim, dret a dret de la lluna del mirall ahont no goso pèndrehi vistes per temor de que m'ixque una cara falsa y enganyadora com la del qui té deutes y'ls nega.

La veritat es qu'aquí no hi hà altres delinqüents que'ls caxistes; bons subgectes, no obstant... fills obedients ò pares exemplars, esposos fidels, lleals a la patria y a l'autòritat; serviciosos per los vehins de la escala, etz., etz.; però que, a voltes, tenen la fantasía de colaborar ab mi, y jo faig lo dissimulat, planyentme calladament per que de les set vegades que com a justos pecan cada día, totes set m'abocan l'excés sobre los meus pobres articles y axís, ab los seus y'ls qu'a mi se m'escapan, resulta que ni's poden contar los pecats.

¿Volía potser l'autor del *Se continuará* sapiguer d'en *Perladillo* la fortuna, sos avensos en la carrera y veure'ls cartabons platejats qu'afegiría en les seves mànegues? Donchs, la de municipal es escala *cerrada* y

no's prospera més qu'en cabells blanchs, en desarmonisar l'hermosa llengua de Cervantes y estrafer la catalana ab tals barreges, que ja'n consumirà de cedassos y garbells la nostra Academia'l día que la vulgui depurar.

* * *

Segons los autors didàctichs que a correcuyta he consultat en vista dels escrúpols que m'han sobrevingut, tots han resolt que la historia d'en *Perladillo* quedava ben terminada ab lo matrimoni y la naxensa del seu fill (en lloch y data oportuna;) però que, considerat artísticament lo treball literari y d'imaginació, tant li valdría que's prolongués fins a conseguir la mort d'en *Perladillo* y les seves derreres disposicions, presentant l'òbit al lector ò als caxistes, que son los exigents, com si no hi afegís rès; que per adobs y circunstancies qu'hi anés posant..... que no m'hi enfondés, que altre cop ne faría, tal vegada, un de millor.

¡Benigna crítica y en hora felís consultada, que m'ha retornat lo perdut

coratge y la fama de que no he tingut l'idea de jugar ab los lectors! que si alguna historia comenso y no l'acabo, d'avuy per endavant, serà per que'm quedaré ab lassituts d'esperar a que les ganes sian vingudes y no ab l'intent d'enganyar a cap persona nada.

Axís podré perseverar en lo meu tema de no corretgir les probes dels articles, y'ls caxistes ab la matexa fal-lera de posarhi pintureríes y floreyos ab algun delicte ortogràfich, que a les dotze de la nit, hora en que's poden revisar les probes, jo no me'n entench de literatures; vull respectar la quietut dels carrers, lo sossego dels vehins, y'm plau cuydarme també del meu, en lo llit, ben abrigat en calentones franeles, lo cap descansat dels amohinos del día, closos los ulls, y tranquil abandonarme als delectaments y filigranes de la sòn, tan gustosos que may cansan, y s'acaban quan n'hi hà prou, sense dexar enfit ni entorpiment.

Ara, prosseguím l'historia del municipal, que jo, aposta, l'havía dexada en los díes més venturosos de la seva vida.

* * *

Lo pobre *Perladillo* va tenir un encontre qu'omplí d'amargor aquella existencia festosa y alegra, ab sos ditxos garbosos, ab les rialles que feya esclafir a la Madroneta contantli *chascarrillos de la tierra*, y puntejant, encara no arribava a casa, unes *seguidilles* fent repicar los dits com castanyoles, ab figures y giravols davant d'ella, qui l'empenyía y lo apartava de prop seu, dient ab fingit amohino:— Fúig d'aquí, tabernacle, que no'm dexas parar taula; —y als vespres, ensenyant de llegir al Joanet, que fòra de resistirse a parlar castellà, lo llegía y escrivía ab molts avensos y aplicació.

* * *

No per falla ni excés de zel, per atendre al seu deber ab esperit recte y just, acàs va topar ab severíssima autoritat... No tenía culpa ni responsabilitat; lo conduhiren a la presó, desde'l mateix lloch hont s'havía

compromès fent respectar la lley y la consuetut, y al travessar los carrers de Barcelona sent obgecte de curiositat y sorpresa, la vergonya que li anegava l'ànima li anava pujant als ulls desfeta en llàgrimes.

Allí passà mesos... ¡y quína desditxa la de l'amorosa esposa y'l tendre fillet!

— Que ciegue mi hijo, antes no me vea en semejante afrenta!—deya a la Madroneta quan li portava roba a la presó.

Y'l nen, ansiós, preguntava a sa mare: —¿Quan tornarà'l papà?—

* * *

A la fí, tornà a casa, vestit de paysà. Ni gosava mirar al seu fill, que podía més la pena de la seva deshonra que la tendresa del seu amor.

Rès més: llàstimes y condols. Si les passades alegríes retornan escadusseres en aquella casa, en Perlado de sobte's posa serio, recorda que ha estat a la presó, sa vivesa andalusa s'esmortuheix, y la tristor sombreja aquella cara d'home honrat.

UN LLIBRE NOU

La Mort y'l Diable, per Pompeyo Gener.

Axís que n'apareix un, penso: malo, ja hi haurà discussió. De bon matí sortiràn los diaris, diràn lo seu parer ab llealtat y, serios ò riallers, aspres ò suaus, es ben probable que tots renyaràn al autor y gracies que no hi hagi *varapalo* literari.

Desprès, més tart, en les tertulies del Ateneu, en la *Penya* científica y en les reunions de cafè,'s comentaràn los articles de la prempsa,'s manifestaràn opinions particulars, y ¡ay de la víctima si ha comès una etzegallada! que més li haguera valgut haver fet moneda curta, qu'axís no tindría tants fiscals ni tantes sentencies.

* * *

¡Fer un llibre! lo proposarsho no més ja suposa una paciencia, una constancia de pensament y un sacrifici d'estones, que s'hagueran dedicat al cafè, qu'esborrona imaginarles perdudes.

Axò, donat per entès que l'autor quan s'assenta davant del bufet, ja renuncía de grat als espayosos vagars del enteniment, a la saborosa quietut de no fer rès, al descans natural y ingènuu que no ha necessitat la fatiga per trobarse bo, y que agafa voluntariament la ploma y li agrada tirar amoretes sobre'l paper blanch y galantejar la seva inteligencia ab paraules fines ò idees boniques que'ls demés han de llegir y pèndreles a bona part, per que l'autor sempre es un currutaco a qui tothom li ha de fer de bo ab la seva estimada, si aquesta es la *Fama* y la vol de cor per que li ennoblexi'l nom.

Tractantse encara de llibres d'enamorats, com son pel comú les nove-

les ò coleccions de poesíes, en que l'autor s'ho apanya a la seva guisa y si vol fer consumir de melancolía a una donzella tantes hores com li plagui, ò mesos si axí li apar, ningú li dirà mal home, ò si li convé fer rondar al fadrí cinch amunt y cinch avall davant la finestra de l'enèmiga seva, en mitx de la nit crua, ab una temperie que les estrelles fulguran ab frisansa com si volguessen entrar en calor y en que'ls serenos no gosan cantar per no fer malaverany a la dentadura, empassantse una glopada de fret, tothom ho troba corrent y arreglat a la malicia que porta la historia, sens tenirhi rès que dir, sobretot si al final acomoda a la donzella, encara que sía torsantli la voluntat, y al jove'l dexa en bona preparació pera festejarne d'altres.

* * *

Però l'assunto cambía d'especie quan lo llibre es de *filosofía* y se sab que l'autor es un jove qu'acaba de entrar en lo més bell y florit de la primavera de la vida, corrent de sa-

lut, ab alta y bona figura per fer quedar ayrós al sastre, ben perfilat de fisonomía, ab ulls negres prou capassos de rendirne d'altres més brilladors, moreno, qu'axò sol ja indica qu'ha de ser ben mirat entre les rosses, y que li val de salvo conducto per conseguir agasajo de bona rebuda entre les *pàlides* de cabell negre, perseguidores de tota tranquilitat.

Quan se considera, donchs, qu'un jove ab tals avensos y riquéses se posa a escriure un llibre de tanta empenta, qu'ha hagut de comfrontar, y contradir devegades, als sabis de l'Alemanya y conseguir lo *Visto bueno* del mateix *Litré*; — per que entre aquexes *eminencies*, encara que tinguin olvidats certs sacraments, axís que fan un llibre també cercan padrí y's comforman ab la lley de Deu per adquirir drets de cristians de bona mena;— quan se considera, anem dient, qu'un jove, tentat per totes les adulacions de la edat, per totes les boniqueses qu'hi hà escampades arreu desde Barcelona a París y qu'en sos múltiples viatges a alguna s'haurà escaygut acompanyarlo

en lo mateix vagó, ò per menos saludarlo en lo *taller* de Shara Bernhardt, al Foyer de la Grand Opera, sinó a casa Víctor Hugo, en la embaxada espanyola ò en les distingides *redoutes* de la Julieta Lambert, no s'arriba a entendre com ha rebutjat voluntariament tan escullides conexenses per posarse a investigar les fal-leres que tenían los *beneyts* dels Iranis, Aris, Semites y *Avansemites* sobre la mort y'ls corresponents resultandos.

* * *

Obro'l llibre, y a la primera ullada ja veig qu'un crítich l'acusa de haver eczagerat lo càlcul de 3000 anys abans de Jesucrist, que Gener fixa la època en que va comensar a tenir caràcter propi la civilisació. Indica y proposa que'n rebaxi uns quants. Si jo pogués aconsellar a n'en *Peyo,* ni cinch minuts treuría del computo. ¡Si s'haurà figurat aquell crítich que la historia y la filosofía han d'anar ab estalvis d'edats y falsificar lo batisme de tot un poble com si's tractés d'acomodos de

damiseles que sempre intentan falcar lo temps!

Ja m'ho veig venir que la obra d'en Pompeyo Gener ocasionarà molta discordia. Es veritat qu'ell sab moltes coses y n'assegura d'altres que jo ab la meva senzillesa y ignorancia no m'hi puch avenir y no les hi sé disputar. Quan s'arriban a possehir tants datos, a conèxer tants usos y tanta historia de les costums y idees de pobles, nacions y reyalmes de la més remota antiguitat, fins al punt de poder reconstruhir los seus sistemes y maneres de pensar, confesso qu'es tenir massa ciencia y que la conexensa del passat perjudica a lo present, ja que, a forsa de cavilacions y comparanses, surten ab la flor de que dubtan de tot y resulta que pensan que no hi hà rès segur.

En descàrrech de tanta ignorancia podré dir solzament que no sempre al qui té més caudals y riqueses l'acompanya la rahó; axís tampoch lo qui té més ciencia pot assegurar que coneix là veritat. Jo'n sé una que no dona lloch al dubte ni tan sols a la discussió.

* * *

Per lo que fullejo del llibre, admiro'l prodigi d'estudis qu'en Pompeyo Gener ha hagut de fer abans de donarlo a l'estampa; y m'admira ademés la pompa del seu estil, clar, vigorós, trabat d'idees, acolorit, magestuós a voltes, senzill també, y sempre de sentit penetrós, comprensible y adornat ab les gales d'una imaginació somniadora de luxos y riqueses fastuoses.

Tot lo que diu lo llibre no ho sé encara: però, mitx títol m'aterra; l'altre mitx m'esparvera. ¡La Mort y'l Diable!

¡La Mort! aquexa enemiga temuda de tots. Dèls uns, dels que son bons, per que posarà terme tranzitori a totes les dolsors que gusta l'ànima en lo ben obrar y a totes les delicies de no sentir rancunies ni enveges per ningú. Als dolents, per que'ls espanta l'idea d'anarsen de aqueix món ab los documents mal endressats ò, diguèm, poch curiosos. Y als neutres, es dir als de mena co-

muna, sense inclinacions superiors ni idees perverses, per que'ls esfereeix d'un terme que tot ho proban abans de rendirse, no ja a la mort, sinó a la vellesa. Per ells la química treballa y vetlla per inventar tintures y elíxirs per tenyir la barba, restituhir lo cabell y allisarlos lo cutis a fi de conseguirlos joventut rescabalada pera fer lo maco davant les madametes guapes, de les fadrines ayroses y fer caure del escambell als pretendents joves que parlan ab lo cor a la mà y desconexen les malicies y traydoríes del galanteig afinat. Però, a aquexos lo pensar que han de morir los atemorisa y'ls dexa a les portes de la mort.

* * *

Pompeyo, quín llibre has escrit! ¡La mort, oh tristesa! Voltat de sers que us ploran; quatre llums engroguehits entorn del cadavre; un bagul negre, lo tap qu'ha de cloure eternament tota claror, posat de gayrell a la paret; un Sant Crist agonitzant que vetlla tanta desolació y tanta

tristesa... Després, la quietut, lo sol post per sempre, les estrelles apagades... ni primavera, ni estiu, ni flayres de flors, ni cants d'aucells; y aquelles veus estimades, mudes, mudes per sempre. Acàs un olvit espès com la foscor de tota una eternitat... ¡Que trista es la mort!

Tu consideras qu'ella no existeix; per que la veus com a terme de la vida, ab obres dexades als que venen, millors organisacions legades als que'ns succehescan, tiraníes desterrades, fatalitats abolides, emancipació progressiva, perpetuació de tot lo gran y noble, sempre en la terra. Aquexa es per tu la mort... y'ls seus beneficis.

Los Grechs t'han inspirat y l'ascetisme't fa horror.

Jo penso que la mort es bonica: qu'es lo repòs alcansat després de tanta lluyta, un somni dols acomnyat dels murmuris dels que pregan pels qu'existiren, que'ls acompanyan fins al cel y logran descloure de bat a bat les portes de la beneventuransa.

¿T'hi comformas, Peyo?

CARTES ALS REYS

Parlava ab lo cor lo company Francisco Xavier Tobella (ò Curro Donayre, com crech que'n va sortir batejat de la seva excursió a Andalusía) en la pomposa gazetilla del diumenge; apartant, per suposat, tot aquell acatament alabador y les demés francesilles ab que'm galaneja per fer enrogirme la cara.

¡N'hi hà per commoures ab les cartes que'ls infants dirigexen als Reys!... Jo n'he llegit algunes y he tornat a cloure desseguida'l voluminós paquet qu'en Xavier va enviarme procedent de la «Villa de Madrid» per que l'acompanyés en la congoxa, y he comprès que si en

aquestes no hi havía'l toch qu'arriba a l'ànima, tal vegada serían les altres les enternidores. Y m'he dit: conservèm la serenitat; ja n'hi hà prou ab dos trastorns, que si'ls ajudo, axò serà una vall de llàgrimes; tenim al quinquillayre que reb les cartes fent esforsos y contrayent los llavis per no rompre a somiquejar, al bon Xavier penetrat de sentiment, y jo, que de tots modos haig de ser la víctima fent l'article dels Reys per moure ab dolsesa la sensibilitat dels lectors fins a fèrloshi espurnejar los ulls, si també flaquejo, tot se'n va al diantre ab aquesta desolació tan estesa, y aquí queda tothom compromès y enternit. Per que sería una disbauxa massa fastuosa de sensibilitat consumida en suspirs penosos, entelament d'ulls ò desfets de llàgrimes vessades al últim pels dictats semi-ignocents dels papàs y nó per les tendreses de les criatures qu'en les tals cartes ¡pobretes! no més hi posan la incorrecció tremolosa de la escriptura y la ingenuitat dels gargots repetits ab candorosa freqüencia.

Los que fan planyensa per lo que

els toca sufrir son los quinquillayres y confiters, que'ls hi mancarà serenitat per calcular les ganancies sentint los clams de la tendra infantesa demanant alhora dolsos y joguines ab tanta necessitat, que'ls prestatges quedaràn buyts y curullats de moneda'ls calaxos.

* * *

Los nens casi tots demanan sabres, fusells ò llanses; axò indica que puja una generació vigorosa y enèrgica, que podrà donar díes de gloria a la patria... y pronunciaments.

Alguns volen ferro-carrils; los afeminats s'acontentan ab jòchs de paciencia, micos, conillets, etz.; aquexos no pretenen fer tremolar lo món...

Alguns, poquets, solicitan dels Reys capelles, candeleros, sacres, escolanets...; se veu qu'encara no estan ben despertes entre l'infantesa les inclinacions virtuoses que'ls han de cridar al més elevat sacerdoci.

Fins aquí, poch més ò menos, les cartes del busson de la «Villa de Madrid».

* * *

Mes jo, que conech tantes criatures, vaig anar a trobar un meu amiguet de set ò vuyt anys que sempre li rebrego les galtes, y li vaig dir: «*Nitos*, tens d'escriure una carta als Reys per que't duguin joguines.» La criatura no sapigué què respondrem. Li vaig donar llapis y paper, prometentli que jo'm cuydaría d'enviar la carta. Hèusla aquí; jo no hi he fet més qu'adressar les lletres y clarejarla una mica per que'ls lectors la entenguin; que'ls Reys ab una ullada'n tindràn prou per endevinar lo sentit y escoltar al pobre *Nitos*.

«Que m'envíin lo *Manuscrito*, que l'he perdut venint d'estudi y a casa'm pegaràn. Voldría ser com en Pepet que ningú'l renya ni'l castigan may. No més me renyan a mi, y quan me fan anar al llit sense sopar, tinch gana y ploro y tinch por. Voldría que'ls Reys me curessin los panallons; al vespre'm pican tant que no puch fer les *cuentas* y'l mestre també'm castiga. Es molt rabiós

don Matíes; sempre'm pega y'm dona més *operacions* qu'als altres.

Jo soch amich de tots per que riem molt, y'l mestre no més s'enfada ab mi.

Tinch por al llit tot sol, y si ploro'm renyan més y s'enduen lo llum. Al Josepet, per qu'es xich, no'l renyan gens y'l dexan jugar fins que tancan la botiga; jo sempre soch lo més dolent y tinch la culpa. Voldría ser petit com lo meu germà y ho demano als Reys...

Ja'n tinch de joguines y me'n donan los noys d'estudi per que'ls hi repassi les *cuentas*. Tinch cartrons y boles de vidre grosses y sempre'n guanyo. Voldría poguer jugar forsa, que don Matíes no'm castigués, y a casa no'm peguessin.

Quan vaig estar malalt m'estimavan més: la mare plorava y'l pare me tocava la cara; ara'm tornan a pegar més! y quan estich fosch al quarto,'ls panallons couen y m'esgarrapo. Vuy que'ls Reys me fassan estar malalt.

NITUS.»

* * *

Y ara, que l'amich Xavier no's propassi a fer alabanses sense prevenirme al menos, que no sempre puch cansar als meus amiguets per que'm treguin de compromís.

REVISTA

Ja han arribat les primicies del hivern. Quatre borrallons de neu migrats y lleugers com vidre volador.

Semblavan serradures de núvol que'ls àngels les fessin caure foradantlos ab barrinetes de plata per que'l sol exís a guaytar assí baix y dongués escalfor y consol a tants pobres a qui'l fret sorprenía escarits de roba, dexantlos balbs y tremolosos, qu'es la manera com s'acostuma rebre a aquest personatge rigorós.

Després, una pluja que queya pausada, com si tingués temor d'ensopegar y esguerrarse, anà prenent lloch per entre mitx les escletxes y desi-

gualtats del empedrat, cobrint los sots ab trasparent y enganyosa superficie, la que's revoltava ayrada, desfogantse ab una explossió d'esquitxos cada volta qu'algun peu errava la distancia, ficantse allí ahont no'l demanavan.

Aqueix ha sigut lo quadro que ha presentat per primer entuvi l'hivern.

Que'l meu amich, vehí de l'altra plana,'n fassi la crítica si li es gustós. Jo no vull; li tinch massa temensa; ademés, hi estich renyit.

* * *

L'ampolla de vi trasparent, que parexía un infús de topacis, que per consuetut regalavan als parroquians los amos de botelleríes y magatzems, aquest Nadal s'ha quedat en los prestatges, y l'elíxir preciós dins les tenebres de la bota del recó.

La coca de forma elíptica, planera, ab acanalats de mitx relleu y cristallisacions de sucre roig, aqueix requisit que sembla fet pels pexos que no poden obrir gayre la boca,

aquest any també l'han suprimida com a regalo.

Les criatures l'han reclamada somiquejant; les mamàs, lo día de Sant Esteve, les apersonaren ab los baylets de manta blanca y cabells cendrosos, los que'ls hi contestaren, sense fer esment de les llàgrimes que com gotetes de llum brillejavan en los ulls dels nens, que'ls amos havían tingut junta, y que tots plegats arrastravan lo compromís. A tan enèrgica resposta, que si les senyores no n'entenían lo sentit n'endevinavan la direcció y que'ls baylets estavan convensuts qu'allò volía dir que no's regalava coca, los nens se quedavan ab la boca oberta, encantats los ulls y en suspens les llàgrimes, fins que tornavan a rependre'l plor quan la porta era tancada y'l baylet xiulant escales avall sense haver portat la coca ensucrada.

* * *

¡Quína dinastía més antiga y venerada la de Gaspar, Melcior y Baltasar!

Un trono esplendent, un reynat perdurable y per súbdits tota aquesta infantesa de cabells rossos, de clara mirada, de rostre satinat, tentació de caricies, hont les mares hi acumulan tresors de besades, qual valor no's pot contar per que supera tota riquesa.

* * *

Se diu Narciseta: es tan bonica que... ¡no pot esser! mes si's pogués veure assí baix lo retrato d'un àngel, se diría qu'es lo d'ella. Té'ls ulls negres, ab aquexa negror abrillantada que's cría a Espanya per gracia de Deu. Lo seu cap sembla un capdellet esbullat de fils de sol; y es bonica, no tant per l'armonía del seu rostre, com per la que'n resulta de son mirar ignocent, de son falaguer mitx riure, y per la felicitat y per l'alegría que's sent al contemplarla.

Esperava als Reys; los veya venir en somnis, ab sos mantells de porpra, ab pells d'armini clapades de negre, acompanyats de vagorosa armonía y voltats d'un núvol qu'escampava

aromoses essencies. Y deya a sa mare cada día al despertarse:—Mameta, he vist als Reys: ¿què'm duràn per mi?—

«¿Què li duràn los Reys a ma filla?» pensava la mare; y desprès de llarga estona de reflexionar, sos ulls s'humitejavan, exhalava un suspir, no gosant pensar que'ls Reys no duen rès als fills dels pobres.

* * *

Es la vigilia dels Reys, la mare de l'*Arciseta,* dependenta d'un magatzem de quincalla, ensenya als compradors les joguines més primoroses y ab sa persuassiva y tentadora verba'ls hi fa comprar les més cares y luxoses. Al arribar al vespre, ja no pot més; no la rendeix la fatiga, que la vens lo sentiment. Los armaris se buydan; una derrera l'altra, van anantsen aquelles nines de cara de cera ab cabells rissats, que mouen los ulls y diuen *mamà*. Una sola'n queda, la més agraciada y bufona de totes, la que no vol vendre per més que tothom se n'enamora.

— ¿Y aquexa nina, com es que no la vens? — li pregunta l'amo.

— Ja es venguda, — contesta ella ab resolució.

Valía vuyt duros. ¿D'ahont treurà aquexa cantitat?

* * *

¡Quín'alegría en aquell piset! La *Arciseta* obra ab temor los porticons del balcó; s'alsa de puntetes, y veu una gran capsa de moaré ab filets daurats, qu'omple casi tota la llosana. No gosa obrirla; temorosa y apocada, proba de tombar la lleva; los finestrons cedexen; destapa la capsa, veu aquell tresor, y's tomba a mirar als seus pares ab exa felicitat immensa que no's revela ab esclamacions, sinó que plega'ls llavis ab somrís indefinit y entela'ls ulls, que també demana llàgrimes la suprema alegría.

* * *

En lo mateix punt se sent trucar. Han portat dues capsetes negres,

que'l marit reb, de part del duenyo de la quincallería.

Eran les arrecades y l'anell de nuvia que la mare de l'*Arciseta* havía anat a empenyar lo día abans per que sa filla tingués lo present dels Reys.

L'historia fou breument esplicada: ses amigues, les demés fadrines, y l'amo del establiment havían obtingut de la Caxa de *préstamos*, satisfent lo valor del empenyo, aquelles dues joyes.

Lo marit, qu'es un jove altaner en sa pobresa, que no l'abat la desgracia ni'l rendeix la miseria pròxima a ficarse en aquell camaril de tendreses, de pau y de virtut, abaxa'l cap, se tomba per amagar l'emoció que'l commou, y rendit de felicitat al veure'l goig de sa filleta, beneheix a Deu qu'envía benefactors per que'ls Reys també recordin y visitin als fills dels pobres.

UNA VISITA

— Deu hi siga!
— Y la Verge María. ¿A quí demana?
— ¿Qu'es del diari vostè?
— Sí senyor, per servirlo.
— Víva! Un servidor venía per tenir una assentada; per qu'es un escàndol lo qu'està passant en lo segon pis de casa, y voldría, com ara l'època es crítica, ab aquexa brama que corre del còlera, voldría que vostès passessin una maneta al estadant...
— Perdóni. So repartidor y d'axò no me'n cuydo. Vostè deu volguer qu'en virtut d'una *gazetilla*'l diari manifesti'ls seus què dirs ab la gent del vehinat.

— Angela, aquestos son, sí senyor; ja veig que m'ha entès. Una... ¿còm ha dit que'n diuen d'una quexa?

— Segons y comforme; però, no'ns emboliquèm; sí senyor, una *gazetilla*.

— Y que fos més forta que les de sis y mitx; ¿enten l'idea?

— ¡Prou! ab dotz'anys que trafiquejo ab axò del diari, no hi haig de entendre! Tan be com ells.

— ¿Quí vol dir?

— Los qui'l fan, los senyors de la redacció; que, axís com no tinch lletra manuscrita'n tingués, ab les noticies qu'inquirexo y les coses que veig passant lo diari, tota la primera plana la voldría omplir ab feyna meva. Però, ara, fillet, los que som tontos... — per que la lletra es la sòrt de la persona. — Jo tinch les meves opinions, que no les amago; jo no so republicà, ni carlista, ni manco, ni de la esquerra. So dels lleyals ¿m'enten? que'ls que governin governin be, y una protecció a la clase obrera, y'l que la fassi, requisitoria al acte y que la pagui segons l'article que marqui la lley. La lley, sempre dreta com una corda, y fuetada al que se'n aparti un gruix de duro. ¿Què

li sembla d'aquesta Espanya, no fora una bassa d'oli que's podría anar ab los diners a les mans per tot arreu?

— Nó...

— ¿Còm que nó?

— Un servidor no venía per rès d'axò. Déxim dir.

— Be, ja ho sé lo que vol. S'haurà d'entendre ab los senyors; ara no hi son; venen més tart.

—Jo'm pensava, com ja son quarts d'onze...

— Oh, es un estament aquest, que treballan molt de nit, y un cop son a coto no contan les hores; se fan cridar per la terrayra. Es una carrera que's va molt contra la naturalesa. Míri, tot lo qu'ha passat avuy, ells quan ho escriuen diuen que va passar ahir; cada día'ls hi noto aquesta errada, però com lo diari surt l'endemà, queda esmenada. ¿Veu quïnes coses? Desengànyis, tot son combinacions; hi hà vegades que vostè diría qu'ho saben tot, y no saben rès; ¡si més de quatre cops los he tingut de corretgir! «No senyors, — los hi dich,—tal cosa va passar axís y axís.» L'altre día, ab la bomba; no sé quin diari deya que'l carril que de

què no l'agafa. Errada. Si jo ho vaig veure! quan la bomba va caure,'l tren era qui sab ahont. ¿Veu? y no se'n volen refiar; ni'ns hi podem assombrar allí hont escriuen, al quarto de les mentides que'n dich jo, per que ab la cara no més ja'ns ho fan a saber que fem nosa.

— Sí qu'ho tinch malament! jo que contava que vostè'm faría'l favor d'escoltarme y ferne una relació, ò ferla fer si vostè no abastava.

— Prou que la faría, ja li torno a dir. Míri, aquí tenen un subgecte, qu'es un home de be;'ls altres, per axò, no hi hà rès que dir; però, aqueix es trempat, falaguer, molt, no està may quiet, sempre amohinat a la seya taleya; sempre furga per sapiguerne de fresques per omplir la primera plana, y mentres es al escriptori'l veurà de cap a les quartilles que'n diuen.

«Senyor Xavier, avuy n'hi sé una de nova, — comenso jo, (aqueix sempre m'escolta, axís com los altres desseguida, abans de dexarme esplicar, me diuen que ja ho saben;) — a tal banda ha passat axò y axò, ò en tal carrer s'hauría d'avisar al Ar-

calde qu'hi hà un munt de runa que ja cría aucellets, ò qu'han robat un pis, ò un carril, *encetra;*» ell, desseguida zas zas, ab un garbo que té a la ploma que sembla que jugui, apunta'l dato y pataplàm: a la edició de la tarde ja veu representada la noticia, d'una manifatura que fa una planta que jo la torno a llegir com si me la fessen a sapiguer de cap y de nou. Si ara aquest senyor fos aquí, aviat quedarían entesos. Ab la meytat que vostè li digués y l'altra meytat qu'ell sempre se n'empesca, conjuminaría un patracol que tots los demés diaris n'hi traurían copia de la sustancia per que ho trobarían curiós.

— Malaguanyat que no hi siga. Y aquell senyor qu'ara ha passat no es del diari?

— Sí, però d'aqueix no se'n refii, s'embranca ab altra lley de qüestions y sempre parla a tall de xanxa. Encara vostè'n sortiría perjudicat si li divulgava.

— Y donchs ¿còm ho podría compondre? per que lo que'm passa ja no's pot resistir: ja he sofert prou. Fàssis compte qu'a dalt de casa hi

hà un subgecte que té un engrescament a derrera, les bestioles, que tots los vehins ne sortim perjudicats; afigúris... Oh, y sempre animalets estranys y mitx feréstechs. Ab escusa dels ratolins, té un mussol..... però anèm per parts. Quan van venir a estarhi van comparèxer ab una cotorra, que no he vist en ma vida un animal més pallús; tot lo día'l passavan ensenyantli a dir coses, rès, ximpleses, y may van lograr qu'obrís lo bech. Un cop que jo ja estava amohinat de tanta *academia*, vaig dir aposta per qu'ells me sentissen: «Noy, vés, guàyta si a dins de la gavia hi hà la cotorra ò algú altri.» Y'l xicot, que va entendre a lo que jo anava,'m respon tot seguit: «No senyor, la qu'enrahona es fòra de la gavia...» Allavors, fentme'l condolit y sempre cridant, vaig esclamar: «Malaguanyada cotorra!'s coneix qu'es de les reservades ò està *empeguehida*, que diuen a Mallorca; si la portessen a ca'l manescal que li tallessin lo bech, potser rompería a garlar; ò sinó, a Sant Gayetano, que allí hi hà gent prou entesa, y d'una mirada li dirían desseguida: aques-

ta cotorra té tal ò qual defecte a la parladora, y no se'n refíin que no los amohinarà per rès.» ¡Amigo, què vaig haver dit! Ella, la senyora, se va posar com un basilisco, ab una vista qu'haguera tallat lo vidre; semblava una bruxa; quasi be'm va malehir!

«Vostè té fills y no sab lo que se'n té de veure; mofero, burleta, ríguissen dels esguerrats, que Deu té un bastó...»

«Ahont và, donya *Nievas!* que ve a retreure besties ab persones! que'n té poch de discurs!—li vaig respondre;—aplíquis a les seves obligacions y no vínga a xeringar la paciencia dels vehins donant classe de llegir y escriure a aquest animalot.»

Ell, qu'es un home com una figura de drap d'arres, que tota la roba li va baldera de tant minso y canyiula, ab una veueta que sembla que'l papo l'haja esporuguit, va sortir a la galería y'm va desafiar.

«Home, fíquis dins, que fa llevant y una ventada se'l pot endur. No m'hi tracto ab gent valenta, y si vostè està fet a rebre, llògui un *maco* pera barallarse.»

«¡Sastrinyoli!»

Vèt aquí la paraula més forta que'm va dir; la seva dòna'l va fer entrar tot seguit a dins per retornarlo ab una beguda de María Lluisa y aygua del Carme per veure si li passava'l tremolor. Bueno, aquesta va ser la primera. La cotorra, vull dir la seva dòna, no's va sentir més. ¡La bestiola ray! ella hagués enrahonat, que pòtser nos hauría distret. Crech que va morir d'un enfit de sigrons y la va fer dissecar per un aficionat que'ls la va retornar bo y geperuda, que no la volían admetre per cap estil ni la reconexían per seva. Cà! hi va haver un sacramental que s'hi podían llogar cadires. L'endemà, per distreures, ja tenían afillat un gos brinxet ab una vista tan carregada y vermellosa que feya angunia de mirar. Ella li feya petons y li rentava la llana ab sabó del fi; lo seu senyor se feya pendre'l terrosset de sucre de la boca. Jo deya: ¡veyàm si un día, d'una brivada se li endurà una llenca de nas! Com qu'es lo que li treu més ufana de la cara!..... Ab aquest gos falder, com aquell; encara'ns hi feyam uns tips de riure que

s'ho valían; però ara'l senyor Antonyito (crech que descendeix d'*americanos*, y per axò li minvan lo nom; tal vegada s'haguera tornat ètich si l'hagués hagut de portar sencer) nos compareix ab un gos petener que li deuría vendre un gitano com una esquisitat. ¿Y'n vol d'escàndol y de grinyols? sempre sembla que'l trepitgin. Com es cadell, anyora la mare, y nit y día es un desfici; li han de tenir un rentamans plè d'aygua a la vora del morro per que no se li assequi la gola. Nosaltres no podem cloure l'ull. Jo no m'hi barallo més ab aquell entecat, no fos cas que se m'hi quedés al bò de la disputa. Al Arcalde no'l vull anar a trobar, per que sembla un *Si senyor:* «Ja ho arreglarèm, déxiho estar per mi,» y al cap de vall no fa rès y qualsevol me'l tomba: es del derrer que li parla; no serveix per tenir la vara.

Ara crech que tindrèm qüestions, un verbal, per que diumenge hi va haver un pas de comedia. A aquell *lladrayre* feya bona estona que no se'l sentía. Gracies a Deu,—vaig dir jo,—potser li han donat dormitori. Però, amigo, al cap d'una estona,

xap, (nosaltres treballem en lo pati, sota la galería,) damunt lo vetllador nos cau la perruca de don Antonio. Semblava un estrenyinador; lo gos la debía arreplegar de damunt la tauleta de *noche* a la cuenta, y quan la va haver ben destriada y malmès la clenxa, la va llensar ò li va caure per entremitx dels ferros de la barana. Aquells dos xavos que li venían als polsos y que li esqueyan tan be a don Antonyito, eran a ca'n pistraus; no s'hi conexían senyals de xavos ni de malles. L'aprenent la va penjar en un clau de ganxo, y a la nit, casi be feya feresa; semblava'l cap d'un home emparedat a la flor de la joventut que's consumís la vida menjant morter, ab los cabells erisats per la matexa angunia. Y de resultes de la gran boyrassa que nosaltres y'ls demés estadants hi hem fet, s'ha anat a quexar a casa l'Arcalde; y per interina providencia, ha comprat un altre cadell; cónti que son tres, y'l mussol quatre;'l xibarri que mou aquesta patuleya no's pot esplicar; y reflexióni'l pis còm lo deu tenir de curiós, per que aquestes bestioles son escandaloses per tots estils, per

la qüestió de la netedat y per los grinyols; ja'ls poden atipar, que may callan. ¿Y ab aquests temors de peste que té'l govern, ¿no fora del cas que'l diari se'n quexés per que enviessen lo carretó dels gossos a recullir aquella llorigada de cadells?

— De tota la relació que vostè me ha fet no hi hà rès que dir: però'l diari no crech qu'hi pugui fer rès: no se'n ocupa de la vida privada de les persones, y una qüestió de gossos, desengànyis, rebaxaría molt al diari.

— Corrent, està molt be; primer es la reputació: donses, que no'n parli dels gossos; que digui per exemple: *En la calle de la Fenosa*, (tal número y tal pis), *habrà pronto la groga si la autoritat no hi pren cartes al asunto.*

— Déxim estar, ja m'arreglaré: sent per la salut pública, crègui que'm penso que seré escoltat. Míri'l diari de dilluns a la tarde, que conto qu'una cosa ò altra tindré medis per ferli posar.

REVISTA

UN DISCURS DE DON EMILI CASTELAR A L'ACADEMIA

Sortíam de casa en Vidiella com si exissem de bateig; vull dir que cadascú se'n portava un farsellet de confitures ab les que jo, per la meva banda, contava recrearmhi uns quants díes aprofitant qualsevulla estona de vagar per anarmen al meu quartet, y allí, a tot esplay, recullit en lo sí de la propia intimitat, closos los ulls, estesa tota la crexensa sobre un sofà, donarme'l vintiun plers ab lleminadures de Beethoven y de Chopin, tal com les havía servit en Vidiella, ab la seva delicadesa de sentiment, ab aquella elegancia y *principis* ab que tracta les tecles del piano, que pareix que's comfronti ab

hermoses y tímides donzelles a les que'ls hi fa exhalar un sospir y prou, y no les inquieta ab insistencies de mal gust, ni les acaricía sinó lo més necessari pera que diguin alguna cosa dolsa y les dexa luego somriure ab una rialleta que vibra y penetra dins del cor sens que ningú dels que se les escolta pugue remediarhi rès.

De bona fè, contava ab aquestes delicies per tota la setmana, y fins temía que'ls meus oidos després de haver gustat, per recordansa, tan empinats senyorius y fineses, no's comprometessin posantse en lo conflicte de no volguer sentir parlar a la gent. Y me'n aconhortava pacientment ab idea de que tal rigor no'm sería de molt perjudici, calculant, per remey ò per bona composta, dedicar una orella pel tracte *mundà* y l'altra dexarla fer festa y que se'n anés de convit ab totes aquelles sonoritats dels grans mestres que fan de la música'l cordial més segur per lograr la pau, l'alegría y'l benestar en tota lley de situacions (encara qu'hi manquin diners,) mentres la salut estiga a son lloch y cumplexi ab les seves obligacions.

* * *

A la Rambla un minyonet se'ns posà al devant oferintnos los discursos d'Emilio Castelar, y d'en Víctor Balaguer, escusant lo tractament de Excelentíssims qu'abdós tenen y anomenantlos ab esta llisura y franquesa que tothom emplea ab los homes notables pel seu talent, per sa fortuna ò per sa posició social.

¡Ja varem estar ben compostos desprès d'haver comprat per quatre quartos aquelles dues *partitures!*

¡Guapo! vaig dir jo; aquesta es ventatja com un Nadal que s'ensopega ab tres festes! Castelar y Balaguer posats d'acort... ¡Víva! Si per mediació d'en Vidiella havem pogut sentir de quína manera sospiran los àngels quan tenen dolesa per no veure a Deu y de quína manera tan trista cantan assí en la terra exos sers excepcionals que viuen en perpètua anyoransa de felicitat, ara, entre Balaguer y Castelar nos ve un anticipo de primavera, y cada planta, cada flor nos diràn còm y

per què son tan boniques y tan escayentes; y per ells oirèm tota lley d'armoníes: un concert silvestre de música y olors. De la gota de rosada sabrèm los amors breus, los goigs y les rialles ab qu'esclata veyentse tan ben nascuda sobre la tendror d'una herba, les congoxes y'ls esglays que'l gelós oreig li dona, y sa fugida misteriosa en un petó del sol; lo que diuen les plantes del bosch a la viola encisada pels perfums que'ls hi envía; per què les abelles s'enamoran dels romanins, y què'ls hi cantan ab aquell brunzir, y per quínes trasses logran tanta estimació y tan abandono.

Tot nos ho faràn avinent, qu'axís a Castelar com a Balaguer no hi hà flor que no'ls hi degui tendencies, papallones ni abelles que no les hajan afavorit ab convidades y refrescos de perles tremoloses ab sentida de mel y olors de clavellines, y no hi hà caderneres ni's conexen rossinyols que no hajan posat empenyos per cantar en castellà després d'haver sentit al Emilio, per anarsen entre'ls arsos y oliveres a ensajar y fer exir a escoltar tan noves carreti-

lles, motes d'esmeraldes y rahims de bayes pintades com coral.

També sabrèm lo què guaytan exos milenars d'estrelles que cada nit ixen a tafanejar y què significa son inquiet pampallugueig. Tot nos ho diràn un y altre, que tenen l'oido fi y la vista penetrosa y logran saber secrets qu'a ells sols los confían les tímides violes y l'olorós timó, y les estrelles tenen, per ells no més, mirades d'inteligencia y'ls hi divulgan lo seu sentir ab més descans qu'als altres homes. Y com tenen prou afinada la vista y tan delicat l'oido, indagan en lo temps passat y saben contarnos dels avis nostres los fets altíssims, per que de ses virtuts y lleals exemples prenguem llissons y fortalesa.

Parlaràn de la nostra patria y de la dolsa llengua, l'un per alabarla, l'altre per mostrar sa hermosura, sos cayres y facetes, fins a enlluernar a alguns ulls poch habituats a rebre resplándors tan vius y acolorits. Y als que'ls havem escoltat commoguts, sentir com la vida no'ns haguera sigut agradosa y qu'hagueram vegetat enneulits y malaltissos si no

haguessem tingut la ventura de nàxer catalans.

* * *

De tot lo dit no sé si's concreta que les memories del concert d'en Vidiella me les reguardo per la setmana entrant; y que, entre Castelar y Balaguer, havem tingut una assentada en la que tots havem quedat lluhits: ells obrint les calaxeres de casa'ls avis y ensenyant los tresors a més de quatre que'ns tenían als catalans per pobrissalla; y jo, fent que sí ab lo cap cada vegada qu'esbarriavan més pilots d'argentería, que'l mateix sol no sabía hont darla al veure tantes resplandors de rata-pinyada belluguejant per les parets, y ab lo garbo ab que les pedres fines y'ls brillants li tenyían les clarors a la seva vista.

* * *

Y por lo que á V. se refiere, *don Gaditano* ilustre, mil plácemes por su discurso; con la novedad, — para un servidor antigua, — de que se le

estima á V. (sin tocar á las castidades de la opinión;) y que cada vez que V. se remonta por las sublimes alturas donde V. sólo y las águilas saben holgarse, aquí bajo queda un admirador suyo que no se fatiga con tener la vista y el resto de los sentidos en contínua suspensión...

* * *

A vostè, don Víctor, que no per major franquesa podré estalviar la cortesía, li dono l'enhorabona, ab tots los aumentS que cada día'l meu afecte sent per vostè; y, parlant ab la franquesa que vostè'm permet sempre, li tinch d'innovar que per la meva part quedaría nombrat *marmessor* de nostra terra, per que'ns millloraría l'Hisenda y tal vegada, ab escriptures velles y pergamins que vostè sab hont jauen, acabaríam de lograr justicia per part de més de quatre que pareix que tractan de perdonarnos la vida ¡a nosaltres!... ¡Xiquet!... ¡Don Víctor!... Si en Roger, ho sabía, aquell dels pexos... Si'n veuría de currues de generació

agenollades, corrent ab prou dificultats per ferli manetes... ¡Prou tindrían de menjar lo peix ab l'escata per respectar les quatre barres de sanch!

UN POBRE

(DIVAGACIONS)

Quan lo sol surt, diuen que surt per tothom. ¡Y tanta gent com hi hà despreocupada que'l dexa exir y que fassa'l seu fet, sens cuydarse de anar a veure si troba entorpiments de nuvolades que li impidexin descloure ses rosses pestanyes!

A mi, que cada día'l matalot del hostal de Manresa m'envía a rèbrel abans d'hora, penso: ¡si se'n crían de ganduls en la nostra ciutat! Aquesta reflexió la faig ara, en la primavera, però al fort del hivern, quan l'aposentador de les besties se presenta de bon matí ab un fanal sense vidres y casi be sense llum, que sembla que porti una *marieta* engaviada, y a

cops d'escombra comensa a plegar los rengles de llits del davant meu, fent axecar a tots los propietaris que dormen a la pallissa, y's conjumina aquell ball estrany en que tots, ab lo còs enravenat pel fret y les cames mitx arronsades, piquem de peus fent giravols mal arrodonits — per que'l fret es un mal serio y certes bromes no li escauen, — allavors penso: ¡que ditxosos deuen ser los que tenen llit... y'ls que s'hi estan! ¡Quín sabi més famós debía esser lo qui va tenir l'idea del matalàs! quína salut tan cuydada y quína mort més plascenta debía esser la seva! quínes cortesíes faría al abandonar lo món que tan be l'havía tractat!... Prou va veure per endavant que de tanta casta d'invencions com exirían per anar depressa, la seva, per estar quiet, fora la que tindría més sortida y que tothom hi aniría a raure y a ferli'l *rendí vous*...

Ab tantes persones que prenen banys inferiors per descarregarse'l magí després d'havèrsel espessit per fer qualsevulla etzegallada, y ab tants altres qu'han innovat ò tret combinacions y mecanismes per es-

talviar lo treball, ningú l'ha rebassat encara, per que l'aboleix de frente y senyala a les vinentes generacions un sistema d'igualació comuna que los que vulgan adaptarshi tenen de renunciar a tota mena d'escarràs que rebaxa'ls homes, los torna defectuosos, y a copia de cansaments los aplaca cap a terra com uns irracionals...

Y'l *mancebo* que, prenent idea de les erissipeles, va aplicar l'inflor en los coxins, ¡ab quín altre avens de tan mèrit no afavorí als nostres germans d'èpoques enderrerides, los quals cada vespre tenían de compondre'l farsell si volían que'l cap los hi reposés! Un matalàs, un coxí y un llanguiment ben declarat..... ¿quín altre recreyo se li pot encarar sens ofendre a les bones costums?...

Axò penso, y altres cabories m'entristexen al despertarme sentint los rebufos y blasfemies ab que'ns treuen del llit pera que desembrassem lo lloch pera dexár sortir los carros.

La belitralla contesta movent escàndol, glosant les paraules del esparracat aposentador ab noves y més asproses injuries, y tot plegant

gavies, com se sol dir, s'amaga per sota les galeres ò cerca'ls recons més foscos per apanyar ses trapasseríes. Luego van exint y escatifenyantse impedits (per voler del envenat,) tan destres en manejar la llengua com les cames per pujar en la somera, coxos qu'amenassan ab totes dues crosses, rancos que no s'acotan y fan postures fins al carrer, cegos ab males mirades y mancos que clouen los punys. Tots surten ayrats, ab intencions sinistres; però l'ayre frescal los reacciona, los hi modifica'ls intents y se'n van dret a la taberna a suavisar ab ayguardent l'amargota que'ls escanyava.

* * *

Diuen que les naturaleses cambían cada cinch anys; donchs, la meva es un exemple de fermesa: no la capgira rès; ab la edat que tinch, pot ser m'ha donat més de vuyt toms; però sempre he quedat del mateix terme: ab un aburriment al treball y una constancia de màrtir pel no fer rès, però soportant la fatiga d'estar a totes hores fent lo colęccionista de xavos.

Es tan pobre axò de captar, y tan aburrit, que si jo no tingués la fantasía de fer científica la meva ocupació, casi be'm donaría a la vida dolenta y'm buscaría una oficineta.

Però, la sanch té voluntat, com lo enteniment, y'm diu: «Fernando,'l món t'abona per nò ser pobre: cèrca'l xavo; y axís com n'hi ha hagut Reyals y de tantes menes, tu seràs don Fernando el que captava...» y cerco'l xavo per que'l cor m'ho diu. ¡Quína moneda més baxa y més ordinaria! jo crech que'n fan de falsos per donàrnosels y per que siguem pobres deshauciats. Una nació com l'Espanya que s'entreté ab aquest sistema de dividir la miseria fent passar per tants alambins y menuderíes al diner, sempre tindrà un pobre a la porta. La xavería crida pobrissalla, y'ls duros cridan... es dir que no cridan, se freqüentan ab l'aristocracia, ab les inteligencies monetaries que son les més fermes y les més eximies de totes les qu'han d'ilustrar aquesta edat.

A l'Habana, en aquell bello país, díguin si n'hi hà de pobres! com que no conexen lo xavo, no hi hà ningú

que s'hi pugui entretenir a serne. Fins aquells que portan dol rigorós tota la temporada, ab aquella torna de llavis inflats que pareix que xiulin sempre, no conexen aquesta moneda que no se la veurían a les mans, y per que no siguin pobres treballan y no'ls pagan y'l problema té resolució coneguda.

No hi hà xavos: donchs, no té pobres.

LES BODES D'EN CIRIL-LO

Podría dirse que's van celebrar per l'amor de Deu. Ell y la Quica, qu'eran los més compromesos, s'esperavan al rexat de les Gerònimes. La parentela era curta: ni l'un ni l'altre tenían pares que'ls acompanyessin en aquesta satisfacció, ni adherents a qui convidar. Tampoch havían tingut de menester la venia de ningú pera resoldre dificultats ò vèncer repugnancies, sinó posarse en combinació ab la Curia, encararse ab lo reverent que despatxa les llicencies, satisfer la limosna establerta, y un cop enllestits y sellats aquexos instruments, cap potestat de la terra ni de marina tenía forsa

ni contradicció pera oposarse al matrimoni convingut.

Axís es qu'en Ciril-lo se'n anava a la cerimonia ab un pit molt desembrassat; no tenía ni debía; era pobre y honrat, que casi be vol dir pobre ab llicencia ilimitada, y's presentava al *acte* ab aquella satisfacció y axamplament de cor del qui rès l'enutja per que no li manca ni li sobra, que ell y la miseria eran coneguts de comfrontarse sovint, y tantes vegades com aquexa l'havía dexat sense dinar, altres tantes se'n havía rescabalat ab unes revenges d'àpats fòra de hora, tan serios, que hi entrava la sustancia y amaniments de tot un día d'alimentació y postres.

La Quica també provenía de bon llinatge, ab la matexa pobresa, les matexes escassetats, y ademés honrada, que podría gastar blasó si s'estilés concedirne a les que'n son meredores per sa laboriositat y venciments de la miseria.

Son pare morí ab lo picot a la mà, soterrat per una esllavissada. Ningú en sapigué rès, tret lo jutge y l'escrivà. Son amo ni'l conexía. Los diaris van dir qu'havía mort un ma-

nobra y ja no se'n resà més, fòra de la seva dòna que va volguer que l'acompanyessin a l'altra vida la piadosa ofrena d'una missa y les seves oracions. Y quan va haver recorregut prou aquexa vall de llàgrimes, l'abandonà, potser en hora anticipada, cridada per Deu, a conseguir lo seu marit en millor y més plascent estatge que'l que logra assí en la terra'l qui té fills y li manca pà pera sustentarlos.

* * *

Ab axò, s'estavan al rexat de les Gerònimes tots dos propietaris esperant los testimonis. En Ciril-lo menjant pinyons, obrintlos ab la fulla del ganivet; y trayentne una almosta de la butxaca, n'oferí a la Quica, dientli:

— Té, dòna, ménjan uns quants; féste compte que son confits. —

La Quica, apartantli la mà del devant seu, y mitx rient, li contestà:

— No'n vull, que fan set.

— Tens rahó, tu m'hi fas caure: de modo que m'arribo aquí dalt a

pendre un reparo. Sí que'n portan de sequedat los pinyons...—

Encara no havía donat quatre passes, se repensà tombantse pera dir:

— Escólta, si venen aquells, que no tirin rès endevant que jo no hi sigui. ¿Entens, noya? Per que la *conspiració*'s fa per mi. Si vols pèndrem lo nom per que no't casessin ab un altre, dígaho... que te'l posaré en un cap de paper.

— Vés, boig, cúyta a tornar.

— Oh... ¿si volguessis paga y senyal?...

— Vaja, home, que la gent guayta.

— Pènsathi be, qu'es pera tota la vida...

— ¡No siguis cansoner!

— Corrent, respecto l'idea. Me'n vaig a remullar lo bech pel susto.

— No t'entretinguis, ¿sents?

— Què'm contas! si avuy no comparexía puntual a la llista!... No'm fassas riure! —

* * *

Per l'altra cap de carrer venían los testimonis, en *Pedassets* y'l *Diputat;* tots dos texidors en vaga que's

presentavan a la cerimonia ben mudats y curiosos, ab la seva pobresa de les festes. Es a dir, mudats: posada la brusa, que solían dur sobre la espatlla. Les altres prendes consistían en calses de vellut, espardenya oberta, mitjons blanchs, y faxa com los generals, però d'altre color, per que no s'hi errés algun quinto y s'estalviés de férloshi aquell *saludo* tan enravenat que'ls hi marcan los principis militars.

— ¿Ahont es en Ciril-lo? — va preguntar lo *Diputat* a la nuvia, fentli la mitja rialla.

— Ja ve desseguida; ha tingut de fer una diligencia.

— ¿Que s'havía descuydat lo registre ò algun paper que feya forsa?

— Nó, ja torna.

— Es que, noya, aquesta corporació del Clero ho vol tot nèt: fins als morts fa declarar. No hi val dir que tens los pares al altre barri; t'ho fan constar en blanch y en negre, y quan se determinan a ferte la creu, ja pots dir que t'han ben enllestit, que no hi hà ningú que te la descarregui. Ja me'n tornaràs la resposta, Quica; fa deu anys que la porto, y

n'estich capolat, y *la de casa* més que jo. Ab lo *conqué* que m'ajuda y també hi posa'l coll.

— Què predicas, què predicas! no't van treure mal motiu; — va dir en Ciril-lo presentantse de sobte.

— Ola, noy. Rès, que feya certes reflexions a la Quica. Ja veuràs, qui més hi sàpiga que més hi diga. ¿No es aquexa la qüestió? Ey, no faltant, y dient allò qu'es decorós.

— Vaja, anèm, que ja hi som tots; — digué en Ciril-lo passant endavant.

— Per que, — seguí dient lo *Diputat*, agafant pel seu compte a n'en *Pedassets;* un home té la obligació de ferho avinent: es un amich lo qui's sacrifica, y abans de que li posin lo *visto bueno*,'s deu advertirlo. ¿Tinch rahó ò no la tinch?...

— Be... sí... però, míra qu'aquells ja son al altar, — digué en *Pedassets* entrant poch a poch a l'iglesia.

— Es que jo'm recordo d'una paraula que'm va dir lo pare abans de casarme, y ha sortit certa. «Noy, càsat, qu'aniràs nèt y apedassat.» Que't dich, *mà*, que no's va errar ni de mitx gruix. Tota la vida he anat

nèt de butxaca y apedassat de roba. Me va endevinar la planeta. Per aquest motiu, sempre qu'un amich se troba en semblant perill... —

La mampara del cancell, tancantse de sobte, li tallà la paraula als llavis, y si no es amatent a ferse enrera, arreplega la ventallada de plè a plè.

* * *

La cerimonia fou curta y senzilla: dos ciris devant del altar; lo Vicari ab roquet y estola; l'escolà fent llum ab la palmatoria;'ls nuvis y'ls testimonis escoltant ab atenció y reculliment. L'anell pel desposori tingué de trèuressel en *Pedassets* del mocador del coll; no hi havían atinat ni'l nuvi ni la nuvia. Lo Vicari, després los hi digué que per la solemnitat del acte tant valía aquella tumbaga de llumenera ab diamant de got de aygua com qualsevol altra de pedres fines. ¡No'ls hi donà poca satisfacció ab aquexa paritat tan comformadora!

— ¿Estàs, Quica? — va dir lo *Diputat*. — Lo pare capellà ha parlat

ab dos sentits: que si avuy no teniu *pistrinchs* pera donar aquest senyoriu al dit de la mà, tal vegada més endevant, axís que'l temps vagi per be y les feynes s'arrenquin, ha volgut comprometre al teu home per que emparauli un anell d'or, ab tota forma, que no hi manqui'l seu solitari al mitx...

— ¿Què dius de solitari?... — reprengué en Ciril-lo; — el día que'm pugue desdinerar, has d'entendre que salto a l'Argentería y li compro un anell que hi haurà un picotí de diamants ab un espetech de claror capassa de retornar la vista y la claretat als qui n'estiguen necessitosos y gastin ulleres.

— Està be, m'agrada, per qu'es una bona revenja. Conech que si tinguessis un revés de fortuna sabrías gastar la plata ab lluhiment.

— Ara, minyons, si sou servits, us convido a sopar.

— Fúig d'aquí! s'estima la voluntat. ¡Anèu, anèu a dirvos coses bufones!...

— *Nada,* es lo determini, y quedarèm molt agraviats la dòna y jo si'ns feu aquest afront. Encara que

siguem pobres, tenim criansa y punt pera quedar comforme. ¿M'has entès l'ideya? La vianda qu'exirà a taula es pagada. Vol dir que soparèm ab tot descans, qu'he correspost ab tothom y no dech una malla ni aquí ni en lloch. Sinó, qu'ab aquesta havem dit: ¿còm se remulla axò de les bodes? Y rumiant, rumiant, aquesta salta: ab un sopar a casa nostra. Justa, la basa es teva qu'has tirat del coll. Enllestím: vínga'l duro fòra de la butxaca: carrèga'ls fogons, y un per aquí, l'altre per allí desseguida. Apa, moviment; de frente a cercar lo que's necessiti. Aquesta ha comprat dues dotzenes de musclos grossos com castanyoles; cada musclo porta un barco de vianda. Jo he dut un conill... (apàrtat noya que vuy signarho), axís... No'ns cabía a la cassola. Una pantera, vaja; si s'alsa de potes, m'arribava aquí dalt a la butxaca de la blusa, que m'haguera pogut fer l'amistat.

— Potser era una bestia esguerrada, sent tan grossa...

— ¡Ja'n sentirèm parlar! Aquesta l'ha fet ab un such que sembla licor; s'hi ha quadrat. Qualsevol senyora

no tindría reparo a tirarsen quatre gotetes al mocador, per que't dich que fa una fragancia qu'entela'ls sentits. L'ha guisat ab patates, rosses, primetes, cada tall sembla una dobla de quatre.

— ¿Veus? jo una pessa axís no me la menjo.

— ¿Y donchs, què n'haurías fet?

— Conservarla dissecada, ò ab esperit de vi.

— ¡Ja cal que't fesses portar la mar vella a casa y que te l'aboquessin al safretget!... Fúig, home, ¿per quí m'has près per tenir aquests capritxos? que't pensas que jugo a la *bolsa*? ¡Ab esperit de vi! ¿Encara com no deyas ab vernís de munyeca, que fa més torna?... Conech que no'n voldràs.

— No es aquesta la qüestió. Si es veritat com tu parlas, un conill axís qualsevol sabi d'aquests que tenen besties difuntes, te'l comprava al preu que volguessis; per que ells s'hi instruhexen.

— Donchs, si volen sapiguer que vagin a Salamanca. Jo soch més rich qu'ells, que de cop l'he posat a la cassola. Que vinguin a demanar

datos després, y'ls gustos que tenía, ja'ls imformaré de tot si'n volen fer una ressenya. —

* * *

Ab aquestes plagasitats y semblant conversa arribaren a casa d'en Ciril-lo ahont verdaderament s'hi sentían unes olors no tan ponderoses com ell deya, però molt fines y obridores del apetit.

Se posaren a taula y comensà lo sopar ab los musclos, negres, llustrosos de fòra y plens com de rovell d'ou un cop oberta la closca. Lo *Diputat* s'animava menjant aquella *fruyta de roca,* com deya ell, qu'excita la set.

— No hi hà com lo natural, — exclamà bevent un glop de vi derrera els musclos. Be n'hauràn presenciat de trànguls y males mars y pèrdues de barcos, aquexos animalets; y reparèu de quina comformitat van conduhits, que passi'l que vulgui al mar gran, ells tancantse a la portería ja son a cobro y que vinguin onades y més mullena, qu'una vegada encastats a la roca del seu distric-

te, ja hi pots enviar los dentistes del desembarcadero ab los jòchs d'estenalles, la carretel-la descuberta, y que maniobrin, que no'ls faràn desdir. No hi hà ningú més tonto que'ls homes. Preguntèu si aquestes bestioles han tingut d'alsar may lo cap cercant paperet als balcons pera mudarse de pis. Com que ja's portan la finca a l'esquena, cap amo les pot reconvenir. Quan no troban molsa en una roca, mudan d'arrabal, ne cercan d'altra, y sempre saben que poden donar pà a la familia. ¡Y nosaltres, votua'l món!... no som ningú nosaltres.

— Té, ménja, — li va respondre en Ciril-lo; — no t'entristexis, que se't posaràn malament. Refrèscals per damunt, qu'es un peix qu'està fet a la humitat.

— ¿Sabs que si en compte de ser criats a l'aygua s'ensopegan a poguer pasturar ab vi, sería la vianda de més mèrit coneguda?

— Y allavors, quan a algú li manqués lo *calibrio,* — saltà en *Pedassets* — en compte de dir: son vaporades de la beguda, diríen: l'han reprès tantes mitges capses de musclos;

per que les altres mitges no duen malicia.

— Ja veuràs, noya, no articulegèm més. Pòrta'l conill, y trèu aquexa plata d'instruments de bolero; — digué en Ciril-lo.—Destàpa l'urna, — afegí. — ¿Què tal? Veyèu si'n tenía de pesses aqueix feligrès: cada tall, un plat. La pell l'hem encastada aquí fòra, a l'exida, que fa feresa de veure: sembla un *buldoch* abrahonat a la paret. La faré adobar pels peus del llit.

— Nó, no hi vull embrassos, — feu la Quica.

— ¿Que tens por de que's torni rabiosa?

— Sí qu'era tot un personatge. Hi està ab pena dins d'aquesta cassola.

— Ja veuràs, pel temps que s'hi té d'estar, que's mortifiqui una mica. Sómhi: qui vulga'l cap que fassi l'ullet.

— Passo: — contestà resolut en *Pedassets*.

— Y jo, — afegí'l *Diputat*. — No hi he tingut may afició: es com un caxonet de betes y fils: tot son departaments y comparticions.

— Per que ho sàpigas, es lo bossí

més sustanciós: com que hi hà tota la ciencia del animal!

— Que s'hi instruhexi qui vulga. Sempre has d'estar xuclant com si toquessis la sinfoyna. ¿Y si'l conill s'ensopega a ser tonto, dígas, ahont es la substancia?

— Donchs, te n'encarregas tu, Quica: repàssa'l manicomio.

— *Amigo,* Quica, te'n pots ben alabar; ets una cuynera de mi flor. Que t'envíin llemenchs y debilitats, que'ls retornaràs més grassos que si vinguessin de dida. ¡Quína picada! quan menjas tall, voldrías sucar, y quan sucas, dol que s'axugui y que'l tall s'acabi. Aquí hi hà sustancia de crema, de xacolate y de neules ¿oy, noya?

—¿Que hi beurèm d'aquesta canya qu'es un líxis? Lo pare, que Deu perdó, la va tastar un día y va dir: guardèmla, es massa forta; servirà pera fregues; y'l pobre va morir sens haverne aqueix logro.

— ¿No va tenir dolor?

— Ni dolor ni rampa. Vès, si podeu fer exir lo tap, que jo no puch. Ben segur que'l van ficar per la banda de dins.—

* * *

Acabat lo modest sopar, que per ells fou suculent festí, se despediren los testimonis, y'ls dos esposos se quedaren sentats a taula. La Quica, ab los ulls baxos, s'entretenía caragolant y descaragolant la punta de les estoballes. Lo llum feya mala cara. En Ciril-lo, capficat, xuclava'l cigarro y posàntsel vora'ls llavis avivava la brasa ab bufades qu'exían plenes de fum. Semblava que l'un y l'altra cerquessin pretext de distracció pera enquibir la mirada que no gosavan dirigirse. Al cap d'una estona, en Ciril-lo's ficà la mà a la butxaca, tragué'ls diners que hi tenía, y quedà repensós, com passant comptes.

— Míra, Quica, — va dir extenent la mà, y ensenyantli les monedes;— es la nostra riquesa del día de nuvis: ¡una pesseta en plata y vint quartos!...

— ¿Y la salut que tenim? — respongué ella axecant la vista y enlluhernantlo ab una mirada plena d'amorosa resignació.

— Es veritat, la salut es lo nostre tresor, y rès més.

— Nostre Senyor provehirà.

— Axís nos casem los pobres, esperant lo bon temps.

— Y refiats en Deu, Ciril-lo.

UN POETA LLOREJAT

Si avuy los núvols no fan la rebequería de ploure, podrà dirse que'l mes de Maig tindrà una entrada triumfal a Barcelona.

Los clavells del meu balcó ja fa díes que l'esperan gronxantse ab una cama, a estil de colom, per donarli la benvinguda; y avuy se bellugan ab més desfici y treuen lo cap per entre'ls ferros, com guaytant per quín indret ha de presentarse'l mes florit, ò per veure passar a les galanes barcelonines ab mantellina blanca y rojos clavells, que van a la festa dels Jochs Florals dexant un rastre d'aromes que fins lo vent sembla que surti del tocador.

* * *

La festa del Gay Saber guanya un poeta; no més té vint anys; fora un mossetó si'l desarrollo muscular hagués seguit los atreviments de la crexensa.

La seva figura no recorda l'estatuaria clàssica; potser fa pensar en les místiques creacions dels retaules gòtichs.

Lo rostre pàlit, com lo d'aquells temperaments agraciats que sols assaborexen goigs espirituals ò castes complacencies del enteniment. Primerenca la barba, tot just li sombreja'l llavi, y ab artística *luchana* adorna la boca, com si la portés sota dosser, dexant estèril l'òvol de la cara ahont la navaja hi troba unes soletats tan descansades com si allí sempre fos diumenge. Fondos, negres y brilladors los ulls; no ab la brillantor qu'irradía de les fogositats del cor, qu'ells prenen la llum més directe, y resplandexen pel reflexo de la inteligencia.

A divuyt anys ja estimava ¡tan

jove!... s'enamorà ab frenesí, ab aquell inquiet deliri que lleva'l repòs y dona insomnis, desgana y tristeses ploricoses. S'enamorà de la *gloria* y volgué esser correspost. Però, tenía massa altivesa per rendirse sens imposar condicions, y era prou *fenici* per no lograrles ben profitoses. Y pactaren tots dos: ell ab la *bandola* a l'espatlla aniría de certàmen en certàmen cantant Roma, Grecia y Egipte; los Màrtirs, les Venus, los hèroes, los nobles y'ls comparets; los Talayots de Pollensa, la rebotiga de ca'l cerer, la Tomba del jayo y'ls almiralls de la mar. Ella li ompliría'l pis ab estotxos plens de joyes, desde'l plat d'argent y la copa cisellada, als clavellets daurats ò làpides de marbre ab lletres d'or, y flochs primorosos, y cintes virolades, y diplomes ab lletres gòtigues, y alguns accèssits pels que no regalan rès. Y axís, anant pel món, corrent de poble a vila y de vila a ciutat, la seva fama s'anà extenent en diagonal com les equis, fins avuy que's desplega de frente, sense torcedura ni obliqüitat, y s'axeca ufanosa ab potestat soberana, puix qu'elegirà una

reyna y la farà lliure, sense destorbs polítichs ni preceptes constitucionals.

Y al pujar al estrado ab pas ferm, estirant lo còs que no més doblega ceremoniosa cortesía, redressantse súbit com arch d'acer que romp la corda, portant la flor qu'es ceptre de l'hermosura, sentint les armoníes d'una *marxa* esplèndida, los aplaudiments dels amichs y de nobles adversaris; veyent la blanca bellugadissa dels mocadors agitats per mans tan delicades que'ls guants los hi han de resguardar la finesa, ¿no li relliscarà una llàgrima mensagera sortida del cor y abocada als ulls per veure complert lo pacte que feu ab la gloria...? O potser recordarà, en mitx de tan rich triumfo, a aquella espiritual *Margarita* d'ulls blaus, anegats de claror, de trenes ro... ay! que potser so indiscret... No diré si era rossa ò morena: la errada ja es comesa; mes encara puch preguntar: ¿recordarà'l poeta, en mitx del desvanexement de gloria, aquell idili primerench, la persiana verda, lo mocador agitantse en curtes voladetes com un colomí axelat, y'ls signes

geomètrichs que la mà trassa en l'espay, uns cops ab curves ràpides senyalant desesperos, y altres ab plasenta dolsura recorrent lo cel com si voltessin lo círcol del Zodíach?

* * *

Lo galan era poeta, y ab dues enamorades lo seu cor no podía medrar. Passaren aquells temps ab llàgrimes y versos... Poesía ha sigut la estimada. *Margarita*... avuy no es la reyna de la festa: es un àngel de la gloria.

UN CONFLICTE

I

— ¡Entrèu, Mr. Philastre, entrèu!

— *Monsieur*, me venen *d'appeller* de la vostra part, y en una bien *facheuse* ocasió, *puisque* tenía la cacerola *avec* un *dindon dedans* y l'he tingut de *mettre* a l'ombra, fòra de la fogayna, vull dir si'm compreneu, y'm sembla que de resultes *deviendra coriace* com vianda artificial.

— ¡Ay, pobre Philastre! que serà aquest lo derrer gall que'm portarèu a taula! Les circunstancies son crítiques, y si'm voleu creure, ja podeu omplir d'aygua'ls fogons. Nos tenim de sacrificar per la patria vos y jo.

— ¿Vol dir que'm *metteu* a la porta *sans délai*?

— Es una qüestió internacional...

— *Monsieur*, cabalment estich *toujours* a les vostres ordres. Me'n vaig a *mettre*'l meu barret y a posarme un xich *propre* per retornar *tout-à-l'heure* a *vous* fer los meus compliments. Es que també tenim la nostra *honnêtété* nosaltres los artistes de la alta *cuisine! Chez nous*, veyèu vos, los *marquisos* y'ls comtes nos tractan ab la *même politesse* y distingiment que vosaltes als toreros. Es per axò qu'us presento les meves escuses y vos demano de voler ben donarme la permissió per anar a treure lo devantal y la gorra blanca, *Mr. le Baron*.

— Nó, home, no us fiqueu ab histories: si jo no us trech de casa; son les circunstancies que'ns separan, rès més qu'una separació, que prou me dol.

— *Pardon*. ¡No cal pas *blaguer, Monsieur!* Vos (escusèume un altre *fois* si tinch l'honor d'*avoir* aquestes contestacions ab lo devantal y'l meu *bonnet* blanch;) però vos haveu *exprimé* la vostra idea d'una *façon parfaitement* precisa, *allez*. M'haveu dit de *mettre* l'aygua dins dels meus

fourneaux: aquesta es una *blesura* que no's *guerira* may més de la meva dignitat.

— ¡No siguèu tan teyós!

— *¡Par exemple!* ¿Què us respondría, *voyons,* don Pèrez, ò don Sànchez, ò no importa *quel* dels vostres artistes de les *courses* de toros, si li haguessiu dit: *Mr. le torero,* cal que us feu *raser* la trena que porteu *sur le* clatell. *Pas plus.* ¿Què haguera fet si hagués estat un artista *vaillant*? Passarse la fulla del *rasoir* per tot lo tou del coll sens perdonar cap tendrum y lexarvos la *tête roide* als vostres peus. Es axís que's fa quan s'es artista. ¡Ah, diable!'s té de tenir la *dignité* de la classe, *parbleu!*

— ¡Mr. Philastre, *mon ami,* no sigueu tan meridional! Sembla que voleu fer la competencia als espanyols, y axò fora com portar ferro a Vizcaya, *mon cher...*

— M'haveu mort, *Mr. le Baron,* jo ho puch ben dir, jo. No puch tirarme daltabaix dels meus *fourneaux* encesos, *puisque* m'haveu defensat de cuynarhi, y *même* de metrehi foch, *Mr. le Baron;* per que sou vos que m'haveu manat d'hi *verser* l'aygua,

y sou vos que m'haveu mort per *toujours et* d'una mort *vilaine,* ignominiosa! Soch jo'l *lache* y'l malaventurat! Jo mateix me trepitjaría, veyèu quína ès la meva *honte* y'l meu despreci *envers moi.* ¡Oh, mon pobret Philastre, *va inonder* les *fourneaux, va-t'en etouffer* lo teu deshonorament; que'l fum te caxi la *figure* que no te la trobis ni per palparte los mostatxos! No la podràs pas pahir semblant agravació al teu *honneur, petit* Philastre! ¿Y la teva familia qu'es a Fransa? ¡encara menos, si per cas!..... Tuts resteràn morts de *surprise* com si un llamp los hagués *foudroyé.* ¡Una *colonie* de parents deshonorats!!... ¿Et *celles* de la meva dòna los *Côteletts?* ¡ells que no volían lo nostre *mariage!* No mancaràn pas de burlarse, y quín istil de sàtires! seràn de bon escoltar, jo ho crech be, jo. Y *Mr. Fourchon,* mon antich *maître,* aquest ne dirà de *belles; lui,* que per *dérision* me anomenava le cok de la *banlieue!*

—Però, Mr. Philastre, es menester tenir calma; no so jo qui us despatxa, es lo President de la vostra República; jo no puch, encara que'm

dolga, tenirvos a casa meva; hi hà un agravi, un insult a la nostra nació, del que jo'n seré la primera víctima, per que'm feyau uns guisats de *patent.* ¡Còm anyoraré les vostres fritures, los vostres filets *soufflés*, aquelles perdius a la *Richelieu,* y'ls faysans a la Malacoff! Mes, primer es la patria. Desde demà, *puchero* a casa, ab *chorizo* y sigronets; truytes ab pernil, *besugo* ab salsa d'ajilimòjili, platillo d'escalunyes, faves ofegades y rellenos d'escarxofa. Vèt aquí: cuyna militar, menjar de patriota; y, per beure, Priorat, Alella y Carinyena: fòra l'aygua y vi de Burdeus. Es menester esser varonil y refer aquella energía dels nostres avis. —

II

. . . .

—Son ells qui han estat *trompats;* tots han devingut malalts. Avuy fa vuyt díes que Mr. le Baró m'ha donat lo *congé,* y avuy retorno a la *place.*

¡S'hagueran mort de fam! tuta

la familia tenía *déja* la *maladie* sobre'l còs. ¡Estavan ben afinats! No'n so pas conegut cap! Mr. le Baró sembla un paralítich; *Madame* solzament se li veuen los ulls, magra..... primeta, y pas de color a la cara! Mancada *depuis* vuyt díes de la meva *cuisine*, ella qu'era fresca y *jolie* com uns *amours*, està *fannée* com una rosa assedegada! ¿Y *les enfants?*... ¡*Mon Dieu!*... Un per un he tingut de preguntàrloshi'l seu nom: *entierement meconnus*. ¡Molt reduhits, molt flaquets! parexían *vermicels* ab fesomía. Dos *jours de plus et* la catastròfe's consumava. Tuts hagueran finit ab les barres assentades.

Una alimentació com de fochs de bengala, uns menjars de tuts los colors, vermell, groch, vert, morat... *Madame* quan li presentavan lo *puchero*, aquell caldo carmesí del *chorizo*, li agafava mitx accident. Los petits no's podían acostumar ab lo pebre que'ls hi feya plorar los ulls. Mr. le Baró feya'l valent y ara mateix li ha devingut lo nas *foncé* com una confitura de codony. So jo qui tinch de restaurar aquesta generació. Dos díes de retart solzament, y

l'*epidemie* los abolía a tots. ¡Una casa tan noble, quín *dommage* si jo no arribo!...

E pareix qu'hi ha hagut diferencies entre les dues nacions y que ja son arreglades. Jo n'estich ben content. Ja podré cridar sempre *¡Vive la France! ¡La mignonne!* los meus petits *amours* de la vida!... Y també podré dir ¡Viva Espanya!... ¡Menjar lo pa en una nació y no poderne sentir grat, era prou trist, massa trist!

¡Espanya y Fransa unides! M'espanto de pensarhi. Seríam los *arbitres* dels dos mons... Tutes les rasses serían dominades y tutes parlarían solzament que les tres llengues mares: Català, Patuà y Francès. Le gran *rêve* de Napoleon primer, un petit *peu* modificat. Per que *il faut avouer* qu'hi entra'l català, per que's parla en mitja Fransa. És dir, per no errar mides: tut *le Roussillon*. ¡Y quín encantament de llengua! *Tout a-fait* com un cant de rossinyol qu'en lo seu *repas* mengés que mel y violes boscanes. ¡Vès quína tonada faría!

Y bedonchs: Viva la triple aliansa!

POMPEYO GENER

La fama parisien, qu'es entre totes la que més axeca'l vol y la que logra més ressonancia, va serli padrina; Mr. Littré va ferli de compare.

De modo que'l día en que va aparèxer al món de la ciencia, moltes notabilitats de la primera línea van tenir qu'estrènyer lo rengle pera dexar lloch per ell.

Com a sabi, cap dels altres l'ha tractat de *tu*, tots de *Monsieur;* que la ciencia es molt rígida y ceremoniosa y no gasta franqueses ni satisfaccions que ni de lluny puguin semblar que regatejan mèrit; dos sabis que's tractin ab massa cordiali-

tat, es probable que's mofan de totes dues sabiduríes, y al despedirse, per exemple, l'un diu: quín tonto! y l'altre murmura: quín àsinus!

Mr. Littré, qu'era dels únichs que podía parlar llealment de *tu* als seus colegues, li deya *mon brave!...*

Víctor Hugo, que'l tractava d'*hidalgo,* havía dit qu'era un *mancebo réveur comme un Zingari; beau et gaillard tel qu'un Calife de Cordoue.*

També jo alguna vegada, quan nos veyam a la taula del Cafè Nou, li havía preguntat si tenía'l camell a la porta. Escúsi'l lector la meva osadía; cadascú, segons lo rango, pot dir la seva. Potser may més en la vida podré tenir lo goig de que l'opinió de Víctor Hugo y un ditxo meu recayguin ab certa avinensa sobre'l mateix subgecte.

Lo primer cop que'l vaig veure va esser en lo saló àrabe del Cafè Nou, y'l vaig pendre per un net del Rey Chico de Granada que venía allí a ilusionarse oblidant l'immensa desditxa del seu avi. Realment, tenía tipo d'heretge, si be armonisat en totes ses parts. Los ulls, negres ab aquella negror intensa que sembla

que penetri molt endins del cap; les celles, també negres, y les pestanyès, y les primeres sedoses probatures de barba; les restants faccions, morenes; de modo que'n resultava del total una cara de nit.

En aquell temps publicava en lo *Museo* de Gaspar y Roig de Madrid uns estudis sobre l'Art Ogival, y de debò, quan los llegía jo'm sentía amagrir y decandirme, esperimentant les propies alucinacions que, segons ell, originaren la trassa d'aquexa arquitectura que s'idealisa cercant lo cel.

Y per aquelles llissons d'en Pompeyo, adoptades al meu sentir, m'he vingut a esplicar que si en la nostra època's revela un arquitecte del *ayre,* trobi gent dubtosa que posi reparos a la seva invenció, y mentrestant la atmòsfera's queda sense edifici que haguera estat alegría contínua pels àngels y portento agradós a Deu.

Com escriptor, es clar y precís; esplica'ls secrets de la ciencia ab tanta senzillesa que'l lector no's dona compte de que aprengui teoríes desconegudes, sinó que's fa l'ilusió de que repassa llissons oblidades. En lo

seu estil hi hà riquesa de frases y de conceptes; es a dir, prodigalitat andalusa y concisió catalana. Per exemple: si'l fill del Betis..., posèmho per interessos; ja que va de paritat, fem córrer moneda. Lo andalús, donchs, dirà: *tantos miles reales.* Ell ab menos frases esmersa més capital, per que no més parla de dobles de quatre. O d'altra manera. Si l'andalús saludés a una damisela molt hermosa, ab tota aquella retòrica de donayres com: *bendita sea su lámina y sus perfiles, suspirito de la hermosura, que es V. otro pasmo de las dos secilias;* ell, li dirigiría sa mirada penetrosa, baxaría de l'acera per cedirli'l pas y, posant dos dits a l'ala del sombrero, esclamaría baxet com qui fa una confidencia: *¡Viva la Reyna!...* Y jo opino que de *pasmos* poden passarne de tant en quant per les aceres: mes, de Reynes, ¡ah que poques!

* * *

Aqueix garbo aristocràtich lo conserva sempre; podría dirse, quan escriu, que va de gran *toilette* ò qu'es-

tà de visita entre senyores molt nobles y molt agraciades a les que vol guanyàrleshi l'estimació. Se senten, al llegirlo, suavitats de cabritilla y olors d'àmbar. No incorreré en la bajanada de dir qu'escriu ab guants, però es segur que'ls té per allí sobre, ò que se li veuen sortir los dits per entremitx de les solapes del *pardesú*.

Aquella frase donosa y castissa, aquell enginy cortesà plè de gallardíes de vaporositat y espiritualisme, sembla qu'amagui alguna traydoría de més empenyo que la de cautivar als lectors; si hi hagués moltes dames aficionades a les ciencies, podría creures que's vol fer simpàtich; però jo tinch pensament que lo que vol es guardarse una poma per la set; per que quan lo temps haja donat compte de tots los donayres y elegancies que ara posseheix per que es jove, trobi un racer de temperatura dolsa hont acullirse: un cercle ahont l'admirin desinteressadament, ja que per les trapaceríes del amor y del galanteig haurà de dir *abrenuncio* veyentse'l canonet de llauna penjat al coll ab l'*absoluta* dins.

* * *

¿Y si no fos axís? Si a mi, com a pintor del seu retrato, se'm permetés bosquejar un fondo, jo dibuxaría perdut entre boyres ingleses la silueta d'un castell solitari ab torres punxagudes, voltat de muralles fosques clapades assí y allí per mates de verdura que logran vida y ufana oprimides entre les escletxes de les pedres, tenint per únich goig, en aquella tristor de boyres humides que'l sol no pot esvahir, la visita d'algun moxó que va a espigarhi brotets ò llevors, colmantles en cambi d'alegroyes carretilles de piulades que ni arriban a combinar un gorgueig.

Part de dins de la finestra d'arch apuntat s'hi veuría la filla del *Baronet,* una *Miss* d'ulls d'*azur* con Minerva, de cabells rossos ab tornassols, lleugerament enfonzada la boca de llavis rosats (per únich enginy de la naturalesa,) entreoberts ab mitxriure d'incerta alegría, que a aquella boca li fora errador desplegarse per altra cosa que no siguessen dolsures

ò rialletes. Artística confusió de rissos cauría sobre'l front, amagant esta part de sa hermosura, però s'admiraría son nas de curva delicada, l'òvol de sa cara tan fi y correcte y de tanta puresa, que llevat dels besos materns tot lo demés serían cabilaments de profanacions imaginades, que hi relliscarían del mateix modo que relliscan del cer polit les impureses del ayre.

Vestida de blanch, — diguèmne gelosíes de seda, que dexarían veure y no veure uns brassos que, cabalment, no's podrà esplicar si eran més hermosos per sa forma ò sa blancura; y, per no fer mal averany en semblants dubtes, serà més consolador creure qu'eran un encís de bellesa tant per la blancor com per la escultura.

Un llibre tindría a la mà; en la primera plana, una dedicatoria escrita ab exos caràcters incorrectes dels sabis, que sembla un embriagament del abecedari, per que no hi hà cap lletra qu'estiga en sa posició verdadera, y que una al nar a treuren sustancia no està ben resolt en si té de llegir ò si ha de portar lo compàs.

Una firma al peu d'exa dedicatoria, qual primer nom, d'imperial recordansa, anuncía ab tota pompa que es presenta un eximi escriptor. La hermosa solitaria no apartaría'ls ulls d'aquella combinació de fineses expressades ab lletres tan mal girbades...

* * *

¡Quí sab si'l llibre que li ha donat gloria fou concebut per rendir homenatge casi reyal a aquella estrangera d'Interlaken, a la turista de Pompeya, la castellana d'Escocia a qui no se li podía dir hermosa per que sería franquejarse massa ab la etiqueta y esser comú ademés repetir lo que de sobres manifestavan los ulls pestanyejant per l'enlluhernament que produhía a tothom lo veure tan magnífica boniquesa! Era necessari proclamarho més alt, desde'l cim de l'inteligencia, y compondre un llibre y adquirir renom ab ell y fer exir una turba de nanets envejosos pera desdorar son mèrit, llambrichs, com los que's forman en les pomes que tenen massa dolsor,

per poguer dir a la dama: No sé si t'estimo... tan sols per hermosa te'l dedico; qu'en la meva terra, en l'altiva Catalunya, a la que'ns sorpren y admira més que les altres li rendim lo més clar tribut que ve del enteniment; y quan nos estima... ¡oh! quan nos estima, som lo poble fanàtich de sempre, lo dels martiris de l'inquisició; nos dexem matar a copia de fiblades d'uns ulls amorosits!

Y veyam si, per acabar lo poema, la hermosa inglesa's casarà ab algun Lord, cansada d'esperar al espanyol ilustre, que s'haurà distret d'ella derrera dels llibres

* * *

Donchs, be; tan sabi, ab tanta fama, es la criatura més distreta, ab un ordre de distraccions qu'afavorexen als companys lleminers. Al Ateneu, més d'una vegada quan tira'l sucre a la copa, ja fa estona que s'ha begut lo cafè. Com a poeta, jo'l disculparía pensant: axò es que'l *veu* de color de rosa y no se'n adona; però'l

beu com tots los demés, y, sense sucre, ja no es per poeta que s'erra; es que va a la babalà.

Al Cafè Nou... y allí no pot donar lo descàrrech de que s'amohina ab la serietat de les discussions, ab l'exàmen dels sistemes novíssims, ab la controversia, etz., etz., per que allí també, esmorzant, li he vist fer unes irregularitats merexedores de la més enèrgica censura. Un día que desarrollava, tot menjant, la teoría de l'espiral en l'avensament humà, marcant ab gestos expressius lo retrocés y l'embestida immediata que pega'l progrés per guanyar lo enderrerit, signava ab lo cetrill del oli les sinuositats de la espira sobre un platet de confitura de cabell d'àngel, y axís que la teoría va quedar desarrollada, ja no li mancava altre adorno que presentarlo al perruquer per que li partís la clenxa. Allò de tirar *inconscientment* llimona al gelat ò menjarse les ostres després del rahim, cada punt hi fora, si no tingués algun company que's cuyda per caritat de posarlo al corrent. Y com en lo dit Cafè als que van sempre depressa com ell los hi treuen plats y

entremesos tot d'una, convertíntloshi la taula en una especie de *Virreyna* de pisa fina,'l qui s'ensopega a estar distret com lo nostre amich, no més té que cantar y cusir sense necessitar mestre de sala per fer disbarats.

* * *

Alguna vegada l'he trobat-sol-y vern en un recó del Cafè Nou; com més ò menos tothom té propensió a la melancolía, les nostres converses han sigut tristes; los plats eran retirats sense tastarlos, dexant uns *claros* difícils de tornar a omplir; l'ampolla de vi's quedava a mitx ayre com si portés glassa al sombrero; tots dos restavam bona estona en silenci.

— ¿Per què no fas un pensament, Peyo? — li deya jo; — ¿per què no ixes d'aquesta vida solitaria, que ni sols un sentimental gosset tens aquí a la vora que't distregui fent joguines ab la cua, ò que t'acompanyi *siquiera* per tirarli l'aleta de perdiu que no apetexes, un trist crostonet de pà, ò una lamineta del formatge que tu refusas y ell ne faría gran festa coleccionantla ab altres ilustracions

mengívoles qu'arreplegaría per son compte? ¿Per què no desdonas la *chambre de l'Avenue de l'Opera* y te'n vens assí ab tos companys de les altres tardes, del 1868 com aquell qui no diu rès? Vína a renovar aquelles *causeries* en lo teu quartet d'estudi que sembla a casa en Vidal en miniatura! Vína, ja faré de furrier per avisar al Enrich Gomez, en Sardà, en Riquer, l'Estassen, en Pella, y tots llegiràn cosetes agradoses. L'Apeles Mestres, per sortir de tants dibuxos, torna a fer fàbules: les llegirà; Rahola, encara sab fer parlar altres aucells sense'l canari. Lo doctor Farreras també'l faré venir per que's distrega una mica de tantes mutilacions sanitoses; avisaré al *condesito* que hi tinch vara alta... y ¡lo pobre Bartrina!...

¿Per què no't casas, donchs, amich Peyo? —

Ell se quedà molt pensatiu; al cap d'una estona, m'esplica una Teogonía egipcia: *Lo tot es en tot;* com si diguessim, un sistema heretge en que, llisament parlant, lo mateix sembla que blasfemin ab les idees com ab les paraules.

Jo insistexo en lo mateix: avuy en aquesta festa de cap d'any ¿a quí repartirà les neules y'ls turrons que exiràn a la seva taula, en exa taula de Cafè, nua y freda, sense estovalles, a la disposició del primer advenedís, que fa recordar aquella olor de llorer y dona anyoransa de familia? A ningú, com en los passats Nadals. ¡Quína abundancia més desconsoladora! Més valdría no ser sabi.

¿Què hi fa soleta l'hermosa inglesa en aquell trist castell d'Escocia...? ¿t'estima? ¿l'estimas?... allarguèuse les mans y doneuse'l *yés*.

CARTA AL SENYOR ARCALDE

«Ja no basta'l jou de la moral pera contenir les farisayques cobdicies de l'especulació, ni per abatre caps massa ensoperbits... Fora necessari tallarlos per la circunferencia ab l'arma terrible de que's valen los adroguers pera partir lo savó, y senyalar càstichs molt ferms y de gran perjudici pels que intentessin tornarlos a juntar.»

Un dèspota.

I

Magnífich Senyor: ab reverenta cortesía, tal com us pertoca rèbrela per lo lloch insigne hont us pujà la general comformitat del poble, com per les excelencies qu'us abonan, m'inclino devant vostre, y díuenho per mi estes lletres, ja que d'altre terme no m'es avinent mostrarvos

ni fervos sabedor com axís y de semblant manera quedo acotat en senyal de compliment y ver respecte.

* * *

Ventades que portan malestrugansa, ò veus volàtils de pròxims trastornaments físichs y morals, tenen encongit y temerós a una gran part del vehinat de Barcelona... Tothom us estima, egregi ciutadà; però, no basta l'afecte pera dominar esporuguiment tan arrencat; se'n diuen moltes y de molt crespes, don Francisco... jo us les contaré en esta audiencia.

Acabem de passar tribulacions molt amargoses. L'infausta quimera del subsidi y dels embarchs nos ha llevat hores de repòs y'ns ha envellit molt, desmerexentnos la naturalesa. Per sòrt, ha vingut una composta y n'ha exit una capa mal tallada; mes, de les angunies rebudes ni dels esglays no se'n resa y per ara y tant ningú'ns rescabala'l perdut sossego. Axís mateix se pot dir que'l senyor Camacho (que Deu lo perdó) era un

xich porfiat y tenía errades que per sapiguer de números tal vegada eran massa fortes. Allò de pendrens a tots per *hidalgos*, y embestir ab semblants falconades que'ns dexavan sense cambi a la butxaca, més eran imaginacions *floralistes* que càlculs d'una persona avesada a manejar la nombra com un tirabuquet. Oh! si en les contribucions pogués establirse la moda de quedarles a deure, com molts fan ab lo sastre, lo forner, l'amo de la casa y altres *primeres materies* essencials a la vida y a l'alimentació, ja podrían venir allavors ministres ferrenyos a posar aumentsen los pagos, que tots quedarían ben escrits y mal cobrats...

Oblidèm lo passat, no retreguèm òssos morts, y cubrím ab persianes aquexa desavinensa que'ns donava un mal viure ab lo govern.

Però, va venir altra sotragada; jo no sé si abans ò després de lo que s'acaba de fer referencia. Un altre ¡ay! adolorit nos arrencaren, senyor, y era'l segon, y va ser ab lo tractat de comers! ab aqueix pacte que'ns dexa sense plomes, com la *Patum* que espeternega en la fatxada del diari

català... que farà infelissa a la Fransa! qu'ab la rebaxa dels quinze quartos per mesura cedida als nostres vins, ella matexa s'ha dictada la sentencia! ¡Pobres, pobrets francesos! desconexen les traydoríes del vi de la nostra terra; alguns voldràn gastarhi xanxes, y si no hi tenen condicia, quan se'n adonaràn ja'ls hi haurà encès lo nas com una grana; que'l nostre vi té sanch àrabe y es traycioner y felló y té ardiments de petrolero. ¡Ja acabaràn d'entendre què cosa es lo *meridional*, si Mr. Daudet no'ls ho ha esplicat del tot!

Dexèm també'l recort d'aquesta discordia, que la sensibilitat m'obre la porta al dolor, lo pols se'm sega, y no podría tirar avant l'*instancia*.

Les *cèdules* tot seguit baxaren pel correu a complicar lo trastorn; y vingueren afamades ab unes fesomíes de *xexanta rals* — les mitjanetes — que no hi hà hagut forma de plantàrleshi cara. En aquest punt, tots los que pagan contribució han quedat definitivament axafats... ¡tals zumzades no les resisteix cap persona que tingui principis y hagi vist

sempre exemples de bon comportament a casa sua!

La classe d'empleats també n'ha sigut sofridora; aquesta classe tan bescantada, que per la justesa del sou sempre té de contar de cap, fent sustraccions imaginaries, qu' allí ahont no hi hà cantitats es difícil operar; estalviant lo puro'l día que pren cafè; suprimint lo bullit del dinar quan vol recrearse ab postres; prolongant les estacions més enllà dels termes naturals, en contradicció contínua ab lo calendari, vestint *patents* y *chinchilles* per Corpus, ò dril y llinet per Sant Tomàs; aquesta classe, flagellada per tots los governs, qu'ab l'aborrició que té a l'oficina— per que allí li descontan lo sou y allí li fan pagar la cèdula, — logreràn al últim que no més hi comparegui'l día de firmar la nòmina, quedant ab una *indisposició* de gravetat per ocuparse de cap assunto tots los altres díes de la mesada, segons paper del facultatiu que donarà l'imforme.

Després d'aqueix pertorbament y de no dexar en sossego anant amunt y avall les anelles de la bossa, nos ixen de tras cantó ab lo pago de la

sal. ¡Ahont som!... ¿per quí'ns prenen, y quína carrera's pensan qu'es la nostra?...

Aquesta es una contribució errada y pertoca a altres provincies més *sandungueres.* Aquí es la terra del pebre... y *ya se ve!* Atràssinla, si percàs, als de Vich que tenen aficions a les banderilles y a que'ls bous los empaytin per ponent. Ademés, si's paga, agraviarèm molt a María Santíssima.

* * *

Ja veyeu, senyor, com fins ara tot nos ho han fet anar en orri, prenentnos d'esquila, mortificantnos y donantnos dòls y quebrantaments cada día, y com si axò no fos prou pera aterrar la naturalesa més robusta, ara qu'ab la convalecencia comensavam a apendre a fer tentines, nos ve de sobte l'embaxada de que's pensa destruhir Barcelona pera reformarla; que'ns volen traure de casa, llensarnos al carrer sens misericordia, sens atendre reclamació ni escusa de cap llinatge, per que la societat dels Trescents pams pugue

arrodonir lo negoci y córrer a jugar, com si fossen criatures, en les divertissions de la *bolsa*.

Senyor, axò no ha de ser, y vostè ha de posarhi'l *conforme*. Díga vostè *axò no siga,* y no serà, y veurèu luego com lo mandato *ha sigut bo.*

¡Què! Nosaltres fòra de casa, los vehins de la ciutat!... nosaltres, los fills d'aquest pom de flors de l'Argentería, del històrich carrer de Basea, de la famosa plassa del Angel, de tots aquests carrers ombrívols y sanitosos, modestos y arreconats com per no fer nosa a les víes més orgulloses, voltat de temples superbos, ab una congregació de campanars que'ls rodejan y que'ls contemplan nit y día per que assí encara hi veuen guardades ab amor les costums honestes que fan del vehinat una familia, de la casa patriarcal tabernacle, y conservan ab lo perfum de l'antigor, aquell jayent dels avis nostres qual fama quedarà sobrevividora a tots los sigles per les nobilíssimes paraules del immortal Cervantes!

¿Y axís s'atropellan los recorts? ¿Y les afeccions? aquexos candors

que fan agradosa la vida, ¿seràn pagats a un tant per cent, com si fos ganancial usurari? ¡oh vosaltres, marxantons enriquits, los dels negocis famosos, axís mercadejarèu?... ¡Que be va dir l'Autor que fa d'abanderado en aquexa carta, qu'una volta els vostres caps haguessen sigut tallats ab lo filferro de partir savó, fossen penyorats ab doble paga los qu'intentessin tornàrvosels a juntar!

¡Senyor! me mancan altres coses a dirvos, y'l regent d'esta imprenta fa mala cara y s'aconsella ab lo corrector de probes per que dexi passar totes les errades si a última hora li envío l'original massa llarch. Dexèume estar be ab exes dues *potencies*, y prenent vostre comiat, us besa les mans y's despedeix atentament fins a diumenge (Deo volente) lo vostre devotíssim admirador,

JOSEPH ORIOL,

fill de Barcelona.

II

La vostra mercè, senyor Arcalde, podrà haverse quedat ab lo dubte,

desde'l diumenge passat, en que vaig tenir la honra de besarli les mans, de que tota la meva parlería no fos una protesta llagrimosa contra la reforma de la ciutat y son necessari embelliment.

No era aquest lo meu sentir, y prechvos, senyor, qu'esmeneu semblant idea, que fora errada y lluny de la meva intenció. Solament volía indicarvos, y avuy torno a insistirhi, que si la necessitat de la reforma es reconeguda per tothom, n'hi hà molts que temen no's fassa una etzaguellada y's prenga pretext d'una millora pera ferne exir un negoci *desequilibrat.*

* * *

Ja que la època present es tan democràtica... víngan los procediments democràtichs; víngan noves barriades en lo cor de la ciutat, ab habitacions modestes y senzilles, a fi de que'ls menestrals y obrers que viuen en aquexos carrerons, que a tan llastimer compadiment mouen als *filàntropos* benignes — y negociants al mateix temps, — tinguen

ayre, sol y carrers amples, axís com los desitjan tan generosos benefactors; però no's prenga com a falsa escusa la *reforma* y servèxi pera allunyarlos y tràurels de sos niuets dexant lo lloch a altres classes que, encara que molt dignes y més acomodades, no per axò han de tenir la privativa de gosar més ayres y més sol que la menestralería.

Lograt aqueix empenyo, ¡a terra los carrerons, que ahir un company de redacció, per acabarlos de disfamar, los suposa encubridors de maldats, enquibiment de lladres y de furts y d'accions lletges, lo mateix que si parlés de la Plassa de Catalunya, ò de qualsevol carrer del *Ensanxe!*

¡A terra desseguida exos carrers malvats, ab tants obradors d'argenters, y aquestos apilotaments d'estutxistes y polidores, ab exes fornals d'obrería de plata, de càlzers, salpacers, canadelles, bergancins y presentalles! ¡avall los artífices esmaltadors de metalls richs, montadors de pedres fines, gravadors, llapidayres, bijoutiers, finistes, cullerayres, negociants d'argent y d'escumilles,

torners de gerros y canalobres y custodies! ¡avall, tota exa belitralla industriosa! que Barcelona vol esclatar com una taronja que s'obre en grills y necessita que'l sol la toqui,'l vent l'auregi y'ls colors sanitosos li sían retornats... ¡Avall la pobrería que no pot pagar crescuts lloguers de casa! ò ¡amunt, si per cas, dret a la Montanya Pelada, a les Hortes de Sant Bertran ò al cap del diable, a treballar per pochs diners! ¡y amunt ò avall d'una vegada si us plau, a recobrar la salut qu'us manca, y a cambiar d'ayres y de dificultats en altres llochs més espayosos!

Y vosaltres, botiguers de galindaynes, perxers d'elàstichs y lliga-cames, cadirayres, barbers, menestrals, ebanistes y herbolaris, ¡ansia, fèu quatre petons als parroquians que no'ls veurèu may més, y *a vivir*, qu'entra'l rumbo y l'abundancia, y campèusela com pugueu, que no sou de la conxorxa, ni la broma's fa per vosaltres, ni la ganancia, que prou tràfech us vindrà per sospirar y doldre'l be perdut!

* * *

Ja qu'estem en lo capítol de les súpliques, y que cadascú pot demanar pel seu profit, convertèxinse estos carrerots esquifits y de mal viure, en víes amples y magnífiques, ab esteses soleyades, arbres frondosos que les hermosegen, ab dolls de aygua que, surtint de les mangueres, ran de terra, aparentin xàfechs que's desfan al revés, y que de tant luxo y maravella'n siguem gosadores les families de posició *senzilla* que hi tinguem nostres morades, y puix que la casa es la sepultura de la vida, y ja que per nostra grandíssima culpa ningú està prou desprès de les coses de la terra per despreciar exes boniqueses que nos venen del cel, dexàunos gosar, senyor Arcalde, les millores que tots esperem en altra vida ab certa comoditat, mentres paguem lloguers y contribucions en aquesta per quedar be ab lo govern y ab los propietaris de les finques.

Ningú més que vos pot lograr aqueix acte de reparació y de justi-

cia, vos qu'haveu lograt coses de més vàlua ab aplauso d'anants y vinents y ab les futures norabones dels qu'estan per néxer y obrir los ulls a tantes maravelles ab que haveu enriquit la nostra ciutat. Vos qu'haveu fet un Park que Deu se l'ix a guaytar tots los díes, encantat de que tan bones coses se fassan a Barcelona, que hi envía una delegació de sol pera que no resti de ferhi gasto y gaubansa, y uns correus alats y ayrosos per que olorin tanta lley de flors y n'hi pugin qualque mostra dels seus aromes per veure si son tan fines d'olorar com les que's crían en la seva gloria... Aqueix Park, que vos l'haveu fet, y que ningú l'avansava mentres erau fòra, té la benedicció celestial, y ningú podrà tenir trassa a alabarlo com se mereix. Allí tothom hi està be: aquells espantosos drachs qu'estan ab la boca oberta, no ès que vulgan estemordir a la gent ab ses ganyotes, sinó que com no saben mesurar lo temps, se pensan que prenen la *mañana*, y engolen, sens vèuresen tips, aquell ayre qu'es un arrop de dolsors embaumat ab flay-

res de roses fines y garbelladures essencials molt sutils y pintoresques.

Les nimfes y'ls amorets del frontó, s'estan allí dalt tan escarides de roba y sens quexarse de la tivantor dels vents, ataleyats en fer bromes y jugar y riure tot lo día, y tan placenta felicitat la compartexen ab les orenetes que hi niuan y omplen aquelles alsaries ab una xerradissa que no hi hà cap intèrprete en lo moll de la Barceloneta que'n pugue donar trasllat. L'aygua que cau d'aquesta cascada d'un gerro al altre, desfentse en granets de cristall, com si a sa manera passés lo rosari alabant sa ditxa y benehint la ventura de tal cayguda que la converteix en música sonora y en resplandors matisats pel mateix sol que'ls hi pinta gota per gota... Aquelles palmeres que's gronxan ab tan senyoriu, saludant als mascles que venen d'Elx per allotjarlos al passeig de Colon — altre ornament que la ciutat us deurà, ínclit Arcalde, — ni anyoran sa patria, ni envejan millor estada ni major recreyo que'l que gosan en aquelles voreres florides. Les magnolies, que no tenen competidores en cap

jardí del món, prou ufanes de fer renglera tirada y correcta, ja'smigran per donar ses flors blanques y delicades a olorar als ayres y als aucells, ben segures de que ningú s'atrevirà a profanar lo seu candor, encara que posades baxes y a tret arreplegadís, com oferint als passejants l'ilusió d'uns merengues perfumats tentadors a la llemineria.

En Prim se veurà allí rodejat de flors, y'ls moros a qui humilià li tindràn enveja del paradís qu'haurà lograt sa memoria.

Lo Museu Martorell enalteix per sempre la fama y la generositat d'aqueix fill ilustre de Barcelona... y, finalment, jo'm quedo sempre encantat devant d'aquell lletrero que'm fa hereu comú de tantes esquisitats, y cada día vaig a pendren possessió com si cada día rebés nova herencia, benehintvos a vos, senyor Arcalde, que poseu franquicia a tanta riquesa, tantes flors y tanta bellugadissa d'aucells; y d'esta alegría, ò la sossegada tristor que sento contemplant les galanures de la naturalesa, us ne sento grat, y'l compartiu ab tan excelsa companyía que be podeu estar

ufà, que ningú més lo logra, per que vos sol ne sou merexedor.

* * *

Per lo tant, y referintme a lo exposat en l'altra y en aquesta carta, senyor don Francisco benvolgut, se li prega que fassa'l que puga en benefici dels que's quexan y major lluhiment de la ciutat; y ja qu'avuy es la diada de Sant Jordi gloriós, fèu com ell, senyor Arcalde... ¡fèu lo miracle, avuy qu'es Sant Jordi gloriós!

CONTRADICCIONS

Los díes passats, en una d'aquexes fondes d'ayre casolà, més conegudes dels forasters, apesar de que no constan en lo Bedeker, que dels fills de Barcelona, m'escaygué d'arribarhi cercant un conegut a l'hora dels postres, es dir, als moments en que les converses son més bullicioses y animades y en que la regalada satisfacció produhida per un bon dinar se desfoga ab alegría encomanadissa.

Abans d'entrar en la gran sala, ja's sentía la remor y brugits animats de moltes converses barrejades. En totes les taules se discutía ab calor y's creuavan les paraules, enrahonant tothom alhora, interrompentse ab

esclamacions, ò esclatant sobtadament en grans rialles y algun cop damunt la taula que feya trontollar copes y ampolles ab cristallí ressò. Los tres canaris qu'hi havía al mitx de la sala, també *sonavan,* y quan més s'espessían les rialles y més trincava la pisa y'l vidre y'ls coberts de metall y pujava de tò la discussió, ells s'engrescavan ab la comuna alegría, aletejant ab desfici, desfentse en carretilles tan esteses, ab passades de refilets agudíssims ò de gorgueigs armoniosos, que parexía que se'ls havía d'esquinsar lo bech y càurelshi aquella llengueta movedissa.

Discutían los de la taula del recó ab molta vivesa, y al vèurem arribar, lo meu amich me digué:

— Escólti, escólti, que'n sentirà de noves. Asséntis y prèngui un glopet del generós. Esplícat, Peretó, que aquesta vegada t'has guanyat la venera de diputat. —

En Peretó es un negociant de Riudoms que sol venir sovint a Barcelona, y com verdader fill del camp, es axerit, abundós de paraules, de conversa seguida, que l'acoloreix ab comparacions molt amenes y ajus-

tades; sinó qu'es un ponderador exagerat y sempre se'n va als extrems.

— Vègi,—'m digué presentantme la carpeta de la *Ilustración.* — Ara deyam d'un senyor de Madrid, que ha estat de passa-volant uns quants díes entre nosaltres, y'ns pinta la ciutat de Barcelona que per mi es una disfressa. Tíngui, entérisen vostè mateix.

— Nó, ja ho vareig llegir. Va enlluhernarse, ell mateix ho diu; y després, està clar, tot ho va veure embotornat y fòra de mida.

— No m'hi convinch; lo qu'a nosaltres, los comparets y'ls treballadors, nos diu, no es de recibo.

— ¿Qu'us manca al respecte? — preguntà un.

— No es aquesta; de modos y bones paraules, ja'n té. Però, vol retratar als catalans y troba que semblem lleons, però que no'n som; que més aviat semblem gossos del *Monte* de Sant Bernat. ¡Quínes semblanses tenim y no'ns en adonavam! Debem ser de la terra dels xatos. ¡Nosaltres!... que si algun defecte corre es trobar algun qu'altre ab lo cartabó

de la cara massa gros, que sembla que duguen lo front apuntalat. ¡Cara de gossos nosaltres, ab aquestes avensades de nas! Ja'ls hi dich que'l tal madrileny no hi enten en fesomíes.

— No es que's referís precisament a les faccions: vol dir lo geni que es suau.

— Si ho volía dir ¿per que no ho deya? Després, a la persona que s'aprecía may se la posa al costat de una bestiola. Y ab axò agravía tot una classe. Que's pensin! l'he llegit dues vegades: me palpo la cara cada cop y no me'n sé avenir. ¡Què pagaría ell de tenirhi aqueix sabre! Si quan venen quintos d'aquelles terres, repàrinho, tots tenen lo nas escadusser, que fins que son aquí una temporada no s'adoban y se'ls hi posa la cara més rebedora. ¡Y'ns clava la martellada a nosaltres!... ¡lo xato!...

Encara n'he notades d'altres, per que sembla que parli ab reals decrets; lo qu'ell assenta queda acordat; per que ho diu serio y posa punt al acte, volent dir: no hi hà reclamació.

Al *Ensanche,* que potser ell hi es-

tava a dispesa, per qu'es bonich y ample y senyor, diu que tothom hauría de parlar castellà; troba que es massa basta y ferrenya la nostra llengua, que fa soldadot ò trabucayre. ¡Vès si anem errats de comptes! aquí, quan sentim parlar castellà es quan ho preguntem si ha arribat tropa.

Per mi, si'ns haguessim d'estar de la nostra llengua per que l'*Ensanche* es tan polit y tan magnífich, ja té lo meu consell lo senyor Rius y Taulet de ferlo tirar a terra tot daltabaix y que'ls estrenyin aquells carrers si no més son aptes pels castellans y la seva conversa.

Y no s'escruxexin, que tota la seva inspecció es per l'estil: una de freda y altra de tebiona. Que les *calles* de ciutat son estretes y fosques y sucies: que tenen tres gracies, ab una paraula. Que'ls cotxes, ve a donar a entendre, les axamplan ab los botons de les rodes. ¡Encara com no deya que hi hà epidemia d'un cap del any al altre! Un home (dèu haverho probat ell,) diu que no pot estendrhi'ls brassos per que tocaría de banda a banda a les galtes del carrer.

Donchs, jo tinch entès qu'a Madrid hi hà carrerons qu'una senyora acalorada no pot obrirhi'l bano per que se'l faría malbé y si vol ventarse té de fer cap a la Puerta del Sol.

¿Ahont son aquexos carrers nostres tan despreciats? ¿lo de les Donzelles? ¿lo de les Mosques? ¿lo del Pom d'or? Al un hi dona la Seca; vègin si'n dèu ser d'honrat y de confiansa, que hi feyan la moneda. L'altre'l tenim per que hi haja de tot a la capital; y ademés, si son estrets, quan se va tallar la ciutat no hi havía escursadures per axamples ni terreno vagatiu. ¿Què té que veure axò? y luego, pagan les contribucions a l'Aduana y tots los estadants cumplexen ab los amos de les finques; no tinguin quimera que caygui cap mesada a terra per que'l barri es esquifit. ¿Que's pensa que'ls hi dexan viure de franch?

— Be, ell no ho diu.

— Però'ns afronta per les mides; tota la seva intenció es de fernos fer un paper baix. Ara, per que parlem català; ara, per que semblem lleons, se repensa, troba que s'erra y'ns matricula de gossos. Després, que *las*

calles son sucias, de poch esbarjo y fosques. ¡Que mira prim aquest ciutadà! Un día'm gasto quatre duros y salto a Madrid a veure aquella polidesa. No me'n duré raspalls ni rès; ja me'n refio de tanta netedat... ¡Si's diu que hi hà escombradors que son gent de posició!... Luego troba que'l Liceu es massa gran y plè de trastos, de balconets y de daurats.

¿Per que no'n feyan un de millor ells, pagant de la seva butxaca y ab treballadors del terreno, y be y depressa com aquí? Que tant sermonejar! encara'ns tractaría de criatures aquest subgecte!

— Be, no us hi enardiu, que la intenció seva ha sigut de dirnos algunes galanteríes.

— No les hi admeto, a poch a poch. La persona que ve y'm diu a la cara — que pel cas es igual: ell se dirigeix a tothom en lo seu escrit,—y'm diu: «¡Camarada, no'ns en havíam adonat d'aqueix be de Deu de cares hermoses y perfectes que hi hà a Barcelona! No ho sabíam los castellans que les catalanes fossin tan escayentes y tan reals mos-

ses... que si'ns en adonem, ja estavan *ustedes* frescos, que vos les preníam y totes hagueran fet cap a Madrid, com les contribucions. ¡Vès quína ventura y quíns ascensos per donzelletes d'aqueix terreno! unes ab altres, fins a mujer de mi sargento no s'aturavan.»

— Axò es una gracia, un ditxo afavoridor d'un galan retirat.

— Ja l'entench. Vol dir un Tenorio de les classes passives: que no *ejercita*. Que no m'hi vinga a mi cap andalús ni madrileny ab primors y bufoneses de llàvia. Aquí, de Gracia'n tenim al cap de munt del Passeig, fòra de portes; y es la sobrera que no cap dins de la ciutat.

¡Que se'n havía d'endur ni ells ni altres madrilenys cap bona mossa pel garbo del seu dir! Hi hà més caliu y fiblada amorosenca en la mirada seria d'un català, qu'en totes aquelles converses perdudes y cansoneres dels hidalgos y barons y ministres de la terra del sigró y dels *gazpachos*. A menos que s'enduguessin aquelles que no'ns acomodessin, per les demés conto qu'hi trobarían molts reparos. Si'ls hi cayguessin

d'ull unes damiseles qu'hi hà a Reus, potser farían fira. No més cercan empleats y gent que no parli com nosaltres, per casarse. Son quatre y fan goig: plenes, revingudes, molt ben parlades. A la mare li diuen la Galera; a la tía Galerí, y a les dues noyes les Tartanetes.

Ja'n farían de planta posades allí dalt, que diu que passejan les senyoretes; aquexes may son a casa; tot lo día bellugan lo rumbo per ciutat.

...¿Y no'ns les roban, sabeu per què? Per que hi hà un *pero*.

Ja poden escoltar les senyores y senyoretes, que no gasta treves ni s'enfonda ab cerimonies cumplimentaries: parla clar y rústich y sense miraments ni cortesía. Diu que les catalanes tenen la veu d'homenot, mostatxuda, soldadota, poch armoniosa y basta, que les desparensa en tals termes, que per axò no han fet irrupció les colles de corridos madrilenys que'ns havían de robar totes les donzelles, dexantnos en la major miseria y en tal estat de desespero y migransa.

Ni axò es lo fet de la veritat, ni cap currutaco d'allí dalt es capàs de

tocàrloshi un fil de roba, sigui per l'intent que's vulgui.

¡Quína manera de bescantar la part més flaca! Y tota la tirria es per que parlań català. ¿Ahont les va sentir aquexes senyores tan guapes, tan rosses, que semblan fetes de mel y mató y que tenen la veu tan feréstega? ¿en quínes cases?... Debía sentir serenos, ò pescateres que pro-clamavan la vivor del xanguet.

¡Trobar la llengua catalana des-merexedora y poch fina! Vès si n'es d'hermosa y ensenyorida, que jo, de quitxalla, he anat creyent, desde que m'encisava ab les relacions de la Passió, que Jesús y la Mare de Deu parlavan català; y ara, si no m'he desenganyat del tot, me refio de que si no'l parlan l'entenen millor que'l castellà.

Vaja, es la meva màxima: no po-dem fer lliga y avenirnos ab aquests senyors, — y per ara y tant, senyors nostres. — Nosaltres no'ns fiquem may en si son drets ò esguerrats, si parlan fí ò comú. Si veyem una se-nyora castellana guapa, que se'n so-len veure massa sovint pel qui té la voluntat decantadissa y'ls ulls

traycioners, un hom li alaba'l mèrit calladament y ab honestitat, que no s'usa entre nosaltres fer mal averany de l'admiració que'ns encanta, ni fem l'assistent llensantli floreyos, y amaguem lo condol que'ns inquieta a la callada, quedant comformats en que s'acomodi ab algun graduat, ò vista, ò subalterno d'oficina; y si es lletja, no s'hi decanta la mirada ni fem escarafalls de cap mena.

Venir de Madrid, passar una temporada aquí y descubrir entre tanta conversa dels *pajaritos* de la Rambla, de tanta modisteta ayrosa, de tanta riquesa y poderiu, que la ciutat es estreta y que no s'hi fa dissabte, que els homes son ferrenys, surruts, ab tirats de trabucayre, accent fosch y amenassador, y que les dònes tenen la veu aspra que'ls hi malbarata la guapesa... per dir axò, per dexatarse ab aqueix fluix de llengua, tant se val que no s'hagués mogut de casa.

—¿Veyeu?—digué un senyor molt serio que fins allavors havía estat llegint la *Ilustración*. —Ja ho diu ell mateix, prevenintse, que'ls catalans son més amichs de dir la veritat que d'escoltarla.

— Aquesta sí que l'ha guanyada, — contesta en Peretó. — Es la flaca comuna, tant se val que siguin catalans com d'Extremadura. Parlant de mi no rich.

— Vos—seguí dient aquell senyor serio,—us quexeu per lo que critica, y jo'm ressento de lo que'ns alaba; per que ho fa ab una cantarella y un dexo irònich com si volgués advertir als lectors qu'ells matexos restin les tares de totes les maravelles que'ls hi compta haver vist a Barcelona. Y les seves alabanses, de tan extremades, unes resultan falses y altres ridícoles per nosaltres. Veyèu: per ponderar l'idea de la devoció que aquí sentim per l'Arcalde senyor Rius y Taulet, assegura que si's proposés axecar una torre més alta que la d'Eiffel, los barcelonins no sols l'ajudarían ab capitals y inteligencia, sinó qu'un cop llesta, entusiasmats, fins n'hi hauría que s'hi tirarían daltabaix. D'aquesta broma, treta l'exageració, que pot fer riure, cal reparar que per ara ni Catalunya ni Barcelona han tingut de fer bufonades de volatiner per lluhirse y cobrar fama d'emprenedores, en-

cara que's tracti d'obres arriscades ò temeraries. Y'l día en que's reformi la ciutat vella, que segons lo madrileny opina, ha d'esser obra costosa, no tingui'l temor de que cayguem en l'arlequinada,—com ell assegura que som capassos, — de daurarla tot daltabaix. No tingui quimera de tal excés: aquí no s'estilan certes grandeses que tot es inflor y or berberí. Los americans, enjoyats ab tumbagues y soguilles llampantes, no s'estilan a Catalunya, y fan riure si acàs ne desembarca algun de passada per altres provincies. Aquí hi hà certa discreció y bon gust qu'atemorisa de semblar massa *petimetres* y's desprecían aquesta laya de farciments y gallerets.

— Y be, es lo que jo dich sempre: son gent de broma: y a tot'hora hi estan posats. ¿Y's deu pensar que deu ser poch fatigós sortir ab una gracia a cada punt y fer que la conversa ò'ls escrits surtin ben humorats? Lo qu'es jo, en quan sento parlar a aquests diputats, me faig lo compte de que porto cedassos a l'orella, per lo que podría sobrevenir, y no m'erro may; la meytat de

lo que predican no'm traspúa, vaja, ja està dit.

— Jo, — digué'l senyor Ricaño, qu'es un subgecte molt sentenciós y de gran aparato y imfladura en lo seu dir,—estich ab l'opinió de vostè. Se va enlluhernar aqueix digníssim madrileny, com ell mateix ho confessa, ab la Guardia municipal montada; ab lo seu uniforme de tan boato; ab aquells gallerets de cordons trenats, aquell cibellàm brunyit, de plata macissa que'l sol hi rellisca destriantse en espurnes; ab aquella placa del casco ab l'escut comtal lluhent, que sembla qu'hi naxi claror; ab aquelles cimeres esplèndides de plomes blanques, curvades de tanta finor y delicadesa; y ab els cavalls, pernejadors garbosos, d'altiu plantar, ample pitral y cap menut, ensoperbits y pagats de portar tan noblement la magestat de sa hermosor y a aquells cavallers tan ricament engalanats escullits d'entre'ls més bons mossos que fan rotllo y tenen fama per sa varonil gallardesa y dels de més imperi y serietat en la mirada; guerrers de bon sangro y casats, per que no furtin cors enci-

sats ni pertorbin flaqueses de sobtats emprendaments ab les centelles de son mirar victoriós, ò ab la pompa fastuosa dè son trajo de gala, sever y rich alhora, com correspon a la Guardia municipal de cavallería de la ciutat de Barcelona.

Verdaderament n'hi hà per enlluhernar als provincians de Madrid: per que sembla un esquadró d'Emperadors qu'ixqui a rebre y acompanyar lo carro del Sol per assistir al besamans dels astres y constelacions d'estrelles de l'esfera celeste.

— Es que sí senyors, — respongué exaltat en Peretó.—No més hi mancan uns quants cornetes, bons refiladors, que quan exissin al mitx de la plassa de Sant Jaume enfrenant y fent brassejar aquells cavalls briosos, que d'un cop de casco ensorran tantes llambordes com arreplegan, ondejant aquella cua lluhenta com mata de seda, posada l'embocadura al llavi, recargolanthi cada *solo* de cornetí, tremolaría la terra, cridant assistencia; ja ho poden manifestar a tothom: per que semblaría que sortissin a conquistar lo mapa, passant pel dret!—

* * *

Una especie d'assentiment general, a manera d'aplauso callat, correspongué a les fogoses exclamacions d'en Peretó. Alsàrense alguns, prengué altre sentit la conversa, y'ns despedirem. Jo, valentme de la memoria, vaig copiar tot lo que sentí, y ara'ls ho he comptat fidelment, en aquesta ocasió solemníssima que festegem al docte Catedràtich, al poeta y mestre en Gay Saber, don Joaquim Rubió y Ors, pensant, que tal vegada faría més bon'obra y obsequi més agradós, referint lo que deyan uns bons patricis qu'escrivint alguna pobresa meva.

REVISTA

En aquesta setmana'l dimars ha sigut festa! ¡que be hi escau entre'ls sis díes un acontexement per l'estil! Recordo que, quan era noy, aquexes diades solemnes me feyan igual ò parescut efecte que'l trobar un Sant entre les pàgines de l'*Elocuencia y Moral* ò del manuscrit d'en Paluzie. Y es que per mi les festes eran com les *vinyetes* de la setmana y'l diumenge l'*estampa grossa*.

Apesar dels anys que tinch de més, no he variat gayre en lo modo de pensar, ni he pogut estingir del tot aquella preocupació de criatura. Per que costa y es agre'l desobligar una idea que desde xiquet un se l'ha

anada formant al seu gust y de la qual no se'n té rès que dir per mostrarshi després sever ò ingrat.

¿Guardem tantes coses d'aquell temps, per sentir esquivesa per les que no havem perdut? ¿Què'ns queda avuy, més que recorts dels temps passats? ¿Què s'han fet aquells rissos que lluhíam per anar a les professons després de molts díes de sofrir tortures ab l'entortolligament dels torcidos y d'anar al llit ab un cap fet una mata de castanyetes? Encara que d'axò dels rissos n'estich ben *libre* ni tinch de donarne compte, per que sempre anava rapat, lo que'm feya creure qu'en lo meu cap, diferent del dels altres noys, no hi tenía clenxa.

Però, tot sovint veig uns joves ab barbes espesses y desmarxades com de Lictors de Setmana Santa; alguns que les duen cuydadosament retallades, partit lo pèl a un costat y altre per que no hi haja confusió perjudicial al bon efecte; d'altres, ab mostatxos bisarros, de puntes massa agudes y plenes de cosmètich per servir de boniquesa; y per últim, veig molts currutacos, qu'ahir enca-

ra menjavan pà-ab-oli pel carrer, ab patilles a l'inglesa que semblan dues admiracions que se'ls despengin dels polsos, sorpreses de veure aquella brotada de borrissol que s'escampa per la cara; y a tots puch preguntar, lo mateix als que tenen condicia de aqueix adorno varonil com als que se'l descuydan, y als que fent esforsos de flaquesa presentan en etxura les primerisses insinuacions de barba: ¿en axò han vingut a parar vostres fesomíes agraciades qu'en un temps les senyoretes podían besar sense delicte y les senyores també? ¿en aquest estat, aquelles cares que la salut conservava fresques y hermoses y acolorides com pomes roquetes?

¡Quant haveu variat desd'*antes* de ahir!

Y l'ignocencia d'aquell temps ¿què n'haveu fet? ¿ò què n'havem fet entre tots? ¡Pobra ignocencia perduda! ¡No'ns faría poca nosa al día d'avuy, ab los elets que corren y ab les damiseles que pujan! Ni gosaríam férloshi l'ullet, ni llensàlshi aquelles mirades traycioneres, per por de que els *papàs* no'ns guaytessin.

* * *

Encara que m'haja embrancat ab filosofíes d'aquexes que son condescendentes y's dexan examinar fins pels més curts de dobla, volía dir en resúm qu'una festa entre setmana, sía pels recorts de l'infantesa ò per les inclinacions d'avuy, sempre'm para be, y que l'aprecío y li faig bona rebuda cumplimentosa, per que se'm figura veure un día feyner mudat ab lo vestit del diumenge. Y aquí no es qüestió de dropería ni de ocis viciosos, ni's parla de la festa per ser festa; lo que s'enalteix y's venera son los sentiments artístichs: amor, delicadeses, voluptuositats per tot lo qu'es distingit y per tot lo que s'aparta de la rutina, vulgar, comuna y adotzenada.

* * *

¿Còm podría imitar un día feyner la plascenta armonía de claror y de sossego que de bon matí ve a des-

pertarvos en lo llit? No cal obrir les persianes y guaytar al carrer, per veure qu'es día de festa.

Lo baylet forner que passa cantant la cansó de moda, sía l'As d'oros ò la *Mandolinata*, pareix que la canti millor sens aquell dexo que la feya antipàtica.

L'esquella de les cabretes, qu'avisa cada día per que dexem les *blandas plumas*, sembla que no més vulgui despertarnos pera que poguem entregarnos a aquelles gojoses contemplacions de les pintures del sostre, dels jaspis de l'arcoba, que no sé si es la vista ò l'imaginació qu'hi combina figures de capritxoses extranyeses; ò aquella dolsa ociositat del pensament que cerca idees agradables y les desflora totes sense fixarse en cap.

Vosaltres, los que teniu vint anys, ¡còm se us apareix hermosa l'ilusió qu'us cautiva! ¡qu'ambicions nobles, que progectes riallers, quíns amors, quínes galanteríes més delicades y quín dols somniar ab aquella fada, més que dòna, qu'us embelesa'l cor y l'existencia ab una lley de poesía que no's canta, per que'ls hi es cos-

tós als poetes imitar los accents del cor!

* * *

¿Y per què no dirho tot? Brandan desde la matinada les campanes de la parroquia, y no's té de ser tan idòlatra de les coses d'aqueix món per no agradar aquestes armoníes que convidan a assistir al incruent sacrifici, y ademés, per que repican *a festa;* y que digan lo que vulguin los *fieros,* may hi ha hagut discordíes en l'humanitat per obligarla a descansar.

L'ANY NOU A BARCELONA

Acabo de nàxer; es dir, ja fa estona que tinch a sobre algunes hores que m'envellexen. A les dotze de la nit he vingut a llum, y en la comtal ciutat tot estava a les fosques. Dotze hores tocavan ab singular desajust en los campanars, de manera, que jo ja era nat segons lo text del rellotge de la Seu, que'encara no se sabía rès de mi pel de casa l'Erasme.

Ignoro si aquest desacort podrà perjudicarme en la carrera.

Després, axís qu'alguns serenos han enllestit la conversa ab los vehins que retiran tart, y'ls demés han esparpillat la sòn que tenían del día abans, tots han atacat lo coro *las*

doce han dado ab tal discordancia de veus y ab un despotisme en los compassos, que'ls uns cuytavan molt com per guanyar los minuts mal-lograts en la conversa, y'ls altres ab tanta catxassa com si'ls hi dolgués cantar dotz'hores tot d'un plegat.

Ab semblant mancament, jo, que so rígit y precís com unes minuteres, per que'ls comptes me sortissen justos, he tingut de caure en la poètica ficció de pensar qu'anava naxent segons anavan tocant los rellotges de la ciutat.

Quan ha cessat lo desordre, he sentit un quart, luego dos, y tres més, tots d'una embestida, de modo qu'axís qu'he sapigut qu'era la una, m'ha fet l'efecte de que me l'havían servida a la carta.

Per poca estona tot ha quedat en silenci; he sentit cantar los galls. ¡Semblavan primers tenors!

Dels serenos no n'he fet cas ni menció, resolt a no escoltarlos y que fessin lo que volguessin ab los quarts y les hores: ¡per ells feyan!

Entretant, la nit, aquesta esposa fidel del día, ornada ab son manto cobert d'antiqüeles, y en lo front,

per diadema, una margarideta llùminosa, vetllava, quieta y resignada, esperant al espòs que no veuría.

Jo, que no puch veure llàstimes, y que pel mal d'enamorament fins planyería a les pedres, he saludat ab respecte a exa muller desventurada que sempre plorarà al marit ausent.

Y, per distreure mon condol, me n'he anat a passeig fins a la Riba.

Los barcos balandrejavan sa pesantor cruxint y tivant les amarres, ò afluxantles en ondes gracioses que's sumergían per batre ab espetech la superficie del mar, exintne, cada volta, regalant penjarelles d'aygua esquinsada; ses masses negres se reflectavan en la mar fingint l'abisme dintre l'abisme; sos pals enterchs y'l cordàm tocat per la claror de la celistia, serpentejavan copiats sobre la líquida planura, ab graciós bellugueig y's trencavan y s'unían mil voltes, barrejant ab son enjogassat mohiment, l'aygua, la fosca y la llum.

Poch a poquet, m'he arribat fins al llavi del Est. Que si es per inflor, li dissimulo; però si li es natural sa groxudaria, casi be estich en que no'l

malparlan los que li diuen lo *morro*.

Desd'allí m'he girat per veure a Barcelona. ¡Oh,'l bell panorama!

No sé si es imaginació tendra de un noyet que no té experiencia, y si estaré corrent ab la majoría en lo meu modo de sentir: però'l port me ha semblat gran y hermós, y que l'aygua, a pesar de la magnitut de ses emveges, hi té un galan assiento per entrarhi a descansar. Y la munió de barcos, ab aquell intrincament de pals, d'antenes, de cordes y llivants, m'ha parescut un exèrcit de llansers, cavalgant en dufins, ballenes y altres pexos de categoría, que estan alerta, tivantes les brides, ferms los extreps, y alsades les llanses, donant la guardia d'honor a la reyna del Mediterrà.

Al lluny, coberta ab sutil veladura texida de fosca y celestia, reposava l'hermosa soberana. La mar li enviava apilotades ones qu'ab suau remoreig se desfeyan en desmays d'escuma rendides y humilioses davant de sa gentilesa. Y en una confusió de línees y planos que la celistia blanquejava ab sa claror dormida,'s veyan sos campanars,

axecats per parlar a Deu; y palaus, jardins, y passeigs, y'ls seus carrers ab venes de ferro. Allí, al un costat, he vist penjades ab fortes cadenes unes masses negres y rodones, inmensos dipòsits ahont se guarda la llum en estracte; més ensà, un círcol molt gran, pobre d'aspecte, trepat d'obertures y sense coberta: lo monument famós de la sal d'Espanya, ahont, vestits de *curros,* han lograt crit y reputació los destres de la terra... varios *àlies* qu'assí no importa l'anomenar.

Y mentres me distrech ab estes contemplacions, un preludi de vagorosa claror s'inicía per Orient; la llum creix lenta y sossegada, amparant lo círcol del horisont; un concert de colors tenyeix lo cel y's reflecta dins la mar; després los núvols s'esmaltan d'or, y per fi, ran de l'aygua apareix lo sol, exclata sa magnificencia, y enlluherna'l món ab una inundació de resplandors.

La ciutat se desperta y llensa per tot arreu negres locomotores que renillan esbufegant glopades de fum; los tramvíes corren, y van y tornan adalerats; rodan los cotxes, lo mohi-

ment aumenta y'l brugit. Les campanes ab alegres batallades cridan lo poble al temple per santificar la festa; vols de coloms s'axecan per terrats y torratxes y fan la roda al voltant d'exos colomars qu'estiran a Barcelona fòra de mida fentla semblar la ciutat dels llistonets. En los mercats, una munió d'anants y vinents, de minyones y hortelanes, cridan, regatejan y alaban ò desprecían la mercadería. Les pageses alsan los pollastres fins a vora dels ulls dels compradors per que'ls sospesin ab la vista. Les venedores de pesca salada, calsades ab sòchs que repiquetejan davant les parades, cridan a les minyones, y'ls hi alaban la *plata* d'aquells cascos, en los que'l peix més humil forma, en círcols concèntrichs, un socialisme geomètrich. Los assistents, ab la gorra de gayrell y la bruseta que sembla del primer calsat, fan l'ullet a les minyones y'ls hi donan lo bon día ab un *requiebro* en que hi entra tant lo pebre com la sal.

Prop de Betlem, los aucellayres penjan les gavies en les que un axàm de canaris, verderols, merlots y *pe-*

riquitos fan la passada, cadascú ab la trassa que té al bech, y tots plegats arman unes canturies, a estil silvestre, que donan bo d'escoltar.

A l'altra Rambla, guarnida de testos y flors de tota mena, se senten aromes de molta finura. Les pageses del plà vestides a estil de senyores—poch més ò menos, — comensan a guarnir rams y toyes, entretingudes al mateix temps conversant ab jovenets molt presumits. Una munió de xicots corren d'una banda a l'altra de passeig venent mistos ò diaris, y si'ls uns cridan be prou, els altres encara més. Sense fer cabal del brugit, conversa un vellet, que sosté'l pendó en lo qui s'hi veu representada la epidemia que a la tarde omplirà de víctimes les taules d'un teatre molt popular — de les qu'ell ne fa'l mateix estat que si tots los virreys, marquesos y demés noblesa anessin per be ò fossen donats d'alta per lo enfermer del *monte,* — ab un altre home que porta, sostinguda ab filets, tota una erupció de globos vermells que semblan formatges d'Holanda que vulguin fugir a la seva terra per que'ls visurin y no al-

ternar assí ab tanta bola falsificada.

Lo carrer de la Boquería s'engalana ab bonichs y colaraynes; los mesaders surten per les portes fregantse les mans ab desfici per abolir lo fret que les hi enrampa; los aprenents extenen les escales, y mitx arrupits y balbs, guarnexen la parada ab penjarelles de mocadors llampants, de faxes virolades, de samarretes vermelles y verdes, que quan està compost y posat ab la deguda perspectiva,'n resulta una disbauxa de colors que casi be fan cohissor als ulls.

Tot just se dexonda'l carrer de Fernando, aqueix hereu de Barcelona, segons lo ditxo d'un senyor que té vara de mando; y per ser hereu, noto que té un empedrat qu'un fill extern despreciaría y qu'ara mateix sols podràn caminarhi'ls que sàpigan de ballar, ò'ls que vulgan rompre obertament ab la moda y ab los anys que'ls afavorexin tornantse a posar gorres de cop.

Tancats sos magatzems d'argentería, per axò'l fan lluhir los demés botiguers que, no sapiguent sustraures a la fascinació de fer negocis,

obren les tendes no del tot satisfets, que'ls apesara y entristeix pensar en lo pervindre del carrer — que serà carretera si hi passa'l tramvía que els hi prómeten, y allavors los que hi aniràn a fer compres, per estalviarse la vida, podràn entrar als magatzems baxanthi rectament per la banda del terrat.

Desvío la mirada, contemplo l'*Ensanxe*, y m'enamoran ses víes amples hont lo vent hi pot extendre tot lo seu vano orejantles de part a part, y'l sol dilatarhi la riquesa de la seva llum sense ombres llargarudes y mesquines que'l perseguexin de trascantó. M'agradan les cases y palaus ab sos miradors y balconades coberts ab cristalls tan purs y clars que semblan d'ayre laminat y que'm dexan veure, desde fòra, luxosos aposentos ab refinaments d'art y de bon gust, que m'encantarían si no vegés passar, envoltes ab escayent *negligé*, elegantíssimes y hermoses les dames y donzelles que'ls habitan, que per elles soles dèu guardarse tot encantament y alabansa.

Veig los *entresuelos*, y celebro la discreció dels arquitectes que tan

exactes calcularen les distancies, que'ls feren prou baxets per que'ls galans que s'orejan y van de vetlla puguin explayar lo torment que'ls apitjora en veu baxa y recatada qu'arribi just fins a la donzella que l'escolta sense que'l vent se'n gaudexi ni n'escampi l'essencia — los primors y dolceses ab que l'exaltament amorós emmela la frase, — y massa alts per que les tentacions hi arribin, demostrantse—ara que ve be'l dirho — ab aquests alts y baxos, que l'amor no pot lluytar ab la ciencia.

Al passar per devant d'un d'aquests *entresuelos*, observo, a través de les persianes, l'interior, y dono per fundades lo que'm semblavan cabilositats. En la catifa hi hà escampades algunes flors y fulles; sobre un costurer del Japó, cobert ab exàgonos de macassar y seda, s'hi veu, fòra del gerro y desfet, un ram de flors; lo piano obert, y en ses palmatories les espelmes tenen sobre'l blè una punteta de cendra blanca com si tot just acabés d'exhalar la suau alenada que'ls hi emportà la llum. Jo hi endevino un madrigal.

Per últim, remunto la mirada, y veig, baix lo cel blau y trasparent, una planura que l'acaba la mar y voltan montanyes, coberta ab verdor y arbredes; ab agropaments de caseriu d'hont hi descollan altes xemeneyes; veig espayosos caminals y carreteres rusticament vorejades ab desmays d'atzavares; veig assí un poble actiu, treballador y honrat y plè d'entusiasme; saludo a Barcelona per hermosa y per noble; proclamo a exa terra favorida *replanet* del cel, y, encisat per tantes boniqueses, assí m'establexo, aquí passaré 'ls dotze mesos que tinch de caudal, per donarvos a vosaltres, los que sigueu sans de cor, un bon any abundant de pau y de benediccions de Deu.

¡LA GROSSA!

Va semblar un somni; vaig treure una pobresa, mil cinchcents duros. ¿Què tal? Tothom me venía a donar l'enhorabona.

— Felip, per molts anys la disfrutis, en companyía de les persones que més amas y estimas. *¡Dos mil cinchcents durets!...* Apa, Felip, ara sí que no aniràs ab lo carretó a portar pesses de *Malagueñas* y *curats* a ca'n *Puertas* y als mantegayres del carrer de la Boquería. ¡Si tens més diners qu'ells! ¿Que pagas rès?

— De bona gana; jo pagaré rato per cantitat; però, me n'hi posas mil de sobrepuig. Ab axò, si vols pendre cafè y copa y puros, no'ns destorbem.—

Acte contínuu entravam al Cafè, refrescavam, y ab una dotzeneta de cigarros dels triats quedava en paus ab aquest y altres feligresos.

— Ara deuràs fer un pensamentó, —me deya un de tants, que'l portava a esmorzar a ca'n *Joseph del Univers;*— per que míra, noy gran, que *cinch mil duros* son molts diners y costan de ferlos girar. ¿T'empendràs algun negoci, ò potser barrejarèu ab ton amo, a la *fàbrica?* Míra, Felip, que si no t'espavilas, no te'n faltaràn de costats per ferte caure. Míra que corren uns elets que te'ls faràn saltar bitllo, bitllo;'t donaràn paperots, y'l día que vulguis cobrar t'atrassaràn a *ca'n taps,* que tots hi tenen la caxa. ¿Sents lo que't dich?—

M'aturava un pel carrer:

—¿Y ahont vas ab espardenyes, miserable? que tens por que no te'n emmanllevi algun? Si'n tens més, guàrdals; per que't veus una fortuna en un recó de calaxera, ja no vols conèxer als pobres y gastas orgull; ¿que't pensas que no'ls acabaràs may?... ¡*Deu mil duros!* Si es una patarata! qualsevol ximple'n té més.

— Vaja, càlla, no dígas disbarats;

¿també ets dels que beuen a galet, tu? Vas mal imformat; t'han donat diners de massa, son mil sinchcents duros los qu'he tret.

— ¡Què dius ara! ¿Dígas qu'ets pobre com abans, ab grau de propietari? Ja no't respecto tant; has fet be de no esclavisarte'ls peus; com que no podràs estarte de treballar! Però, me'n alegro; sempre es una pobresa per estar a veure venir. Veus? jo hi tenía quatre duros; ni la desena va sortir, malviatge'l món dolent! no hi hà rès tan bestia com los números. Hi havía cinch xifres, la cosa més bonica y més ben combinada, que m'hi vaig engrescar al primer cop d'ull; un encegament, noy, y de *golpa* hi aboco tots quatre duros. La dòna, al primer Deu te guart, devant de la quitxalla, casi be'm va perdre'l respecte: no sé lo que'm va dir, ni ella tampoch, per que's va desbocar; vaja, unes expressions d'aquelles que *prenetran*. «Munda, tén compte ab *lo pexet* de la boca, respécta l'*ordenansa*, que aquí no hi hà altre amo ni governa ningú més qu'aquestes calses de vellut. *¡Ojalà*... y cuydado *con el salvo*

conducto!» Per supuesto, que no va dir rès, per que a casa, en posantme tivat, fins los vidres tremolan. Però, noy, aquell día no's va dinar; la quitxalla, veyent que sa mare plorava, ja hi van ser; tots ab la mà girada sobre'l front, fent lo peterrell, ara rompía l'un, ara l'altre, que s'armà un desori que semblava que me'ls havían portat tots de dida. ¡Quí dina ab un guino semblant! Tiro de revés lo plat, agafo'l *portante*, y escales avall dret al magatzem, ab lo cigarro a la boca, que'm va servir de sopa, d'entrant y postres. ¡Mala!...

— No reneguis, Biel, que fa pobre.

— Nó, cà! atúrat qu'encara no estich llest. Los quatre duros ¿entens? la dòna'ls tenía reguardats per celebrar un Nadal que ni a casa'l Cònsul del Perú l'hagueran fet millor. No't pensis que per axò'ns manquessin tretze pessetes per comprar gall, turrons, neules y farsiment de llomillo, camosines, pinyonets y cascabellitos... Ella no ho va volguer.

«¿Y aquesta canalla quína culpa hi té? per què no han de celebrar Nadal les criatures?» deya jo. «Per

que son pare s'ha jugat los diners; que'ls hi servexi d'escarment.»

Y axò, cridant, devant d'ells, que no m'ho envià a dir. No hagueras sentit ni una mosca; ningú piulava, ni jo tampoch, Felip, y conto ser un home. Vèt aquí qu'axò es per l'estil de quan se sublevan los quefes, que fusellan als indivíduus...

«Les criatures, — me va respondre la Munda, — les governo jo. Vésten a la fonda, tu, a fer lo maco.»

Noy, me'n vaig tornar a l'obligació; la cara'm queya de vergonya. Tenía culpa y vaig callar, que si no es axís ¡a mi la dona repèndrem! ja pot ser tan granadera com vulgui, que si es home, de la tanda de revessos que li descambiava a la cara, li posava les galtes com un cartipàs d'escriure solfes! Y aquest any a casa nostra no s'ha celebrat Nadal; ¡malviatge la de Madrid y com no's va esbotzar lo *bombo* y no's varen fondre les *píndoles* de la sòrt. ¡No'm trigarà poch ni gayre a passar l'any! Lo primer que'm torni a comprometre, *si caso un duro ab tal número*, ò si vull fer companyía ab tal altre dècim, li endresso un *cinquillo*,

que fent giravols anirà a poblar l'altre cementiri de ponent.—

* * *

Casi be, ni'ls vaig veure'ls diners; jo volía moneda lluenta, de trinch; volía escamparla pel quarto de casa, y que la noya s'hi entretingués a fer piletes; omplirne un canti y abocarlo a raig fet: ¡un mullader de duros de columna! no haguera corregut la Caterina a cercar la bayeta per axugarlo, no hi hà perill! Volía sentirlos trincar tots mil cinchcents contra les rejoles ¡un coro de monedes que se'n va de trompis! y després passejarmhi per demunt: tenirles subgectes, al meu domini, aplanades a terra, y d'un cop d'espardenya axecar una polsaguera de diners acunyats, rabejarmhi, férloshi perdre l'orgull, formar com una escata de peix a terra, qu'a la sala de casa s'hagués pogut dir que's regava y escombrava sobre plata, sense mortificar les rejoles. ¡Que n'haguera allisat de columnaris ab la planta del peu! ¡quín luxo! ni en Salaman-

ca, ni en Fontanilles se l'havían sapigut donar. Ja'n podían sortir de macos cremant bitllets de banch. ¡Cremavan paper davant d'un públich! Jo, sol, a la quieta, sense fanfarria, esmolaría plata ab la prenda més baxa qu'usa la personal y'l duro ó la cinquena qu'haguera sortit de casa prou aporronada, ¡qui sab, desprès, en quína bossa de més orgullós llinatge haguera anat a raure!

Me'n van entregar trescents en cartutxos de quaranta duros; crech qu'hi havía tres reynats y una república; aquesta s'estava mitx ageguda y ab un manat de ginesta feya *juli* abans d'acabarshi de tombar. ¡Quína estranyesa! la gent que menos se poden veure, un cop son *moneda*,'s barrejan com los llobins.

Lo demés m'ho van donar en papers. «Vull plata ó or, — vaig dir al caxer; — ¿què'm vé ara ab *papalitos* vostè?» Ni'm va escoltar: cop d'ensalivarse'l dit per no donarmen algun de doble, y jo cop de repassarlos per que no se'n descuydés cap. Vaja, va ser una rifa que no va fer gens de soroll.

A casa s'hi va conèxer; varem comprar tres matalassos, qu'al principi fins tenía por de caure del llit; quan mirava a terra ¡no la veya poch avall! lo cap me rodava! Ja'n son de plànyer los que's llevan tart! ¿qui es que s'axeca, si tot se li enfonza y tot va a fals escayre? jo crech que la llana fins ofega les hores del rellotge! La dòna sempre venía ab paquets sota'l bras: un día era un jòch d'estoballes; altre, un mocador de merino, y faldilles y vestits per la *nena*, y corte de pantalons, y cortina pel balcó, una *madrilenya* per mi, sach de panyo per ella... «Míra, Caterina, que'ls diners no's donan, ¿que't pensas que son de goma?» No va parar fins que va tenir escaparata ab la Mare de Deu, ab ceptre y corona de plata. Axò li vaig fer posar jo: la portava de llauna; ¿que va de bò? ¿que té de fer la comedia la Mare de Deu a casa? No'n vull de quincallería;'l qui no pugui mantenir Sants, que no'n tingui. Per férloshi fer papers ridícols, guarnits com un *quiero y no puedo*, que'ls comprin *pintats*.

Vínga vestit de vellut y manto de satí per ara; quan serèm més richs, lo portarà de llana fina d'or, oy. Quan a casa vé un personatge, se'l tracta ab tot lo rigor de la lley; ja n'estich cansat de ferme ab pobres; jo podré anar senzill per que vinch de sanch distingida dels varons de la llensadora, però, sense fer lo fanàtich, vull que si una imatge tinch a casa, que s'hi estiga comforme, que no anyori'l cel per rès; que se la tracti ab principis, millor qu'a qualsevol persona; y una llàntia que no s'apagui may; que si un té *recursos,* los hi té de donar un *sol* que no's ponga, y quan siga *la diada,* que vinga don Càndio a tocarli alguns solos d'orquesta ab escolanets de cant.

Talment va semblar un somni. Tots aquells diners, que pel cas no'ls vaig veure,'ls varem posar a ganancia. A casa no's varià rès, treballava tothom com abans: la dòna, als serrells; la noya, a instruhirse y ajudar a sa mare; jo, al *escriptori* ab l'agulla d'amortallar sogres als dits, de peu a la prempsa, y cop de cusir fardos.

Ella'm pregunta, y no sab la pena que'm dona: «¿Quan debem tenir ara ab les puges?...» «Debem tenir... debem tenir,—responch,—uns *tretze cents* duros.» «Si no haguessem gastat cap diner, vès quín pilot n'hi hauría!» «No hi fa rès, Caterina, treballèm y fòra; ja'ls resquitarèm.» Y treballa ab l'afany de ser més rica, y jo per no ser més pobre.

Al menos, es felís: no sab que tota aquella riquesa'ns la varen *robar* uns lladres ben vestits. Vaig cobrar la rifa ab papers, y ab altres papers he sigut robat.

* * *

La Caterina y la noya matinejan per posarse a la feyna; no fan soroll per que temen despertarme. Jo no dormo hores hà. Desde'l llit les contemplo treballant ab un dalit!...

¡Ay del día que sàpiga que som pobres! me temo qu'allavors nos mancarà tot: tot lo que no's recobra ab diners.

TAULA

	PÀGS.
L'última festa	5
Un gazetiller	17
La mona de Pasqua	29
Lo cotxe d'Arbucies	39
Perladillo	55
Un llibre nou	79
Cartes als Reys	91
Revista	99
Una visita	109
Revista	123
Un pobre	133
Les bodes d'en Ciril-lo	141
Un poeta llorejat	159
Un conflicte	167
Pompeyo Gener	177
Carta al senyor Arcalde	193
Contradiccions	211
Revista	229
L'any nou a Barcelona	237
¡La grossa!	251

OBRES COMPLETES

DE

EMILI VILANOVA

VOLUM VIII

EMILI VILANOVA

PLORANT
Y
RIENT

BARCELONA
ILUSTRACIÓ CATALANA
1906

Barcelona — Estampa de J. Thomàs.

CONFIDENCIES

Lo Director de «L'Avenç» me va demanar lo meu retrat per publicarlo en son aristocràtich periòdich.

—Ja'm fa favor vostè,—li vaig dir; —però, hi tinch les meves repugnancies: míri qu'encara may me l'havía demanat ningú, ni cap currutaca, en aquell temps qu'un hom tenía conexenses, ¿y ara vostè vol que surti ab aquexos luxos d'home de crit, si nó ab la vanitat de més de quatre tabernacles, que, posats en estampa en qualsevol setmanari, rodan per demunt de les taules de fondes y tabernes, fets una desgracia, plens de taques d'oli ò de substancia de platillo?

No hi crech ab axò dels retratos. D'ensà qu'una vegada'm vaig veure en un àlbum, fentme de pariona a l'altra plana una *criolla* qu'era'l pasmo de la lletgesa. Al imaginar que cada cop que clohían lo llibre aquell nas xato'm venía a sobre, en mitx de les galtes, durà una temporada que, al anarmen al llit, deya entre mi: «Tu aquí prou estaràs be y tou y regalat entre coxins de ploma, sommier brandador y mosquitera tènue, de punt de trenyina, sense inquietuts, ni desvaris, ni pesadilles que neguitegin ton descans... ¡Y aquell pobre *jo*, abandonat, sol y inerme en l'àlbum, frech a frech ab aquella cara axafada, com si l'haguessin passada pels cilindros, ab lo perill qu'algun día, ò potser en les sossegades hores de la nit, sos llavis de salsitges, estrellin sobtadament alguna besada fogosa, de tret segur, demunt mateix de la representació exacta de la teva fesomía!

¡Quína por vaig tenir molts vespres de somniar mulata!

* * *

No es per fingida modestia que'm dolgui la seva proposta. ¡Fa tant temps que tinch tancat lo meu clixé a tota copia! ¿Què se li'n dona al públich de fer conexensa ab un tipo de bigoti y perilla, que per tot arreu se'n troban, y passan y seguexen, y cap senyora se'l mira ni cap donzella li decanta'ls seus ulls? Los anys portan arnes y ningú'n fa cas de aquests exemplars de l'època passada, que ja estan en vía d'arrugarse. ¿No li sembla ben enrahonada la meva determinació y aquest temor d'exir a fer lo tonto ara, ab lo meu retrat, quan no ho vaig fer, molt prudentment, allavors que m'encontrava de cara a la vida, ab la sanch jove, la color sanitosa, alegres los ulls y riallera la boca, ab humor sobrer per mi y per bestreuren als malincòlichs y apesarats?... Sí qu'ha retardat vostè ab lo seu prech, qu'estimo y agrahexo: ¡ve posta de sol, y sento sovint remorejar en mos oidos la commovedora oració del *Angelus* y en mon

esperit la tristesa, l'anyorament inexplicable d'aquells díes passats en la joventut y l'alegría!...

Y en semblant situació, ¿quín cant vol que'ls hi dongui a vostè y als lectors, qu'ademés del retrat me demana apuntes biogràfichs? A ningú li agrada veure posats surruts, ni escoltar ploramiques; jo'l primer, per instint, me n'aparto, y per instint també m'es poch simpàtica tota cara ferrenya ò massa grave, y cerco la quitxalleta, que sempre està alegra y venen y m'estiman y'ls hi rebrego suaument les galtes, los hi torso'l nasset com aquell qui vol tombar la clau, y després de mil vituperis que los hi acolorexen la cara, abaxo'l cap, los hi dexo estirar los cabells, me fan *nero-nero* ò m'estarrufan lo bigoti, y riem de gust, encara qu'alguna vegada m'hajan fet esgarrinxades ab ses ungles fines y talladores com llansetes de grua. Aquests son los predilectes. Los que trobo pel carrer, a cayguda de mà, a tots los hi volto suaument la rodoneta de sa cara grassona, y quedem amichs. Als més petitets, que van a bras, apoyant lo cap viu y esparpillat sobre l'es-

patlla de la dida,'ls hi avenso postures y rialletes que'ls hi donan molta satisfacció, y sempre me les retornan ab aument d'alegría. La dida, ni'n sab rès ni se'n adona que de tras cantó'ns obsequiem d'aquest terme, ni de que'ns corresponguem ab tanta finesa les nostres amistats.

Si anés citant totes les meves relacions infantils, ¡quína llista més escayenta presentaría, quínes fesomíes més agraciades y gososes los hi faría veure!

Lo Jaume, un esguerradet, tan maco, ab uns ulls negres, grossos, plens de claror, en los que s'hi llegeix la tristesa de sa desgracia, y que sempre m'enterneix, sempre, encara que fem broma. No passa may per devant del magatzem sense guaytar; si no m'hi veu, pregunta als minyons de casa: «¿Que no hi es ell?» y si'm troba al llindar de la porta, m'allarga la maneta, nos l'estrenyem sense dir rès, com pacte convingut ò com si haguessim de temps encaxat a *quart*. Encara que té la tieta que l'estima,—lo pobrissó no ha conegut a sa mare, — espera les meves caricies y se'n va content després

que les hi he fetes. Té vuyt anys; ¡vès si s'hi ha posat tendre a ser desgraciat!

Lo Rossendo, aquell dimoni serè, que li diu sa mare, també se'n guardaría de passar per devant de la meva porta sense allargarme la mà y ferme un saludo plè de gravetat, que luego, axís qu'entrem en conversa, vull dir en caricies, ja torna a ser la criatura endiastrada y falaguera ab sos acudits y respostes plenes d'agudesa.

En aquest temps, que fa tant fret, de bon matí, a un quart de vuyt, passa cada día una noyeta, xica, potser no més té sis anys, pobrement vestida, curiosa, pentinada, mona com una joguina, ab un bocinet de pà a la mà.

— ¿Y ahont vas tan matinera? — li vaig preguntar lo día que ferem conexensa.

— A treballar.

— ¿Y de què fas?

— De modista.

— ¿Quant guanyas?

— No rès.

— ¿Y aqueix pà?

— Ay, ay, es l'esmorzar.

— ¿Be, què hi menjas més?

— No rès.—

Tot axò, dit ab la rialleta a la boca, alegra, axerida, ignoranta de si la seva sòrt es bona ò dolenta; però, gosant exa felicitat immensa de la infantesa. Y casi be cada dematí aquest angelet es un dels primers que'm dona'l bon día.

Algú potser ha trobat semiridícola aquesta cordialitat entre jo y les criatures. Tant se val. Que Deu lo benehexi a aquest encarcarat. ¡Què sab ell, si no més enten en negocis de *bolsa*, barrils de peix salat, y coneix la moneda falsa!

* * *

Per parlar de mi, crech que casibé n'hi haurà prou, y'm temo que'l lector no n'hi trobi massa. Si esperan antecedents literaris, aviat estaré llest.

Quan l'Antonet Feliu y Codina publicà'l famós setmanari *La Barretina*, allí, gracies a la seva bona amistat, qu'encara dura, vaig comensar a escriure'ls meus primers articles de costums.

L'altre amich, en Conrat Roure, igualment plè de fina benevolensa y desitjós d'animarme, aculli en lo popular setmanari *La Rambla,* que editava en Lòpez, los quadrets que tot sovint li enviava. Gracies a aquests senyors, he anat escrivint, escrivint, ¿y què volían que fes? ¿Entrar en algun casino, matricularme de demòcrata, de tradicionalista ò de conservador?

Quan va sobrevenir la revoluciò del sexanta vuyt, un mos a la boca y no vaig dir rès. Poch estava la gent per llegir les senzilleses y cassos comuns que jo'ls podía relatar. Fins al any setanta cinch no vaig tornar a sentir pruhija d'escriure; y, efectivament, aquell any escriguí per los Jochs Florals tres quadrets: la «Gitanesca», «Los meus vehins» y altre que no me'n recordo ni del títol ni del assunto. Tots tres varen tenir la deguda recompensa, y varen merèxer del Consistori la carbasseta més bufona d'entre les que varen repartir en tan sumptuosa festa y ab tal motiu. Altres francesilles, també de hortalissa, he anat rebent, totes ab benèvola resignaciò; però, si vaig

sentir la punyida dolorosa, va ser quan me vingué d'un crítich de molt empenyo y major crèdit, que va dir a la gent, nó a mi, al publicar jo'l meu primer llibre, que no en tots los quadros s'hi sentía aquella flayre de patxolí ò de bergamota, que tan agradosa y rebedora es pels olfatos ensenyorits. Deu li perdó la ofensa, qu'a mi ja no m'amarga. ¡Que diantre han de sentir a patxolí els meus articles, si no més hi tractan menestrals y gent pobra, que si fan olor, es de netedat de bogada! ¡Pobra gent, ja'n tenen prou d'anar curiosos! ¿per què perfumeríes y drogues al demunt? ¡Si en Monlau ja ho va dir parlant del *aseo* de la persona: *El que huele bien, huele mal!*

Ventura que no'm mancan amichs y bons, entr'ells lo nostre mestre don Marian Aguiló, Mossen Jacinto Verdaguer, l'Angel Guimerà.....—ja veuen que cito Reys y Papes de la literatura catalana, — y'm van dir: «No't desconsolis; escríu y no t'hi enfondis ab essencies oloroses.» En Joan Sardà, que l'estimo tant com ell m'estima, va fer luego una críti-

ca del llibre, que'm va tornar a obrir les potencies. ¿Y l'Antoni Aulestia, quan me corretgía'ls articles, no me haguera dit: «noy, míra que vas errat de camí; axò no es prou virtuós?» Ell qu'es tan polit y tan honest y tan amich meu, may me va dir rès. ¿Y en Carles Pirozzini, y en Riera y Bertran, y Pepe Ixart y en Bassegodeta, s'hagueran dignat llegir impureses de mala sentida devant d'aquexes reunions ahont hi havía la flor de les nostres hermosures y les reynes proclamades per sa virtut y gentilesa?...

Prou, que la rahó es meva, y de *cuyas resultas* he escrit sis llibres més.

LO COMTE DEL CIM MES ALT

I

Lo Comte del Cim més alt era un home agegantat, robust, ferreny de cara, surrut de geni, escàs de conversa, y tan prompte en bestraure, que més aviat etgegava una plantofada que no tornava una resposta.

Desseguida's veya qu'hi tenía un rey a dins del còs.

Era tan forsut, que'l mateix vígor li era un perjudici pels seus interessos. Tot lo qu'ell manejava, fins los fòtils més insignificants, havían de esser de molta resistencia: bevía en copes de cristall encercolades de ferro cisellat, y per axò les trencava molt sovint; portava dues corasses, una sobre l'altra per que si, tossint,

sospirant ò fent un mal gesto, reventava la de sota, quedava l'altra per dissimular lo mancament; los llensols los tenía forrats de cuyro per sobre y per sota, y les toballoles axís mateix; per últim, l'aygua per beure se la feya carregar per lo patge ab algun elíxir de fortalesa com anissat ò cordial de cirerones guindes.

II

Cansat de matar moros als que havía fet fugir dret a la costa, amich ab los seus vehins després d'haverlos batut cada cop que per los antoxaments del seu geniàs los hi havía cercat bronquina, trist y vagatiu en la soletat de son castell, decidí, pera no decandirse de melancolía, distreures d'un terme ò altre, y sens plànyer gastos ni malsaveranys, feu lo pensament d'enamorarse per primer entuvi, conquistar qualque dama després, y casarse luego a correcuyta ab llicencia closa, despatxant lo negoci ab la promptitut y fermesa que s'estila en lo ram militar.

III

Tancat dins la cambra, y posant pena de penjarella mortal en la forca xica del castell al que anés a destorbarlo, passava les hores sentat en lo silló, de colzes a la taula, apoyat lo cap en la mà y en l'altra sostenint un mirall *d'aquell temps,* ensejantse a sospirar—y mirant com li esqueyan a la cara totes aquelles postures dels enamorats, com girar los ulls en blanch, fer festes somriure ab picardía, tirar petons ò fer estranyeses ab la llengua,— acabant per rebotre'l mirall contra la paret, enquimerat de veure que cap amoreta li exía ben perfilada.

IV

Lo Comte del Cim més alt era, de debò, un home molt lleig pera dedicarse a les tendreses del amor, y era també empresa atrevida y coratjosa pretendre fer l'aleta y subjugar voluntats ab aquella fesomía

tan poch ajudada per expressar commocions suaus y delicades.

Vanament havía corregut la Seca y la Meca de dalt a baix, cercant una promesa enamorada; totes les donzelles a qui havía anat a raure, ò tenían compromís, ò volían guardar l'estat honest.

— Deu me vall — exclamà un día exintse de tino y trepitjant lo mirall després d'una llarga sessió de ganyotes.— Demà surto del castell al rompre l'alba, y no s'haurà amagat lo sol en los sorrals de ponent que no tingui Comtesa a casa, ò rompo les costelles a quantes damiseles rebutgin lo meu amor. —

V

Lo sol ja coronava'ls serrals y baxant al plà fería als arbres ab raigs oblíquus estenent per terra gegantesques ombres com si'ls hi arrabassés les despulles de la nit. Los cotolius piulavan enjoguessats al veure aquella claror tan calentona que'ls hi enllumenava l'arcova y'ls feya saltar del llit; les cogullades alsavan

lo vol y fent l'aleta refilavan joyoses carretilles; un oreig suau dexondava als més peresosos, y exían revolant com si ballessin papallones blanques com floretes d'atmetller; tremolavan les fulles en los arbres fent música delitosa y plorant de goig llàgrimes abrillantades; los blats y'ls cànems parexía que fessen juli; y entre aquella bellugadissa y aquell burgit, pujavan dret al cel flayres boscanes qu'encisavan de respirar.

En tan bella matinada sortía'l Comte del castell, montat a cavall, y seguit d'un escuder, ab l'intent de cercar la futura esposa.

Parexía un capità manaya ab aquella armadura d'acer polit que'ls raigs del sol s'hi trencavan desfentse en esquinsos d'enlluhernadora resplandor; ab aquell elm adornat ab plomes grogues y roges com un surtidor de coloraynes que li brotés del cap; ab la visera baxa, a l'ombra la cara y empresonada de rexes endins.

— La primera fadrina que topo, com si ja tingués les amonestacions tirades, avuy serà nuvia, — mormolà ab tò resolt. Y esperonà'l corcer qu'arrencà a córrer costa avall so-

movent palets, esllevissant la terra y sacsejant al seu amo dins l'armadura (que per esser nova li vindría baldera,) produhint un soroll agre com lo d'un gros cascabell esbadellat.

Desprès d'algunes hores de marxa y d'haver passat inútilment milans per tot arreu, ja s'entornava concirós y malenformatjat al seu castell, quan al atravessar un pobre llogaret parà de sobte'l cavall, quedant embadalit sens poguer donar rahó de lo que veya. Al fons d'una portalada, en una exida coberta de canyissos texits ab enredaderes, en la que dos coloms s'hi comfiavan sos amors, voltada de floretes y de testos d'alfàbrega y maría-lluisa, hi havía una agraciada donzella rossa y blanca com una tofa de neu tocada pel sol. Sentada ab lo coxí de fer puntes a la falda, treballava ab dalit, cantant y fent saltar los boxets que li relliscavan d'una mà a l'altra ab molta seguidesa.

— ¿Què fas assí, donzella?—li preguntà'l Comte descavalcant y ficantse resoludament a la casa.

— Una randa pel meu faldellí de

nuvia, — li respongué la noya mi-ràntsel y baxant la vista avergonyida.

— ¿Y ab quí't casas, estrella?

— Ab un fadrinet que s'emprendà de mi y jo també d'ell, mi senyor.

— ¿Y l'estimas ferm?

— Preguntèuho al meu promès y m'haurèu escusada la resposta.

— Ets molt garrida, donzella.

— Ay, callèu senyor, que l'estimat s'enutja si'm diuen amoretes, y a mi tampoch me sab bò d'escoltarles.

— ¿Voldrías ser Comtesa?

— Anèu en bon'hora, senyor; que'l qu'a mi m'estima'm fa reyna.

— ¡Llamp del cel! y tu m'esquivas!... Assí, Marsal! — cridà'l Comte: — Agarrèume exa donzella: planyèu les mans: no estrenyèu massa, ¡qu'es la Comtesa del Cim més alt!...

— ¡Pietat, senyor! — esclama la donzella decantant lo coll, perdent la color y desmayantse en los brassos del patge.

— Salve, Comtesa, — mormolà aqueix, fentli acatament, axecantla en l'ayre y entregantla al seu senyor.

— Ara, menjantnos la terra, d'un

salt cap al castell! — digué'l Comte donant brida llarga al corcer, que's llensà impetuosament a la carrera seguit del patge que no'l podía aconseguir. Los dos colomets també seguiren als raptors, y aquella nit se ajocaren en los matexos marlets del castell.

VI

Han passat dos anys. Lo Comte torna de la guerra;'ls que l'han acompanyat diuen qu'ha fet tantes hassanyes, que'l Rey d'Inglaterra l'ha fet Cavaller de la lligacama, regalantnhi una per la pantorrilla esquerra y dexantlo franch de la meytat del gasto que feya al perxer.

— ¿Y la Comtesa? — pregunta al majordom del castell qu'ha exit a rèbrel dues hores més avall del terme.

— La Comtesa, senyor, com sempre: captiva en la torre alta de les contrasseyes.

— ¿Y està bona?

— No us ho puch dir, senyor: vostres ordres han sigut complertes; cada día, ab la curriola se li puja

menjar y beure; afluxem lo llivant, la cistella's capgira, y'l recapte cau a dins de sa presó.

— ¿Y'l menestral que la voltava, s'ha atansat més per aquexos vols?

— No ho crech, senyor Comte; per que ab la pedrada que li tirà'l foner, diuen si li va rompre una cuxa, y va escapar a córrer, que may més l'han vist ni en quatre hores al voltant del vostre patrimoni.

— ¡Molt lleuger debía anar de l'altra cama, per córrer tant!

— L'amor dona ales, senyor Comte.

— Lo que dona son uns capgirells que tot ho regira y ho treu de pollaguera. ¿Y vos, què'n sabeu del amor per parlarne tan afectat? Deu me val, qu'us tinch de fer una vaga a la llengua. ¿Que vol dir que la Comtesa s'ha enamorat? lo mentarho solzament ja'm quebranta la reputació.

— ¡Senyor Comte!...

— ¡Senyor Canons!... a veure si abans d'entrar a casa us destronco.—

Y seguiren fins al castell sens dir paraula; lo pobre majordom no'n haguera pogut dir una, encara que

li haguessen fet operació a la llengua; tan per segures tenía les amenasses del seu senyor.

Al veure la comitiva, lo guayta del castell feu baxar lo pont llevadís; tocaren lo corn, sonaren clarins y xirimíes; sortí una comparsa de balls de bastons dels més destres de Gelida acompanyant dos patges ab safates de plata en les que hi portavan dos espolsadors de vora de simolsa brodada ab antiqüeles, emmanegats ab caxal d'elefant (que patiría de fluxió en aquell confí extramurs de la boca,) y agenollantse als costats del cavall del Comte li sacudiren los estreps y'ls espolins, guardant ab molt recato la pols per depositarla en l'arxiu ò quarto de la runa, com ne deyan aquells vilans, ahont s'hi guardava la polsaguera de tots los paissos forasters que'l senyor Comte havía anat a batallar. Y feta aquesta ceremonia y algun'altra que en les cròniques y llibres de la velluria trobarà qualsevol qu'ho cerqui, feu sa entrada en lo castell lo Comte del Cim més alt.

VII

— Ab dos anys d'estar engaviada, ja haurà tingut temps d'oblidar lo seu amor, —deya'l Comte pujant la interminable escala de caragol que conduhía a la torre de les contrassenyes. — Comtesa! senyora Comtesa! —cridà al arribar prop de la porta; — soch jo que't vinch a deslliurar; estén los brassos, y lo que hagi estat hagi estat, que'l Comte del Cim més alt puja tan amunt no més pera humiliarse als teus peus y quedar rendit de passió d'ànimo. —

Un brugit estrany respongué als alegroys del Comte.

— ¿Vòlsthi jugar,— va dir aquest, — que la Comtesa té una basca de resultes de l'empenta que li haurà donat lo cor al sentirme? — Y ficant anhelós la clau al forrellat, obrí la porta, precipitantse a dins ab los brassos oberts com si jugués a puput cercant a la captiva. Un vol de coloms, que pel baix n'hi havía cinquanta parells, comensà a remòures y a batre les ales esporuguits, esca-

pantse tumultuosament per la finestra y dexant al Comte embadalit de sorpresa.

— ¿Què vol dir axò? — esclamà guaytant per tot arreu y reparant los covadors que tots tenían ous ò colomins; y després de reflexionar llarga estona, veyent sa immensa desgracia, desenvaynà de sobte'l xafarot y, extrenyent les dents de coratge, la emprengué sense solta ni volta contra aquells ignocents, reventant assí, degollant allà, sense termes ni compassió pels nascuts ni pels qu'estavan a punt de néxer.

— D'un cop d'ull he vist la meva deshonra: la Comtesa m'ha sigut infiel: ab la matexa corriola que li pujavan la minestra s'ha escapat; y aquexos coloms, crexent y multiplicantse, extenen ma disfama per tot arreu. ¡Còm dèu gosar y riure la noblesa, ma enemiga, al veure que mentres ma valentía conquistava una lligacama més enllà del mar, assí, un felló petger me feya malbé'l crèdit, me robava l'esposa y'm dexava la torna en exa cría de coloms luxuriosos! Aquí haig de morir: no me faltarà menjar; cada día'n dego-

llaré un parell; ells vindràn a joch. Quan s'haurà extingit tota la cría, lo Comte del Cim més alt morirà com a cavaller y com a marit ultrajat. —

Mes, donant allargos a resolució tan tremenda, l'infelís Comte s'acomodà una mica, y, en lloch de fer tanta mortandat, dexà viure a aquells infelissos y passà'l resto de sos díes empresonat a gratcient, fent volar los coloms de la Comtesa, que ni ell ni ningú pogueren esbrinar ahont era ò ahont havía anat a parar.

LO SOBERANO

A Joseph Pin y Soler

—Fèlix, ¿que ja enganxas tan dematí?

—Ola, Pigadet; cà! estich esperant que vingui l'ajudanta de la *madama* per que li fassi un jòch de trenetes a les clins y li dongui quatre cops de pinta a la cua.

—¡Mosca! Dígas que'l tractas a tall de letxuguino!

— Ja veuràs, no tinch ningú més per fer lluhir.

— Encara que te'n burlis: lo día de Sant Antoni talment ho semblava que li hagués posat mà la pentinadora. Y, t'ho dich per endavant, feya tropa: es lo millor cavallet y de més bona estampa vista y per veure.

Si'l teu amo se'l volgués vendre, hi hà certa persona qu'a tot hora té amanits uns quants rengles de pilotets de dobles de quatre per *inquirirlo*.

— ¡Quí! Lo senyor Comte vendres lo *Soberano*? primer se desevidirà de la seva senyora. Vès de quín registre te'n vas. Es lo *sér* d'aquesta casa, aqueix cavall. Si tingués llàvia anèm a dir, fora'l procurador del patrimoni. Es pecat que sigui animal; té mèrits y conexement com una persona. Míra lo qu'ha passat aqueix dematí. (Y com aquesta te n'esplicaría per ferne un llibre.) A quarts de sis l'he tret, cosa que no acostumo may, per donarli unes quantes estrijolades; l'animalet, content de la matexa alegría que gastava al veures fòra la quadra tan dejorn, cop de pernejar y de fer postures ab los cascos. A la que't surt lo lacayo aquí dalt, al balcó, que semblava Pilat, y se'm descapdella pel següent tenor:

— ¿Qué es eso, qué alboroto estais armando ahí fuera? Dice el señorito que no puede pegar los ojos. —
¡M'ha trobat de bona lluna!.....

—Tu, *Galicia,*— li he dit,— alto la ronda que jo no hi era. ¿Que't pensas que som a la teva terra, que no més hi hà marruxinyes y someres? ¿Per quí m'has près? Dígas al amo qu'es lo cavall qu'apren de tocar lo piano. Ja t'agradaría a tu poguer fer aquest soroll ab les sabates.

— Yo no soy gallego, y a mi tierra no la saques en perjuicio, que nos sobran caballos como ese.

— ¿Còm qui dius? Casi be ho crech que no ets gallego, per que si'n fosses ja t'hagueran desempadronat; no'n volen de tafaners en aquell terreno, ni *faroleros.* Si no debías nàxer en lloch ni en cap poble qu'hi hagués caseríu!

— Yo hago lo que me mandan.

— Vés, dígas al amo que t'envíi a ca'n Fargas que t'arreglin quatre pegadets d'emplaste de trementina. Espérat, que no son per tu: per posarlos a sota'ls cascos del *Soberano.* potser lo farèm estar quiet.

— Anda, vé tú con semejante embajada.

—¿Y donchs, per què't tenim? Vés a fer lo que't mano.

— No me da la gana.

— Si ja ho dich que no ets bò per rès. Per axò't van posar *Domingo,* qu'es lo día més gandul de la setmana... Y si comforme'l *Soberano* fa broma patejant les llambordes, sigués a dalt de la torratxa, sobre les teules, passaría'l mateix y'l gasto pagat. —

A tot axò'l cavall, entenent que se li feya referencia, y que les qüestions venían per ell, l'hagueras vist quiet, clavat, sense respirar ni moure un pèl de la cua, volent dir: «¿Que convé quietut per no comprometre la casa?... ¡Donchs, me sacrifico!...»

— Ja es prou...

— Considéra que no es cap persona... Després ha sortit l'amo y m'ha preguntat: «¿Qu'es axò, Fèlix, què diu lo lacayo?»

— Lo nostre lacayo, senyoret, me sembla que'ls recados los hi tindrèm de donar davant de notari, per que tot ho malmet y ho traboca: ¿no ha sortit aquí fòra per dirme, y vostè dispensi l'expressió, que m'ha comparat a una bestia. Sobre si'l *Soberano* y jo feyam massa soroll?... Me l'he tret de davant ab quatre fàstichs.

— No'n fasses cabal, qu'es un ton-

to, — m'ha dit lo senyor Marquès.

— Que's corretgexi la minva, si curteja de la dobla. Míris, si no fos pel decoro de la casa, algun día l'enganxava de reyata al tílvoli vell per anar a cercar grà, a veure si li obría les potencies; per qu'es més macís que'l plom y encantat, que may sab quína cama té de tirar avant per posarse a caminar. —

Noy, s'ha ficat dins rient a dirho a la senyora, qu'encara conto que'ls hi dura la rialla. A aquesta casa mano més que'l senyor. A la que no m'agrada un lacayo, l'envío de raig a dalt, a la cuyna, per que l'entretinguin y'n prench un altre sobre la marxa. Hi ha hagut ocasió que n'hi he atrassat quatre de rengle; alsa, cap amunt tots; ja no hi cabían davant dels fogons; lo cuyner los hi feya pelar patates fins que van conèxer la munta y marxavan: crech que'n van enllestir tot un sach. Ara, axís que se li presenta algun sonso, ja no li pregunta rès; li dona'ls quartos, lo fa seguir, obre la porta de la escala xica, y's troba d'allò més maco al carrer sens sapiguer per hont ha exit.

Lo senyor Marquès li pregunta: «*E bian*, mussiu Brifaud, quants lacayos us ha enviat aqueix mes en Fèlix?»

* * *

— Donchs, aquest cavallet te dich que fa per mi: ja'm pots entendre.

— Vés en nom de Deu, que t'has errat, Pigadet. ¿No't dich qu'es lo *Soberano*? ¿què vol dir soberano?... Lo duenyo de tot ¿eh? donchs, enténte ab ell.

— ¿Ab lo senyor Marquès?

— Nó, home, nó; ab lo cavall en persona. Vès què't diu; pregúntali si vol dexar en Fèlix; que'm sembla que si no t'apartas, la contesta serà un raig de cosses que ja'm vindràs a dir en quin'altra diada s'ensopegan los fasos.

— Pxit, no't vull sentir; entàula la qüestió al senyor Marquès; que dobla de quatre ensà ò enllà, no't fassi frente:'l cavall ha de ser meu. Després, ja sé'l que'm pertoca.

— Encara que m'oferissis les arques reyals obertes!

— No't pensis que sigui per beu-

re, que t'hi podràs fer uns pantalons.

— Desengànyat, no'n corre prou de moneda encunyada per comprar lo *Soberano*, ni per tòrsem la voluntat que li duch. Aqueix cop has près mala dressera, Pigadet.

— ¿Y si tingués una encarada ab ton amo?... Tu hi vas a perdre'l *traje* de cap a peus, lo cilindro, aquella capa madrilenya, y diguèm també algun cinquillo per la butxaca de la ermilla nova.

— ¡Qu'estem lluny d'osques! no't fassis malbé la llengua disbauxant moneda, que no entraré a la pica.

— ¿Y donchs, com se té de compondre? Míra, Fèlix, qu'a aqueix cavall li tinch *querencia* ¿estàs tu? y... escólta; acòstat, que't rodaràl cap ab lo que't vull dir... ¡totes antigues, de perruca!...

— ¿Veus com no m'ha agafat la basca?... Encara que'm passessis un violari de quatre duros cada día y que'm diguessis: Fèlix, no pugis més al pescante; vésten a passeig y a tirar pà a les tites: bona taula, bons talls, rellotge, soguilla, tumbaga pel lluhiment de la persona, la banda de regidor en acabat per donarte an-

tiqüeles y senyoriu y vèuret respectat dels municipals, y'l sol lliure per tu, de cap a cap de día, desde que ix fins que's colga,.. ¿estàs a lo que vull dir, Pigat de la cara?... Donchs, lo *Soberano* no's mouría de casa, y en Fèlix te despreciaría totes aquexes ventatges: lo regalo dels bons bocins, la requincalla de tumbagues, soguilles y rellotges; los municipals y la comandancia; y que vinguin los regidors y'ls cabos a penyorar les faltes, qu'en Fèlix no dexa al estimat de casa encara que'm posis cotxe per mi y la dòna.

— Dígas que'm vols fer fer un paper lleig.

— Nó, *palabra!* Escólta a un amich que't vol be y que t'estima. Entrèm a la quadra y, tu mateix: desapariona'l tronch d'eugues que vulguis, corrent; me sacrifico per una amistat. Nada, no hi hà més; ja m'arreglaré ab lo senyoret; li posaré un capsal, que s'ho creurà de debò que l'euga no'ns convenía. No hi fa rès, surt del compromís; de les mentides jo me'n encarrego. Però, del *Soberano* no me'n resis, que m'agafa gelosía. No'm vulguis desacreditar;

pòsat al meu lloch. Si una persona té una estimació al món, no li contradiguis a copia de moneda; val més que li donguis un'onsa de metzines y n'heguis l'entrega d'una vegada sens ferlo patir, que no pas acabarlo de mica en mica a copia d'anyoraments y tristeses.

— ¡Que t'ho prens fort!

— ¿Pel *Soberano*? ¡María Santíssima! ¿No veus que me l'he criat de poltro, que l'he vist créxer devant meu com una planta que la regas tu mateix? ¡Si es una mustela, un argent viu, ab un cap y una presencia de pit tan vanitosa que convida a ferli la cortesía! Que tots n'estem emprendats: los senyors, la dòna, fins los vehins reparo que s'hi encantan. Y després, aqueix cavall fòra de la meva companyía es mort: la bestia ho coneix que se l'estima, y'ns correspon. Té la sanch noble; es un do.

— ¿Y què hi diu la Tricu-tricu ab aqueix aficionament?

—Ja veuràs, no t'embranquis, que vas per mal paratge. La meva dòna es l'estimació de casa. Lo *Soberano* es l'engrescament de la quadra. ¡Si'n tinch un farsell d'estimacions aquí y

arreu! Si't vaig a dir que fins hi hà carrers a la ciutat que no hi passo may per que no'ls estimo y n'hi hà d'altres que'm tenen la voluntat compromesa y m'hi passejo y'ls miro, que sembla que les cases me conexin y'ns fem lo *solrís* cada vegada que hi passo. ¿Què té que veure axò? son comformacions del indivíduu. A casa ¿que't pensas que no més estimo a la dòna? Fins als trastos los hi tinch lley; a les pintures de les parets: per tot hi trobo'ls meus recreyos y les meves *satisfassions*. Quan prench la matinada en aquella alcoba que tu no'n donarías dos quartos del pintat, jo hi trobo cares y figures en los jaspis y escrostissats que les he anat descubrint a copia d'anys y contemplació, en aquexes hores de recreo ò tal vegada en la convalecencia d'una malaltía. Y que vingui el pintor y qu'examini ahont es l'Esperit Sant, la nimfa, los aucellets, etz., qu'ell no'ls hi va pintar, y no'ls hi sabrà veure: donchs, jo sí. Y axò es un amor, vètho aquí ab poques paraules.

— Y vèt aquí que may lo dèus fer repintar.

— ¡May! s'hi passa'l plumero fi, rès més. Encara son los matexos colors del día que'm vareig casar.

— Vaja, Fèlix, ets passat de moda. Sempre seràs pobre.

—Tens rahó, hi estich comforme: pobre y tonto.—

* * *

— Y està clar qu'ha anat als seus oidos! La senyora Marquesa, com que no hi enten ab bestiar, no se'n sabía avenir qu'hagués refusat aquell ponderiu de moneda; y míra, t'he retret a tu.

— Víva, home; y ¿què hi tinch que veure jo ab aquest assunto?

— Molt nèt; li he dit: escólti, mi senyora, ¿quína ideya formaría del seu cotxero si li diguessin qu'he despreciat a la muller per una flaquesa faldillera mancant a lo convingut entr'ella y jo?...

— ¡Pillo! ¡Prou te buydava'ls ulls!

— Déxam dir. Tots dos s'han posat a riure, y com que no son tontos, ja ho han comprès que jo no baratava'l meu gust per diners, tant si's

tracta de besties com de persones. Y sobre l'article de la legalitat, lo senyor Marquès ha comensat a donarme corda, que casi be'm marejava. Ja no's refería pera rès al *Soberano;* volía comfesarme y sapiguer si ab aquest rigor havía tingut alguna ensopegada ara ò abans. En bona part se'n ha anat. A tu ja t'ho puch dir, per que't consta'l meu comportament. ¡Però, als senyors! Te dich, *Manins*, qu'entre veritats y mentides los hi he guarnit un farsellet, que'l Tenorio haguera près lo retiro si hagués conseguit lo meu temps. «Entre cambreres y criades ningú respirava,—'ls hi deya;—però ab molta prudencia,—afegía tot seguit—y ab molt decoro.» La Marquesa no feya sinó riure. Oh, en que siguin senyores, ja'ls hi agrada sapiguer les revenges dels homes.

— ¡Poca pena!

— Noya,'m puch presentar ab lo cap ben alt per tot arreu; los meus festeigs eran ab tota legalitat, a peu de quadra y a llum de día. Però, totes les que's presentavan a veure en Fèlix eran ben rebudes, ¡pobre de mi! No t'encenguis, noya, qu'encara

no sé si desprès de les nostres entrevistes se'n anavan a trobar algú altri que també les hi pintava l'amor.

— Be, tombèm de full. ¿Què'm vols dir de part dels senyors?

— ¿Que t'irrita que'l teu home haja tingut salero y la seva palica llamativa? ¿Ahont hagueras anat a raure, si no es la meva llavia que't va desembrassar lo carrer de curruta-cos? Ara sabs que t'abrigas y que tens un home de be al teu costat.

— Fúig, no'm maseguis.

— Però, has de riure al menos. Axís, dòna. ¡Si sembla que't desemboqui'l sol per llavis y ulls quan fas aquesta rialleta! Té, vèt aquí'l regalo dels senyors.

— ¡Ay, filla!... ¡Que'n deu tenir de valor!

— ¡Que no hi hà prou xifres ni prou zeros a la nombra per comprarho!... Axò es or, lo demés pedres fines! Y'l que m'han dit, qu'encara val més: «Sou un home honrat, Fèlix!»

— Donchs, feya be jo de volguer al *Soberano!*

— Es un cavall que'ns té de portar sòrt a tota la familia: no t'hi cansaràs gens estimantlo, ni te'n penediràs!

EN LO BALNEARI

Los de casa varen dirme: «¿Home, per què no surts uns quants díes a fòra a donarte vintiun pler?» «Just, — vaig respondre, — com don Domingo'l del tercer pis, qu'encara no li vé pruhija de caragolar un cigarro, diu a la seva senyora: Layeta, me'n vaig a donar un quart de bona vida, ¿què't sembla Laya?»

Y ja que m'ho otorgan abans de demanarho, pensava entre mi, víngan en bon'hora aquexos díes de regalo tots d'una tirada y no dividits en quarts com los dels cigarros de don Domingo.

Després de fer lo cumplimentós y'l llamench resistintme ab rahons

molt flaques y de poch aguant, redoblats los prechs y la solicitut, vaig accedir a anàrmen, com si fés gran concessió als que, plens de bona voluntat, m'empenyían fòra del carrer de casa, dret a la campinya, a veure més cel, lo sol tot sencer y no ab escapulons homeopàtichs, a respirar ayres purs que no hajan tocat tantes cares com los de Barcelona, embaumats ab los olors dels pins, de farigola y romaní, creuats arreu per aucells de tota mena y de papallones gentils, matisades de coloraynes, que si no li afegexen cap ingredient més gustós de sentir ni de tastar, l'adornan de bella manera y molt escayenta.

—¿Y... si prengués...—vaig afegir, com repensat per un dubte, — altre abono de la *Deliciosa,* que no es tan lluny de casa, qu'allí ja hi tinch les relacions fetes, fins al càs qu'entre'ls pexos que surten a taula n'hi trobo algun que'l tinch conegut d'haverlo vist per aquelles jurisdiccions garbejar ab *quiebros* y postures y salameríes, bellugant la cua com si ventés l'aygua y bevent a morro per vici? ¿què us sembla, hi torno? —

* * *

La maleta, ben conduhida ab tot lo pormenor de roba blanca olorosa de bogada, alguns paquets de tabaco per damunt y altre amagat al fons per donarme la ditxosa sorpresa de trobarlo, agotada la provisió, com si exís de pura pensa. Lo paraygua, plegat dins lo calsot de roba de vesta que jo no'l vull y'l dexo expressament al primer recó. L'adeusiau de tots y a tots, com si marxés a Cuba! en lo replà de l'escala abocades a la barana, aquelles cares rialleres; correus de petons que van y venen; veus impacientes que'm cridan: —Noy, que't descuydas lo paraygua.

—Regalèulo a aquella senyora del surtidor del Parch, que li van estropellar l'any passat.

—Vaja, Deu te guíi y l'àngel bò...— De modo, que quan arribo al carril sento una recansa, que potser de més bona gana me'n tornaría a casa,

* * *

Lo balneari està fet un jubileu. Los estiuenchs ixen a la carretera a rebre'ls forasters qu'arribem aglomerats dintre dues diligencies. Salto del interior y m'exercito a probar si tenen jòch les ròtules y cerciorarme de que'l meu sistema muscular segueix obehint a la voluntat. Estench luego una mirada de circunvalació per veure quínes comfrontacions tindré en lo balneari. ¡Brava revista! ara sí que sería ben posada aquella comparansa de papallones de càndida blancor, etz., (no seguexo aquesta lírica per que l'inspiració no s'enfila y, *nadie las mueva)*..... Tots los voltants del cotxe semblan una primavera: un triat de senyoretes ab vestits clars y vaporosos, de cares agraciades, un xich pàlides ¡malesaguanyades! Tan be que s'hi dirían los colors frescos ab sos ulls tafaners, grossos, que prenen massa llum que sembla que no n'hajan de dexar pels demés, y tan brillants, que ja li poden cantar lo *requiescat*

al malaventurat que li vulguin calar foch y abolirlo de passió d'ànima. En fi, lector jove, per que tu no hi ets y vull que te'n fasses capàs; es una academia de fesomíes hermoses que no dexan reflexionar. A ulls cluchs podrías escullir y donavas la preferencia. Son primeres medalles totes. Meissonnier hauría sigut del meu modo de pensar.

Los homes semblan *sorbetes*, es dir, baix lo punt de vista pintoresch; en lo demés no m'hi referexo; ja ;a saber, la joventut, per lo comú, es baladina.

Vestexen primorosament de llinet clar, blanquinós, planxat, com de porcelana; algun sense ermilla, però los davants de camisa ho matan tot; per sa polidesa y brillantor sembla que podrían escupir l'aygua. Altres les duen de riques teles bellament pintades, ab un jòch de borletes bufones que'ls hi adornan lo coll com una mangala. Les gorres també son de capritxo molt recocó: de jokey, a lo tarambana, etz. No puch escusarme de dirho: tots estan interessants y provocadors com perruquers. Al contemplarlos tan empolaynats

y tan curros, entre mi canto com los xufleros que venen gelat: *¡ay quína torre, que fresquitos!*

Les mamàs... y no es per falta de atenció que les menciono en tercer lloch; es per respecte que sento per la joventut marcida, per lo sol que's pon. Les saludo ab veneració y baxo los ulls condolgut quan ne veig algunes prou corpulentes vestides a *cuerpo* y ab tants axeriviments y compostures per dissimular los estragos de la edat.

Es probable que també algú's burla de mi mentres jo li prench la delantera ab aquestes reflexions fetes a soles: per que, al igual dels altres forasters, soch obgecte de la curiosa inspecció dels banyistes.

Un senyor molt obsequiós s'acosta a saludarme, y ab vives mostres d'alegría m'allarga les dues mans, proclamantme allí, entre mitx dels grupos, com un *element* de molta ajuda per la festa que's progecta, fentme obgecte d'una presentació general. Tothom celebra'l despejo y'l garbo del meu presentador. Se coneix que té guanyades les voluntats y l'estanch de la gracia y dels

acudits, per que li abonan ab rialles los xistes qu'havía de dir, encara que no surtin. De manera que'm trobo entre una societat alegra, decidida a divertirse, y que tots estan posats a fer broma surti com vulgui.

* * *

Entre'ls grupos y tertulies he observat ab pena que no gosan gens de favor les idees catalanistes, no ja en lo que's refereix als ideals, qu'aquesta societat fins los ignora, sinó en nostra llengua que no més se'n serveix en la modesta intimitat ò en les converses aislades y en les rodones poch concorregudes. Allí ahont s'ajunta un grupo numerós, tothom parla en castellà; y realment, quín castellà de plat esquerdat sentir aguella pronuncia que s'estalvía la dolsor de la *ce* y de la *zeta!* Unes senyores valencianes — les de Pascualons — que senten vera repugnancia a parlar català, son les que tenen lo domini y la esclusiva per encarrilar la conversa cap al castellà. Naturalment, se comensa parlant al ús de la

terra ja que tots ho som. Donchs, elles prenen basa, y als primers compassos, ja rompen dient: «Oigan ustèdes. Una vez en Valencia...» ja està: han soltat la *taravilla* y no hi hà qui les fassi callar ò les esmeni. Jo penso: ¿y no surt per aquí cap cavaller prou galan que les hi regali unes quantes *yemes* ò panellets per embrassàrloshi la boca y ferles reposar una estona?

Nos preguntan als qu'havem arribat, ab cert esllanguiment protector y compassiu, de còm havíam dexat a Barcelona.«¿Se estarán derritiendo las gentes por aquella Rambla de Cataluña, por aquella plaza y por todos los pasages, verdad?» «Ay, que angustia!» responen les senyores ventantse seguidament. En general, totes les opinions son desdenyoses per la ciutat, y queda convingut entre la crema dels banyistes que Barcelona es inhabitable, insufrible al estiu. ¡La bella, la gentil, la hermosa Barcelona, despreciada y mal dita per necia capritxada de la moda! Si no que haguera tingut de protestar en castellà, no m'aguanto. ¡Quína llàstima més filantròpica per los que

quedan allí y pels *cursis* que peguem una voladeta de quinze díes! ¡Cursis!... Ventura que m'he sangrat ab salut y del primer entuvi ja he comprès que tots eran *liles y tipos*, y'ls he registrat per semblant tenor!

¡Quína galería mes curiosa per ferlos exir ab noms sobreposats y en díes de festa a les planes de LA RENAXENSA! ¡Oh! l'l qui tingués la ploma amatenta, les ganes seguides y'l temps sobrer, quínes calcomaníes per regalo dels lectors!

* * *

A taula, tinch al costat meu lo senyor Niceto, aquell que sab de química y física, qu'al arribar m'ha batejat d'*element*. També es un altre ximple que no pot anar sol. M'amohina a obsequis y adulacions, que jo hi convinch per que no sé com respondre; però, tant s'enardeix parlant alt dels meus versos qu'ha llegit, que no tinch altra sortida que presentarlo als comensals com l'exemplar més ditxero y axerit dels círculs ilustrats de la capital, ab més mèrit qu'al-

tres y vivor, donchs havía llegit versos, y bons, d'un autor que no n'ha fet may. La cura ha estat encertada; ja no m'ha fet més cèlebre.

Enfront tinch per vehí un cavaller grave, enciriat, de breus paraules y sentencioses. Un augur míope, ab lentes d'or y cordonet que li penja ab onda graciosa a un costat de la cara recullit damunt la orella. Ha vingut per reposar de les àrdues taleyes de la seva professió; a recuperar les forses perdudes en la lluyta contínua, incessant, enervadora per la solució d'intrincats problemes, de controversies renyides y polèmiques ardoroses. Es director del diari polítich de la Geltrú *El clamor de la verdad*, y corresponsal quotidià... ara no recordo si m'ha dit de la *Liga Agraria* ò de la de *mi morena*. Se li coneix desseguida, observant sa pensadora mirada, qu'encara no s'han refet les seves forses y que'ls problemes polítich-socials seguexen tenintlo enterbolit.

Axís qu'ha sapigut que jo, d'aprop ò de lluny, pertenexo al *sacerdoci de la prempsa*, ha fet córrer tres assientos de la taula, cedint galantment lo

dret a altres banyistes més novensans per poguer estar al meu costat.

Y, ara, som dos *sacerdots*.

¡Ay, del govern! quína oposició més rabiosa li pujarà desde la Geltrú!

M'avisa un altre diarista de Sitges, redactor en quefe de *El Eco de las Canteras*, qu'acaba d'arribar en los cotxes de la tarde, que no'n fassi gran cas d'aqueix personatge, que'ls seus articles no'ls llegeix ningú, y que'ls metges ni'ls receptan als malalts que necessitan dormitori per descansar, per que'ls ensopexen massa.

* * *

Ara tots dos estan despacientats. Lo redactor en quefe, que tot just acaba d'arribar de Sitges, ja ha preguntat moltes vegades si havían arribat telegrames per ell; axís, a barriscades los demana. Lo de la Geltrú cada día repeteix la matexa pregunta, y'ls partes no venen. Ben segur que'ls fil-ferros s'hauràn recuyt ab les passades tempestats.

— ¿Y vostè, — me preguntan, —

quínes noticies més recients té de Madrid?

— No vaig gayre al corrent, més de cinch minuts atrassat; lo derrer correu que vaig llegir no més parla de la verbena de Sant Isidro... —

S'han quedat mirantme ab fixesa com preguntant: ¿vostè's burla de nosaltres? Los he sossegat dessegui-da:—Tinch un estil, — los he dit; — m'enamora més lo passat que'l que succeheix avuy.

— ¡Y quines teoríes més retrògades!—saltà semi-indignat lo Director.

— Jo'ls hi he avisat abans: he dit que tenía un estil, y les teoríes no son estils. Donchs, ara, a Barcelona, llegexo la colecció del *Brusi* del 53. Lo mateix se deya allavors qu'avuy. Per tot síntomes de guerra, males cullites, oidium a les vinyes, ganivetades a Madrid y conspiracions, militars que no ascendían, polèmiques enceses però ab forma urbaníssima y discreta; y salvo la diferencia en la llibertat del llenguatge, no hem avansat gayre. Los periodistes, com ara, també anavan a presidi. Ja veu, si no hem fet com los d'Antequera... no'ns havem mogut gayre.

— Ba, ba, ba, quines idees!—

Y com la nostra discussió fés acudir alguns banyistes curiosos de sentir una polèmica entre periodistes ab ulleres y sense, torso de sobte la conversa y dich:—No'n fem gayre estat nosaltres de les noticies de Madrid. Com sempre son dolentes, tant se val sapiguerles tart com aviat. Tenim un redactor especial per llegir los partes y un desxifrador qu'havía estat empleat a les piràmides de Egipte, que'ns lo va atrassar l'Eduart Toda, y ells se'n cuydan d'aqueix negociat. Però'ls partes importants, —vaig seguir dient baxet com recelantme dels curiosos,—los rebem directament de Gladstone, de Parnell y de les embaxades forasteres. Ara tenim uns enginyers a París y a Berlin que'ns contractan un quart de ploma, dich de fil elèctrich directe, pel gasto de casa, de telègrames exclusius, que, desprès, ben segur los cedirèm a pes de paper per algun periòdich d'allí dalt.

— ¿De Madrid? — pregunta un del rotllo.

— Sí, potser sí.—

* * *

Estem molt atrafegats, tenim junta: encara dura, y han sigut convocades les mamàs y les senyoretes, los senyors d'edat y tot lo jovent. Crech que després se passarà recado a la cuyna per que pugi'l cok.

La Presidencia de la *mesa* es mixta. La senyora de Pasqualons, (no la més xarrayra, l'altra, que també enrahona molt,) y'l grave periodista de la Geltrú. Ella, per les seves qualitats personals, per son despejo y per sa soltura; ell, lo senyor President, per sa professió distingida, per sos lentes, per ses llums y per sa pompa individual, s'han guanyat per aclamació aquest lloch tan envejat.

Se tracta d'organisar una festa pastoril qu'ha de durar dos díes; lluny, a mitja hora del establiment, entre uns prats, un bosch y una font.

Bo! ja tothom demana la paraula, tots tenen una idea y la volen expressar al acte. No s'entenen: les converses se barrejan, los presidents

d'abdós sexos no saben a qui preferir. ¡Ay, ay! tots volen fer de pastors; no sé, la cosa s'embrolla;'m sembla que tindrèm de llogar los bèns.

Té, ara no sona la campaneta, li ha caygut lo gargamelló.

— Orden, senyoritas; fàssin lo favor de moderarse, cavallers; — crida la Presidenta y desprès lo President.

— Senyora Presidenta! senyor President! vostè répti als homes; donya Carmen a les senyoretes.

—¿Me permite V., donya Carmen, digo, senyora Presidenta?

— Bájese al sitial, ya se le escuchará á V.

—Donchs, en mi concepto, les faldilles de les senyoretes han de ser curtes, bastant curtes si volen vestir ab propietat.

— No siga V., cállese V. ¿Su gracia de V., caballero?

— ¿La mía, señor Presidente? sí? Me gustan todas.

— Fuera! silencio!

—Senyors, no fem lo plaga, ò axò no s'organisa.

— No sigui calavera, Pepito, — li prega una mamà al jovenet corrido.

— Sí senyor, los vestits han de ser curts com los de les baylarines.

— ¡Horror! ¡fuera! ¡quína vergonya! Nenes, filles, anèmsen al quarto, axò no's pot sentir.

— Pido la palabra, señora Presidenta. Ampáreme V., señora.

— Nena, si enrahona més lo Pepito, al quarto desseguida.

— Doña Carmen, yo había empezado á hablar y no se me deja; yo no quería ofender, ni quiero ahora. Atiendan los que tengan castos los oídos, que serán todos los que me escuchen, yo lo abono.

— Bien, bravo.

— Pepito, cállese; qu'està vostè marechant lo parche, permeta vostè que li diue com a Presidenta y com a Carmen: cállese por misericordia.

— Callo; y me reservo el derecho de protestar, mi bella Presidenta. —

* * *

Al últim s'han pogut entendre; jo crech que si tenim al establiment al general Pavía, axò acaba d'altre terme. S'ha nombrat una junta qu'ho

farà tot: direcció, organisació, etzètera. Ara tots son a la biblioteca del establiment a consultar los clàssichs espanyols, grechs y francesos que han fet obres bucòliques ò pastorils.

Les senyoretes no volen consultar a ningú més qu'a Florian. Demà, ja'm sembla que per totes les soques dels arbres del jardí y de la carretera s'hi llegirà gravat lo nom d'*Estela* ab una contrassenya particular per que cada senyoreta s'hi entenga.

* * *

No cregues rès, lector, si per cas has llegit en algun periòdich que la festa pastoril celebrada a *Bagnères de Fer-Blanch* ha sigut cosa superlativa. No hi dongues crèdit a aquelles descripcions poètiques, ni'n fasses cabal dels punts admiratius ab que la farseix un corresponsal alabador y poch verdader; ha sigut lo fracàs més decidit, lo pastitxo més rodó: tots han estat ridículs y bufos: cadascú's tirava la seva planxa particularment, y en conjunt *¡eche V. jier-*

ro! ¡quína colecció de barristes y planxistes més acreditats!

Per desditxa, jo haig d'esser lo Geremíes que me'n lamenti, desd'aquí, de la *Grand Grille*, que a *Bagnères* me matarían a picades quan llegirían l'exacta relació de lo succehit.

* * *

De bon matí, a la hora en que surt lo sol, ja estava'l carro apariat ab los arquillos de sostenir la vela cuberts de mata, los raigs de les rodes entrellassats d'eura, y'ls botons del fusell dissimulats ab una especie de tortell ò corona de fullàm. Un dosser, vull dir un llensol atapahit de fulles de llorer, servía de sobrecel pel trono, quals assientos eran dos saquets de palla rústicament posats sobre una post. Era l'estrado d'Estela la pastora y de Nemoroso lo rabadà. Valents ximples l'una y l'altre!

Ni d'aprop ni de lluny feya cap efecte aquest carro triomfal, al que interinament les dues cabretes que s'havían pogut trobar per fer més autèntica la festa, se menjavan lo

tortell dels botons y escapsavan l'eura de les rodes per no estar esperant desvagades.

Los seguidors llogats matavan lo cuch ab pà moreno y ayguardent del rabiós, sentats en rodona devant de la porta del balneari qu'encara no l'havían oberta.

¡Quín día més hermós! Semblava que la naturalesa també estés de convit. Les herbes dels prats, axamorades de gotetes com si acabessin de fer la suca-mulla. Les fulles regalavan diamants humits, que'ls primers raigs del sol los omplían un per un de coloraynes. Les papallones giravoltavan com esperitades no sapiguent ahont donarla per xuclar tan lleminer refresch y de tant valor. Los aucells se dexondavan, y al guaytar aquell esplendor de boniqueses, rompían a cantar esbojarrats d'alegría, y cada arbre era una orquesta, y en cada branca un *solista* qu'hi refilava belles carretilles improvisades en aquell acte.

La moxonería treya'l cap per los catúfols penjats en les cases de pagès, y una vegada cerciorats de lo que passava, se'n entravan a endres-

sar l'alcova y tot seguit exían d'una volada, llensant algunes corxees per acompanyar lo concert. Altres, sortían calladament per la part de derrera de les seves finques — qu'eran tupins ab la bòveda reventada de tant anar pels fogons, — passavan milans per tot lo radi y d'una branzida queyan a pegar falconada en algun brot de secallones, que després de tal operació son més regalades per presentar derrera del xocolate.

* * *

Estela no havía sortit, ni'l Nemoroso; ben segur encara dormían, y la quatreta de pastores y sagals també. Los instrumentistes del sach-de-gemechs, fluviol y tamborino, cansats de preludiar una aubada molt pastorera, s'ajauen pacientament, y cercant millor posició per descansar, l'un apoya'l cap en aquella especie d'hipopòtamo filarmònich, y'ls altres directament a terra per estar més a la vigilancia bo y adormits.

Si encara no ho havía manifestat, varen quedar elegits la Carmen

Pasqualons per fer d'Estela, y de Nemoroso lo periodista enravenat, per que, ell ho va dir ab inflada eloqüencia: «Es una festa purament abstracta, potser quimèrica, sentimental; en que'ls pastors son esperits sumament tènues, endebles, de finíssima instrucció y modals distingits; ses converses son idíliques, casi acadèmiques: un *marivaudage* contínuu, un *discreteo* sutil, amatent, improvisat, plè de figures gracioses, d'imatges delicades, d'alegoríes embelessadores... Les frases correntes y naturals en la vida no aprofitan, no *encajan*, son incòngrues y vulgars y desentonan ab aquella armonía especialíssima del ben dir y del bell sentir. Axí, *pues*, cal triar a una dama, no diré hermosa, per que hermosíssimes son totes les que podrían designarse, sinó qu'estigui dotada de paraula fàcil y copiosa, de cultura selecta y ingeniosíssima, viva, insinuanta y atractiva *á la par*.»

Y, per dirho en termes corrents, una *xerrayra* ab tants ets y uts no hi era; mes, per aproximació havía de sortir elegida donya Carmen,

que's quedà encesa com una rosella y baxos los ulls d'emoció al rebre les norabones de tots. Don Lúpulo, lo periodista, fou aclamat lo ditxós galan d'Estela,'l conseguidor de sa voluntat com lo sagal més garrit y àgil, expert xollador d'ovelles y'l cirurgià silvestre més hàbil en descavalcar tendons, articular luxacions y altres mals a les potetes que son aventurats a sofrir los xays y ovelles en ses perilloses corredisses per *monte et colle*. Y'l que reunía tantes ventatges, segons los texts consultats dels usos y costums pastorils, resultava afavorit, en pago y senyal de sos mèrits, com a rabadà de primera classe per poguer triar per muller a la sagala que més li escaygués en voluntat, encara qu'estés emparaulada, per signos dels ulls y pedretes tirades, ab qualsevulla pastoret de la colla.

* * *

Refilavan lo fluviol y'l sach-de-gemechs, acompanyats pel tamborino, senzill passacalle camperol, tan amohinador de sentir de la vora com

bonich y ingènuu escoltat de lluny. Don Lúpulo, en còs de camisa ab cintetes vermelles fent dues vagues a cada espatlla y altres repartides en los davants y punys, un panamà guarnit de brides carmesines que li voleyavan pel clatell, y floretes de paper, calses blanques, recullides a genoll enseyant les mitges virolades que cubrían un jòch de pantorrilles primetes com saltadors de gavia, donava la mà ab suprema elegancia a Estela y l'ajudava a pujar desde una cadira mitjana al carro, que potser era massa alt de barana, ò ella un xich massa fexuga per arribarhi de un salt ni en molts qu'ho hagués probat.

Y comensaren a exir estranyeses disfressades; que be's veya'l desamparo en que havían dexat les modistes a totes aquelles senyoretes. ¡Quín desacert en los colors, quín modo de combinar tons qu'han d'estar divorciats sempre! ¡Quíns fardets y quíns lloritos aquelles pastores! Per tot arreu vellutets y cintes que voleyavan, flochs a desdir y fòra de lloch; es dir, l'abundancia combinada ab lo mal gust.

Dels homes parlèmne poch; tots anavan per l'estil de don Lúpulo, que era'l figurí adoptat entre'ls molts que'n va dibuxar un *amateur*. Eran verdaderament una colla de balls de bastons, ab sos barrets a la pamela, ses calses curtes, y espardenyes ab betes de color de rosa lligades formant losanges per les pantorrilles.

Lo carro seguía sa carrera magestuosa; brandavan les canyes verdes que'l guarnían, y l'estrado seguía les ondulacions que li imprimían los sots y roderes del camí, inclinantse endavant y tornant a son centre alternativament, com si fos montat ab canutillo, amenassant a cada sotragada anarsen tot en orri. Estela somreya de ditxa, coronada de flors y *precintada* de colors rabiosos. Don Lúpulo no les tenía totes, per que, més denarit, a cada ressalt del carro tenía qu'agarrarse de sobte a la barana ocasionantli una còmica cortesía que tirava a terra sa olímpica serietat. Los seguidors, ab branques de sauquer a la mà, voltavan lo carro; per davant, los artistes tocant, inflades les galtes y rojos; alguns minyons llogats feyan gala ab ses escopetes.

Lo fum, la pols, la cridoria dels balls de bastons y les rialles de les pastores feyan un quadro plè de color y de bellugadissa.

De sobte en Pepito s'atura, s'arrenca llassos que porta escampats pel còs, desdoblega'ls pantalons y esclama ab mal humor:

— Jo no seguexo; axò sembla lo acompanyament dels porchs de Sant Antoni que rifavan al Hospital. Cavallers, jo no faig més lo bobo, me dono de baxa; presento la dimissió verbal. —

Per sòrt, les mamàs y'ls senyors d'edat logran ferlo callar, ò sinó allí mateix queda desorganisat l'idili pastoril.

* * *

A la font acàs s'hi trobavan una brigada de carrilayres qu'havían cobrat la quinzena, y més matiners que'ls *Inarcos*, *Selenios Acacios y Floralbos*, havían près possessió del lloch destinat a la festa. Les flamarades axecàvanse y espessa fumerola al peu de la rústica cabanya de Nemorosso; vulgarotes graelles plenes

de llonzes s'hi brasejavan, allí mateix, ahont lo pastoret galan havía d'agenollarse per rebre la corona de tarongina ab brots de magraner, símbol de son amor cast y passió encesa que li oferían los demés sagals. Lo trono d'Estela, ¡ay! me l'havían omplert de pitxells, tupins, paperines d'arròs y l'aviràm lligada de potes. Destruhides les garlandes, y en los montants penjades mantes ab los corns plens de farsells, calsons de cuyro y ermilles... Barroera profanació d'un lloch de delicies, temple descobert y senzill ahont la gentilesa, l'amor correspost y fiel, havían de rebre'l gallardó entre festes, jòchs de cintes, y àtiques evolucions.

* * *

Encara'ls de la brigada no sentiren los primers gemechs del rústich instrument, s'axecaren pressurosos per veure d'ahont venían tan axerits remors.

Escampats per los pujols, girats dret a la carretera alsantse de puntetes y ab la mà estesa damunt dels

ulls, guaytavan assombrats aquella màquina simbòlica, aquells trajos estranys, esclamant:

—¡Guay!—Otra!— Ahí vé lo Carnistoltes. — ¿Si seràn los del torin? —Què han de ser ells, los dels cavallitos!

— Es menester averiguarho, tío Pedro; vàge vostè a vore de quín reyne son. Mos anam a divertir, per qu'ells venen molt alegritos. Aguàrde, prènga sisquera una humitaeta de vi per convidarlos; oy, que ruin! Vol vostè que s'afiguren que nosaltres som gent de poco més ò menos? Vaja vostè, ab alguns companyeros. —

Los del carro ja havían tombat vares cap al balneari, encara no van sapiguer que s'acostava aquella brigada de valencians, tortosins y aragonesos que'ls hi havían usurpat lo lloch. Les mamàs y senyoretes fugían astorades, y'ls pastors, ¡oh vergonya!'ls hi guanyavan la ventatja abandonant cobardament al carro, a Estela sota dosser, a Nemoroso y a les tímides pastores.

Callà'l sach-de-gemechs y'l tiroliro del fluviol; lo tamborino no

feya mal de cap. Lo carro s'atura en vistes de la comissió que'ls hi surt de sobte per un revol. Ningú sabía què dir; grandiós silenci y més grandiosa temensa per la desamparada Estela y'l seu cònyugue pastoril.

— Lo capatàs mos envía, y per sa boca parle, pera que vostès refresquen, y si tenen més gust encara, se acostin fins a la font, que pendràn una mossaeta de pà y unes vernilles de costella molt ben forraes. —

Don Lúpulo, castigat per la emoció, tenía la llengua sense jòch. Estela, veyent un paysà, alsada en lo trono, li donava les gracies y li explicava que retornava a casa per que se sentía indisposada.

—Pus, eche V. un traguito, senyora, verà V. quína revolució s'opere y quíns colors s'apleguen en la seva cara hermosa. ¿Y este senyorito està també trastornat de salut? Bègue, vostè, qu'està molt groguet y afinat, nostr'amo, que pareix un abellerol mort a canyaes. Bègue, sense repugnancia, qu'es un licor que potser fa cinch anys que no ha vist lo sol. Eche un traguito sisquera, en obsequi de tan llarga temporada de no

haverse orejat. Bègue, por los tres clavitos sagrados, ò me pense que vostè vol desayrar a tota una brigada de chent honrae y de pundonor. —

Y no hi va haver altre recurs: primer mullà'ls llavis en lo got Estela, y'l tío Pedro, agrahit al obsequi, li prengué amatent bevéntsel ab cavalleresca cerimonia, esclamant després:—Senyora, ni'ls emperadors de la terra son tan gloriosos com lo tio Pedro. M'ha parescut que bevía mannà del cel deslehit en coralets. Vajan vostès con Dios!—y quadrantse afegí: — Mi reina; ¡es vostè la Soberana de la hermosura!

La Grand Grille, 5 de Setembre.

FORSA MAJOR

I

Ja feya díes qu'en Tino'n portava alguna de cap y no sabía de quína manera exirsen. Dos anys hà qu'era viudo y no podía avesarse de cap manera a la soletat que'l rodejava: com si s'hagués tornat benigne, enrahonava sol y's feya'l prò y la contra com si realment conversés ab algú altre. Y a fè, qu'en lo seu pis no podía altercar ab ningú. Lo lluher que la seva dòna'l pexía tant y l'animava ab ses caricies y pinyonets ò fulles d'escarola, també va morir, anyorant tal vegada la companyía de sà mestressa y ses fineses y'ls coloquis enjoguessats que tenía ab ella a través dels fil-ferros de la gavia

prenentli'l pinyó dels llavis ò picantli la punteta del dit que tot just li podía enquibir a la rexa. Y'l piset quedà doblement solitari, sense la presencia de l'Agnès y sense'ls cants del lluher.

* * *

Y per axò, aquella deria d'en Tino d'estarhi tantes hores com podía: totes les que tenía vagatives y'ls diumenges ademés.

Quan feya'l dissabte de casa, s'abstreya de tal manera, qu'allavors los monòlechs prenían tanta vivor que qualsevulla haguera cregut que no estava sol en lo pis.

Posat a l'alcova, agafava'ls matalassos d'un a un, los caragolava bo y espolsantlos, desmontava'l llit, lo resseguía ab lo drap, y quan lo tenía armat y altre cop estesos y a punt de referlo, *desdé la seva banda* semblava que dongués ordes a l'Agnès com si la tingués devant. «Estén lo llensol, tivant; no hi vull arrugues, que fan somniar». Passava tot seguit al altre costat, estirava'l llensol tal com havía dit, serio com si fos un home di-

ferent, y al tornarsen a la seva banda aparexía de nou lo somrís a la seva boca, allargava'ls coxins com si realment ella'ls hi prengués, doblegava la flassada y'l cobertor, y quan lo llit estava fet, s'acabava l'ilusió. Enfonzava la cara en lo coxí, estantshi llarga estona, y quan l'axecava tota traspostada y'ls ulls plorosos, exclamava: «¡Deu meu, qu'estich sol! ¡Senyor, ni'l cor me vol fer companyía, que se'n va ab la pobra Agnès!»

* * *

Al requartet hi havía un altre llit; era'l del noy. Però'l noy era jove ¿y a casa què hi havía de fer? No ho sabía,'l xicot, que son pare estés tan apesarat. De día, al treball; per dinar, a la fonda; si retirava dejorn, son pare encara no hi era, ocupat d'*assistencia* al teatre; si era tart, entrava poch a poquet de puntetes, se ficava al llit, bufava'l llum, y l'endemà a quarts de sis son pare'l cridava, y cadascú tirava pel seu indret, no tenint temps ni l'un per divulgar sa pena, ni l'altre per consolarlo escoltantlo no més.

«¿Què li diré al noy, si hauré de parlarli de sa mare? ¿què faré d'enternirlo? ¡pobret! Tant se val, ell es jove, be prou que n'hi vindràn de penes; no cal pas que jo li avansi part de les meves».

Y no li deya rès; quan lo trobava adormit, li respectava'l repòs, y quan ell estava despert y entrava'l noy, també callava. «Vès si a n'aquestes hores li exiré ab tristeses! ¿Que no fa prou, treballant tot lo día per guanyarse la vida?»

* * *

A la fi's decidí a parlar per descansarse de la congoxa que li pesava massa.

— Noy, qu'encara dorms?—li cridà un diumenge de bon matí desde la seva alcova.

— Avuy es festa;'l primer quart de jornal me'l faig malbé y'l segon me'l desconto: vaig de remendo, per mi sol, que fins a les dotze no tindré habilitat per axecarme. ¡Y qu'es carregosa la sòn! déxim reposar y fer lo noble!

— ¿No't desvetllan aquexes campanes de les Gerònimes que desde les cinch cridan als peresosos?

— ¡Y'l que cridaràn! Vès si n'hi hà en aquest Barcelona, que fins a mitx día'l pobre escolanet té d'estar bombant per qui's fa'l desentès. Cà! a mi no'm fan cap nosa a les orelles aquexos repichs; al revés; cada batallada'm dona més dalit per geure. ¡Si es una alegría y una satisfacció sentir aqueix concert de campanes! sembla que cridin al poble que no s'amohini, que dexi fer y que'n prengui la bona voluntat, qu'avuy es diumenge, y día de *gala con uniforme* pel *cumpleaños* de la bola del món y dels demés accessoris, que Deu els dexà llestos en tal època com es aquesta diada. Y'l *séptimo descansó*. Déxim cumplir ab la Constitució Sagrada. Jo no m'aparto del Fleuri; la salut no me'n val de menos. Que no hi contin ab mi a la parroquia: per ara repican pels altres, pels que fan tart; al punt que cayguin les qu'espero, ja seré ran de la pica fent les creus humides desde la cara fins al pit, y un cop posat aquest adorno que no's veu, ja'n po-

den venir d'invencions y avansaments per estar millor, que no hi crech. Déxi repicar; mentrestant, ab aquest soroll, venen a dir a la parentela de *dalt de tot,* que's va obehint lo mandato: que ja'ns cridan, que no tinguin quimera, ni'n passin ansia: tot se farà; que som molt cansoners; però, com tota la setmana la passem treballant, que no hi posin reparos si prenem la matinada. Axò diuen les campanes y no's dirigexen a mi; pican per més amunt.

—Es que tenim de parlar de coses molt series; llévat, noy.

— Nó, ja estich de boca amunt y'l sento ab totes dues orelles; dígui, per axò. Si ara probo d'axecarme, no podré; tinch lo llensol agafat a l'esquena. Si m'alsés, tot jo cruxiría com los melindros quan los arrencan del paper.

— Donchs, axís no hi podem estar; tens de fer un pensament, nos manca una dòna que'ns cuydi. Te hauràs de casar, noy.

— Ja'm llevo, pare. —

En Celestino, explicà al seu fill les seves penes, la seva soletat y les tristeses d'aquell pis ahont tantes hores

s'hi anyorava. Lo mal governats qu'anavan tots dos, y'l gasto ademés, qu'estant bons, arribava just pel guany.

— ¿Y'l día qu'estiguem malalts,— afegí, — quí'ns cuydaría? No dèu tenir altra ansia, la pobra de ta mare, ni altre rosech que pensar que haurèm d'anar al hospital! Nó, no'n pot tenir de gloria aquella santa si pensa axò. Lo Manel, lo fill del seu cor, y'l Tino, lo seu Tino, l'estimat de vint anys de matrimoni, anant a acabar ses penes entre mitx de tantes llàstimes! —

Lo Manel, qu'escoltava dret, creuat de brassos, en còs de camisa, la toballola embolicada al coll, baxà'l cap agobiat per sobtada tristesa, y's retirà.

L'alegre soroll de l'aygua escorrentse de les mans y cayent desde la cara a la griala's barrejava ab les llàgrimes que li saltavan dels ulls, y ofegavan lo singlot d'un plor mal contingut.

II

—Referent... daxonses, a lo que'm va parlar avuy fa vuyt díes... Tíngui, ¿que no vol fumar?—

Y entre caragolar los cigarros, encéndrels, pegar les primeres xuclades y descarregar la boca de fum, rebotentlo al mitx del flam del misto fentlo tremolar sense apagarlo,'s passà una estona de silenci, que'l Manel s'hi refeya esperant la resposta del seu pare.

Com aqueix era prou discret, comprengué l'embrassosa situació del noy, l'escursà, donantse per enterat, com si la conversa y les esplicacions haguessen sigut esteses y detallades.

— Està corrent, noy, m'has donat una alegría que se m'obre'l pit de bat a bat per dexarla entrar més folgada. ¿Què vols que t'acompanyi per demanar a la noya, la nostra pubilla? Ahont se té d'anar?

— Aquí al tombant, a la bretxa de la Cera. Ja la coneix vostè, es la Rita de la tenda.

— Aquella mossa! Y sense lo que ara reflexiono... Si't passa cinch travessos de dit de l'alsaria! Ja cal que't compris un corbatí de cuyro, com los que portava la tropa anys enllà, per guaytarla. Ja podràs anar ab lo cap ben alt. ¿Vaja, nòy, vols que t'ho diga per clar? no m'agrada aquexa xicota; me sembla que l'has errada. ¿Y ella t'ha dit que sí?

— Està clar.

— Donchs, demà't dirà que nó. La voltejan uns quants *mal andandos*... No m'agrada per nora; xiula massa quan enrahona; té'ls tirats massa comuns y ordinaris.

— Donchs, a mi m'agrada. Y después, té alguna coseta: un terreno a la seva terra qu'es més gran que l'assiento d'aquesta *isla* de cases.

— ¿Y ahont es aqueix terròs?

— Més amunt de Vich.

— ¡Encara més amunt! Dèu ser un secà plè d'esberles; si allí'l terreno l'acanan a tiros! Vaja, noy, rodonament, per mi no fa.

— ¿Per què?

— Per que (ademés de lo que'm callo) té unes faccions de cara que no hi son totes. Li manca nas per

tenirlo a la mida, y'ls ulls no'ls obre prou: sembla una cara venturera, pots dir qu'es alta, però si'l demés es esquifit! Avuy per demà que tinguessiu familia, quíns encaros presentaríau al avi? Semblarían criatures de rebrech. Si som pobres, a lo menos que la familia sigui rebedora y de bon veure. ¿A quí'ls ensenyas, si surten retirantse a sa mare? Si tu ets guapo, es per que t'assemblas a la meva Agnès. Vaig procurar tant per tu com per mi mateix al casarme. ¡Ta mare! era la noya més maca desde ca'n Xexanta al cap de munt de la Riera Alta. Feya tornar grogues d'enveja a les senyores més hermoses de l'altre costat de ribera quan ella baxava a l'esplanada per Sant Tomàs. Ab la seva mantellina blanca,'l gipó de seda florejada, la faldilla que feya cruxir la sorra, y aquella trena de cabell ros, a tall de ensiamada, que parexía'l mateix sol qu'hagués baxat a petonejarli'l cap. Deu me valga, aquella era una mare per tenir fills hermosos! ¿Que vols desacreditar la teva nissaga? Un xicot com tu, si no troba cap marquesa desvagada per pendre estat, se té

de casar ab una noya que fassi tremolar la claror ab sa guapesa.

— ¿Y donchs, què li haig de dir a la Rita?

— Que no's pot fer lo miracle. Ja te la cercaré jo la muller. Vull un pom de flors a casa. ¿No veus qu'a l'Agnès li sabría greu? y'ns tenía tan ben avesats! ¡Si ab aquella sa hermosura omplía de goig los ulls, y ja teníam mitja felicitat avansada! Y com que'l cor corresponía a la seva imatge... ¡Deu meu, com la deus posar al primer rengle quan contemplas als teus àngels! —

III

S'ha de saber que la Rita de la tenda no era tan fina com una senyoreta. Lo seu tarannar corresponía a sa posició humil y a la gent ab qui's relacionava; que'l mercat del Padró, ahont hi tenía la parada de fruyta, no es cap escola per apèndrehi elegancies de llenguatge ni cultura social. Despatxada, viva, ab lo rasgo y soltura propi de les verdureres, les sèves contestes eran co-

hentes y fibladores quan li despreciavan lo gènero per mercadejar més barato; lo parlar, seguidament xamós, amanit de tant en tant, per donarhi més energía, ab alguna *¡repunyalada!* ò altra intergecció forta que no arribava al renech però que n'era un arreglo, una dissimulació prudenta per acolorir la conversa sense blasfemar. Ademés, un salero tan natural que tot li esqueya be: a la gracia de la conversa hi acompanyava'ls tirats garbosos del còs y les camanduleríes dels seus ulls que, quan los mitx clohía y posava a un costat ses ninetes negres, no calía que digués rès més, per que les esplicacions li exían d'aquella claror, ab tota la malicia y ab més recato que de la boca.

No hi campavan gota'ls assistents que volían galanejarla ab sa vèrbola fanfarrona y'l seu afany conquistador. A la qu'ella posava'ls brassos als costats y'ls amidava de dalt a baix d'una mirada despreciadora, la primera andanada qu'allargava me los tombava en ridícol desamaníntloshi la resposta a cau de llavis y dexantlos com tartamuts d'expressió.

—Vés, vés, *Pastrana,*—'ls hi deya, axís ò de semblant manera; — vés a bolcar les criatures de la Sargenta. ¿Que no ho veus qu'ets petit y que no tens rango per fer l'amor en aqueix terreno? No't mueras, per axò, tan pronto, home, qu'estàs compromès ab lo Rey d'Espanya que se'n refía de tu per que li aturis los pronunciaments. Vaja, dígas, ¿quantes ne vols de pomes?

— Pues... media arroba... Y quite V. hierro hasta las seis onzas cabales.

— ¿Ahont les vols, que t'hi càpiguen, a la butxaca de la ermilla? ¿que teniu convidats qu'us les pegueu tan fortes? Ja t'agradan a tu les peles? míra que no't tocarà rès més per tu. Té, n'hi hà un argent de més; no mirem prim comprant en gros. Avuy me faràs plegar molt dejorn. Avísa un altre día, que't faré la pesada ab la romana reyal...

¡Pepeta! no me'l mal míris, que se m'ha declarat pel terme serio y tindré fuero malitar que'm vindrà d'ell. Míratel que va trincado; còm remena; sembla muntat ab molles de canutillos...—

IV

— Noya, Rita, tenim maror, — li va dir en Manel lo mateix vespre de l'assentada ab son pare. — Però, no t'espantis... No'm miris axís. ¿Què pot ser? un allargo d'uns quants mesos?...

— Però, què hi hà? m'espantas! Que'm tens de donar una mala beguda? Cúyta, dígas... Ja me'n aconhorto.

— Lo pare... com es un home que les enfila al seu modo y manera...

— Acàba d'una vegada ¿que no vol que't casis ab mi?

— No ploris, Riteta. ¡Malvinatge!... y encara diuen que tens lo geni divertit, qu'a tothom plantas cara! Mirèula ara si n'es d'humil y sentida...

— ¿Què diuen de mi, què diu ton pare?—preguntà la Riteta, serenantse de sobte y axecant lo cap ab valenta altivesa.

— No rès; coses de la vida privada.

— ¿Què vol dir axò, quín significat té?

— Qu'ets molt de broma y que salareges ab los homes.

— ¡Tu'm dius axò! — respongué la Riteta cubrintse la cara ab lo devantal y arrancant a plorar. — Vés, —afegí al cap d'una estona,—crèu a ton pare, Manel. Si soch marmanyera y descarada per tothom, per tots los homes que s'atracan y no'm fan goig, per tots, macos y lletjos tinch la matexa vanitat y'ls esquivo a tots... menos un... un sol que'm rendeix y l'estimo y so amorosa de ell: per ell no més no so marmanyera y ordinaria, per l'estimat... que'm desprecía. Vés, Manel, que't rebaxo massa!

— Càlla, per que m'exaltas y ja no sé ahont tanco. No havía de dir rès, jo. Ni que m'haguessen fet operació a la llengua haguera patit tant com he patit per dirtho. ¡Malviatge!... que tant m'estimo lo guanyat com lo perdut. Déxaho anar; ara'ns casarèm més aviat, té; quinze díes de coll no més, y'l capellà que maniobri! Maldament s'hi posin contra,'l pare, la parentela y la mitra del bisbat. Encara no'm conexen a mi; d'un cop de geni ho esbotzo tot y no tinch

treves ab ningú: vaig de frente com una bala. Si'l pare no ho vol, jo sí. ¡Me caso ab Ronda!... Ja tinch la llengua com un esca encesa, que dexaría anar un jubileu de renechs que esberlarían les llambordes. A mi no me sagresta ningú. Avuy, en arribant a casa, faig morros al pare, y surti lo que vulgui: ja's donarà, una hora ò altra.

¡Fins va dirme que no eras prou maca!... Deu me val! y tens una cara que podría anar retratada en monedes de cinch duros! Apàrtat, sol de Espanya, que't vull tirar un petó a cada costat de galta! Si hi tens uns colors tan hermosos y tan senyors, que no hi hà cap pavo real que'ls sàpiga traure en lo vano.

Ja pots dir a ta mare que plegui de ferte cap més parell de mitges. No tardaríam poch a casarnos! dígali que les comprarèm de teler; que ja està llesta de contar girats, que no's malmeti la memoria. Encara se'ns faría fosch esperant aquesta roba blanca per guarnir la calaxera. Lo gall te'l menjaràs a casa, per Nadal: no'm reganxo ni cinch minuts més. No't despacientis ¡floreta d'olor! Axú-

gat los ulls, ò sinó, me les bèch jo aquestes llàgrimes... al peu de la mina!

Encara tinch un paper de plata per escamparlo per damunt dels taulells per comprar lo que fassi falta. En sortint d'aquí, me'n vaig per la madrilenya, y demà mateix, a entrada de fosch, comparexem ab lo pare per demanarte. Amanèix un parell de cadires, y que no's mogui ta mare, que vindrèm a donar lo cop.

¡A Deu, custodia del meu cor!

Y està clar que l'estimo a la Riteta. Ab aqueix luxo d'ulls... Y'l pare que diu que'ls obres poch! Deu volguer que't cayguin a terra... Ab aquesta hermosura de cara!... sí que m'hi trobo be estimantla a la Rita...

T'ho faig a saber, regalo dels meus ulls, fal-lera meva: t'estimo. ¿Sents? més que may. Féste compte qu'ara comenso de cap y de nou y que'n vull fer feyna, per que... ¡ay, còm se'm nuan les paraules al coll ara que mitx-rius!...

V

— Al demés, senyora Laya, es un pas que tots hi volen arribar. Hi hà poch que fer: cada olleta vol la seva tapadoreta. Y'l món no prosperaría si'l jovent no's casés. Be, no's descónsoli, no es cap Neron lo meu fill. Es un bon noy, treballador, llarch de mans que quan ell no trobarà feyna no's farà cap encenall en tot Barcelona; ¡y qu'es fadrí de divuyt rals!...

Be, sí, ja ho veig: però, no la tindrà pas tan lluny. Tothom l'ama una companyía. Escólti: no plorava pas vostè'l día que la van venir a demanar! Està clar qu'estava alegra. Noy, vull que la respectis com a una mare. Vostè inquireix un fill y jo una filla. Alabat siga Deu. ¿Per quan son les alegríes, per ara ò pel día que nos morirèm? ¡Y donchs, dòna!

Y tu, noya, a casa hi entraràs com una princesa d'Asturies. ¡Què vol aqueix pobre vell, sinó amor per estimar, y que l'estimin!

M'ha alabat tant les teves prendes

lo meu fill, que jo ja t'avanso la meva estimació. A casa no més hi havía una corona, la de l'Agnès. Ara seràs tu la Reyna coronada.—

. . . .

Aquell mateix vespre al despedirse en Manel, ella tancà sobtadament la porta d'una revolada dientli:
— ¡Poca vergonya! —

Potser va estar trucant més de mitx quart; al últim, la Riteta va obrir y ab cara molt ferrenya li preguntà:

— ¿Què se li ofereix?

— Venía, — respongué'l Manel, — a encarregarme altre cop del petó que t'he fet a la mà. —

Y's quedaren mirantse fixament, fins que tots dos alhora esclafiren en una riallada.

— T'he volgut obsequiar ab tot lo respecte, per que un petó a la mà té molt mèrit y no du malicia ¡y tu m'engegas la porta pels nassos!

¡Me pensava qu'eras la Princesa de casa!

—Quan tu seràs lo meu Rey, allavors no hi tindré rès que dir; però, ara, si te'n pots estar, me faràs gran honra.—

* * *

Efectivament, per aquest Nadal se casaràn al camaril de la Mercè, es dir a la vigilia. Súrtin per la finestra ò al llindar de la porta, que'ls veuràn passar. Han de fer goig: ella es alta, moreneta molt escayenta en lo vestir y molt bufona de caminar. Com qu'està avesada a portar xinelles, té de tenir garbo per forsa; acostumada a sentir aquells repichs que senyalan lo pas, ¡jo ho crech! lo día que's posan botines, ne volen de salero escampat per terra!

FELICIA

Al amich

don Carles Bosch de la Trinxería

¡Si'n tenía de partit la Felicia del Hostal del Món! Los voltants dels Flassaders, carrer d'en Tantarantana fins al de Moncada per l'un costat, y desde'l Born fins a les barraques de Santa María al altre, ab aquell floret de carrerons del Bonayre, Cremat Xich, Fusina y Pou del Estany, tot ho tenía guanyat: era un territori abatut al seu domini, al poderiu dels seus ulls y a sa ponsonya cremadora.

Los galans no s'hi hagueran pas pogut comptar de memoria; calía fer llista: ¡tants se n'hi aplegavan! Y axís com l'historia refereix que per les bombes d'Espartero passavan

hores seguides en que sempre se'n veyan tres ò quatre al ayre per demunt de Barcelona, comptan també que pels vols dels Flassaders, a tota hora, la Felicia hi feya voleyar ambos y tresillos de carbasses incendiaries.

Anant y venint de fer la passadeta, devant del Hostal, a qualsevulla ocasió del día s'hi trobavan currutacos. Ells ab ells ja's conexían, y ab la freqüentació de veures en los matexos indrets, se guardavan cavalleresques atencions y intimavan fins al punt de demanarse foch per encendre'l cigarro. ¡Cas extrany digne de menció! donchs, no es comú entre festejadors bestreures moltes tendencies ni miraments, que la joventut ab la seva sanch ardorosa, y l'amor y la gelosía complicats, donan uns enceniments y unes quimeres ocasionadores de desunions d'ànimo molt fermes, que'l món n'està plè de experiencies, y'ls llibres de cassos tremendos acabats en tragedia de sanch vessada y òssos capolats entre galans exits de test...

Y no per l'humil condició de la Felicia's cregui que tots los preten-

dents fossin del ordre dels traginers, matalots, ordinaris de carrera, y demés gent de tralla, d'expressions fortes, decantades a la blasfemia, encara que, llevat d'aqueix defecte de la prosodia, honrats, fidels, de cor obert, tant per estimar a les persones com a les besties posades al seu règim y direcció en hostals y carreteres. No hi mancavan al rengle menestrals ben lluhits: algun graner del Born hi tenía l'hereu engrescat; comerciants de campetxo del carrer de Moncada, y escrivents dels magatzems de sucre de la Vora del Rech, prou hi tenían la seva tirada y lo seu que sentir, ja que també se'ls veya de batidors d'empedrat pels cantons del Hostal esperant la conjuntura per ferli moxaynes ò tirarli amoretes dissimuladament per que los vehins no ho reparessin.

¡De debò!..... Qualsevol de nosaltres que'ns haguessim encontrat joves en aquell temps, tal vegada hauríam fet lo mateix per la Felicia. ¡Què té que veure! Potser no'n trobaríam un, no dich aquí, sinó per tot arreu, qu'en la seva joventut, de amagat ò manifestament, s'hagi es-

tat de fer compendis amorosos per medi del telègraf, posat al llindar de una entrada y la donzella derrera de la persiana del balcó. ¡Y tant se val! que no haguera estat feyna malaguanyada, si la promesa hagués sigut tan enamoradora y tan soberanament hermosa com la Felicia del Hostal del Món.

* * *

¡Era l'invenció de l'hermosura! Alta, sapada, ben feta, de pròdigues formes esculturals que prometían encara més luxós desenrotllo... ¡tenía divuyt anys! Cara de reyna, y blanca y fina; ulls apassionats, d'etxura ametllada, que quan los mitxclohía fixant la mirada penetrosa, donavan pertorbació y decandiments amorosos ab basques tornadisses, y los galans se sentían defallir y afinar, que més d'un, en trànzit tan agut, se planyía de sa dissort y clamava auxili per no morir sense dexar les seves coses arreglades.

* * *

En Peretó, aquell pillardàs que feya la carrera de Vilafranca ab sa galera y cinch matxos agegantats, y l'escaler sis, qu'eran l'enveja y regalo dels ulls de tots los de la carrera desd'Ordal fins a Sans (guaytant cap ensà,) y per la fama desd'Ordal a Madrid; que bo y a les Castelles se parlavan los *aldeanos* a cau d'orella y baxet, ponderant aquelles sis torres caminadores que tenía arrestelllades a la galera, y callavan després, persignantse y fent anar lo cap endevant y enrera, quan eran sabedors qu'existía una renglera de matxos de tals condicions y poderiu y qu'en Peretó fos lo duenyo de la reyata y de la galera.

¡Lo Peretó!... el de les patilles exteses fins a cau de llavi; lo bon mosso,'l forsut que's carregava a l'espatlla com si fos una xarretera'ls sachs de tres quintars, y'ls de vintidues arrobes com si fossin homes, y quedava tan descansat que ni la respiració se li alterava, ni'l fum del cigarro

dexava de sortir de la seva boca acompassat y cargoladís com si acabés de fer beguda. Aqueix també estava enamorat de la Felicia. ¡Y tantes com n'havía despreciades de donzelles en hostals y posades per venir a entendrirse y mimvar la seva robustesa als peus d'aquell pasmo d'hermosura que no'n feya cabal ni esment!

* * *

— ¡Felicia, dòna encisadora! — li deya,—fés *aviluar* los sis matxos de la meva galera; vès quantes dobles de quatre se'n podrían donar, y que s'empenyi y malvengui hisendes y masos de regadiu lo qui les vulgui comprar, y tot aquell munt de dobles de quatre, que de tan alt té de fer rodar lo cap, serà esmersat per les teves joyes de nuvia... si't vols casar ab mi! Prenda dels ulls, anyoransa del cor! ¿que no't decanta tal sacrifici y tanta voluntat? —

Y ella no responía, baxos los ulls, guaytant la punteta de la xine-la que sortía y s'amagava com una bufonería ran de faldilles.

—¿Què vols que m'emmetzini per donarte recreyo y contentament? Si t'estimo, que so capàs de ferte ditxosa encara que'm costi la vida!

Axís podré morir pensant en tu. ¡Vès si'n tindrà de durada y fermesa lo teu recort! Sol ab mi, clos dins la tomba, y'ls anys passant!... ¡Per que Deu be ha de donar algun consol als que moren enamorats!—

* * *

Carretera amunt, sinó mort, ben aclaparat, s'entornava'l garbós Peretó cambiant la ruta desde Vizcaya a Madrid.

¿Qu'es axò de ferli la rialleta ni de guaytàrsel ab ulls entendrits aquelles reals mosses de les provincies, ni les xules de la Cort? «Malvinatge la compassió!—deya,—la que me miri ab sospita li esberlo'l cor.» ¡Y'n quedaren de donzelles despreciades y afligides per aquells vols de Madrid y més enllà, y de cors endolats y ulls plorosos!... Fins senyores del primer rango, enamorades del seu boato y gallardía, cridavan al

Catalán desfetes en llàgrimes y panteix, y'l tornavan a cridar revingudes de les basques y ab lo desassossego de semblants treballs.

Ell, ab lo corch que'l rosegava sempre, no tenía pietat a ningú; sempre ab la Felicia presenta, fentli ardoroses caricies ab lo pensament, que, de tan lluny, no hi arribavan fins a l'ingrata del Hostal del Món!

* * *

En Salvador se va fer treure la bona ventura per un aucellet del coix. Estimava a la Felicia;'s veya rodejat de rivals y competidors, que, no sabent com manejarse, acudí al últim remey: inquirir la seva planeta. No més li va sortir qu'aniría a Amèrica y qu'havía de morir ofegat. Dels seus amors ni de la Felicia no ne resà gota'l *pajarito*. «Ja estich a cobro: no m'espanto, — va dirse.— Ja'n fugiré de l'aygua; que d'aquí endevant no'n vull ni a l'escudella; per beure y per la curiositat gastaré vi ranci y esperit. ¡Ay, si la Felicia me acaba de posar l'apreci, ¡quína gana

la dels pexos y les balenes qu'esperaràn lo meu berenar quan vingui de Cuba! Com que no hi haurà anada, que'm prenguin la ventatja per quan retorni.

* * *

Era cosa deliciosa sentirlos festejar. La Felicia s'hi distreya, y potser l'estimava més per divertit que nó per maco y ben plantat. Los vespres, quan tenía arreglada la quadra, tothom a retiro, menos los passatgers que tornavan tart, exía al pati, fosch, quiet, tranquil, ab un fanal ab bombeta d'oli que feya la cerimonia de cremar sense donar llum, y ab una tosseta encomanadissa, que més d'una vegada l'arreplegava la Felicia, y sinó, ab uns quants llegums sèchs tirats a la finestra, li donava l'alerta, y al bell punt y sense tossir aparexía ella;'s donavan la bona nit, ell apoyat en lo brocal del pou y la Felicia en lo replà de baix a l'escala, de colzes a la barana, que era una distancia molt enrahonada, y comensavan los seus coloquis que,

en tal hora, ab semblant misteri y quietut, ab la suau olor qu'escampavan los testos d'alfàbrega y moraduix, ells sols gaudían la dolsor, sense qu'altres oidos tafaners poguessin gustar tan sabrosa delicia y tan emmelada.

Lo primer Deu te guart que li donava sempre anava seguit d'èpiques mentides, filles del seu apassionament; que no li bastavan los termes regulars y naturals per posar en son lloch la fal-lera del seu enamorament.

— Avuy, de què que no prench mal per mor de tu.

— ¿Y axò?

— No rès. Prou qu'ho sabía al anàrmen que tu't quedavas aquí. Donchs, noya, per tot te veya y no't podía conseguir. Quan he estat al Padró, perseguinte sempre sense lograrho, dech haver cridat: «assistencia, agafèula, qu'es ella, la que'm malmena'l cor.» Un de policía m'escomet: «¿Dónde está?...» Me'l miro de cap a peus. «¿Y vostè què'n té de fer, senyor Arias? Es la reyna la que perseguexo; tréguis la gorra desseguida: fàssi acatament parlant de

ella.» «¡Lo que tiene usted es una papalina!...»

¡Deu m'assistexi! Quan he sentit aquest renech, potser he estat cinch minuts ab los ulls closos y ab rodaments de cap; tot ho veya trabocat: los campanars ran de terra y la *Tomasa* arrossegant. La claror pujava de baix y'l sol enclotat abeurantse en un sot... Me revestexo de punt, l'agafo y'l porto al *cuartelillo*. Valga qu'allí, entre'l Governador y persones que s'hi han posat pel seu influxo, li han conseguit l'indult y l'he perdonat. Era un pare de families; ¿que l'havía de fer perdre? Per que del Padró estant que li pronunciava la sentencia: fòra d'empleu y ab alguna macadura ò altra per demunt del còs. No sé, ell haguera triat: ò'l cap romput ò l'òs qu'hagués triat fòra de lloch. ¡Poca criansa! ¡parlar de tu y no treures lo boneto!

¡Que n'ets de maca! — li deya de sobte mirantla fixament ab exaltació. — M'encega aquesta cara quan la veig riallera. Nó, no tinguis por, no m'acostaré més: no posis barrera... A casa nostra, quan jo arribi,

semblarà que toquin a *Aleluya;* com si ressucités Jesús... Jo't portaré la felicitat ò't donaré la meva per que visquis contenta y en pau y ditxosa, per que no't dolgui ¡reyna meva! ser tan hermosa... y la dòna d'un pobre matalot! —

* * *

—¿Tan mateix t'hi vols casar?—li deyan les comares xafarderes del barri.—No veus que no portarà may calses? ¡y tants bons partits com desprecías! —

La Felicia no'ls tornava resposta; y sola plorava, no gosava lluytar, per que,'s deya: «Si ell m'enamora y es bo, y es noble y generós y té'l cor sà, y'ls altres son traficants y orgullosos que prenen ma hermosura per vanitat seva, y aquest m'estima per mi sola per que la voluntat lo guía... ¿Y en Peretó?—se preguntava.—Aqueix es rich y també m'estima... ¡Bah! també es per fantasía: diría que té la dòna més maca de Barcelona y'ls matxos més valents del Regne.

¡Tu, Salvador: tu seràs ò cap més!...»

* * *

Sí,'s van casar; ¿què havían de fer, si era una parella triada directament y s'hagueran anyorat massa dividits? ¡Quín xiuxiu hi va haver entre les dònes finestreres y desvagades dels Flassaders, y de sàtires mortificantes pel Salvador!

¡Pobre hereu del Graner y'ls infelissos comerciants de campetxo! Ni una mirada esgarriada conseguiren de la Felicia.

* * *

L'endemà mateix del casament, lo Salvador anava tot atalayat baxant lo parament del entressol a la botiga: armari, taula, cadires, etz.

— ¿Y ara?—li preguntà la Felicia tota extranyada;—¿què vol dir aqueix trasbals, que ja'ns mudem?

— Nó, que't planto botiga de drapayre.

— ¿Que t'has begut l'enteniment?

— Déxam fer y aniràs ben guia-

da; per fer diners se té de trafiquejar.

— ¡Peró, si son los nostres mobles!...

— Tonta, de día serèm comerciants; a entrada de fosch, tot a son lloch... Vull guanyarte una fortuna; que ja ho sabs que no hi puch anar a Amèrica; ¿que no't recordas de la planeta? —

* * *

Quatr'anys després, comprava ab sos diners guanyats ab afany y vivor, l'establiment de més crit de Barcelona; l'Hostal de la Bona Sòrt, que los jayos d'aquell temps diuen qu'hi havía una hostalera tan guapassa!... Donchs, era la Felicia.

LA ROSSA

Sempre l'havían coneguda velleta, però ab una vellesa d'aquelles que no's marcexen. Los flochs de cabells esbullats que li exían per sota'l mocador jo crech qu'eran rossos; casibé n'estich segur; però, ara, repassant los anys que podría tenir aquella dòna,'m pregunto: ¿vols dir que no t'erras de color? Ademés, li deyan *rossa:* si'ls hagués tingut blanchs, ¿a què haguera vingut aquest sobrenom...? Los ulls recordo be que'ls tenía petits y molt brillants, ab un fexet d'arrugues radials que se li formava a cada costat, vora dels polsos, cada vegada que reya, qu'a mi'm feyan l'efecte com de vernilles d'un vano.

Venía herbetes pera amanir: créxems, ruques, cuscunilles, ensiamet de la Mare de Deu, etz., requisits tendres dels marges, vinyes ò reguerots d'aygua fina, que'ns feyan axerivir la gana ensopida, y quan la trobavan desperta y en exercici corrent sens necessitar adobs ò reparos ni fer la contra al llatí de les receptes, allavors se menjavan la sanch dolenta, ab un benefici de colors retornats a les galtes y un ruxím de petons, que'ns hi sobrevenían sense que sapiguessem casibé d'ahont nos baxavan tantes falagueríes.

Jo no sé si es galanura del bon recort, però'm sembla que la veya no més al estiu ò primavera, en les estacions que dona pler de viure al món, en que tot està de festa y de gala y divertit; ab flayres novells de maduxes y albercochs que sentíam a taula ò pel carrer, a quarts de dues, quan passava la Magdalena guapa, cridant, ab veu que definía dolsament: ¡quí compra maduxes!... lo cap alsat, los ulls hermosos dirigits al cel cercant parroquianes... no tan amunt, pels balcons.

* * *

— ¿Senyora Antonia, què vol créxems?

— Mamà, mamà,—cridavam voltant a la nostra mare; — abaix hi hà la Rossa.

— Anèu, diguèuli que pugi.

— Diu qu'es massa velleta, que no pot pujar.—

Aleshores baxavam tots fins al primer replà de l'escala y'ns assentavam als grahons, vora la mare, tan contents com si anessem a una festa. La Rossa escampava sos manadets d'herbes fresques, y per cada manat qu'exía, com si fos una joya molt peregrina, s'hi desfeya ab un seguit d'alabanses gracioses y frescals que ens donavan alegría de sentir. Era molt escayenta y ponderadora d'expressions. Semblava que vengués esquisitats molt cercades y escatusseres de trobar: tot era, pel seu dir, arrops, melmelades y sucres de cabell d'àngel, que'ns tardava l'hora de poguerles tastar, y quan arribava sempre'n sortíam defraudats, per que'ls

créxems no eran mel-y-mató sinó que picavan, y les ruques sobretot fallavan de mitx a mitx ses ventatges llemineres y dolsors tan afinades, ab sa sentida forta que repugnava a la senzillesa de gust del nostre paladar. Y ben segur qu'aquelles herbes eran millors y'ns agradavan més alabades per la seva boca, que no amanides en la plata.

— Tíngui, — deya, prenent un faxet ab molt garbós moviment del bras; — allí hont se crían aquexos créxems ni'l Rey hi baxa; son les postres dels díes de festa dels rossinyols y merles. Ja ho pot dir per tot arreu: no es vianda per boca de persona nada, encara que tingui noblesa.

— ¿Y quant ne voleu?

—No rès, cap diner. Se li fondràn a la boca; les dents no hi tenen que espatllar rès; xuclant, com bresques, sentirà'ls gustos que tenen: es un regalo; hi hà persona que dexa'l rostit y s'agafa als créxems... Me'n donarà sis quartets... Si vegés quan baxan los aucells al reguerot, s'hi encantaría; abans de picar cap brí, hi fan una cantada: per mi, alaban la

vianda y la ruxan ab cansons per entendrirla. Després saltan de la branca y comensa'l convit. Jo penso: alsa, fartets, com se'm mengeu les caxalades! però, no'ls esquivo ¡les bestioles! son tan senyores, tan bufones, que també'm dich: ¡valdament s'acabin tots los créxems! més dret hi tenen ells que jo; ab tant mèrit y tanta alegría com portan al còs, y'ls treuen tots y nos los donan a nosaltres per recreyarnos y ferse benvolguer! Però Deu ja proveheix, y'ls aucells troban lo seu recapte y la Rossa també recull los seus fexets: per tots n'hi hà. ¡Alabat sía! y ells seguexen cantant y picant; jo vaig cullint, los hi faig la tornada ab alguna cansoneta d'aquell temps de la velluria en que un hom tenía estimat!... Prènguimen dos manats, axò es remey pels grans y confort per les criatures.

— Nó, no'n volen los petits; no'ls hi agradan.

—Ay, los reyets del meu cor! fills, què saben ells! Crèguim, no se'ls escolti y renyirà ab lo metge; ¿que n'ha vist may vostè cap de rossinyol malalt, ni cap merla? Donchs, menjan

axò tot l'any, quan n'hi hà. Les besties ensenyan a les persones. A ca'l apotecari no hi vagi més que per emplastres y diaquilon, remeys forans. Per dins, fòra escrúpols de begudes estranyes! Herbetes sanitoses y líxis d'algun frare sabi, qu'ells sabían conservar lo cos y salvar l'ànima.—

* * *

Després, la moda ha ensenyorit los créxems, y ja surten en los grans convits que s'hi beu Champagne y vins ab ampolles polsoses, dexats y poch curiosos de tan vells. Los diputats y'ls generals y prínceps y gent d'upa que solen menjar més sovint fòra de casa, saludan ab respecte la garbeta de créxems qu'adorna la boca del nero poderós ò del llus acreditat, llarch com un navio, estès com víctima ilustre sobre una plata elíptica ab vions d'or, lluhint sa escata ab fosforecencies y brillantors de clar de lluna y revols d'onades enceses.

¡Quí li havía de dir a la Rossa que tals auments haguessin de tenir ses

herbetes senzilles! si's pensava que no més los aucells y ella'n conexían los mèrits!

També jo, encara que tart, los he regonegut y alabat... No sé còm ni quín día dexà de venir la Rossa a casa. Nos ferem grans y l'oblidarem ab egoista ingratitut: ¡tantes alegríes com nos donava'l sentirla y tant com gosavam en aquelles tertulies dels grahons de l'escala! Però ja ha vingut son recort, acompanyat d'altres més cars, a ferli justicia. Aquelles olors de ses herbetes, aquell oli sanitós que hi componíam al mes de Maig, remey per totes les indisposicions, ab sos perfums delicats, ¡ab quanta vivesa nos ha retret los díes de l'infantesa si acàs per etzar altre cop los hem tornat a sentir! Era com una olor casolana, íntima, coneguda nostra y amiga...

¡Quantes vegades, lluny, en terra forastera, en la solitut feréstega del quarto d'una fonda, fugint de l'anyoransa, se fan venir al enteniment, clars y vius, l'ayre, expressió y fesomíes dels sers estimats, puerils detalls del barri, sorolls, llum y color de l'hora en que nostre pensament

s'hi troba! ¡quantes vegades al tornar a saludar la casa anyorada, a tants obgectes que'ns hi uneix correspondencia d'afectes, encara qu'ells no ho pugan dir, entre l'alegría que tenen los ulls y'l goig del cor ab una rebuda amorosa, m'he dit de sobte: y d'aquexes olors no te'n recordavas!

* * *

— ¿Y què va ser de la Rossa? — vaig preguntar un día.

— Va morir; ¡era tan vella! Sí, va morir com un soldat en campanya, en lo bosch, cercant herbes oloroses; rodejada de romanins, ginebrons, espígol y farigoles. Potser los aucells ab qui compartía'ls créxems, li cantaren ses passades més sentides y abandonà'l món entre cants y olors y pujà fins als peus de Deu, que li obrí'l cel, ab son manadet silvestre, per que'ls àngels li fessen una corona guanyada a la terra y conseguida en la gloria del Senyor.

LA TARDOR

Dissabte passat, a hora baxa, vaig sentir lo crit fatídich: *¡Calentes y grosses!* Sobtadament lo meu humor va cambiar y la tristesa m'entrà en lo cor.

Adeu, — vaig dir, — estiu festós y rialler, lo de les llargues hores clares y assoleyades... ¿ahont vas que te pogués acompanyar ab ton seguiment de llum pomposa, de colors, de cants celestials y de perfums?

¡Còm quedarèm aquí!

Dona migransa'l pensarho, y congoxa les despedides que tenim de fer.

* * *

Fins al Juliol les pobretes flors del balcó van aguantar sos matisos descolorits. Tant se val! los vents xofogosos les varen marcir, però quedavan les fulles y donava bò y eran apreciades axís mateix quan al llevarme, obrint los porticons, me trobava ab aquella toyeta de verdor, de branques denerides, tan sensibles que's balancejavan sens necessitar ajuda del ayre, y feyan lo que sabían per obsequiarme'ls ulls ab ses tristes cortesíes cada cop que les guaytava, y'm regalavan ab la pobresa que'ls hi quedava, enternides de sa ruina, anyoradisses d'aquelles flors que'ls hi feyan ornament y companyía.

Pressentían aqueix crit lúgubre de les castanyeres, y abans de sentirlo s'han estimat més morir!

Ara queda'l test sense flors ni fulles, ab la terra seca y esquerdada; potser mostra'l desconsol de sa soletat de la manera que pot!

* * *

¡Calentes y grosses! Ja poden ser tan grosses com vulgan y calentes, que les desprecío. Fruyta antipàtica, ab esclofolla estalviadora, color de caoba, com vestit d'hivern, sofert, per que duri tota la temporada. Mesquina, y ademés se't té de menjar calenta com si fos remey. ¡Ansia allà, precursora del mal temps, del día dels morts, dels panallons y de les vetlles llargues y pesades! que no't regonech per fruyta ni per bona, encara que grossa y calenta; ets fartanera per golafres de gustos barroers y paladars de munició...

¡Ay, adeu, los melons sabrosos qu'ab la olor no més ompliu lo menjador com si s'hi hagués celebrat alguna solemnitat pagana! qu'abans de la sopa ja feu desitgar los postres; que les criatures s'hi enayguan y desprecían los plats tradicionals y nutritius (y les renyan y hi hà ploralles,) per vèureus esberlats sobre la plata com un barrilet desfonat de marfil y nacar plè d'ambrosía y de

llevors bufones que se'n podrían enfilar collarets!

Préssechs de dolsor aceda!... fruytes nobles per paladars reyals; y tu, dolcíssim rahim moscatell, sanitós, delicat, gustosíssim, que'l teu vi inspira als poetes y dona vèrbola encisadora als oradors; que si'l gran Castelar fos gustós de tastarte, còm vigorisaría sa eloqüencia emmelada, enervadora com femenils caricies, y adémés de bella sería varonil y potenta! ¡Si'l tastessiu, tocayo major, lo moscatell de nostra terra, qu'es l'elíxir dels potentats de la inteligencia! ¡quínes passades refilaríau desde la tribuna! quína arpa semblaría la vostra boca y còm pararían lo vol los aucells més fins y de bech acreditat pera escoltarvos, don Emilio!...

Adeussiau, llemineríes poètiques, si passadisses com flors, sempre anyorades; qu'encara la tradició vos esmenta y parla de vostres gustos exquisits—que no han mimvat gota, — desde que foren tastades per primera vegada en los copiosos fruyterars del Paradís terrenal. (1)

(1) Pompeyo Gener, *Etudes d'Horticulture Antidiluvienne.*

¡Ja han cantat calentes y grosses, y l'hivern s'atansa!

Tu't quedas entre nosaltres, vi delitós, moscatell celeste; que no té tant poder aquest dèspota fret per abolirte.

Adeussiau també'ls melons dolsos: fins a Nadal vos aniré saludant al passar prop del rebost, com si fos una Mesquita, veyentvos penjats al sostre a estil de llanties moresques.

* * *

Encara més despidos y més enterniments.

Passejo per la Rambla y'm despedexo d'aquella gemada verdor, gala y senyoríu de tan hermós passeig. Cada arbre ha de passar sa marfuga y son trastorn. Contats son los díes de ses magnificencies, que son curts y voladors los alegres y felissos. Una fulla caurà demà, les demés no se'n adonaràn, entretingudes en fer joyosa remor, gronxantse frech a frech y donant la cara al vent per que les afalagui. Un'altra fulla despresa volejarà més tart, amunt, com si ende-

vinés la trista sòrt que se li espera cayguda a terra; y quan ja no podrà remontarse més, defallides les forses, al passar per davant les altres les hi dirà: ¡adeu, germanes, que'm morol Y luego'n seguiràn d'altres, moltes, una munió; y les branques quedaràn despullades, ab gestos estranys y contorsions penoses. Y elles, tan verdes, tan altes y tan orgulloses en aquell vehinat d'aucells, de claror y d'esquinsos de sol, jauràn en terra humida, fangosa, trepitjada pels matexos que les havían admirat, y vilment arreconades ab escombra asprosa de dinades.

* * *

Per tot, tristeses y decandiments. Les fatxades de les cases prenen aspecte serio, fòra les voleyadores cortines ratllades de colors ò blanques ab serrells rumbosos. Ja no animan lo barri ni adornan les finestres aquelles cares boniques d'ulls brillants y tafaners, goig dels galants y honest recreo del curiós que més de un cop ha fet marrada per veure una fesomía hermosa.

Per tot, amparos contra'l vent y'l fret; los balcons closos, y vidrieres qu'entristexen la claror! Los canaris, dins de casa migrantse no poguent cantar davant del sol ni tirar refilets al ayre que passa! Y les castanyeres cantant com si fos cosa alegre: ¡calentes y grosses!

* * *

Quín anyorament! obro'ls diaris per tallarlos. Quínes tristeses! guayto una plana orlada de negre y una creueta al mitx. ¡Deu lo perdó! Un semblant que'ns ha dexat; y passan altres creuetes, dues, més... ¡Quantes llàgrimes, quanta desolació y desamparo, y quantes families desconsolades...!

Quan les castanyeres cantan, anuncían los mesos fatídichs, la cayguda de la fulla, les tristors del hivern y'l recort dels sers estimats que'ns dexaren per pujar al cel.

ESPONSALICIS

L'eura de la finestra comensava a rompre l'imflor dels botonets agrumullats entre mitx de les fulles velles y, flayrant de lluny la primavera, engalanava sos brins ab penjoys d'arracades fetes d'una sola esmeragda.

La casa era prou trista; lo sol tot just devallava a vèurela y li feya visita escapada y curta com de metge. ¡Axò ray! també era ben rebut y prou obsequiat! A primers de Mars, lliscava cautelosament per la paret del pati y de mica en mica traspuava'ls vidres de la finestra; topant ab lo rexat de ferro, se l'empassava'l mateix qu'una lleminadura; entrava

pel recte al pis y, com si fes jòchs de mans, s'ageya peresosament demunt de la rexa que, per més mofa, la dibuxava a terra en caricatura, allargada de barrots, estrafeta de creueres, y de gayrell.

* * *

¡Quín content sentía'l senyor Damià al vèuressel a casa! ¡Sols los que l'anyoran sabrían ponderarho!

Consultes seguides al pronòstich, descomptant día per día'ls minuts que pel Janer se guanyan a la tarde, y quan terminan les mimves del dematí. Per Sant Matíes, ja li entrava la frisansa, com si se li renovellés la sanch, y's veya venir la ditxa y se'n avansava les alegríes escampantles vora seu com una olor sanitosa. Son humor axerit li aumentava, y al axecarse, després de curts moments de posat serio, que murmurava místiques salutacions, lo primer que li exía de la boca era una agudesa comanadissa de rialles que les compartía ab la seva muller.

Luego arreglava les gavies dels aucells, sostenint ab cada un festosa

conversa plena d'amoretes, que la Madrona, mitx engelosida, li deya:

— Amigo, sembla que t'hi trobis. Còm les debías engrescar a les *Tanes* que t'escoltavan!

—Ja veuràs, noya,—(tenía prop de sexant'anys aquesta noya) replicava'l senyor Damià, baxant los ulls ab còmica modestia.—*A lo que estamos, tuerta*. Quan jo era jove, feya la meva obligació, y si una fadrina s'esqueya a tenir la cara alabadora y'm venía a tret, li divulgava la veritat ab tota prudencia, que no més ho sentís l'interessada, y tots dos quedavam ayrosos: ella ab lo diploma de sa ventatja y jo ab lo crèdit de que hi entenía en cares ben fetes.

— ¿Y jo que't debía semblar?

— Fúig, fúig, — responía afectant grans escrúpols,—¡serpent de la pomera!... no'm malbaratis la fama. Ara pogués tornar a jugar...!

— ¿Què farías, veyàm, dígas? — saltava la Madrona mitx picada.

— ¿Què? ¡María Santíssima!..... Sant Antoni de Padua, vos, lo dels trànzits dificultosos! ¡ajudèume! ¿què faría?... tornar a firmar l'escriptura y casarme ab tu altre cop,

vella polida, roseta de tot temps! No n'hi hà cap més que porti les arrugues ab lo teu garbo: de derrera, bo y caminant, encara tens lo *tuvo* y *retuvo* dels divuyt anys. Qualsevol qu'ho contradiga falta a la veritat.—

Y seguía netejant les gavies, fent postures als aucells, diéntloshi que aviat arribaría l'amich enlluhernador, y posantse un pinyó als llavis, acostava la boca als fil-ferros, l'aucellet batía les ales pera pèndreli, y tal cerimonia semblava l'idili del galan que besa a la captiva enamorada.

* * *

A quarts de dèu y tants minuts justos, precisos, se presentava'l sol fent totes les operacions mencionades, y's trobava que l'havían exit a rebre un rengle d'aucells en ses gavies arrestellades tot daltabaix, que ell prenía de la sala. Lo senyor Damià, dret, veyentlo baxar de la finestra, li haguera fet petons si hagués sapigut ferlos aguantar; la Madrona, fent mitja, recolzada a la porta del menjador, lo contemplava enternida,

recordant d'aquexa festa'ls anys que la veya y tot un feix de penes reverdides y d'alegríes passades.

Tots los lectors hauràn vist l'arribada de Reys y Reynes y Prínceps. Jo també n'he presenciat moltes aquí, fòra provincia y a la Cort de les Espanyes. ¡Què tenen que veure aquells acorts de pitos y clarins y aquella brillantor de vestits ab brodadures y plaques y tossons enlluhernadors, posada la comparansa ab l'entrada del sol a casa del senyor Damià!

Los canaris, axís que'l veyan, esclatavan dels bechs uns sortidors de carretilles semifuses y a gran velocitat, que'l menjador se n'entrava y'l cervell sentía'l trontoll y espinguet de tanta música que l'oido no la podía engolir.

Los passarells, conexent lo compromís y l'obsequi de que's tractava, amollavan suaument unes armoníes tan regalades y primoroses, que fins se sentían les olors dels boscos ahont havían passat la joventut y après tan belles cansons.

La cadernera's ficava a la cobla ab los seus mèrits y feya sentir lo que sabía per estudis y lo qu'impro-

visava per engrescament del acte y per contrapunt professional.

Cants sonoros, may posats en solfa, plens y dolsos com de rossinyol, entonava'l pinsà; y la calandria, bellugadissa y axerida, feya'l resúm de la simfonía ab un cant jaspiat ab totes les melodíes y totes les tonades, armant una disbauxa de música bosquetana que donava gust d'escoltar y enveja de ser aucell.

Després, lo senyor Damià prenía'l gavial de les canaries, n'agafava dues y les engegava a la gavia dels canaris, al respecte d'un mascle per una de groga y altra de blancatja ò d'altra lliga, però que comptava just y no donava ventatges a cap recomanat, encara que fos holandès veritable.

Ab aquexa cerimonia pagana quedavan fets los esponsals dels enamorats, fins als desposoris que s'efectuavan lo día dinou de Mars; y ab aqueix boato oriental de canturies, prometatges y enterniments, se celebrava cad'any la solemníssima entrada del sol en la rònega casa del senyor Damià.

* * *

La Madrona, sempre, cada temporada hi tenía que posar los seus reparos.

— ¡Ahont s'es vist dues femelles per canari! Axò es una vergonya, ¿que som a Morería?

—No tinguis escrúpols: un canari y dues femelles forman parella, ja se sab.

—Es fals, que son tres y fan cartabó y rès més: ¡republicanots!

— Ja veuràs, noya, los canaris tenen aquexos furs; y desprès, coloco les femelles: ja sé a qui les entrego. Son canaris de be'ls de casa, no tinguis por que's desvíin per cap més.

—¿Y'ls demés aucells també tenen aqueix privilegi?

— No m'hi he enfondat. Però, reflexióna si n'es de gran lo cel: vës si ne necessita de parelles d'aucells que críin per mantenir al ayre tants músichs que van y venen cantant y donant serenates y alegríes. Si no tenen dues mullers, ben segur que los casan molt joves, més qu'a Mo-

rería. ¿Entens, Madrona... prudenta? —

* * *

Ara la casa es més trista; una escala travessa la rexa, 's menja la claror, y'l sol no hi baxa per no trencarse l'espinada fent innobles giragonses.

Los vellets ja no hi son: ni tampoch hi crían los canaris; algun ne queda que canta apesarat, anyorant al senyor Damià y a la Madrona; y si no veu als vellets estimats ni'ls veurà més y no veu al sol, ¿què farà lo trist, sinó morirse?

FALORNIES

I

Día 5 de Maig de 1950. Diu axís lo diari:

A exida de sol, lo navío guerrer «Tremendito», de la monarquía castellana, ha saludat a la Plassa ab vinticinch canonades seguides, les quals no pogué engegarles ahir per rahó de la hora en que feu sa entrada, y avuy s'ha rescabalat d'aqueix deute de cumpliment y fina cortesía. Mitj'hora després, lo canó mestre de la Dressana li ha tornat lo Deu te guart ab una salva de vint disparos de pólvora crúa, que tan mateix lo terratrèmol semblava qu'havía de fer perjudici al lligat y resistencia de la esfera mundana.

Desseguida'ls calafats, mariners y caps de maniobra, han abatut les cinch antenes virolades ab los colors nacionals que, per rahó d'extremada prudencia y ornament axís mateix, apuntalavan l'espadada columna, ahont hi para, en lo bell cim, desde lo sigle passat, lo molt venerable y superb Cristòfol Colom, revelador de la grandesa del Senyor Deu nostre.

Si fa ò no fa, en lo mateix punt que's disparavan les derreres canonades, entravan magestuosament en lo port de Ca'n Tunis los vuyt vapors diaris que venen de Mallorca, carregats ab la correspondencia oficial y del comers, ab gerres de tàpares y fonolls marins per les postres dels senyors acomodats, sobrassades vermelles, bacons llarders, y roba de vions pels exèrcits de mar y terra y rondes montanyeses.

Eran de bon sentir les exclamacions y extrems que feyan dos passatgers montats a coberta, al oir aquelles badallades estentòrees del canó mestre de nostra Dressana.

— Guiém, — deya un, — ¿volste creure qu'aquexos cops de salva no espanyaràn s'Illa de Mallorca?

— S'Illa nó, per qu'es prou ferma y està ben fondejada. Empró tench temó qu'a Felanitx feym vinagrada si aquexa remor afina fins als cellers. Si'l cercolàm de ses botes no es prou revingut, sos vins perilla que's cap-trenquian.

— Un estrèpit d'aquesta mena jo no l'he conseguit may en cap tronada de Setembre. Axó pareix qu'hajan reventat tot d'una'ls fulminants del infern. Tench ses orelles capolades.

— Jo també'm plany de totes dues. —

Y al desembarcar lo nombrós passatge de tots vuyt vapors, hi havía afilerades, vora les passeres, una cinquantena de lliteres per les dames mallorquines que més havían sufert d'esglay ó perturbació nerviosa a causa del retruny espantós del canó màxim. Y en estat accidentat foren conduhides a les cases de socors pera son restabliment y adob per medi de les aygues de Melissa, del Carme, y xicretes de valeriana y demés bullits d'herbes sanitoses que a semblant fi y efecte's tenían amanides per cada vegada que cantava a solo'l monstruós canó.

Los atlots, pagesos, menestrals y noblesa de la illa, nostra neta, desembarcaren tots ab mocadors passats sota les barres y lligats al cap per recatar les orelles agraviades y adolorides per tan axordador estrago.

Los camàlichs y galans de llansa (vulgo emblanquinadors) del Plà de la Boquería s'arribavan xano xano fins a la batería de la Dressana caragolant lo cigarro de paper, y en sent davant de la curenya, prenían tanda ordenadament ab altres curiosos y'ls uns desprès dels altres encenían lo cigarro ab la bola del cap de vall del canó, que durant dos díes seguits guardava l'ardencía, per estalviar mistos, y'l centinella no'ls hi deya rès ni'ls malparlava en cap llengua forastera.

Lo passeig de la Rambla, que seguía essent al mitx com en temps de la velluria, anava plè de gom a gom de gran gentada, curiosa de veure desembarcar al senyor Embaxador de Castella, y, com de costum, per les soques dels arbres y per los balustres dels fanals s'hi enroscava la canalla, tirant amunt per pendre

lloch alt y vistós, ab molta brega de crits, xiulets y rialles, lo qual animava'l quadro y l'aspecte bellugadís de tan celebrat esbarjo.

Les tropes, vestides de gala, ab sos trajos severs sense coloraynes y requincalles de civellàm lluhent, de botons vagatius, ò corretges creuades pel pit com envenats, ni plomalls voleyadors, ni rès copiat dels indios ni de la civilisació teutònica, estavan formades tot daltabaix del Passeig de les Palmeres sense guaytar indiscretament a les criades ni dírloshi amoretes provocadores, puix que, per reglament los hi està vedat de fer altres conquistes que no sían a foch y a sanch. Lo sol lluhía com en los mellors díes de sa joventut primaveral: lo cel era un verdader satí, tan blau y llis, que les mirades hi relliscavan y queyan a terra enlluhernades de tanta claror y tan fina. Cada palmera, ab son ramell de dàtils groguench al cim, donava una ombreta molt arrodonida y desperfilava en la sorra les arestes de ses palmes blincades ab graciós desmay. Anavan y venían les gallines de mar batent ab solemnitat ses ales prolon-

gades. Los coloms de baix a la Riba voleyavan per entremitx dels pals y cordàm del barcos, donant notes bellugadisses de blancor pura a aquell fons de cel blau y a aquella claror esplendorosa de nostre sol. L'aygua del Port se neguitejava en tràngul somnolent que feya brandar les embarcacions ab cadenciós va-y-vé, y de baix a mar exían unes olors salades ab una punteta de sabor roquer, que l'olfat quedava regalat com si la boca gustés llagostins perbullits ò molls frescos a la llauna.

* * *

Un esquadró de doscents batidors municipals sense cap més armament de guerra que la feresa de sos ulls negres voltats de celles molt espesses y de son posat tremendo, vestits ab sobria correcció y posa militaresca, desembocava del Plà de Palacio precedint les carrosses del Consell que, a rahó de dos Consellers en cada una, feyan un rengle de cinquanta carrosses enxarolades totes y tan lluhentes, que'l sol hi perdía l'esma

ab una trencadissa de claror que quan voltavan sos tres parells de rodes los raigs esquitxavan espurnes vives de llum qu'ofenían los ulls y los feyan cloure tot seguit.

La banda, ab tots los sexanta professors, sens mancarnhi un sol ab escusa d'ensaig al Liceu ò de funerals (que no hi valía,) tocava un pas doblat, que la quitxalla que hi anava davant tenía de fugir materialment per no ser trepitjada pels professors; corrent sempre, ab lo cap girat enrera, ni podían fer la roda ni tirar les catxuxes al ayre, com es consuetut tramesa de generació en generació d'acompanyarles sempre que ixen a alegrar l'atmòsfera exes corporacions musicals, ja sían civils ò militars.

* * *

Tocavan la oració les campanes de la Seu, y dotz'hores queyan pausadament del altre campanar. La tropa formava extens semicírcol, y'ls batidors enfront de l'ampla escalinata del moll gran. Los Consellers baxan de ses carrosses y's posan en dos

rengles al peu de la contra escala noble que se n'entra fins al mar. Trona'l canó mestre ab l'habitual trencadissa de vidres qu'ocasiona sempre; repican alhora tots los campanars de Barcelona y del plà..... Pujan a les vergues los mariners del «Tremendito», y baxa'l fastuós corteig que, en virtut d'aliansa de pau y treva y felís concordia, acompanya al Embaxador de la Monarquía, lo molt noble y molt alt senyor Excelentíssim Don Ampliado de la Puente de Entrambos Mares.

II

Sí que va esser un acte de magnificencia'l desembarch del senyor Embaxador y de son seguiment. Al costat del navío hi havía les set falugues del Consell, ab catorze ambos de remers cada una, ahont s'hi embarcavan los personatges pera conduhirlos a la escala noble del moll. Totes set eran obra primorosa, més avinentes pera lluhir en un estrado, sota campanes de cristall, que no pera anar al tràfech a rebre'l baf dels

vents de mar, los raigs del sol y la mullena de l'aygua salada. Vistosament engalanades ab coxins de brocat y passamà a les bandes de felpa sedosa. A popa, un velarium de vellut ab contragires de satí aperlat, quals penjoys y extens ròssech folgavan sobre l'aygua, arreplegant los esquitxos que destriavan los rems, arrodonits y brillants com pedres precioses, que lliscavan per son fons roig, y la claror del sol hi dibuxava zigs-zags lluminosos que's fonían y tornavan a relluhir jugant ab los plechs y arrugues d'aquells draps suntuosos.

La del senyor Embaxador era més luxosa encara, y'l ròssech de vellut de seda, ab camp de rats-penats d'or, ondulava com una riquesa llensada a venal damunt de l'aygua.

Avansavan de frente les set falugues, més ensà la capitana, bogant la tripulació ab justa regularitat, y les parelles de rems s'alsavan sense tortaries ni desviacions y queyan alhora com jòchs d'escarpidors agegantats. Los mariners del «Tremendito», posats amunt de les vergues, saludavan militarment y's quedavan

quadrats allí dalt, fixos, serios y tiessos com imatges. La banda del Consell tocava la marxa «Dels Valents;» lo poble contestava ab crits d'alegría, y'l famós canó acompanyava aquell concert ab ronques canonades que al cap de vuyt minuts les retornava amansides y per ressò la montanya de Montserrat.

* * *

¡Quín lluhiment de vestits costosos, los de la Embaxada, de capes roges y blaves de vellut, d'albornossos de llana fina ó xamellot de seda! ¡Quíns turbans ab llistes virolades ab fons metàlichs y casaques enterques y brilladores, tan carregades de brodats de palmes y granades y lleonets famolenchs, que fins los faldons se mantenían tiessos com si fossen tallats de pura làmina d'or! ¡Quíns mànechs d'espasa ab diamants apilotats! ¡quanta antiqüela a les mitges, y xarol en les sabates, y plomes desmayades en los cascos de plata batuts a pich de martell!

Lo magnífich senyor don Ampliado de la Puente de Entrambos Ma-

res, a pesar de sos complicats apellidos (y tan estesos, que'ls enginyers no hi creyan,) era un cavaller de poques dimensions: moreno, ab graduació de negre, mostatxo ab fiblons de cosmètich, nas corvat, ayre belicós y posats de noblesa y alt naxement. Saludà a estil militar posantse una mà de cantell al pols de la banda dreta; lo Conseller s'inclinà lleugerament y li donà la benvinguda en llatí (pactes fets segons ceremonia.) Respongué ab suma cortesía y pel mateix tenor l'enviat de Castella, qui presentà tot seguit los magnats y senyoriu de son sèquit ab gran copia d'ennobliments y llinatges famosos. Lo Conseller axís mateix li feu desseguit presentació de tals varons y d'apellidos tan enlayrats que, com si fos fet a dretes, a cada nom ressonava una canonada com si sigués l'adorno y corteig que debían seguir y acompanyarlos ahont vulla que fossen pronunciats.

Escalfades acàs les llengues ab tan valenta cerimonia y conexensa, si pomposa y noble de personal la de Castella, orgullosa, rica y afamada la catalana, anguniosos y fadi-

gats los senyors, y més qu'ells lo Príncep Embaxador y'l Príncep del Consell los qui, a cap descobert rebían mal garbellats los raigs de sol, que ja picava massa com senyalant mitx diada; a través de les estiuenques robes del envelat, férense servir unes copes d'aygua fresca y bolados farsits ab nata de vaynilla, pujant desseguida a les carrosses, ab ordres donades als sagals que piquessin a trot llarch dret al Palau del Consell per cumplir les cerimonies que mancavan y posarse després a taula pel convit de gala que, en honra y obsequi de les dues Castelles, li oferían los molt tivats y poderosos senyors del Consell Suprem de Catalunya.

Encara no estavan ben acomodats los de la comitiva; desembrassat l'espay del esquadró de batidors, músiques, milicies, comissions y agregats, posades les carrosses en filera devant del moll y a punt d'arrencar, un espetech espantós, furient, fòra de termes, se sentí a dins del Port. Tothom que gosà girava la cara per veure d'ahont venía aquell signe de cataclisme, y'ls ulls quedavan mara-

vellats... Trentadós surtidors immensos d'aygua salada, groxuts com les columnes de la Seu, s'axecavan a tal alsada, que la vista's cansava de guaytar tan amunt, desfentse després en ruxím y formant una tela immensa texida de gotetes, que'l sol hi parava l'arch magne de Sant Martí, quedant amagada tota la costa de Llevant, y'l Montjuich esborrat com si no hi fos. Ran del mar, exían unes boques fogueres ab morro de drach llensant ab estrèpit cada canonada y flochs encesos y glopades de fum, que la gent se persignava de feredat y temensa.

Axís que'l Port tornà a estar quiet, l'ayre assossegat, les gotes caygudes, y tota la mullena a son lloch, exiren a flor d'aygua ab les respectives banderes de les quatre barres los trentadós «Ictíneos» (sistema Monturiol) que componen l'esquadra de pau y guerra a sota mar.

Los de Castella ja no parlavan llatí, com s'havía pactat, sinó que donavan amplada a la boca per admirarse en sa propia llengua, y no dexavan als Consellers de «valientes aliados, y de nacionales poderosos.»

Es dir, més alabanses de les que feren al sigle passat quan vingueren a veure l'Exposició.

* * *

La Sala de Cent, engalanada ab la fastuosa riquesa y gust ensenyorit, —seguint fil per randa'ls plans, disposicions, notes y advertencies que dexà (per quan hi hagués cabal de moneda) un arquitecte del mil vuytcents y tants, autor d'altres obres molt valentes,—era un portento d'elegancia que la vista s'hi trobava com ennoblida y agasajada contemplant tan bells primors.

Arribada l'Embaxada devant lo trono de Sant Jordi, posat en peu lo Conseller suprem, lo senyor Embaxador llegí son discurs, hont hi galanejavan totes les hermosors de la llengua castellana, ab sa pompa y noblesa y dexos cavallereschs de bona sava.

Seguidament l'intèrprete de l'Embaxada, don Blas del Punto Maldonado,'n feu correctíssima traducció en llengua catalana y també fou de

molt grata sentida la seva lectura.

Molts ceremoniosos cumpliments se feren abdues potestats, ab grans cortesíes y acataments, fins que'l Conseller baxà del estrado, y allavors, de brasset, fòra tot encongiment cortesà, se dirigiren al menjador situat al pati del mitxdía, hont lo jardiner de les Corts d'Europa hi havía ensinistrat un jardí en que s'hi sentían totes les olors de les plantes y flors de la terra nostra (quals olors deya'l cuyner del convit que perjudicarían les de les viandes) fins als altres aromes d'exquisitats de l'Arabia y de Persia, sortint de plantes que semblavan sols y vanos de pavo real.

— Conseller, — li va dir l'Embaxador al Suprem, — permítame usted una expansión. (Salvo l'intèrprete.) Esto es asombroso; camino de sorpresa en sorpresa. ¿De donde sacan ustedes esos artistas, de qué Corte los traen ustedes?

— Senyor Príncep, (excuso'l trutximan;) nó, senyor; ixen d'aquí pera anar a totes les Corts.

— Caspitita, (salvo l'intèrprete,) señor Excelentísimo!

— A fè de món, (excuso'l traductor,) senyor Príncep... —

Y s'assentaren a taula. Un nyigo nyigo fi de violins se sentí de lluny. Semblava que s'acostés la Custodia el día de Corpus. Tothom quedà embelessat; unes veus femenines entonan luego l'Himne de la Pau, y'ls de Castella feyan uns ulls ataronjats cercant per entre les bardisses y plantes tropicals a aquelles nimfes pera vèureleshi la cara, que casi be no's cuydavan gens, al principi, de menjar rès, ab aquella idea de guapeses que se'ls hi formava al enteniment.

Lo menú, per axò, era per fer assentar l'imaginació més corredora y fer revenir l'apetit per sornaguer que fos.

Sopa torrada ab mandonguilles de perdiu y tòfones vigatanes. Vi: d'Alella, petita ardencia.

Passatemps de costelles de nonnat ab vernilla mengívola. Vi: Priorat, ardencia benigna.

Perdius ab cols. Vi: topaci clar de Montbrió (Espanya Tarraconense.)

Plat Nacional y popular. Fabes

ofegades, ab menta y condecoracions de butifarra amonedada. Vi negre rabiós, de Montjuich.

Llomillo agre-dols, ab such rosada de llar y moxarnons dels Pirineus. Vi: Púrpura Sublim. Priorat.

Cap de senglar ab naps de Peguera (Berga.) Vi: Ranci, or vell. Montornès.

Discos de llus daurats al foch líquit. Vi: Granatxa celestial. Sitges.

Rostits. Galls dindis de Mallorca ab farciments Provincials. Vi: Ranci dels hèroes, Camp de Tarragona.

Gelats: Vaynilla y xocolate, ab neu de Siberia y Montseny.

Cafè d'Arabia. Licors: Montserrat (Castell del Màs,) Ratafia y Benedictina (Episcopals.) Fruyta: maduxes (de Santa Coloma) y peres de Berga.

Lleminadures: Forn de Sant Jaume. Aygua: Fonts de Sant Just.

Cigarros, puros y castos, de l'Habana.

EN PARLADÉ

I

Va llogar lo pis del terrat; una esquifenería del sistema modern de caseriu abreviat, del ordre de cría de canaris. A dins, per tot s'hi topava; la cuyna era una miniatura, com per guisarhi cou-dinar, ab la circunstancia de que quan s'hi havía de fer foch, més aviat eran calentes les parets de les patacades del ventall que no pas enceses les brases dels fogons.

Part de fòra, tenía certa retiransa ab la casa de Margarida del Faust. Una finestra voltada de brins de campanetes atapahides de fulles; al costat, la porta y dos grahonets forans per baxar al terrat; a dalt, la xe-

meneya, petita com un escambell, que, ben segur, anava plena ab una pipada de fum de tabaco, si no s'ennuegava. Adornavan lo terrat uns testos llargaruts fets de caxons dolents, suspesos a mitx ayre de la barana, per que no fessin goteres, coberts al estiu d'aquesta riquesa que fins los pobres ne poden disfrutar: clavellines, violers, mates d'olorosa menta, [aufàbrega, maría-lluisa, etzètera, pel regalo de la vista y del olfat; y pel consum ordinari, rumboses tomaqueres y clapes de julivert, elegancia ò retòrica dels freginats, adop y amparo de les pobrissones patates al caliu y del modest bacallà bullit.

Y, rès més... es dir, lo cel estès per sobre ab sa blavor y sa llum; aucells anants y vinents, vols de coloms que tot sovint lo creuavan, aurenetes xiscladores y rates pinyades cap al tart, alegravan ab sa animació y companyía als estadants de aquell departament enfilat de la casa.

* * *

Lo lloguer potser era l'únich que li donava cert lluhiment de senyoriu: quatre duros al mes, y l'enfilall de noranta cinch esglahons, que s'hi havía de fer tanta gimnàstica com per pujar a Sant Geroni. Lo procurador de la casa n'estava emprendat; per cada estadant que li marxava, aburrit d'aquella ascensió fatigosa y de tant encongiment a dins que ni podían estirar lo bras per senyalar, l'encaría d'un parell de pessetes. Peró'ls llogaters hi desfilavan com aucells de passa, y ell, més encaterinat cada vegada del piset. No obstant, li va posar certa aborrició quan tingué de restablirlo a quatre duros en lloch dels sis que'n volía l'any y mitx que el va tenir desocupat.

En Parladé's presentà en aquesta conjuntura, y com per circunstancies de familia havía de posar casa a corre-cuyta, 'l llogà sense fixarse poch ni mica en les interioritats y defectes d'aquell jòch de paciencia, ó caseta de Santa Llucia.

* * *

Es un dirho entre nosaltres: lo de *Parladé* (1) no era apellido, sinó sobrenom que li havían tret per pobre, y qu'ell se l'havía guanyat ab sa llengua fastuosa y vessadora d'abundors y provehiments. La miseria ja li venía de sos antepassats; es dir que, com a pobre, era noble de llinatge, y, ¡no ho volguèu averiguar! tristeses, malaltíes, temporades llargues sense feyna, l'ofici de capa cayguda, lo jornal escatimat, seguint los avansaments del sigle que cada día, ab sos enginys, al últim redimiràn al infelís obrer llevantli'l pà de la boca. Per sa ditxa, sustituhía les riqueses que li havía negat la sòrt ab les disbauxes de sa imaginació luxuosa y acaudalada, ab un geni pastós y de bon aconsolar, ademés d'axerit y encomanador d'alegríes y rialles.

(1) Anys enllà, qu'a Barcelona no hi havia tants capitalistes, al anomenar Parladé ja quedava entès que's tractava d'algú que tenía moltes senalles de dobles de quatre al soterrani, molts vaxells al mar gran, y bona cosa de paques de cotó estivades, que costavan un poder de moneda.

Tres pessetes de jornal no allargavan molt, considerat lo mal gasto del lloguer de casa, la pesseta per la germandat, cinch rals del gas de la escala, etz., de modo, que si hagués pogut fer *té tu* y *té tu,* no li abastavan les divuyt pessetes setmanals. Valga que quedava a deure un cop al forn, altre a la tenda, de quant en quant al taberner, y ab aquestes combinacions de crèdit anava tirant fatigosament, vivint felissos ell y sa mare, y endeutats; fins qu'aquesta li va faltar, morint ab la pena al cor de dexarlo sol, abatuda per los dolors del mal y ab totes les crueses de la miseria.

La pobra no logrà disfrutar los bens y ventures que'l fill li prometía, logrant casibé, ab l'encís de sa paraula amorosa, ferli olvidar les escasetats que la rodejavan, ab los miralls de ditxa que li posava als ulls veyentlos propers y a punt de conseguir.

Mes, aquelles falagueres enveges d'abundor tardavan molt, no acabavan may de venir, y'l noy la feya viure ab ses riques esperanses. Li parlava d'una botigueta a Gracia, ab

son hortet, ses gallines y ses flors; dels coloms manyachs y criadors; sol tot lo día, aygua abundosa... un paradís en la terra, ahont hi conseguiría la salut. Venía l'estiu desitjat, y passava la tardor, lo trist hivern, y no anavan a Gracia. Lo paradís s'allunyava,'l perdía de vista, y se li enfosquía altre cop aquell mirall enlluhernador.

Tornaren altre cop les alegríes de la terra; l'ayre's perfumava ab exes olors alè de vida y de vigor; les plantes florían y'ls camps se matisavan; los aucells xarrotejavan enamorats; noves críes d'exos cantarins senzills exían dels nius confegint passades y refilets. Lo sol hermosejava totes les boniqueses que veya escampades arreu, y desde la planta solitaria als arbres poderosos, los hi enviava junt ab sa llum, ombra llargaruda, com criat negre agegut a sos peus per férloshi guardia d'honor.

—¡Ay, fill, que moriré sense haver sigut felissa! Deu m'ha volgut pobra en lo món per rèbrem en la gloria. Fillet, no t'escarrassis; hi hà qui pot més que'l teu amor.

— Esperèu. —

Y li tornava a parlar d'aquell idili, fantasía de sa passió per ella; del hortet de Gracia gemat de flors; d'aquells ayres sanitosos; la salut retornada, la pau, l'alegría y'l seu dols amor... Ay! la *Caseta blanca* per tots anyorada y per tan pochs conseguida!

Hi havía alguna cosa com de tirat cavalleresch ò de palacià fidel, en aquells consols fastuosos y en aquell rendiment devant de la magestat de una mare agonitzanta!

* * *

¡Benehit sía'l temps que'ns fa vells, però que'ns aconsola y mimva'ls dolors més aguts de l'ànima!

Prou la plorà a sa mare; ¡quíns sospirs d'anyoransa, quínes hores tristes y solitaries, quín cercar companyía en sa memoria...! ¡benehit lo temps, que li feu agradosa y amiga del pensament aquella congoxa, tornantli l'imatge estimada, hermosa y placenta, ab la felicitat del just, gosantla per una eternitat!

II

¿Què havía de fer lo pobre, si la tristesa es de tan malmenar, més que distraures y al temps dolent donarli passada?

La joventut es poch soferta y sab trobar aviat per les seves desditxes remeys benignes qu'adoban y fortalexen.

S'enamorà, y aquexa va ser la cura suau y modificadora.

Era'l dijous de Corpus; lo carrer de la Princesa semblava un estenedor de riqueses. En los pisos, cobrellits verts, carmesins, grochs, aperlats, tots de domàs, y tot daltabaix, comensant per les balconades principals fins als balconets del cap demunt. ¡Com s'hi recreyava l'ayre passanthi fregadís y manyach, somoguent tantes fineses, y si s'hi delía la claror del sol besant y fent lluhir aquelles coloraynes de seda veritable! Fins los ancians posats en los balcons guarnits feyan goig y bona planta al costat del jovent festejador y d'aquella brotada d'hermosures

que sembla que tinguin senyalat lo día de Corpus per esclatar. ¡Quín embadaliment per la vista y quínes llemineríes pels cors enamoradissos, veure l'elegancia dels vestits clars y alegres, los rostres hermosos, escayents y agraciats ab sos ulls negres y brillants, feynejadors penetrosos, boques fresques de color de maduxa y algunes petites de la mida del pinyó!

¡Quína abundor de clavells rojos, color català, y emblema del enamorat ardorós! ¡quínes flayres vagoroses com de núvols invisibles, quína bellugadissa y espessor de cares guapes! ¡Jesús, y que'n té de mèrit Deu! ¡com deuen ser los àngels d'agraciats, si tan per avall s'hi crían boniqueses de tal maravella! ¡Quíns explendors de llum y de colors richs, quín ressonar magestuós lo de la Tomasa, quín repicar a goig en tots los campanars, y quínes músiques llunyanes que baxan de la Catedral y s'acostan barrejades ab cants solemnes y olors d'encens! ¡Com retrunyen los canons al exir la custodia sota tàlem! sembla que'l Montjuich rompi a parlar y que cridi gloria ab sa veu potent

per contribuhir a la festa anyal que'l cel y la terra barcelonina celebran avinguts per reverenciar al Santíssim Sagrament.

Si, com de fet, s'ha de rodar lo món y tornar al Born, té de ser baxant pel carrer de la Princesa y en diada de Corpus majorment, que s'hi té de passar ab lo cap descobert y fent moltes reverencies a dreta y esquerra, a dalt y abaix, qu'aquí y en lloch més s'hi ajuntan y conclouen tot lo seguit de belleses y totes les pompes del luxo de les que se'n troban estergits y copies escampats en totes les demés ciutats y caserius que poblan lo món.

* * *

En Parladé's trobava ben avingut y a pler entremitx de tantes suntuositats y maravelles; era allò, aquells esplendors, los què son enteniment sentía, aquella llum fascinadora de riquesa y de color, aquelles magnificencies escampades a bell doll, com si fos natural y avinent y d'us regular lo gosarles y sentirles ab la pro-

digalitat que Deu les crià, sens mesura ni escassetats y ab profit y per contentament de tots, sense divisió de sectes ni d'estaments pobres ni richs, etz.; qu'aquexa era sa filosofía alegra.

Com los altres anys, se'n va anar a casa'l paperer a veure la professó.

—Ola, trempat,—li va dir l'hereu de la casa donantli seguidament després del saludo un grapat de caramel-los, — ¿ahont vols seure?

— Allí ahont vostè disposi, senyoret.

— Tu mateix. Dígas al senyor Quim si't vol fer lloch allí devant.

— No's mortifiqui, gracies; al senyor Quimet li agrada'l primer rengle per poder arreplegar caramel-los. Veyàm si algun día li trepitjaràn los dits, y que reclami luego.

— Càlla, plaga, que hi hà la seva senyora.

— Sí, que fa posat de mal geni; ¡quína vermellor que té escampada per tot lo radio de la cara! potser es un desitx de tomàquets. ¿Vols jugar qu'es ayguadera?... Ara ella voldría saber de què riuen vostès. Ab lo seu permís, senyoret, me'n aniré a seure

en aquell cap de tauló, qu'a la frontera d'aquí'l costat hi hà una noya... que si es cert que'ls moros vindràn y l'agafaràn, trobi un de la relligió seva que la defensi.

— Té, donchs, obsequíala ab caramel·los.

— Moltes gracies, encara tinch tots los que vostè m'ha donat. Com que també penso regalarla ab confitura... —

De debò tenía rahó. En tot lo daltabaix dels rengles de les botigues no hi havía altra fesomía més animada y graciosa que la de la joveneta qu'en Parladé ab son bon ull havía descobert. Tots los procediments del seu natural se pot dir que los tenía entre'ls ulls negres y la boca riallera per proclamar son bon geni. Les demés armoníes de la cara, sobre un cútis moreno, també eran fines y de galan proporció.

* * *

Potser feya mitj'hora qu'estava sentat vora d'ella, qu'encara no li havía dit cap paraula. Ab mirades prudentes y de reull anava fent la

seva feyna. Venían a colles aquexos mocosos del terròs, salta - taulells disfressats ab decencia, axalabrats, toscos y desvergonyits, dient gracies equivocades y inconveniencies a les fadrines. Al reparar aquella noya tan vistosa, feyan rotllo, li tiravan ginesta ab tota furia, convertint la galantería en grossera mofa, engegavan totes les impertinencies de la seva mala educació, se les reyan entre ells, y marxavan acompanyats del fàstich y despreci de tothom, y ab la broma que s'otorgavan d'entramaliats y ditxeros.

— ¿Què volía que fes ab aquexos poca-criansa? — li va dir en Parladé a la noya, — si en aquesta hora ja es tancada la Casa de Correcció, y's té de fer un recurs ab paper sellat per férloshi entrar... —

Després... a què divulgar aquells secrets d'insinuació, aquella trassa enamoradora y la cortesía galana d'en Parladé....! ¡Ay, carrer de la Princesa, y que be t'escau lo nom! Allí la va conèxer, allí la enamorà y allí en diada de Corpus va quedar per duenyo de sa voluntat y ella per reyna del seu cor.

* * *

Passavan los gegants, ab la cridoria de les criatures, lo soroll de les trampes y'l guitejar dels cavalls; queya la ginesta com núvols desfets de pluja olorosa tocada pel sol; venían los balls de bastons, y's desplegava seguidament aquella pompa vistosa de banderes y gonfanons, en que l'or, la seda y'ls serrells enterbolían la vista; y les creus de la parroquia plenes de riqueses y de valors, en desigual filera, cautivadores, més com a senyal d'alegría que com a símbol de redempció. Passavan gremis y corporacions, noblesa, cavallers ab trajos llampants, ab atxes esteses de cabellera de foch; tocavan les músiques, l'ayre anava omplintse d'arnonies y perfums, lo sol pampalluguejava rendit ab tants esplendors y se'n anava a la posta. A una claror agonitzanta succehía altra claror tremolosa y emboyrada pels incencers; cants celestials se barrejavan ab aquelles olors que fugían de la terra; lo clero parroquial, revestit ab

capes enterques y fastuoses, pesantes de riquesa, en que l'or y la plata solzament donavan prou claror per desmentir al día, y seguían los cants graves, si no tristos, dels capellans, que la festa es alegra y de gloria, y axís ho abonan los Canonges ab sa presencia y millors gales, y axís ho solemnisa'l senyor Bisbe ab ses benediccions.

* * *

Quan la Custodia havía passat, va dir en Parladé a la estimada, seguint agenollat:

— M'axeco per prudencia y per que ha passat Nostr'Amo. No estich per que hi haja tropa formada ni esquadrons de cavalls. Bo y agenollat ho deya ab lo pensament; ara li confio tal com puch. La tinch d'estimar, que no me'n podré desvesar per un may més... —

III

En Parladé's presentà al cap de pochs díes a casa la Mundeta a de-

clarar a sa mare la voluntat que sentía per la noya y obtenir al mateix temps lo seu consentiment per casarshi axís que les coses anessin be.

La senyora Calamanda era tot un tipo de dòna de carrer, xerrayra, finestrera, ordinaria per temperament y per gala, ab un llenguatge viu, cohent, plè d'intergeccions deslluhides y de mal sentir.

— ¿Tu't voldràs casar ab la meva filla?—va preguntarli desseguida, posant de banda'ls cumpliments y tractantlo ab despreciativa familiaritat. — M'agradas per la empresa qu'has tingut; tu sí que no necessitas marmessors ni home bo que t'ajudin. ¡En quín temps som! Quan a mi'm varen demanar per casarme, van venir a casa'l pare y la mare d'ell; son avi y un senyor de molt supòsit a Barcelona, los hi feyan costat. Tu't presentas sol y malmandat: aquí so per que he vingut.

— Ay, padrina, qu'es axerida! ja m'agrada'l seu geni. Dòna, ¿ab quí volía que vingués, si no tinch ningú, ni pare ni mare?

—Y donchs,... anava a dir un dis-

barat. Senyor, deteníume la llengua. ¿Y que no tens parents?

— Sí, senyora, que'n tinch, però son a Cuba. ¿Que volía que'ls fes venir y que dexessen los negres a les quadres sense ningú que'ls vigilés, xuclant les canyes dolses, fumantse'ls millors habanos del caxó y ballant lo tango en compte de treballar, mentres los cosins fessin la ida y vuelta?

— Ay, fill, ets massa axerit, no fas per casa. Ja has obrat be no fentlos baxar. Quan los hi escriguis, dígalshi que t'he donat carbassa; que no tindràn de dexar als negritos per venir a casament. D'aquesta feta'l sucre anirà més barato que la terra d'escudelles. ¿Y que no cullen cacau los teus parents?

— No ho crech; tenen unes plantes molt adelantades que crían lo xocolate desfet dins de les xicretes.

— Y les ensiamades també?

— No senyora, les envían a cercar del día a casa'l Mallorquí. No hi van be en aquells terrenos certes pastes.

— ¿Y les pastetes tampoch?

— Tampoch: va molt escassa l'aygua; tot es secà.

— Vèt aquí per que hi hà tants negres; com que de petits no'ls hi poden rentar la cara, ¡pobrets! Ay Senyor, y quín americano de segon grau li ha sortit a la meva filla! Casibé podría dur llorito al gorro. Tu no dèus fumar més que puros per tot día.

— No més; trinxats. Al estanch me'ls endagan y pago'l sobrepuig.

— Y lo altre dèu anar pel mateix rango. Al menos dèus guanyar...

— Tres pessetes, si hi hà feyna.

— Vaja, m'ho he pensat que venías ab lo *traje* de cada día.

— Per que no he volgut pujar al terrat a cercar lo barret, que'l tinch al cap de munt d'una canya.

— Míra, noy; ja fas cara de bon minyó, però la sabs massa llarga; me sembla que la meva filla tindría més conversa que pà a la taula. No es per despreciarte, però no fas per casa. ¡Dotze rals diaris y tanta terra a l'Habana! ¡No'm fassis riure que se m'esberlan los llavis!

— Si la Mundeta m'arriba a dir que tenía una mare tan divertida, quinze díes hà que haguera vingut a ferli l'amistat y a posarme al seu mandato com a sogra que'm té de

representar. ¿Que potser es del *Niu* vostè, que fa tanta broma?

— Nó, fill, que so d'Arbeca, terra de les bones calandries.

— Tant se val; ni que fos d'un poble menos senyor, també l'apreciaría. Ja cal que s'amanexi y que'm fassi lloch pera posarli estimació. Míri com la recompartiré per que no n'hi manqui may: pels díes feyners, li diré sogra a tot gasto; a les festes, senyora mareta, xacolata al llit servida per un servidor, y'ls requiebros que corresponguin a la diada. Ah! y un bando fixo posant pena de la vida al que me la disgusti. ¿Vol jugar que m'abrahonaría sobre de qualsevol que me la malmirés? Es que vostè es primer que la noya, y si no hi hagués sigut vostè ella tampoch hi fora, ¿enten la idea? per que si ella es maca y curra y de bon mirar, més ho era vostè, y té la preferencia de la edat y del mèrit; ¿que's pensan més de quatre que es bufar y fer ampolles, axò de posar un serafí a la terra? ¡Que'n debía decandir de naturaleses vostè ab lo rasgo de sa mirada, ab la salabror de la llengua y ab lo mandato impera-

tiu d'aquexos quatre costats de garbo permanent! *¡Eche V.* bons mossos! ¡Si debía semblar la caritat del dissabte, aquella currúa de galans que's presentavan a l'escaleta pera demanarli la salut y que'ls hi esmenés la sentencia de mort! ¡Pobre jovent! encara'n deuen guardar esboranch al cor més de quatre que ja son vells; està clar, ¿quí se'n restableix d'una marfuga d'estimació mal posada? es una reliquia per tota la vida. Si vostè'm tornés a desenganyar, me faría capellà tot seguit y no'm mouría del confessionari pera consolar y absoldre penitents perjudicats per l'amor ò fortaleses d'estimació mal correspostes...

¿Que's pensa que'ls estimo poch a vostè y a la noya? Tindría d'aclucarme d'ulls per triar; y encara axís, sempre ab lo per tot te dexo sobre la noya, vol dir que vostè fora la més reverenciada; ¡nada menos, la mare de la princesa, quí dèu ser sinó la reyna absoluta!

— ¡Ay, fill meu, quín picarol més balder! que'n dèus haver entabanat de fadrines!... ¡Si fossin veritat tantes ventatges!...

— ¿Què diu? no me'l fassi may més un agravi tan recte; no'n dich de mentides, jo; encara que m'ho fessen posar sobre d'una escriptura ab sello de pobre, vol dir que no'm desdiría per rès de lo manifestat. A mi, la persona que'm correspon ja té un violari *regalisat* per tota la vida. Ara si cambía de modo de pensar y'm desprecía, filla, un home no té pas de demanar l'absoluta als vinticich anys.

— Pillo, si la mirada't processa! que n'hi hà de dolentería en aquests ulls de llumenetes! Ni als vinticinch ni als trenta la demanarías la llicencia, tu; fas un possat de reganxarte...

— Però, sempre en lo mateix cuerpo.

— Axò... ho tindré de veure per crèureho.

— ¿Que firmem, donchs?

— ¿Què tinch de firmar?

— Dòna, la concordia.

— Quan estigues per casarte, vína vuyt díes abans; no vull escalfa-cadires a casa; a les nou ja som al llit.

— Jo a tres quarts ja dormo.

— Corrent, festegèu a la escaleta, qu'estarèu més vigilats qu'aquí dalt.

Si tinch la costum de fer bacaynes abans de ficarme al llit, no vull estarmen per tu.

— Vaja, mestressa, no hi festejo jo a la escaleta; nèt. ¿Que vol qu'ab lo batarell d'ayre que baxa pel badalot agafi una calapandria que'm baldi de plè a plè?

— Ja t'entench, herbeta; t'hi dèus acalorar molt.

— ¡Si m'hi acaloro! com que la rahó es meva, la defenso...

— Ay, ay! Axò no es un promès, qu'es un cabo de vara: *mando y quiero*. Y a casa, fillet, vas errat; goberno jo.

— Escólti, (per axò m'han fet por sempre les bones mosses, per massa dèspotes,) ¿no veu que no es moda tenir certs enrahonaments devant d'un públich que và y vé? Tal persona entra a l'escaleta al bell punt qu'a un hom se li afina la veu per dexar passar una amoreta calentona, y diu: «¡míra'l ximple com ho fa veure, y la Tana de la xicota com s'hi enterneix!» ¿Que no se'n recorda vostè de quan festejava? Dígui, ¿que puch comensar desde demà a venir?

— Com ja t'has passat amo desde

avuy... En aquesta casa no hi havía may posat lo peu cap home per festejar; y no cal que te'n alabis en lloch, per que, si he tingut una hora tonta,'l día que no anem dret t'avío de frente cap al carrer. Ja me la tens ben engrescada a la meva filla; per ella hi consento; pobreta!'m pert la gana y se'm desmillora pensant no més qu'ab tu. ¡Y pensar que jo li havía triat un jove com una aroma, bufó, currutaco, de molts principis, qu'estudía per sangrador y vesteix ab pessa llarga!

— Sangrador? si es la carrera més minsa! ni poden visitar a un gos que tingui'l brom; y'ls d'aquexa facultat van vestits sempre contra l'estació; al hivern los hi primeja massa la roba, y al estiu se'n revenja que'ls fa suar; però vestexen de senyor. Si no fos que may van ben aparionats de traus, que per un indret ò altre sempre se'ls hi veu exir l'agulla de cap que fa de botó, son gent molt currutaca y de molt crit entre les minyones de servey. ¿Què hi posem que no es d'aquesta terra?

— Té un parlar molt salamer, molt finet.

— Vaja, sí, atravessat de xuflero; però, a la Mundeta no li agrada tant caramel-lo a la llengua.

— Per mor de tu, que me li has donat encantaries.

— ¿Que vol que torni aqueix vespre? per que jo també, si no la veig sovint, estich malaltó. ¿De quína nissaga de cares maques prevenen vostès? la mare debía ser més hermosa que la filla anys enrera; no es veritat, sogra?

— Vésten, camàndules, que ja semblas l'amo; ¡y jo que sempre jurava que cap home entraría a casa per festejar a ma filla! Per la Mundeta hi consento, que per tu, no'm doblegarías, nó, trapella.

— Si ja ho he dit! abans d'anarmen aquesta senyora sogra't tirarà alguna amoreta. No veu que tinch lo Zaragozano y sé quan farà bon temps y quan hi haurà trons y pedregada!... —

IV

PUNT Y APART

Quan al senyor Angel Baxeras, capficat entre'ls infolios del seu escrip-

tori, sumant fortes columnes de guarismes, com poderosos batallons de infantería, qu'en forma de valors acàs havían d'entrar (ò exir,) del seu calaix de comerciant, li sobrevingué l'idea de la reforma de Barcelona, es ben probable que no fou ab cap designi mesquí, interessat ò especulatiu, ni tan sols com a trassa per aumentar aquells exèrcits atapahits de números y ferlos caure, en virtut de la estrategia mercantil, convertits en centenes de milers, dins la ferrada caxa dels seus cabals.

Pensaments de tan grandiosa magnitut no baxan de les alteses en que flotan, cercant per les regions de la puresa un enteniment apropiat per encauarshi; per axò s'apartan y desprecían los magins massa calculadors d'aquells comerciants que a tota idea hi escorcollan, com burots, l'operació lucrativa y l'estrevan y l'enxiquexen si convé per tenir la seguransa de portar un pà a casa.

Los pensaments grans son per sí matexos generosos, y fora equivocarse molt, ò'l senyor Angel Baxeras va ser superiorment designat per te-

nir aqueix acudit humanitari y caritatiu, ferm y empenyat en durlo a terme, encara que hi hagués de perdre un tant per cent d'interessos en l'empresa, sens contar, per que axò no s'apunta en lo Major, les mimves y quebrantaments de salut que sofriría.

No sé si serà lícit fer certes suposicions, per que desconech al hèroe de la reforma; ignoro si va per calvo ò si ja ho es; si té tanta gallardesa de figura com de pensaments, y, per representàrmel d'alguna manera y sapiguer de qui parlo, me l'imagino un mosso alt, moreno, secardí, ab expressió als ulls, boca parladora y eloqüent, axís platicant en català com en castellà, y axò, apart de la seva disposició natural, per lo seguit de viatges que té fets a Madrid, les entrades y sortides en grans recibidors, lo tracte y comers entre ministres, subsecretaris, diputats y presidents, que tots aquexos personatges deuen parlar la llengua castellana ab tanta puresa com don Quijote, y per més qu'un ja estiga possehit del idioma, sempre s'apren y afina la pronunciació ab lo fregadís dels

grans paraulistes y comfrontació relacionada ab les eminencies de la llengua, ab les estrelles y'ls *divos* del parlament y ab les notabilitats de conversa d'Ateneus, Academies y Cafès.

Presa la llibertat de fer una suposansa, pot venirne un'altra, que, si arribessin a agraviar, totes dues quedarían retirades y com no dites al mateix acte de produhir l'efecte.

Donchs, jo suposo que l'idea generadora de la reforma de Barcelona pot haver obehit a dues causes.

¿Quí ignora que certes obres, les més selectes, los atreviments del enginy humà qu'a través dels sigles cautivan a les generacions, son deguts a petits desoris de la vida privada, a miserables desequilibris vulgars entre'l gastat y'l guanyat, y a vegades també a grans passions, a ingratituts massa fortes, a desamor ò feloníes y traycions d'una dòna pensamentera y antoxada?

Lo Canal de Suez, l'obra magna ideada pels Faraons, ¿qui la va fer portar a cap sinó l'intriga galant de dos currutacos d'albornós y casquet vermell, ab unes quantes esclaves de

mi flor del harem imperial, a quins lo Sultan engelosit feya perseguir per tallàrloshi'l cap a tots vuyt, entre seductors y enamorades, tenint ja tancats tots los camins y carreteres y amples sorrals del desert, y se li escamparen y fongueren ab un gusi pel rech gran, que a aquest fi y efecte fou fet lo solch y unides les aygues dels dos mars?...

La torre Eiffel ¿què fou sinó la gala d'audacia magestuosa d'un enginyer que volgué y logrà posar lo nom de sa estimada a tanta altura que fins les aus de vol més enlayrat tinguessen d'axecar lo cap per veure brillar aquella xifra de puntes de diamant posada en lo punt àpice de la gegantina torre, com a cast rendiment a l'enamorada y *memoria en lo futur*?

Lo telèfono, aquexa maravella, ¿què fou sinó una moralitat inventada acàs per dos promesos espiats, per seguirse dient regalos ardorosos a cau d'orella y a distancia honesta pera que'ls escrúpols no hi tinguessen gens a reclamar?

¿Quí sab si l'idea de reformar la Ciutat dels Comtes prevé axís ma-

teix de congoxa d'una ànima tranzida de penes sense remey, ò com a gala y senyoriu y homenatge a una dama de molt luxosa bellesa y bona mossa si n'hi hà, que per ella y son ròssech vol estendre a sos peus carrers amples y plasses grans y ademés llum per aclarir tanta hermosura y ayre abundós y lliure pera desrissar los flochs de sa copiosa cabellera rossa?

Y si no es aquesta la causa de la reforma de Barcelona, de tan immens tragí, tanta runa y tanta pols de cases enderrocades, de barris aplanats y families fugitives y arruinades, de menestrals perjudicats, d'afectes perduts, de reliquies y estimacions profanades, de recorts embelesadors de poesía, de llochs que fan agradosa la vida... ¿tindría, per etzar, relació ab los amors malograts de nostre Parladé, a causa d'aquesta fiscalisació y tafanería dels barris estrets en que molts vehins no viuen sinó del greix que'ls hi dona mal parlar dels altres vehins y de ses murmuracions imfames y enveges mesquines?

Axò quedarà exposat, si Deu vol, més endevant.

V

En los carrers estrets la genteta s'hi troba a pler; allí les conexenses y les amistats se lligan prompte, la familiaritat y la franquesa s'adquirexen desseguida, y també molt prompte, sens grans esforsos, venen les desavinenses, los conflictes y aquelles escenes de saynete, desconegudes en los barris amples y espayosos.

Lo carrer ***, un dels antichs de Barcelona, que conserva casalots del sigle XIV, ab sa pintoresca alineació semi-curva que, segons un vehí, era l'apropiada en tots los carrers de la edat mitja, per que les fletxes disparades no allarguessin tant y estessin a cobro'ls que s'hi combatían, era un dels distingits per la tafanería malèvola de certs vehins, y dels senyalats en lo *plano* d'en Baxeras a desaparèxer per un may més de sobre'l plà de la terra, quí sab si en càstich y venjansa de sos excessos y males obres.

La tenda d'en Treseta era'l sanhe-

drí hont s'hi divulgavan les tafaneríes del barri; los defectes de cada vehí, les necessitats ò disbauxes de les families, ab l'estadística dels guanys y gastos segons los datos que aportavan les donetes, feta y calculada leri leri per en Treseta, qu'era'l conseller de totes les desvagades, per son estament, per sa penetració, per sa naturalesa preguntayra y per la trassa ab que sabía escorcollar y inquirir noves, ab dissimulo algunes vegades y descaradament més sovint quan no hi valían les paraules cobertes y la xerrameca de ses grosseres insinuacions.

De bon matí, al estiu, en còs de camisa,'ls elàstichs creuats a l'esquena sostenint a tota tensió'l seu desenrotllo de *bon vivant,* fentli pujar les calses amunt ab una mimva de prop de tres quarts de pam de mànega curta, que li venían rases sobre'ls tormells, exía ab lo cantiret de llauna, regava ab un tiroliro'l carrer, l'escombrava, y tot seguit treya la cadira mitjana, s'hi asseya ab molta fatiga llensant penosos gemechs com si's descarregués d'una gran pesantor, y desd'aquella presidencia co-

mensava la tasca quotidiana d'inspecció;'ls verbals y consultes ab les dònes, les escomeses, preguntes y comentaris a tot y tothom que passava ò requeya en terreno del seu domini. No despreciava rès, ni se li escapava cosa per insignificanta que semblés. ¡Ab quína rialleta benigna y afectuosa donava'l bon día als anants y vinents! semblava que'ls hi estengués la seva protecció pera que fossin felissos desde bon dematí y que no patís ningú en tot lo día.

* * *

Havía trobat la pedra filosofal: vull dir que no havía fet rès en tota sa vida. Gallofo per inclinació y de naxensa,'l treball li era antipàtich y avorrit, per que anava contra la seva naturalesa que no podía contradirla.

Tenía, segons lo parer d'un dels seus amos, lo llargandaix amarrat a la esquena, y haguera sigut en và qualsevulla probatura per ferlo treballar; tots los oficis foran massa entretinguts ò escarrassats per aquell caràcter excepcional y poltró.

Passà l'ignocenta infantesa entre jòchs y campanes a estudi; vingué l'adolescencia, y també'l trobà parat y ociós; cambià sa veu atiplada per altra de dos registres, semiagut y grave, barrejats, comfosos de tal manera que quan ab més calor y energía parlarva, de sobte'l gargamelló li feya una trasmudansa y li exía una veu de femelleta que feya perdre la formalitat del qui se l'escoltava, havent de fer esforsos per no ríuresen a la cara. En la tendra y perillosa edat de les passions, feu la crisis, y's resolgué'l problema de la seva vida. S'enamorà de debò, ò per fantasía, d'una minyona de servey, treballadora, bona xicota, encara que poch agraciada y morena... ¡pobre color moreno que per antonomasia s'aplica a la lletgesa! y, ab uns dos cents duros qu'ella tenía arreplegats, resolgueren casarse y posar una tendeta ò revendería, qu'es lo refugi y la solució que prenen per viure molts indivíduus poch aficionats als amohinos del treball. Ella, la Ramona, ho feya tot; portava'l negoci, anava a provehir de matinada, y ell se quedava al llit fins a la

hora d'obrir la porta; desprès, gansejava prenent lo sol al hivern, la fresca al estiu, y havent dinat, cap al Cafè a fer lo dòmino ab altres tabernacles aficionats també a viure ab la esquena dreta.

* * *

En un d'aquestos díes xafogosos, en Treseta s'estava, com de costum, assentat fòra la porta, balandrejant l'espanta-mosques, fentse passar per la cara aquella crespada cabellera de papers rosats, ab tanta malicia y recreyo, que ja s'endevinava qu'havía vingut al món per passarhi la tongada disfrutant solzament les delicies y satisfaccions y jugar a amagar esquenes quan los disgustos y contrarietats se presentessin.

— Vostè ja ve de missa, don Miquel.

— Què s'ha de fer!

— Tíngui'l diari, que'm sembla que no anem pas bons.

— ¿Y axò, què hi hà?

— No rès. Aquestos governs, home, aqueix càstich que tenim a la

nació: tants ganduls que viuen a les nostres costelles... —

Don Miquel, que no li agradava parlar en tonto,'l saludà resolt, ficant-se a casa seva.

— Ola, pubilla, ¿que tenim convidats avuy?

— ¿Per què ho pregunta?

— Com que veig que portas dues ensiamades més... y a casa teva son quatre...

— Ah, nó, qu'anirèm justos; que n'es de mal pensat!

—Com més richs més farts;—digué en Tereseta a mitja veu, y desprès, com variant de conversa afegí:—tu sí qu'ets la més maca del barri; ara ho deya: està serè y no veig lo sol, y era que tu no havías exit encara.

— Mírin lo vellot còm tira amoretes! ¿No veu que no li escauen ja, que'l vent se li escapa per entremitx de les dents y xiula? — li digué mitx en broma y mitx en serio una vehina que s'ensopegava a passar.

— Escólti, bona mossa, — li cridà en Treseta; — víngui aquí, dòna, ¿que no li agradava a vostè quan era jove, que li diguessen maca?

— Ay, malvinatge! ¿a quí tracta de

vella aqueix arnat? Si un home del seu bulto, botarut y ab aquexes galtes que fugen del rotllo, empeltades de fruyta macada y sortides de mare, m'hagués solzament inclinat los ulls, li haguera fet dir: fúgi d'aprop ¡macaco! no veu que no hi té vot en certs assuntos. ¡Lleminer!

— Debía ser molt maca que gastés tant orgull.

— ¡Senyor, veníu si no teniu feyna! ¡A mil... si'ls bons mossos saltavan de l'acera per dexarme passar, y ni me'ls mirava! No'n corrían d'homes lletjos com vostè: ab aqueix adelanto de nas que sembla un timó de navío, y aquexes patilles mal sembrades y clares a tall de persianes. La policía'ls agafava,'ls duya a Casa la Ciutat, ne treya motllo de la cara pels nanos de Corpus, y d'allí cap a les gavies del *Labariento.*

— Es dir que m'haguera donat carbassa!

— ¡Jo! ay, quínes basques! Me'n haguera donat de menos: me feyan mal d'ulls los homes estrafets. Ja se haguera pogut entendre directament ab lo confés dels Gegants, ò ab lo corredor d'axetes dels surtidors del

Passeig Nou, que li hagueran cercat pariona ab la correspondencia del personal de vostè: un símil de motllo per retallar ninots. ¡Ay, Senyor, y m'ha dit vella, aquesta antigor de les altres centuries!

— La llengua t'ha de perdre, poca vergonya! — li cridà desde dins la Ramona al seu home, entre engelosida y ofesa.

— Calamanda, Calamanda,— cridà en Treseta fentse'l desentès de la brivada que li acabava de pegar la seva dòna. — Escólti, vínga, que tenim d'enrahonar.

— ¿Què hi hà de nou?

— Ja sé que tenim la noya promesa a punt de casar.

— Per ara... quí sab...

— Vaja, me'n alegro; es dir, me agradaría més qu'hagués trobat un altre partit. Malaguanyada noya, tan senyoreta, tan prudent y trassuda.

— Be, dígui, ¿qu'es algun mal subgecte?

— Jo no m'allargo tant, però una persona coneguda de vostè'm va dir: vègi, advertèxi a sa mare; aquest minyó và ab segones; com que sab

que la noya té bones mans, vol especularhi y ell donarse vintiun pler axís que la tingui a son domini, un cop casada, sense altre duenyo y senyor.

— A poch a poch, que jo so sa mare, y si me li dongués mal tracte'ns veuríam les cares; fora capassa d'enfornarli les estisores dins dels ulls.

— Je, je! ben mal parat ho tindría.

— ¡Vatúa'l món dolent! l'agafava pel mostatxó y li feya seguir...

— Càlli, que s'acosta la Rafela y ja sab la llengua que té.

— No haig de callar per ningú. Es la meva filla.

— ¿Què tens, Calamanda, qu'estàs tan acalorada?

— Rès, qu'ara deyam que casa la filla ab aquell minyó, en Parladé que li diuen, y li feya moltes reflexions.

—¿Y ara, que t'has begut l'enteniment? Val més que la tiris de cap a mar a la teva noya. Los conech de tota la vida: miseria y companyía. S'estavam a la matexa escaleta al carrer d'en Jaume Giralt; ab tres pessetes que guanyava'l noy, havía d'exirne tot: metges, medicines, llo-

guer de casa, vestir, manteniment... —y parà de comptar per que se li acabaren los dits de la mà. — Un camp perdut; vèjas si'n passavan d'estretor, qu'en sa vida havían comprat cap olla ab nanses; anavan a cercarles tarades a la Barceloneta, y si no hagués sigut la caritat de la Parroquia... Ay, Senyor! y aquell primicies se vol casar ab la teva filla? tan orgullós, carregat de vent, que li van treure de motiu en Parladé per que a la llengua hi té molt valor; no més menja dobletes d'or y auques senceres de billets del Banch. Jo no'l podía veure ni dicar per fanfarria y entonat.

— Axò sí, — replicà la Calamanda, — parla com un senyor, ab uns ditxos tan escayents, que'm fa riure adormida.

— Déxat de ditxos m'han ditxo! lo que tens de procurar, que la teva filla trobi un bon acomodo. ¡Si es un minyó que no's pot plantar! ¿Posarà *fàbrica* de billars, ell qu'es un trist tomacayre?

— ¿Què vols dir?

—Un emvernissador de munyeca, no rès; fam per avuy y dejunis l'en-

demà. Ja t'ho dich: repènsathi abans de casarla.

— ¿Què? Aqueix vespre mateix queda desdonat. En arribant a casa no li obro la porta; tindrèm lo verbal desde la rexeta estant, a tall de comfessionari. ¡La meva filla escarrassarse, y ell fent l'americano pels passeigs de la ciutat!... fa vent.

— Ep, mestre,— preguntà en Treseta allargant lo cap pel costat de les dònes,—ahont cerqueu ab aqueix *mundo*?

— Ja ho sé, per axò:'l número vintihú.

— A casa don Agustí. Amunt a la esquerra, segon pis.

— Nó, que m'han dit al primer, don Pau Tinet.

— Sí, teniu rahó: a baix, primer pis, primera porta: no n'hi hà d'altra.

— Valdría més que corresponguessin ab los qu'estan en deute. Tota aquexa gent que trafiqueja ab la *bolsa* tot se'n va ab boato y's donan més gala y fatxenda, que sembla que no més encunyin moneda per ells; volen fer lo senyor, y al cap de vall, com nosaltres perdonam, los

hi vé més de lluny menjar farinetes y beure en porró!

Aquest any també's deuen volguer tornar a esçaldarse a les aygues bullentes de Fransa. Veyàm si l'any vinent escursaràn lo viatge y aniràn al Putxet, a una torreta de 6 duros ab exida al carrer pera rebre les visites, per que a dins ni hi cab lo procurador lo día que va a cobrar los lloguers. Son cases de bala forsada: s'hi entra malament y se'n surt ab pena y de rengle, per no malmetres los colzes per les parets del corredor.

— Tornant a lo que deyam, Calamanda, reflexióni lo que li convingui y si té de desferse'l casament, val més avuy qu'un altre día.

— Aqueix vespre; no tocaràn les dèu qu'en Parladé no hagi sortit ab la capitulació de casa. Y per no entrarhi may més!

A FESTA MAJOR

Com si'l temps ho portés, no sé si en l'ayre xafogós, en la llum del sol, en sa claror que mimva més dejorn cada tarde, ò en los fruyts de l'estació tal vegada, que m'hagi de recordar ab tanta fal·lera del nostre poble, de la meva familia y que se m'avivin los recorts en aquesta tongada y vegi y se'm representin al enteniment ara la figura d'un jayo, la tendeta plena de dònes totes conegudes y estampades com si les tingués devant, sentint les seves converses y regateig, ara'ls de casa feynejant en les tasques habituals ò tots reunits, abans de sopar, dient lo rosari que'l pare senyala, ò escoltar, com si res-

sonessin aprop, los tochs de campana qu'anuncían un bateig y proclaman ab alegre insistencia, com si la campana parlés: *No es nen qu'es nena* ò a l'inversa: *No es nena qu'es nen, no es nena qu'es nen...*

La meva filla, tocada potser de la matexa impressió,'m digué en havent dinat, esgotimant un rahim picapoll de la terra, dols com un sucre: — ¿Pare, que no anirèm a festa major a veure'l padrí?—

Nos varem mirar la muller y jo. No sé lo que's consultarían los nostres ulls y còm s'avingueren.

— Anèu, sí, — va dir ella, lluintli plens d'alegría. A la noya també li resplandían, fins a humitejarli unes llàgrimes brilladores desfetes com cristalls; y jo, que no m'estava be enternirme, vaig sentirme part de dins del pit botre'l cor, com en aquells temps passats dels enamoraments y esglays de gelosía.

* * *

A quarts de cinch del matí, la nena y jo ja estavam en marxa. Poden

comptar si n'avansava de camí ab lo pensament: veya'l poble a tocar, y, com si tot caminant m'alsés de puntetes, descobría'l campanar enfonzat sobrexint del nivell de les cases com a l'alsaría d'un cocoll de baldufa...

Debía ser bort, ab la dòna xorca, que no ha conegut mare, ni poble, ni casa, ni estimació de ningú, aquell mosso mal criat del carril. Lo tren estava allí, fumejant la màquina, aconduhintse'ls passatgers, y'ls homes ab carretes de rodes sordes enquibint baguls y fòtils y maletes en lo vagó. Tancavan portelles, y en lo punt crú que'ns veu a la nena y a mi ¡a la nena més que tot, tan contenta y desitjosa de marxar! nos clou la porta pels bigotis.

¡Què sé jo lo que li vaig dir! «Permeti Deu que tinguis fills y no'ls puguis veure. Sayó, esbirro, parrot castellà, bagarro deshonrat; axís te regategin una set d'aygua y no trobis capellà que t'absolgui quan més necessitat n'estiguis. Fill de tothom y pares incògnits; xarel-lero del raig, que't traginan a l'alcoba ab lo carretó del comú. Súrt, que't vull espatllar la cara...» Ab la enquimerada

que vaig pendre, si obre tan sols una escletxa de la porta, m'hi abrahono y ab les ungles li esfilagarso les carns com brins de safrà. ¡Poca vergonya! Y la ventatja era meva, que me sobravan cinch minuts, rellotge en mà, senyalats de minutera, que son tan fidels com testimoni de notari. ¡Y què han de tenir sòrt aquexos dèspotes carrilayres, si van contra de qui'ls manté y'ls hi dona tràfech, y no respectan pacte y's fan la lley!

Y passats sis minuts, justos, *xiu, xiu,* cop de campana, y'l tren en marxa! Vaig guaytarme la Estació de dalt a baix, que si tinch *dinamitra* en lo raig de la mirada, n'hi aboco un doll bessó per incendiarla y'ls envío tots a captar.

* * *

Mitj'hora no més vaig dormir en sent a casa, y'm vaig despertar esverat. ¡Que n'havía somniades de coses en tan poch temps! L'ofici a la iglesia, lo llevant de taula, la passada de les cobles, la tocada de contrapunt a casa l'Arcalde, los balls al enve-

lat... Tot era acabat! Les dònes matineres rentavan en la sequia, lo fuster feya xiular la garlopa, passavan los mossos ab les portadores plenes per regar lo tros; los enveladors abatían les entenes... «¡A Deu festa major!» vaig dir al despertarme. ¡Quína tristesa! Haguera plorat!

La meva senyora y de casa, que sembla que Deu l'haja posada al món pera compondre y apanyar malsaveranys y falsos encontres, me va dir:—Encara millor que t'hagi escapat lo tren; axís no passarèu tres quarts de sol en lo tartanot d'en Guix y podrèu anar a la fresca.

— ¿Vols dir? y aquestes hores que no soch al poble, quí me les rescabala?

— ¡Vès! també les haveu passades en la meva companyía!

— Malvinatge qui no t'estima ¡retrato, cara bonica! ets una dòna per les festes; tens massa mèrit per cada día! —

Al tornar a la Estació, prou llambregava jo a veure si'l mosso hi era; ben segur que l'havían fet retirar per estalviarli una desgracia, que si l'arribo a trobar y m'inclina no més

la mirada, li haguera dit: «Bàxi'ls ulls a terra; no n'es digne vostè de descansarlos sobre la cara d'un home honrat!» y si'm replica ¡adeu empleo y subgecte! qu'allí mateix comensa la disbauxa de la festa major y'l primer cap de bestiar qu'enllestía era'l seu. Ja l'hagueran sentida després a la bolsa la reculada de les accions pel detriment que m'havían fet de bon matí!

* * *

¡Còm se sent axamplar lo pit y respirar ab folgansa axís que'l tren se desencaua de la Estació, escapat, furient, neguitós, empaytant la terra plana y llensant xisclets d'alegría com si recobrés la llibertat y volgués embestir les montanyes blavoses y apartades que té al davant, fent lo fantasiós, ornat lo front ab abundosa cimera de fumerola, de més luxo y preu que de plomes riques!

¡Que be m'hi trobo corrent alhora ab l'imaginació y pot ser més arrebatat que la matexa locomotora, bevent l'ayre que'm fibla'l rostre ab sa frescor brusenta y empassànt-

mel ab ansia, sentintmhi be y comfortat com si fos medicina per recobrar forses y trempar alegríes! ¡Que los n'hi faig fer de camí als ulls, y còm estench la mirada viciosa y encongida a ciutat, veyent no més les cases del davant, y migrades llenques del cel retallades per giragonses y escayres de plasses y carrers!

Aquí's visita a Deu directament y se'l contempla sense enfarfechs ni mesquineses! ¡Còm esten lo sol sa claror sense esmotxadures ni escapulons! La terra li es estreta per ses magnificencies, y s'axampla y s'hi abandona ab tota l'amplitut de sa grandesa; envolta les montanyes, baxa a les valls, y encara té llum sobrera y copiosa per omplir les immenses planures dels mars.

¡Quín afany lo que sento! ja m'ho conech que'ls hi dono una bella convidada als meus ulls! ¡Quína verdor, quína riquesa! tot brilla, tot riu y rumbeja y cautiva. ¡Ansia, cors apesarats, rabegèushi, qu'es nostre Senyor lo que paga!

Assí un rech copía, com fidel mirall, la blavor del cel, y, galan y rumbós, dobla'ls arbres, les canyes,

y les flors y les herbes de ses vorères, y'n fa un altre ornament, bo y girats cap per vall, per que l'aygua correnta y passadissa trobi entreteniment y recreyo en son camí..... ¡Qu'es ample'l cel y que hermós! jo no'm canso de mirar lluny y d'enfonzar los ulls en aquella blavor, com per donàrloshi un ostentós, celestial bany de llum orejada y acolorida.

Ademés, — me dich, tot inflat de soberà orgull:— aqueix y no altre es lo camí del poble. Quíns recibidors més esplèndits, quantes riqueses escampades abans!...

Que no m'iscan ab bufonades, los barcelonins. Si ells tenen la Gran Vía per anar a Sans, ¿què'n dirèm d'aquesta immensa portalada que's té d'atravessar per entrar al meu poble?

* * *

¡Mataderoses! paradís arresserat, que no més lo veuen Deu, lo sol, los tresors que l'acompanyan y'ls turons, vehins del cel; assiento y descans de tota pau que fuig del món y aquí reposa; palau dels au-

cells vigorosos qu'hi baxan a humitejar lo bech en ses aygues fines, a tastar sos fruyts empeltats de melmelada y sucre-candi silvestre, y a cantarhi sos gorgueigs més regalats y primorosos. ¡Oh! ¡còm flayro de lluny ses olors com si sortissen d'un incenser fumejant de nit y día, que s'escampan per mi sol que les regonech y les estimo y'm venen a rebre amoroses, anyorantnos abdós, elles de galanejarme ab ses besades y jo de rèbreles y assedegarme més, quant més me'n envía!

Axò no ho sab tothom; y no es vergonyós sentirsen enternit y commogut. ¡Si en l'ayre de la patria hi es tot: les veus estimades, les cansons de la mare que s'hi han esvahit desde qu'eram criatures y que jo les sento entonar altra volta vagant per l'espay com cants de serafins! Y al relliscar amorosench per ma cara, «Ben vingut sías,—li dich,—oh dols oreig, tu qu'abans has besat la cara de la meva mare velleta per portarme gustor que vingui d'ella; tu que la besavas també quan la tenía fresca y tendra com un lliri; ben vingut...» y al veure de sobte'l poblet, los ulls

se'm clouen prenyats de llàgrimes, also'l cap y murmuro: «Deu te guart, Mataderoses, y a tots los teus!»

* * *

¡Quín tragí a casa! ¡no n'hi havía poch de senyoriu! Los sarrianenchs que fan la carretera,'ls paletes que muntan un altre casal per que no estiguem encongits los fills quan anem a festa, y per rebre be als forasters... Y tot aqueix malgasto surt del vi, de la diligencia, del matinejar y no fer lo sornaguer ni un día al any.

¡Y n'hi hà que'n diuen mal del treball! poch son catalans tots aquexos desenganyats.

— Mare, ¿còm ho feu per conduhir tanta gent? Us hi aclapareu massa. ¡Quíns gabadals de vianda!

— Lo foch tot ho abasta.

— Fossin farinetes, ray! però, aquests senyors tenen bons gustos.

— Y ben recontents que n'estan. La escudella nostra troban que no l'han menjada tan bona en cap altre paratge del món; la carn d'olla, diu un de molt trempat, que la faría be-

nehir cada día, per que ni comfitures de palmes son més gustoses. Míra: aquella senyoreta,'l primer día semblava que mengés ab pinses; tot anava ab forquilleta; ara, cullera y forquilla y plat fondo: tot treballa.—

Després parlem de les nostres coses, y la pobreta se m'acosta a cau d'orella, no sé si per embusterejarme un petó, per que no's té d'amagar de ningú, y'm diu:

— Tinch replegades dèu dobles de quatre: estén lo negoci, plànta un altre forn.—

Pobra mare! santa dòna! ¡què haig d'esmersar jo aquests diners! son reliquies que'm recordaràn son amor. Primer no menjarà pà cap parroquià, abans d'establir altre forn ab aquexos diners. Son medalles sagrades que posaré a interés de petons.

—A taula tothom! — crida'l pare, que sent mitx-día abans que les busques del rellotge hajan conseguit trobarse al bell punt de l'hora grossa. Ben segur que s'hi té de recobrar la gana en una taula tan concorreguda y ben parada. Estovalles nètes cada día, sense la trampa de girarles del revés, que'l nostre vi té taques

que bescantan y tan verdaderes son de la cara com voltades d'esquena; aquells dos rengles de plats, que cada un té'l seu recreyo pintat: aquí un brot de tres olives y les fulles, tot de color blau; en aquell un aucellet que canta sens amohinar; en altre una pera, que no s'endevina la casta; allí un pexet que se li poden contar una per una les pesses de l'escata, ab tal ull rodó, que sòrt qu'es de pintura ò sinó ja li haurían buydat a cops de forquilla. Tres ò quatre porrons panxuts que s'axugan sovint, pitjor que catúfols, enlayre sempre, tremolosos com aucell encisat per la gola de la serp, rajant ferm, a desdir, dins d'unes boques tan badades per no perdren cap esquitx, que ja hi entra balder y ab senyoriu lo raig de vi seguit y lluent que sembla cordonet torsat de passamaner. Les viandes oloroses, desembossantse folgada capa de fum que les envolta com gassa moresca y molt costosa. Lo pà, avellana pura pastada; les cares, alegres; bona conversa y xamosa com de jovent ab pochs maldecaps. L'alegría triomfa, y com es encomanadissa, tothom té més dalit; se repeteix la

passada de carn d'olla ò platillo, que tot es bò y gustós y'l vi reclama assiento per no fer mal un cop es dins. ¡Y diuen que'l ferro es sanitós per la sanch! Que vinguin al poble'ls entecats a desenganyarse y recobrar lo perdut: val més un trago directe del vi nostre, que totes les mines de Biscaya.

* * *

Nos topem ab una jove alta, elegant, ab sa mantellina blanca y vestit enterch de seda; ben corresposta de formes, ab tirats de reyna, vessant noblesa ab la magestat de son caminar. ¡Vàlgam Deu, que'l cap me roda, y sento enrogirme la cara!

— ¿Tu per aquí, Mercè?

— ¡Ay, ay! ¿qu'es la teva filla, aquesta? ¡Qu'es maca!

— ¿Qu'es lo teu noy, aqueix? —

Ella s'acota y petoneja a ma filla; jo axeco'l nen, li beso'ls ulls, dues estrelles, y'm sento la boca com inundada de claror.

Nos guaytem bella estona, fixa la mirada... sense sapiguer què férloshi dir als llavis.

— Feya cinch anys que no pujava...

— Encara, veig que tens memoria y no't descontas.

— ¡Mercè!

— ¡Qu'es maca ta filla!

— Si vas al envelat, ¿me'n promets algun?

— Vés, vés en nom de Deu. Encara'n trobaràs d'amigues d'aquell temps; y com qu'ets bon ballador, no te'n mancaràn pera triar.

— ¿Me'n promets algun, Mercè?

— ¡Y sí!... encara's pensaría la gent que tinch recansa.

— Adèu, Mercè.

— Adèu, hermosa; déxam ferli un altre petó a ta filla.

— N'hi has fet dos: ne sobra un, Mercè.—

La resposta no me la merexía. La mirada ha sigut d'acer pur, de les qu'atravessan.

Coses de poble!'ls pares no s'avenían d'opinió, y'ls seus fills ho hem pagat.

* * *

Si ballo ab la Mercè, tornarèm a parlar dels temps passats: tot allò que no'ns poguerem dir maymés... Y allí baix, a Barcelona, potser tindràn gelosía... No faré cap pecat. Vindrà a ser com una jugada de retrocés. ¡Oh, nó! lo quint aniversari del amor marcit.

REVISTA

Acomodantse als usos parlamentaris de bona mena, no dexant votar als difunts ni sortir de l'urna fraudulentes aumentacions de papeletes, sense jòchs de mans ni llestesa de dits, de la manera més cabal y senzilla, ab tot y valdres de *candidatures*, d'entrar a *votació* y *escrutini*, — tal y com si s'haguessen de fer diputats per enviarlos a Madrid a encararse ab en Camacho y reconvenirlo per lo de la *base quinta*, ò per fer un pacte enrahonat al obgecte de que's trobi una trassa pera que la locomotora passe ò no passe pel carrer d'Aragó conciliant los *furs* dels seus vèhins (qu'ara com ara son tan

pochs, que ni poden fer porteta) ab los interessos dels que tenen *Franses*, — ab tots aquexos requisits y circunstancies, donchs, ha sigut nombrat lo Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.

* * *

Los poetes cercan en los diaris la llista dels elegits y ab sa cara surruda, contret lo front y les celles juntes, llegexen los noms dels jutges qu'han de formar l'areòpago floralista, com acusantlos per endevant ò de massa rígits ò d'excessivament benèvols.

Altres examinan la matexa nota ab semblant placent y somrís de bonaventura, fent l'anelleta ab la punta del bigoti, y combinacions de pensament per endevinar a quanta distancia's quedarían dels tres premis ò a quina aproximació del tresillo de carbassa si intentessin disputarlos.

Y no'n mancarà algun de molt forsut, veterà en aquestes poètiques lluytes, per haver lograt sempre ab

bon conreu de versos abundosa cullita de carbasses, que fixant la vista demunt dels noms dels set mantenedors, intentarà espiàrloshi la flaca ò les aficions dominants, per sorpèndrels valentment ab un terno sèch, que no quedin premis per ningú, ni accèssits, investintse de cop y vol la mestría y quedantse ab lo tractament y consideració de galanejador de les nou deeses del Olimp.

Ab tan sinistres intencions, lo nostre poeta,—fèmsel nostre, lector, que si tu y jo no'ns en compadim, ningú l'apadrinarà, per qu'es molta l'aborrició que té conseguida per axò de fer males poesíes, que molts li han proposat, veyent la seva trassa, que's dediqués a fer pessebres, ò gavietes per grills, ò a ensinestrar caderneres a pujarse'l beurador, en contes d'escriure versos que ningú'ls enten; — ab tan maliciosa determinació,'l poeta nostre, de sa plana voluntat, ha fet avansar la primavera de més de cinch mesos, y de flors y de llegums primerenques ne tindrà de tota mena per qualsevulla comparació que li convingue, tant per lo sentit del gust, com per lo del olfat, y de

més a més, en aquestes hores ha escoltat y après les armoníes del ventijol que's quexa, del ayret que mormola, del llevant que xiula, y lo que fa la tramontana, lo que diu lo mitxjorn, y lo qu'esplican les demés ratxades d'ayres batallers, acanalats ò de regolf, per descríureho en versos, que si'l Consistori no hi agafa un cadarn, ja podrà gloriarse de que'ls vents malignes no li espatllan la salut.

Y gracies que no les dongue en fer combinacions y alianses y fins mixtures de poesía vegetal y mineral, (que aleshores lo jurat tindrà d'enviar la composició al laboratori de un químich per que'ls reactius manifestin lo seu mèrit;) ò que per altre cantó no tracte d'acobardirlos ab alguna *oda*, en la que'ls llamps de Júpiter, les onades del mar, los sorrals de la platja, l'ogro fabulós y la fosca tenebrosa'ls omple de pavura pera que, esglayats, li concedescan lo premi ofert per alguna societat científica.

* * *

Ja'l veuràn lo día de la festa, — si les coses van be y li fan justicia, — pujar l'ampla escalinata, lo front alt y ab la mirada llampegadora del vencedor, dirigirse al trono de la reyna, doblegar lo còs ab cavalleresch acatament, alsàntseli mitx separats los faldons de la casaca com la boca llargaruda d'un cocodril que s'obrís per aplaudirlo, aparexent tan digne de la victoria per la gallardía del saludo com per la fieresa simbòlica del seu vestit de cerimonia.

* * *

Y ara, si al lector li pareix qu'axò no es revista ni cosa qu'ho valga, n'estaré pesarosament satisfet, per que tots dos haurèm tingut un mateix modo de pensar.

LO BALL DEL MARQUÈS

A mon amich Artur Masriera

I

Lo senyor Marquès viudo de Mata-Florida tenía anunciat ja de temps un sarau d'etiqueta ab lo qual volía obsequiar a ses visites, — lo més distingit de la noblesa catalana — en sa suntuosa casa del carrer de Moncada.

Mestre Ginot, lo fuster del Capítol, havía construhit en l'estrado, pròxim al gran saló, un catafalch pera l'orquesta del Teatre de Santa Creu, y mestre Ramon Llenas, lo capser de la Plassa del Angel, acabava d'emvelarlo ab vius guarniments ondejats de domàs carmesí ab fondo de tafetà groch. L'alemany del carrer d'en Gignàs netejava les aranyes

de cristall de Venecia, y posat dalt d'una escala de trona, colocava en los brocals ciris de quatr'onses que un criat els hi anava allargant desde mitja escala. Les criades escombravan la catifa del saló, tiranthi fulles de thè mullades; los criats no s'entenían de feyna,'ls uns passant lo drap pels miralls ò espolsant les arquetes, los altres adressant los ciris de les cornucopies, tots apressats y diligents a la vista del senyor Marquès qu'anava d'un saló al altre disposant y donant ordres a tots ab un agrado y senzillesa verdaderament senyorial.

II

Los cotxes, tirats per mules de Mallorca, entravan en lo pati grandiós de la casa del senyor Marquès; varies parelles de lacayos vestits ab llureya y tenint en la mà atxes de cera, enllumenavan, distribuhits pels replans la suntuosa escala coberta d'un tapís de llana pintat ab moltes coloraynes, y altres obrían les portelles dels birlotxos y berlines a mesura qu'anavan arribant. Alguna lli-

tera (moble que queya en desús a la època que'ns referim,) acompanyada de quatre criats-portants y altres provehits d'antorxes, s'aturava al peu mateix dels marges de l'escala, conduhint alguna dama, a qui'ls dolors del poagre ò l'incomoditat dels nirvis no eran prou obstacle per ferla renunciar a una festa de tan boato com la que'l senyor Marquès tenía anunciada, de la qual tot Barcelona'n refería detalls.

La filla del Marquès, l'hermosa donya Blanca, rebía en lo salonet a les dames y convidats, compartint ab lo seu pare l'afany d'agassatjarlos ab finíssims y polits compliments.

No cal mencionar noms, tot lo senyoriu de Barcelona, tot lo verdaderament distingit en noblesa y milicia, allí estava congregat; comerciants ni mercaders no se n'hi veya un, que la noblesa, buscant per altres cantons de distinció, no trobava prou senyoriu en la riquesa per admetre en lo seu tracte als qui, tenint prou doblons, los hi mancava títol ò ascendencia ennoblida servint al Rey ò a l'Iglesia, menyspreuant per lo contrari als qui en lo tràfech y

regateig, acaparant blats ò dexant caudals a interès crescut, havían arribat a una posició que'l vulgo'n deya brillant y qu'ells, los nobles, despreciavan per rastrera, humil y vergonyosa, com art de juheus ò de pirates de Llevant.

III

Los salons estavan iluminats ab profusió de ciris en les aranyes, canalobres y cornucopies. Per tot s'ohía fregadís de seda; vestits de tapissería ab ròssech, les senyores; jupes y casaques de satí,'ls cavallers; joyes d'esmeragdes y diamants y manilles y diademes, elles; soguilles d'or, penjoys de rellotge y cibelles de plata, ells; per tot brillava la pedrería, y'ls miralls reproduhían brodats, plumeros y satins. La qu'era bella n'era dues vegades: en lo saló y en los miralls; y per tot cortesíes y somriures, y olors de flors y de perfums, y mirades que lluhían, y llavis somrients, y goig y hermosura escampada arreu, en l'atmòsfera que's respirava, en lo que'ls ulls posavan

y en les converses que relliscavan per l'oido.

La filla del Marquès, rodejada de galans que la solicitavan per ballar, parexía una reyna en mitx d'una cort escullidíssima d'elegancia y joventut; reyna ella per sa peregrina hermosura, ho era ademés per sa gentilesa, y anava fent esclaus, que no súbdits, a mesura qu'ab una somrisa, ab una mirada, ò ab una frase contestava als rendiments de sos adoradors.

Comensà'l ball una gavota, que la ballaren ab gran primor la filla del Marquès y les senyoretes més triades de la reunió, ab los cavallers més anomenats, joves y petimetres de la noblesa. Y a un ball succehí un altre; l'orquesta, nutrida y armoniosa; les dames, belles; los cavallers, ceremoniosos y garrits; atents los espectadors, robavan ab la mirada aquell escampall d'hermosura y joventut, al vèurela pròdiga y generosa sens agotarse may.

IV

Després del descans, durant lo qual los lacayos serviren lo refresch, sonà l'orquesta los primers acorts del minuet.

Tres parelles se posaren en fila enfront d'altres tres; l'orquesta, suau y delicada, senyalava ab una melodía vaga y trista, plena d'abandono y voluptuositat, lo preludi. Los cavallers oferexen la mà a les seves dames que no més n'acceptan lo contacte, y's cambían les primeres cortesíes; s'avensan elles, sostenint la falda ab la punta dels dits y saludan ab delicadíssim acatament. ¡Que eleganta la filla del Marquès! ¡còm inclina son còs seguint les ondulacions de la música, y ab quína gracia contesta les cortesíes de sa parella, senyalant lo mohiment d'una genuflexió, qu'atura y conté, sostenintse en les febles corrents d'armonía, que com fil invisible li envían los violins! Hi hà un moment solemne; l'orquesta modula un cant senzill, fresch, delicat, que'ls instru-

ments dibuxan a la sordina, l'arreplegan y desenrotllan los violins y les violes, y'l sosté y acaba'l primer violí, dolsament acompanyat per la *corda* ab notes fosques y vagoroses. Un murmull d'admiració s'axeca de entre la concurrencia, y totes les mirades se dirigexen vers l'orquesta. Un jove moreno, d'ulls negres, segueix ab fascinadora mirada'ls mohiments de la filla del Marquès, y de son instrument treu notes que no més pot inspirarles amorosa exaltació; y sol, tot sol, atrau, fascina y fa olvidar a tothom de les parelles que ballan, de sa hermosura y de sa elegancia, per endursen l'eloqüent aplauso, que sa inspiració arrebata y triomfa de la guapesa de les dames y de la noblesa y elegancia dels cavallers.

La mirada de Blanca's creua ab la del jove violinista, qui seguí suspirant ab lo violí, fent plorar de ses cordes tendra armonía, ò arrebatantse súbit, plè d'orgull y potencia, semblant qu'amenassés; ella se'l mirava encantada, y'l violí abaxava sumís ses notes, fluhint una melodía trista y apassionada. Blanca no atinava a

seguir lo compàs y vacilant, axeca'ls ulls com per distreures y altra volta troba aquella mirada plena de dolsesa y orgull. Les veus del instrument li arribavan al cor, y li deyan més que'ls ulls del jove axís que no'ls veya, però no tant després que s'atrevía a mirarla.

V

Y com tot lo d'aqueix món, passà aquell ball, y passà'l carnaval ab ell.

. . . .

Blanca, ja no es la senyoreta Marquesa, ni habita aquell suntuós casal del carrer de Moncada, ni's visita ab la noblesa. Esposa casta, y enamorada d'aquell artista, viu delitosa vida, modesta y retirada, — per alguns plena d'amargor, — ja que té d'anyorar lo luxo y abaxarse en menestral esfera, apartada d'aquella societat brillant, en la que hi havía reynat com soberana per sa noblesa y sa hermosura.

VI

. . . .

Pare y fills confonen ses llàgrimes, tendrament abrassats: ell, en lo llit, ab mortal dolencia; ells, abatuts, rebent les caricies del venerable ancià y escoltant una historia plena de tendresa y sentiment.

—A tots dos us estimava, fills meus; a tu, Lluís, tant com a ma filla; y si no ho haguessen privat l'escarni y'l despreci d'una classe... tu també hagueras pogut entrar, com ma filla, ab altivesa en la morada del Marquès de Mata-Florida. Però, jo era vehí vostre; era jo'l vellet arrupit que't sentía pujar a l'hora qu'estudiavas, y t'escoltava quan, ab puríssim amor, treyas aquelles notes, que no més havía de sentir ma filla!... Y me'n anava content, felís, per que cada día veya créxer lo vostre amor, que si no li havías donat dot de noblesa, li portavas rendiment de carinyo afectuós, tribut que no li haguera pogut sostenir ni'l Rey d'Espanya, si'l Rey hagués es-

tat lo seu espòs... Jo'm moro. Adeu tots dos, qu'us benehexo... Sento uns cants dolcíssims... com si fossin teus, Lluís; son dels serafins de la gloria que m'esperan... m'esperan pera portarme devant de Deu.

GERONA

QUADRO DE MODEST URGELL

Cada vegada que veig un quadro del Urgell me succeheix, be qu'en diferent sentit, lo que comptan los galans de novela quan se senten ferits per fulminació amorosa de la seva *dulce enemiga*. Realment, jo no he rebut may sensacions d'aquexes tan desastroses que llevan lo repòs, y menos les he experimentades posantme a contemplar una pintura; però les que sento veyent algun quadro d'Urgell son d'un ordre tan particular, que de sobte m'impressionan a la vista, després lo cor s'hi interessa, y, sens poguer fermen franch, vaig sentint una sòrt de tristesa, un embadaliment, qu'entre la composi-

ció y jo s'estableix certa simpatía, una avinensa d'afectes, qu'al acte quedem amichs y entesos: lo quadro, inclinat en lo cavallet, com escoltant allò que penso; y jo, miràntmel de fit a fit, *sentint* ò veyent, que no n'estich prou assegurat, com desplega aquelles hermosures seves que'm rendexen lo cor y m'encantan los ulls.

Y no hi valen, per distreurem, ni les converses de la concurrencia, ni'l fregadís de la seda demunt les catifes, ni les exclamacions de les senyores ò'l judici crítich dels aficionats que forman grupo devant del quadro, si es en exposició ahont lo contempli. Y, en que siga a casa Vidal hont lo vegi, tampoch me distreuen los mobles d'originalíssima invenció, ni'ls bronzes ò les *làmpares*, los texits perses, les catifes indies, los alfanges àrabes, les copes gregues, los cristalls de Venecia, los gerros azteques y les quimeres del Japó; les miro distret, y ni torsos, ni bustos, ni sàtirs, ni les Venus, hermoses per bellesa propia y per encís del art, no logran atraurem ni fixan lo

meu mirar. Allí quedo indiferent;— que'm perdoni Vidal y que se'n lamenti, si devant d'aquelles exquisitats artístiques, que'l seu gust finíssimament sibarítich logrà reunir, ben lluny d'esperar aquest pago que li envío, passo de correguda allí ahont tots s'han detingut admirats.

Y es que devant d'una obra del Urgell no puch repartir l'atenció en altres belleses: allí trobo ma enamorada; m'oblido de tot lo que'm rodeja, y contemplant la pintura'm desapareix lo march; lo país se va engrandint, *me n'entro* en la composició, y escolto'l gemegar de les onades; sento la fressa del ayre, y sa frescor me rellisca per la cara; y *poso allí,* en lo mateix quadro, com silueta trista, en aquelles platges de àrits sorrals ab ones desmayades que sembla que cantin les tristeses d'un cel nuvolós y esblaymat, sense sol ni blavures.

Encara'm recordo del mohiment que'm causà al ànim *L'oració de la tarda,* aquest quadro en que l'artista fa sentir l'adeu que la naturalesa envía al cel abans d'ensopirse en lo

callament y en la foscor, y'l que, fòra pels despreocupats y'ls indiferents, convida als demés a estes melancolíes, especie d'oració sense paraules, que jo no sé si es prech, contemplació ò encantament del esperit elevantse vers al cel.

«Devant d'un quadro del Urgell,— me va dir un meu amich, — no sé donar cap parer; per que ¿quí s'atreveix a dir que la tristesa li agrada, si sobrantli salut no li manca altra cosa, desconexent les felloníes de la ambició y'ls seus desvetllaments, no essent gelós ni desestimat de ningú? ¿còm pot dir, sens agraviar al que ab tanta llarguesa l'ha provehit, que la tristor li dona pler? Y vés a cercarho hont vulguis, que jo no ho he pogut trobar en cap llibre: m'agrada la tristesa que'm prepara l'Urgell en los seus quadros, per que'm dona un cert goig que podría dirne l'alegría del esperit; y al Urgell l'estimo per qu'en ses pintures hi hà d'aquestes alegríes... ò tristeses, que'm fan gustar una delectació que sols se logra mirant los seus quadros, ò clohent los ulls per alcansar l'immensa alte-

sa hont l'esperit se remunta per explayarse.»

Y a mi, com al company que'm feu semblant parlament, me passa que no puch dir rès devant del *Gerona*, d'aquest quadro qu'al mirarlo nosaltres podem sentir orgull d'esser catalans, y'ls extrangers admiració vers un poble que no l'abaten los estragos de la peste, ni la fam, ni les ruines; que no més s'aplaca y's dona quan la mort lo revolca en terra.

—¿Què't sembla?—me va preguntar l'Urgell, després d'haver sentit lo parer d'alguns amichs que'ns trobavam al seu estudi; —¿què't sembla del llorer, y què hi dius de l'àliga?

— Noy... lo llorer no l'esborris, per que rebrotarà sempre; y en quant a l'àliga, encara li manca fondaria per arrossegarse y espays per fugir més lluny.

TAULA

	PÀGS
Confidencies	5
Lo Comte del Cim més alt	17
Lo Soberano	33
En lo Balneari	49
Forsa major	81
Felicia	103
La Rossa	119
La Tardor	129
Esponsalicis	139
Falornies	149
En Parladé	169
A festa major	213
Revista	231
Lo ball del Marquès	239
Gerona	251

